

KURINTHION

KE

DŪSRE KHATT KĪ TAFSĪR

MUSANNIF:

Rev. J. J. LUCAS.

PUBLISHED BY THE NORTH INDIA CHRIST ACT AND
BOOK SOCIETY, ALLAHABAD
1919.

Price:—Bound in paper cover, As. 8; in stiff board, As. 10;
in full cloth, Re. 1.

TAFSIR KÍ FIHRIST.

darmiyán Yisú' Masíh, balki Masíh-i-maslúb ke siwá, âur kuchh na jánúngá, aur main kamzorí, aur khauf, aur bahut thartharáne kí hálat men tumháre pás rahá, aur merí taqrír aur merí manádí men hikmat kí lubhánewálí báten na thín, balki wuh Rúh aur qudrat se sábit hotí thín, táki tumhárá ímán insánon kí hikmat par nahín, balki Khudá kí qudrat par mauqúf ho," (1 Kur. ii. 1-5). Masíh-i-maslúb kí manádí betásír aur bephal na rahí. Pahle pahal Yahudion ne mukhálifat kí, yahán tak ki Paulús ko ján ká khatrá huá. Is mukhálifat ke sabab se uská shahr-i-Kurinthus ko chhor jáne ká iráda thá, magar jis waqt wuh khauf ke máre chale jáne par thá, Khudáwand Yisú' ne rát ko royá men us se kahá ki, "Khauf na kar, balki kahe já, aur chup na rah, is liye ki main tere sáth hún, koí shakhs tujh par hamlá karke zarar na pahunchá sakegá, kyunki is shahr men mere bahút se log hain, pas wuh derh baras un men rahkar Khudá ká kalám sikhátá rahá," ('Amál xviii. 9-11). Natíjá kyá huá? Yih, ki kitne Yahúdí aur dígar qaumon ke log Paulús kí ta'lím aur gawáhí sun sunkar Masíh ke pairau hue, aur uske nám par baptismá pákar uskí kalísiyá men shámil hue. Yunhí shahr-i-Kurinthus men derh baras rahkar Paulús ne apne háthon se mihnat karke aur har Sabt ko Injíl kí khush-khabarí sunáke, Masíh kí kalísiyá kí bunyád dálí; phir derh baras ba'd wuh âur shahron men já jákar yihí khush-khabarí sunátá rahá, ki akele Masíh-i-maslúb ke kafáre ke wasile se gunáh kí mua'fí aur naí zindagí miltí hai. Phir wuh inhín kalísiyáon kí khabar súnkar unko khatt khutút ke zarie se saláh aur nasíhat likhá kartá thá, yá mauqa' pákar áp hí unke pás jákar unkí hálat ke mutábiq unko tarbiyat diyá kartá thá.

Gumán gálib hai ki san báwan (52) Ísawí men, Paulús pahle pahal shahr Kurinthus men á pahunchá aur wahán anqaríb san chauan (54) Isawí tak rahá. Uske wahán se chale jáne ke do ek baras ba'd, kaí ek Yahúdí mu'allim ne shahr Yarúsalam se ákar shahr Kurinthus ke kitne Masíhion ko yún wargaláyá, ki Paulús kí ta'lím sahíh nahín hai; wuh Músá kí tauret ke khiláf sikhlátá hai; jo nau muríd gair-qaumon se Masíhí hue hain, wuh unká khatná nahín karwátá, jaisá ki Músá kí sharí'at men hukm hai. 'Aláwa is ke, Yahúdí mu'allim yih bhí kahte the, ki Paulús ne Masíh ko nahín dekhá aur nahín suná, jaisá ki Yarúsalam ke rasúlon aur buzurgon ne dekhá aur us ke munh se ta'lím pái. Liháza wuh âur rasúlon ke barábar nahín hai. Uskí qadr aur ikhtiyár unkí qadr aur ikhtiyár se kam hai. Aisí aisí báton se Paulús ke mukhálifon ne shahr-i-Kurinthus ke kitne Masíhion ke dilon men us kí ta'lím aur rasálat ke haqq men shakk paidá kiyá. Gumán gálib hai ki in mukhálifon ke munh band karne ko Paulús áp hí shahr Kurinthus ko gayá, magar kuchh na ban pará, balki garbarí aur ná-ittifáqí barh gaí. Akhirkár, sochte

sochte, du'á kar karke aur bahút áṉsú bahá baháke us ne unko ek khatt likh bhejá, is ummed se ki sháyad khatt kí nasíhat ke zarie se we hosh meṉ á jáweṉ. Liháza khatt likhkar unke pás bhejá, (2 Kur. i. 13; ii. 3, 4, 9).

Ṭhik khabar nahíṉ hai, ki jo khatt bhejá gayá wuhí khatt hai jo ab tak hamáre pás hai, ba nám Paulús ká pahlá khatt Kurinthioṉ ko, yá koí dúsrá khatt howe jo gum gayá ho; ham itná jánte haiṉ, ki jo khatt us ne bhejá, us ke bhejne hí ke ba'd usko yih shakk aur andeshá huá, ki kyá jáne ki uske paṛhne se Kurinthus ke Masíhioṉ ko fáedá hogá yá nuqsán, (2 Kur. vii. 8, 12). Liháza usne apne ham khidmatoṉ meṉ se ek ko, ba nám Titus, shahr-i-Kurinthus ko jhaṭ bhejá, ki khatt ká natíjá daryáft karke jaldí shahr Troas ko lauṭkar mujh ko khabar de. Titus ne jákar daryáft kiyá, ki Paulús ke khatt ke paṛhne se bahut fáedá huá. Lauṭke usne Paulús ko yih khushí kí khabar pahuṉcháí, (2 Kur. ii. 13; vii. 5-16). Yih khabar pákar Paulús ne fauran yih dúsrá khatt likhá, jo ab Paulús ká dusrá khatt Kurinthioṉ ko kahlátá hai, aur jis kí tafsír yih kitáb hai. Masíhí u'lamá meṉ kuchh guftagú nahíṉ hai, ki áyá yih khatt Paulús ká hai yá nahíṉ, sab muttafik-ul-ráe haiṉ, ki jo Paulús ká dúsrá khatt Kurinthioṉ ko kahlátá hai wuh Paulús Rasúl ká hai. Us ne apne dil ke áṉsuoṉ meṉ apná qalam bhigoke yih khatt likhá, (2 Kur. ii. 4). Yih khatt us ke dilí dukh ká phal hai. Is meṉ ham us ke dil kí áheṉ sunte haiṉ. Us ne har roz apne háthoṉ se khaimadozí karke aur Sabt ya'ne árám ke din meṉ Masíh kí manádí kar karke, bahut Kurinthioṉ ko Masíh ke pairau banáyá thá. Wájib aur haqq thá, ki we us kí aisí 'izzat kareṉ aur uskí bát aisí máneṉ jaisá ki láiq farzand apne buzurg báp kí 'izzat karke mánte haiṉ, magar afsos, bar'aks iske, un meṉ se kitne náhaqq uske mukhálif ho gaye the, aur us par nau das názebá ilzám lagáye the. Is dúsre khatt meṉ in ilzámoṉ ká jawáb miltá hai: wuh har ek ilzám ká m'áqúl jawáb detá hai. Go ki us ká dil gam aur gussa se bhará huá thá, taubhí jaháṉ tak ham daryáft kar sakte haiṉ, uske gam aur gussa meṉ kuchh gunáh na thá. Wuh is khatt meṉ apne ek mashhúr qaul ká namúná dikhlátá hai, ki "gussá to karo, magar gunáh na karo, súraj ke ḍúbne tak tumhárí khafgí na rahe aur iblís ko mauqa' na do," (Ifsioṉ iv. 26).

Is khatt meṉ Masíhí ustád aur mannád aur mishanarí aur pásbán ke liye bahut hí mufíd aur pur-matlab ta'lím páí játí hai. Is tafsír ke musannif ne is khatt kí ta'lím par gaur karne se, aur khásskar Paulús Rasúl ke namune par sochne se bahut fáedá uṭháyá hai. Maiṉ ne is ummed se yih tafsír likhí hai, ki mere Masíhí bháí is ko paṛhkar ruhání fáedá uṭháweṉ. Maiṉ ne Doctor James Denney sáhib kí tafsír se, jo aṉgrezí meṉ chhápí gayí hai, bahut fáedá uṭháyá, aur us tafsír se maiṉ ne bahut

jiske membrán (shuraká) Yisú' Masíh ke wasíle se naját páne kí ummed rakhte hain. Jo log Masíh par bharosá rakhte hain aur uske shágird ban játe hain aur milke uskí bandagí aur khidmat karte hain wuh *Kalísiyá* hain.

Kalísiyá andarúní aur *záhirí* hai. *Andarúní* kalísiyá se we log murád hain jo Masíh ke sachche aur maqbúl bande hain; *záhirí* kalísiyá se we log murád hain jo Masíhí kahláte hain, khwáh we sachche aur bátiní hon yá záhirí aur baráe nám hon.

Masíhí is jagah par sirf záhirí taur par muqaddason ke nám se námzad kiye gae hain. Muqaddas ke ma'ne is jagah par yih hain ki jo log Khudá kí khidmat ke liye muntakhab kiye jáen wuh log muqaddas kahláte hain; Khudá ne apní khidmat ke liye unko alag kar liyá liházá we muqaddas kahláte hain; we pák khidmat ke liye Khudá kí jánib se muqarrar kiye gae hain.

(6) Khudá Báp aur uske bete Masíh kí yaktáí aur yagángat záhir hotí hai. (Dekho áyat 2). Masíh kí ulúhiyat yahán záhir hai; jo kám Khudá Báp kartá hai Yisú' Masíh bhí kartá hai, wuh donon apne kám men yaksán hain. Fazl aur itmínán kiskí taraf se hain? Masíh kí taraf se hain. Chúnki yih barkaten Iláhí hain aur unká bakhshnewálá Masíh hai, liházá is se Masíh kí ulúhiyat sábit hotí hai.

(7) Masíhion kí yagánagat záhir hotí hai, khwáh Kurinthus men hon, yá Akhaya men, kyúnki wuh ek hí nám rakhte hain, (Dekho áyat 1). Paulús jo kuchh Kurinthí Masíhion ke liye likhtá hai wuh na sirf us shahr yá mulk yá zamáne ke Masíhion ke liye mufíd hai, balki us waqt se leke ab tak wuh har zamáne aur har mulk ke Masíhion ke liye mufíd hai, is liye ki har zamáne ke Masíhí ek hí hain, khwáh kisí mulk yá zamáne men kyún na hon.

(8) Masíhion ke bahut nám hain, (áyat 1, 2). In donon áyát men unke do nám páe játe hain, ya'ne, *Bháí* aur *Muqaddas*. Paulús Timuthiyus ko *bháí* Tímuthiyus kahtá hai, aur Akhaya ke sab Masíhion ko *muqaddas* kahtá hai. Injíl men Masíhion ká kháss nám *shágird* hai. Cháron Injílon men wuh 238 bár shágird kahe gae hain aur yih nám rasúlon ke khatút men ek bár bhí nahín diyá játá. Jab Masíh apne logon ke sáth thá tab wuh nám unko diyá gayá táki us se unká ta'alluq uske sáth záhir ho. Wuh ustád thá, yih shágird the. Jis nám se Masíhion ká ta'alluq ek dúsre ke sáth záhir hotá hai wuh nám unko diyá játá hai. We bháí hain is liye unko yih nám Paulús Rasúl ne diyá.

Khatt ke shurú' hí men us ikhtiyár aur rasúlí darje ká zikr jo Paulús ne Masíh se páyá thá, is bát par dalálat kartá hai ki wuh Khudá kí taraf se rasúl hoke likhtá hai na ki apní taraf se, is liye jo kuchh wuh likhe gaur se parhá jáwe. 'Aláwa iske jo kuchh usne Kurinthus ke Masíhion ko likhá wuh kull Masíhion ke liye hai, khwáh us mulk ke rahnewále hon yá kisí aur mulk ke, wuh

sabhon ke liye mufíd aur gaur-talab hai. Is khatt ko parhkar yih khiyál na ho ki, hán, nasíhat aur ta'lím 'umdá to hai, magar yih us zamáne ke logon ke liye thí na ki is zamáne ke Masíhion ke liye. Yih galat khiyál hai; jo ta'lím is khatt men darj hai wuh har zamáne aur har mulk ke Masíhion ke liye hai. Khudá ká Rúh us men hoke bolnewálá aur sikhlánewálá hai. Liházá yih khatt Hindustán ke Masíhion ke liye nasíhat-ámez aur mufíd hai. Paulús akelá bolnewálá nahín hai, Masíh uske zarie se bol rahá hai. Pas jo koí is khatt kí ta'lím o tarbiyat ko na sune wuh Masíh kí ta'lím ko radd kartá hai. Shahr Kurinthus men Timuthiyus ne Kalísiyá kí bunyád dálne men Paulus kí madad kí thí is liye Paulús usko apná ham-khidmat kahtá hai aur us ká nám darj karke us kí 'izzat kartá hai.

Sawálát jo parhnewálá Khudá ke sámne apne dil se kare.

(1) Paulús apne ko Masíh Yisú' ká rasúl kahtá hai. Rasúl ke ma'ne hain "bhejá huá." Kyá jis kám yá khidmat men main apní zindagí guzrántá hún mujhe yaqín hai ki main Masíh ká khádim hún, aur apne kám ke liye uskí jánib se muqarrar kiyá gayá hún? Kyá main Masíh ke bheje hue kí sí zindagí guzrántá hún? Kyá jo kám main kar rahá hún wuh Khudá kí marzí ke mutábiq hai?

(2) Paulús shahr Kurinthus ke Masíhí bháion ke liye yih barakaten cháhá kartá thá ki unko fazl aur itmínán hásil hotá rahe. Kyá main shahr............ke Masíhí bháion ke liye aisí aisí barakaten cháhá kartá hún? Kyá main unke liye sab se afzal barakaten cháhtá hún? Yih barakaten du'á ke zarie se Khudá Báp aur Khudáwand Yisú' Masíh kí taraf se miltí hain. In besh-bahá barakaton ko apne Masíhí bháion ke pás pahuncháne ke liye main kyá kartá hún? Paulús apne khatt o khatút ke zaríe se kitnon ke dilon men in barakaton ke hásil karne kí khwáhish paidá kiyá kartá thá. Kyá kabhí kabhí isí murád aur du'á se main bhí bháion ko khatt likhtá hún?

Du'á.

Ai hamáre Báp, yih barakat mujhe aur mere sab Masíhí bháion ko bakhsh de, ki fazl aur itmínán tujhse aur Khudáwand Yisú' Masíh kí taraf se hamko hásil hotá rahe, ámín.

Áyát 3-7.—(3) Hamáre Khudáwand Yisú' Masíh ke Khudá aur Báp kí hamd ho, jo rahmaton ká Báp, aur har tarah kí tasallí ká Khudá hai; (4) wuh hamárí sab musíbaton men ham ko tasallí detá hai, táki ham us tasallí ke sabab jo Khudá hamen bakhshtá hai, un ko bhí tasallí de saken, jo kisí tarah kí musíbat men hain. (5) Kyúnki jis tarah Masíh ke dukh ham ko ziyáda pahunchte hain, usí tarah hamárí tasallí bhí Masíh ke wasíle se ziyáda hotí hai. (6) Agar ham musíbat uṭháte hain, to tumhárí tasallí aur naját ke wáste, jis kí tásír se tum sabr ke sáth un dukhon kí bardásht kar lete ho, jo ham bhí sahte hain: (7) aur hamárí ummed tumháre báre men mazbút hai; kyúnki ham jánte hain, ki jis tarah tum dukhon men sharík ho, usí tarah tasallí men bhí ho.

Jo musíbaten Paulús Rasúl par án parín unke uṭháne men tarah tarah kí tasallián usko hásil huín, jinká zikr in áyát men páyá játá hai.

(1) Yih ki musíbat men Khudá hí tasallí bakhshtá hai. Khudá har tarah kí tasallí ká Khudá hai (áyat 3). Khudá ke bahut se nám hain, ek hai "Tasallí bakhshnewálá," aur Paulús ne apní musíbaton ke uṭháne kí wajh se Khudá ko goyá naí súrat men páyá aur is liye usko nayá nám diyá. Musíbat ke waqt ham apne doston ko pahchánte hain, musíbat unkí jánch hai, dukh kí kasauṭí par we jánche játe hain, koí sachchá, koí jhúṭhá nikaltá hai; koí us waqt hamárí khátir apná ján o mál aur waqt bhí kharch kartá hai.

Kabhí kabhí main yih kahtá hún, ki jab tak wuh sakht musíbat mujh par nahín án parí jis men main ne apne dost Zaid ko dekhá, us waqt goyá dil kholkar main ne uske andar dekhá aur ma'lúm kiyá ki wuh kis qadr mujh se muhabbat rakhtá hai tab tak usko nahín pahcháná. Musíbat ke din sachche dost kí pahchán mujhe hásil hotí hai; isí tarah se Paulús ne apní musíbaton men Khudá kí pahchán hásil kí. Khudá ne usko nahín chhorá, Khudá ne usko aisí tasallí bakhshí ki musíbat ke darmiyán wuh shukrguzár rahá.

(2) Paulús ne musíbat ke waqt is khiyál se tasallí páí ki yih musíbaten matlab se khálí nahín hain. Jo tajribá usne unke wasíle se hásil kiyá thá us se wuh musíbatzadá ko tasallí bakhsh saktá thá, (áyat 4). Jis ḍákṭar ne khud sakht bímárí men ek dawá se sihat o árám páyá hai, kyá wuh us tajribe ke sabab marízon ko wuhí dawá isti'amál karne kí targíb khushí se na degá? Kyá Paulús kí musíbaton se áj tak kull Kalísiyá ko

fáedá nahín pahunchá kartá hai? Maslan jis rát shahr Filippí men Paulús aur Silás qaidkháne men dál diye gae the, hálánki unhon ne már kháí thí tau bhí we Khudá kí ta'ríf men gít gáte the; is kí wajah kyá thí? Yih, ki "har tasallí ká Khudá" unke sáth thá aur us andhere qaidkháne ke andar unko is qadr tasallí bakhshtá thá ki dunyáwí khushí uská muqábilá na kar saktí thí aur yihí tasallí ham ko bhí áj tak milá kartí hai.

(3) Masíh ke dukhon ko yád karne se ham ko tasallí milá kartí hai, (áyat 5). Masíh kí marzí se Paulús musíbat uṭhátá thá. Masíh ke hukm ke sabab se wuh já ba já já já kar Injíl kí khushkhabarí sunátá thá. Jo dukh ham Masíh kí marzí se uṭháwen us se hamen barakat pahunchtí hai. Masíh hamáre dukhon men sharík hotá hai aur jis ke dil men yih yaqín ho wuh zarúr tasallí páwegá. Jo Masíhí Masíh kí marzí par dukh uṭháne se munkir ho wuh Masíh se tasallí páne ká haqqdár nahín hai, liháza jo khushí Masíh kí razámandí aur ihsánmandí se hásil hotí hai us se wuh mahrúm rahtá hai.

(4) Dukh ke waqt aur uske bích men Masíhion kí yagánagat záhir hotí hai, (áyat 6). Paulús apne Masíhí bháion ke liye aksar dukh uṭhátá thá, is se uskí aur unkí bháíbandí záhir hotí thí. Dukh ke waqt haqíqí birádarí záhir huá kartí hai, usí waqt dostí aur birádarána mahabbat dikháne ká 'umda mauqá hotá hai.

(5) Paulús ko dukh ke waqt yih yaqín huá ki jis tarah ham Masíh ke dukh men sharík hote hain usí tarah tasallí men bhí hon, (áyat 7; iv. 17). Jis qadr musíbat baṛhtí játí hai usí qadr tasallí bhí baṛhtí játí hai; 'aláwa iske hamen yaqín hai ki "tum kisí aisí azmáish men nahín paṛe jo insán kí bardásht se báhar ho aur Khudá sachchá hai. Wuh tum ko tumhárí táqat se ziyáda ázmáish men na paṛne degá balki ázmáish ke sáth nikalne kí ráh bhí paidá kar degá táki tum bardásht kar sako," (1 Kurinthíon x. 13). Hamen yaqín hai ki ham apní sárí musíbaton par ákhirkár gálib áenge, (Romion viii. 37).

In áyát se do tín báten gaur-talab nikaltí hain:—

(1) In áyát men har tarah ke dukh kí taraf ishárá nahín hai, balki sirf ek hí tarah ke dukh kí taraf. Jo dukh Masíhí hone ke sabab se, yá Masíh ká hukm mánne se, yá Masíh kí khidmat karne se, ham par átá hai sirf isí tarah ke dukh ká bayán in áyát men páyá játá hai. Cháhiye ki Masíhí Ustád aur Pásbán samajh ke sáth Masíhion ko tasallí den. Jis tasallí ká zikr in áyát men miltá hai wuh sirf unhín Masíhion ke liye hai jo Masíh kí marzí se dukh uṭhá rahe hain. Jo dukh hamáre gunáhon yá náfarmání ke sabab se ham par átá hai uská mutlaq kuchh zikr yahán nahín hai; liházá har ek musíbatzadá Masíhí se yih tasallí-bakhsh báten nahín kahí gaín. Beshakk aise dukh se Masíhion ko fáedá pahunchtá hai, basharte ki we apní gaflat kí nínd se jág uṭhen.

(2) Jab koí Masíhí Masíh kí marzí se yá apne faráiz 'adá karne men kisí sakht musíbat men par jáwe to yih khiyál na karná cháhiye ki Khudá ká gazab mujh par názil huá hai. Dekho Paulús ko ki kis tarah sakht musíbaton men par gayá aur usko unke wasíle se kitní barakaten milín.

(3) Kabhí kabhí be-ímán daheriyá ímándár Masíhion ke dukh aur musíbat ko dekhkar Khudá ke khiláf yih kahtá hai, ki, tumhárá Khudá kaisá hai ki wuh tum ko musíbaton se nahín bachátá? Musíbatzadá ímándár ká yih jawáb hai, ki, jab main shikáyat yá faryád nahín kartá, to áp kaun hain jo mere badle shikáyat karen, main ne áp ko apne badle men shikáyat karne ká ikhtiyár nahín diyá; is muqaddame men main ne kab áp ko apná mukhtár banáyá. Shikáyat to dar kinár main is dukh aur musíbat se is qadr tarbiat aur tasallí pátá hún ki main usko barakat ká báis samajhtá hún; main Khudá ke ziyáda nazdík ho gayá hún, main in musíbaton kí wajh se uskí qurbat ziyádatar hásil kartá hún.

Sawálát jo parhnewálá Khudá ke sámne apne dil se kare.

(1) Jis waqt main kisí tarah kí musíbat men par játá hún us waqt merí kyá hálat hotí hai, shikáyat kartá hún yá du'á aur sabr karke ákhir ko barakat páne kí ummed rakhtá hún?

(2) Jis waqt main bímárí yá tanghálí yá khatre men par gayá to kyá main ne uskí aisí bardásht kí ki mere porosion aur khándán aur Masíhí bháion ne mere namúne se mere sabr aur merí shukrguzár tabí'at se fáedá aur ruhání taqwiyat hásil kí?

(3) Kyá main us waqt is dar aur andeshe ke sabab se ki agar main Masíh ke kisí hukm ko mánún to merá nuqsán hogá, kisí qism kí pahlútihí to nahín kartá?

(4) Kyá main Masíh ke hukm ke mánne ke sabab yá apne farz ko púrá karne ke sabab dukh uthháná barakat samajhtá hún? Kyá main yaqín kartá hún ki apní musíbat ke sabab main Khudá ke âur nazdík ho jáúngá aur Masíh ke sáth dukh uthákar uske jalál men uske sáth sharík hoúngá?

Du'á.

Ai Khudáwand, Masíh Yisú' jaisá tú ne musíbat men mubtilá hokar tahammul kiyá, jaisá tú ne apne bande Paulús ko musíbat ke waqt bardásht kí rúh 'ináyat kí, mujh men bhí aisá hí mizáj paidá kar, aur sikhá de ki main bhí musíbat ke waqt terá sá mizáj dikháún aur tere Pák Nám kí ta'ríf ká báis hoún, aur musíbatzadá bháion ko tasallí dene ke qábil hoún.

ĀYÁT 8-14. (8) Ai bháiyo, ham nahíṉ cháhte ki tum us musíbat se náwáqif raho jo Ásiya meṉ ham par parí, ki ham hadd se ziyáda aur taqat se báhar past ho gaye, yaháṉ tak ki ham ne zindagí se bhí háth dho liye: (9) balki apne úpar maut ke hukm ká yaqín kar chuke the, táki apná bharosá na rakheṉ, balki Ḳhudá ká, jo murdoṉ ko jilátá hai: (10) chunáṉchi usí ne ham ko aisí barí halákat se chhuṛáyá, aur chhuṛáegá: aur ham ko us se yih ummed hai, ki áge ko bhí chhuṛátá rahegá; (11) agar tum bhí milkar du'á se hamárí madad karoge, táki jo ni'ámat ham ko bahut logoṉ ke wasíle se milí, us ká shukr bhí bahut se log hamárí taraf se kareṉ.

(12) Kyúṉki ham ko apne dil kí is gawáhí par fakhr hai, ki hamárá chálchalan dunyá meṉ, aur kháss kar tum meṉ, jismání hikmat ke sáth nahíṉ, balki Ḳhudá ke fazl ke sáth, ya'ne aisí pákízagí aur safáí ke sáth rahá, jo Ḳhudá ke láiq hai. (13) Ham âur báteṉ tumheṉ nahíṉ likhte, siwá un ke jinheṉ tum paṛhte yá mánte ho, aur mujhe ummed hai ki ákhir tak mánte rahoge: (14) chunáṉchi tum meṉ se kitnoṉ hí ne mán bhí liyá hai, ki ham tumháre fakhr haiṉ, jis tarah hamáre Ḳhudáwand Yisú' ke din tum bhí hamáre fakhr hoge.

Jis musíbat kí taraf Paulús in áyát meṉ ishára kartá hai, us kí bábat logoṉ ke mukhtalif khiyálát haiṉ. Ba'z samajhte haiṉ ki Paulús kisí sakht bímárí kí taraf ishára kartá hai, jis se wuh niháyat kamzor ho gayá thá, yaháṉ tak ki marne kí naubat á gayí thí. Ba'z samajhte haiṉ ki Paulus ke dushman us kí ján ke píchhe paṛ gae the aur Ḳhudá kí madad se wuh unke jál se chhuṛáyá gayá, (dekho A'mál xxiii. 10-12). Go ki ham ko ṭhík ma'lúm nahíṉ hai ki kaunsí musíbat kí taraf ishára hai, taubhí us se Paulús ko chand barakateṉ hásil huíṉ, aur us par gaur karne se ham bhí kuchh rúhání tarbiyat hásil kar sakte haiṉ

(1) Is musíbat meṉ Paulús ne apní nátawánáí aur láchárí yaháṉ tak pahchání ki wuh apne se bilkul láchár aur náummed hokar Ḳhudá par nae sire se bharosá karne lagá. Yih síkhná mushkil hai. Apne úpar bharosá karne kí ádat ham meṉ kúṭ kúṭ ke bharí huí hai aur dil meṉ jaṛ pakaṛ gaí hai. Jab tak ki Ḳhudá ham ko bilkul láchár na kar de aur ham apní táqat se náummed na kiye jáeṉ, tab tak Ḳhudá par bharosa rakhná nahíṉ síkhte. Ummed náummedí se paidá hotí hai; jab ham apne se bilkul náummed ho játe haiṉ tab Ḳhudá kí taraf se ummed aur ímán ke

sáth apní áṉkheṉ uṭháte haiṉ. Jab hakím maríz se kahe ki, bháí, ab dawá se kuchh ummed nahíṉ hai, tab maríz ke dil meṉ Ḳhudá kí taraf se ummed paidá hotí hai; isí tarah jab koí gunáhgár apne se láchár ho jáe, tab Ḳhudá kí taraf naját páne ke liye rujú' hotá hai. Jab musrif beṭá us dúr des meṉ bekas aur láchár ho gayá thá tab hosh meṉ áyá, aur us ko báp yád áyá. Jab ham apní liyáqat kí kotáhí ko mahsús karte haiṉ tab dúsre kí rástbází kí justojú karte haiṉ. Is liye kabhí kabhí Ḳhudá ham ko dukh aur musíbat meṉ parne detá hai táki ham us par bharosá rakhná síkheṉ. Pasthálí bhí Ḳhudá par bharosá rakhne kí ráh hai, us se ímán paidá hotá hai, kyúṉki jab koí bilkul láchár aur náummed hokar dil se mántá hai ki agar Ḳhudá na bacháwe to mere bachne kí kuchh ummed nahíṉ hai to uskí pasthálí meṉ usko Najátdahindá milegá.

(2) Paulus ne us barí musíbat meṉ yih ḳhiyál kiyá ki yih hadd se ziyáda aur táqat se báhar hai, (áyat 8). Aisá ma'lúm huá ki darhaqíqat Ḳhudá ne na sirf farámosh kar diyá balki usko chhoṛ diyá. Záhirá aisá huá taubhí Ḳhudá uskí máhiyat aur táqat se wáqif thá ki wuh maṭṭí hai. Ḳhudá kumhár kí mánind hai jo maṭṭí ke bartan banáte hue ek háth se bhítar sambháltá hai aur dúsre háth se báhar píṭtá hai. Ek masal hai ki "Andar háth sahárá de, báhar máre choṭ." Ai musíbatzadá aur pasthál Masíhí, yád rakh ki Ḳhudá musíbat ke waqt tujhe dekh rahá hai ki áyá tú Masíh kí taraf dekhegá aur usko pukáregá yá nahíṉ.

(3) Paulús kí musíbatoṉ meṉ Shahr Kurinthus ke Masíhí bháioṉ ne du'á meṉ usko yád kiyá, (áyat 11). Pas wuh musíbat se chhuṛáe jáne ká bayán isí sabab se kartá hai ki we bhí uske sáth Ḳhudá ká shukriyá 'adá kareṉ, kyúṉki jo ni'amat musíbat ke waqt use milí wuh use bahutoṉ kí du'áoṉ ke wasíle se milí. Masíhí bháioṉ kí duaoṉ se ham ko tarah tarah kí ni'amateṉ milá kartí haiṉ. Is liye Paulús aksar apne Masíhí bháioṉ se kahtá thá ki mere liye du'á karo, (1 Thissalúníkioṉ x. 25 aur Ibránioṉ xiii. 18). Jab kisí bháí yá jamá'at kí du'áoṉ ke wasíle se ham ne koí ni'amat páí ho to unko na bhúleṉ, balki Paulús ke namúne par un bháioṉ ká shukriyá 'adá kareṉ táki unko shukr karne ká mauqa' mile.

(4) Musíbat ke waqt Paulús ko yih tasallí milí ki maiṉ pákízagí aur sáfdilí ke sáth chaltá rahá; merá chál chalan Ḳhudá ká rasúl banne ke láiq thá, (áyat 12). Wuh jism kí ḳhwáhish aur dunyádároṉ ke dastúr ke muwáfiq nahíṉ chaltá thá; uskí tamíz usko malámat na kartí thí. Agar is saḳht musíbat ke waqt Paulús ká dil usko náfarmání yá beímání kí nisbat taqsírwár ṭhahrátá to wuh sar na uṭhá saktá, aur áḳhir tak bardásht na kar saktá. Wuh apne chál o chalan kí safáí ká bayán is liye kartá hai ki shahr Kurinthus ke ba'z Masíhioṉ ne us par ilzám lagáyá thá, ki wuh rástgo nahíṉ hai; wuh wá'da-ḳhiláfí kartá hai, wuh

kahtá kuchh aur kartá kuchh âur hai; aur sháyad kisí dushman ne yih bhí kahá ki Paulús par yih sakht musíbat wa'da-khiláfí ke sabab se án parí hai; yih musíbat Khudá kí nárází ká nishán hai. Kyá hí afsos aur sharm kí bát thí ki koí Masíhí, Paulús jaise sachche aur dayánatdár ímándár par, uskí musíbat ke waqt aisá ilzám lagáwe. Khabardár ai mere dil kahín aisá na ho ki kisí bháí ke sáth ranjish ke sabab se tú uskí musíbat ke waqt yih khiyál kare, ki yih musíbat sazá ke taur par us par áí hai. Paulús ko yih bejá aur bebunyád tuhmat sunke sirf ek hí tasallí thí, ki jo kuchh main ne shahr Kurinthus men kiyá, jo ta'lím main ne sunáí so nekniyatí aur pákdilí se sunáí hai. Wuh apní chál o chalan aur sachcháí ká zikr is liye kartá hai ki jab tak shahr Kurinthus ke Masíhion ko uskí sidqdilí aur ímándárí par shakk hogá tab tak uskí ta'lím unke dilon par kuchh asar na karegí. Agar Masíhí jamá'at kisí mannád yá ustád kí ímándárí par shakk láe to uskí guftogú rúhání tásír ke sáth na hogí. Kalísiyá ko kyá hí nuqsán pahunchánewálá wuh shakhs hai jo kisí mannád yá ustád par bejá yá bebunyád ilzám lagáke us kí khidmat betásír kar detá hai.

(5) Paulus ne Khudáwand Yisú' Masíh ke ánewále zamáne ko yád karke, ki us waqt dil ká har ek khiyál aur maqsad záhir kiyá jáwegá, yih bahut cháhá ki usmen aur uske Masíhí bháion men aisá mel aur mahabbat ho ki Masíh kí 'adálat ke din we log aur wuh khud be-qusúr thahren, (áyat 14.) Paulus us din kí intizárí kar karke uskí roshní men apní zindagí guzrántá thá, goyá us din kí roshní uske dil par apná partau dálke uske har khiyál aur maqsad ko apná rang detí thí. Kyá us roz jo jhagrá ham men aur hamáre bháion men huá wájib aur zebá ma'lúm hogá? Kyá yih thík thá ki ham chhotí chhotí báton par laren aur jhagren aur pareshání men paren. Ham kabhí kabhí yahán bháion kí nek niyatí par 'ilzám lagáyá karte hain. Kyá 'adálat ke roz un bejá aur bebunyád 'ilzámon ko us din kí roshní men dekhkar sharminda na honge? Kyá us din hamárí khushí aur hamárá fakhr yih hogá ki ham ne âuron kí kamzorion aur nádánion ko bardásht kiyá, aur bháion men jo jhagrá huá uske dúr karne kí koshish kí aur un men mel karwáyá. Agar ham Paulús kí tarah Masíh kí ámad aur 'adálat ke din ko yád rakhenge to hamárá chál chalan pák aur durust hogá, aur hamárí khushí yih hogí ki hamárí du'á aur bardásht ke wasíle se bháion ká báhamí jhagrá mit jáe aur un men mel ho jáe. Wuh Masíhí mubárik hai jo khushí ke sáth us din kí intizárí kartá hai.

Jab Masíhí jamá'at men pásbán kí taraf se ranjish ho yá uskí nek niyatí kí bábat shakk ho yá us men aur ápas kí mahabbat men shakk-o-ranj ho yá uskí khúbion ká liház na rakhá jáwe, to aisí hálat men uske wa'z aur ta'lím se asar kam hotá hai; aisí

hálat men kuchh rúhání fáidá nahín ho saktá. Par jab jamá'at aur pásbán aur har ek sharík ápas men ek dúsre kí ta'zím aur ek dúsre ká i'atibár karen tab wa'z o nasíhat men jamá'at ko aur pásbán ko khud madad miltí hai. 'Ibádat ke waqt Khudá kí Rúh kí huzúrí mahsús hotí hai. Agar kisí ke dil men pásbán kí taraf se ranjish ho, to khabardár aisá na ho ki tum uske khiláf kuchh bebunyád bát kaho. Yún kahne se na sirf uská nuqsán hogá balki jamá'at ko tumháre kahne se shakk paidá hogá; aur wa'z kí ta'lím betásír aur bephal ho jáwegí.

Sawálát jo parhnewálá Khudá ke sámne apne dil se kare.

(1) Jo musíbaten mujh par parín kyá main ne un se rúhání fáedá utháyá hai? Kyá main unke wasíle se Khudá ke aur nazdík khínchá gayá hún? Kyá main ne un se yih síkhá ki áyandá ko main apne par bharosá na rakhún balki Khudá par? Kyá merá dil un musíbaton ke sabab pahle kí banisbat ziyáda bardásht karnewálá ho gayá hai? (áyát 8, 9.)

(2) Kyá musíbat ke waqt main apne Masíhí bháion kí du'áon se madad pátá hún? Kyá main mántá hún ki unkí du'áon se mujhe madad milí? Kyá main aksar dil se yá sirf dastúr ke muwáfiq 'arz kartá hún ki ai bháio mujhe apní du'áon men yád kiyá karo? Kyá jab main musíbat se chhút játá hún to us bát ko yád karke ki Khudá ne merí aur mere bháion kí du'áon ko sunkar mujhe rihái dí uská shukriyá adá kartá hún?

(3) Kyá jis waqt musíbaten án parín main Khudá kí marzí ko purá kartá thá? Kyá us waqt du'á mángne men mashgúl thá yá gáfil? Kyá musíbat ke waqt merá dil mujh ko taqsír-wár thahrátá thá? Kyá us waqt main beparwáh aur Khudá ke Kalám ko parhne men gáfil to na thá?

(4) Kyá main apne bháion men judái ká bíj botá hún? Ai mere dil khabardár rah, aisá na ho ki Masíhí Jamá'at men tere rahne se ranjish aur judái paidá ho jáe.

Áyát 15—22. (15) Aur isí bharose par main ne yih iráda kiyá thá, ki pahle tumháre pás áún, táki tumhen ek âur ni'amat mile; (16) aur tumháre pás hotá huá Makiduniya ko jáún, aur Makiduniya se phir tumháre pás áún, aur tum mujhe Yahúdiyá kí taraf rawána kar do. (17) Pas main ne jo yih iráda kiyá thá, to kyá talawwun-mizájí se kiyá thá? yá jin báton ká qasd kartá hún, kyá jismání taur par kartá hún, ki hán hán bhí karún, aur nahín nahín bhí karún? (18) Ḳhudá kí sachchái kí qasam, ki hamáre us kalám men jo tum se kiyá játá hai, hán aur nahín donon pái nahín játín. (19) Kyúnki Ḳhudá ká Beṭá Yisú' Masíh jis kí manádí ham ne, ya'ní main ne, aur Silwánus, aur Tímuthiyus ne tum men kí, us men hán aur nahín donon na thín, balki us men hán hí hán huí; (20) kyúnki Ḳhudá ke jitne wa'da hain, wuh sab us men hán ke sáth hain; isí liye is ke zarie se Ámín bhí huí, táki hamáre wasíle se Ḳhudá ká jalál záhir ho. (21) Aur jo ham ko tumháre sáth Masíh men qáim kartá hai, aur jis ne ham ko masah kiyá, wuh Ḳhudá hai; (22) jis ne ham par muhr bhí kí, aur bai'áne men Rúh ko hamáre dilon men diyá.

Paulús ne shahr Kurinthus se hokar Maqadúniya ko jáne ká iráda kiyá thá, us ko yih ummed thí ki mere wahán jáne se bháion ko fáedá hogá. Isí bharose par ki ek aur ni'amat unko mere jáne se milegí usne wahán jáne ká iráda kiyá, (áyat 1). Is liye us ne unko apne áne kí ḳhabar dí thí, magar bád azán usko wahán ke logon kí hálat kí aisí ḳhabar milí ki usne jáne ká iráda chhoṛ diyá. Us ne yih ḳhiyál kiyá ki is waqt merá jáná behtar na hogá. Main is waqt koí rúhání ni'amat unko nahín pahunchá saktá hún, liházá apná iráda badal ḍálá. Jab Kurinthí Masíhion ko yih ḳhabar milí ki Paulús apne kahne ke muwáfiq is waqt nahín áyá to un men se ba'zon ne usko wa'da-ḳhiláf banáyá aur apní nárázagí dikhláne ká achchhá mauqá páyá, aur yih kahne lage, are! kyá ham ne nahín kahá ki Paulús apní bát par qáim nahín rahtá hai, kahtá kuchh aur kartá kuchh âur hai. Jab wuh kahtá hai ki *hán*, tab uske ma'ne *nahín* samjho; jab wuh *nahín* kahtá hai tab usko *hán* samjho; wuh wa'da-ḳhiláf hai, kyá usne sáf nahín kahá ki main tumháre pás hote hue Maqadúniyá ko jáúngá, (áyat 16)? Ab suno kyá kahtá hai, ki main tumháre pás na áungá, wuh kaisá rasúl hai, kyá ham usko Masíh ká sachchá rasúl samjhen yá dodilá? Jab

usko fáedá ho tab apne wa'de ke muwáfiq kartá hai, aur jab apná fáedá nahín dekhtá to kuchh baháná karke wa'da-khiláfí kartá hai. Is se yih sáf záhir hai ki shahr Kurinthus kí Kalísiyá men ba'z log Paulús ke sakht dushman the jo har waqt uske khiláf kuchh na kuchh kahne ká mauqá dhúndhte the. Ab in áyát men Paulús Kurinthus ko áne men der karne yá na áne ki wajh batlátá hai, wuh in mukhálifon ke ilzám ká jawáb detá hai.

(1) Uske wahán áne kí garaz aur ummed yih thí ki unko kuchh ni'amat pahuncháwe, magar jab usko yih shakk huá ki uske wahán áne se bajáe fáede ke jhagrá ziyáda hogá tab áne ká iráda chhor diyá. Kyá usne áne men unkí bihtarí ká khiyál nahín kiyá? Kyá wa'de ke alfáz par gaur karná bihtar hai yá wa'de kí garaz par? Kyá jab kisí se wa'da kiyá gayá ho aur uske púrá karne se us shakhs ká nuqsán ho, aisí hálat men wa'da ko púrá na karná farz samjhá jáwe. Agar yaqínan Kurinthí Masíhí Paulús ke mukhálif na hote to us par wa'da-khiláfí ká ilzám na lagáte. Jab ki kisí ke dil men kisí kí taraf se ranjish ho, to uská dil bárút-khána ho játá hai jis par agar zará sí bhí chingárí par jáe to sab ek dam men ur játá hai. Isí tarah Paulús ko apne iráda ká badalná Kurinthí Kalísiyá ke kitne Masíhion ke dilon men chingárí ke mánind já pará, ab wuh ilzám lagáne ká mauqá dhúndhne lage. Paulús ke Kurinthus ko na áne men unhon ne mauqa' páyá, is liye unhon ne use wa'da-khiláf kahá jis hál ki usne un kí bihtarí ká liház karke apná irádá badal dálá thá. Yih munásib thá ki we ba e'waz ilzám lagáne ke us ká shukriyá adá karte.

(2) Paulús is ilzám ká ek âur jawáb detá hai, ki Masíh ká gawáh farebí yá talawwun-mizáj yá wa'da-khiláf nahín ho saktá, (áyát 18, 19.) Jaisá gurú waisá hí chelá hotá hai. Paulús kí murád in áyát men yih hai, ki main Khudá ke Bete Yisú' Masíh kí manádí kartá hún, ki wuh sachchá hai, aur yih ki uská shágird uskí Rúh pákar uske misl bantá játá hai. Kyá ho saktá hai ki main Yisú' Masíh ko, apná Ustád jánke aur us se pák ta'lím pákar farebí banún? Hargiz nahín. Yih 'aql ke khiláf hai, jis ko main ne apná ustád dil se mán liyá, to kyá main uskí ta'lím ke khiláf jhúth bolún yá fareb dún? Kyá jis chíz se kárígar kám kare us chíz ká asar kárígar par nahín hotá? Maslan agar rangsáz qism qism ke rang se kám kare, kyá mumkin hai ki in rangon ká kuchh bhí asar rangsáz ke háthon par na pare, aur kyá us rangsáz ke háthon ko dekhkar ham daryáft nahín kar sakte hain ki kis rang men uske háth range hue hain. Isí tarah se jo shakhs Masíh ká sachchá shágird hotá hai, Masíh kí pák ta'lím sun sunkar goyá us ká rang uske dil aur chál o chalan par asar kartá hai. Paulús ke jawáb se yih khiyál paidá hotá hai ki jo kám ádmí kartá hai wuh

uske dil ko uske muwáfiq baná degá. Maslan jis rangín sáye men koí baithe wuh áp hí usí rang se rangín ho jáegá. Paulús ká kám yih thá ki wuh Yisú' kí Injíl kí manádí kare ki Khudá pák aur wafádár hai, kyá is ta'lím se us sunánewále ke dil par asar na hogá, ki wuh áp hí sachchá ádmí ban jáwegá? Ham yih mánte hain ki dagábáz ádmí bhí aisí dalíl naql karke duhrá saktá hai, magar dagábáz dil se aisí dalíl paidá nahín ho saktí hai.

Algaraz Paulús ke jawáb ká khulásá yih hai: Main Masíh ká mannád hún aur Masíh sachchá hai. Kyá uská mannád sachchá na hogá?

(3) Jo ilzám Kurinthí Masíhion ne Paulús par lagáyá thá ki wuh wa'da-khiláf hai, us ká sabab wuh yih batáte the ki wuh apne fáede ká khiyál karke apne qaul o qarár ko táltá hai. Paulús is ká ek âur bhí jawáb detá hai, ki jitne wa'da Puráne 'Ahdnáme men likhe hue hain Masíh unke púre karne ká zimmedár hai. Un wa'don kí sachchái ká sábit karná Masíh par mauqúf hai, wuh unke púrá karne ká zimmedár aur jawáb deh hai. Wuh waqt par ek ek ko jitne hain púrá karegá-(áyat 20). Masíh ek ek ko sunke kahtá hai, hán, Ámín aisá hogá. Main use púrá karne ko áyá hún. Masíh ke zarie jab yih sab wa'da púre honge to Khudá ká jalál záhir hogá. Jab Khudá ká koí wa'da Masíh ke zarie se púrá hotá hai uská jalál záhir hotá hai. Pas jab Paulús ke zarie se Khudá ká koí wa'da púrá hotá hai tab Khudá ká jalál záhir hotá hai, lekin agar Paulús wa'da-khiláf thahre to ba-e'waz jalál ke Khudá kí be'izzatí hotí hai, kyúnki Masíh ne Paulús ko apní khidmat ke liye shahr Kurinthus men bhejá thá, aur agar Paulús jhúthá aur qaul o qarár ká tálnewálá howe to kyá Masíh kí badnámí na hogí? Kyá log yih na kahenge ki jaisá shágird waisá hí ustád; shágird is liye wa'da-khiláf hai ki uská ustád bhí waisá hí hai. Paulús apne ko Masíh ke sáth is qadr wábista aur ek hí samajhtá thá ki us ne apne wa'de ko púrá karná Masíh ká jalál samjhá. Wuh wa'da-khiláfí karke Masíh ke jalál par dhabbá kaise dáltá. Agar Paulús ká wa'da jhúthá thahartá to is se Masíh kí be-'izzatí hotí.

(4) 21, 22 áyát men Paulús apne wa'da wafáí kí ek âur dalíl pesh kartá hai. Khudá ne mujhe tumháre sáth Masíh men miláyá hai, ham aur tum ek hí hain jaisá badan 'azuwon men muwáfiqat wa yagánagat hotí hai. Dunyá men tumhárá aur merá ek hál hai. Kyá ho saktá hai ki ek 'azw dúsre se bewafái kare? Nahín ho saktá. Liháza mumkin nahín ki main tum ko fareb dún yá wa'da-khiláfí karún, ham donon Masíh ke hain, so jo Masíh ke hain we ek dúsre ko kaise dhokhá den? Paulús kí sábitqadamí aur mu'atbarí kí bunyád Masíh thá. Wuh Masíh men hoke kaise be-e'atibár ho saktá hai? Zarúr thá

ki Masíh usko apní khidmat ke liye apne Rúh Pák se alag kare: Is Masíhiyat men sharík hone se Masíh ká shágird Injíl ká Khádim bantá hai. Masíhiyat se rúhániyat murád hai. Agar koí púchhe ki yih Masíhiyat yá rúhániyat kaise pahchání játí hai to iská ek jawáb yih hai ki jaise ki roshní apní gawáhí khud hai, usí tarah jisko Rúh milí hai wuh rúhániyat ko pahchántá hai. Jab Masíh ká koí Khádim yih Masíhiyat yá rúhániyat na rakhe to uskí bát ko mánná nágawár ma'lúm hotá hai. Magar jis men yih rúhániyat hai to uskí bát Masíh ke shágird dil se na láchárí se mánenge. Is se yih natíjá nikaltá hai ki jis ko Khudá ne apná Rúh deke apní Khidmat ke liye masah kiyá wuh zurúr Masíhiyat aur rúhániyat se kám karegá. Lihází Paulús yih da'wa karke ki Khudá ne mujhe masah kiyá hai da'wá kartá hai ki main rúhániyat se tumháre sáth pesh áyá na dagábází aur wa'da-khiláfi se. "Khudá ne ham par muhr bhí ki." Muhr ke nishán se Málik pahcháná játá hai, jis chíz yá mál ko málik apná samajhtá hai wuh us par apní muhr lagátá hai. Khudá kí muhr Rúh Pák hai, jis men Rúh Pák ke phal nazar áte hain yihí phal Khudá kí muhr hain. Jis ke dil aur mizáj men Khudáwand Yisú' Masíh kí rúhání súrat aur sírat dikhláí detí hai Khudá ne us par muhr kar dí hai. Maslan mu'atbarí aur wa'da-wafáí yih muhr ká nishán hai. Jis shakhs men wa'da-wafáí ho wuh goyá Rúh-i-Pák kí muhr dikhlátá hai, Masíh kí sí súrat dikhláná yihí Rúh kí muhr hai. Pahle Paulús magrúr thá ab halím hai, yih halímí o khákságí Rúh kí muhr ká nishán hai. Pahle Paulús gussawar thá ab gussa ko pí játá hai, yih Rúh kí muhr ká nishán hai. Pahle Paulús bahuteron ko ízá pahúnchánewálá thá ab fáeda pahúnchánewálá hai. Algaraz jo mizáj Masíh men thá wuh Paulús men záhir huá. Yihí mizáj Khudá kí Rúh kí muhr ká nishán thá. Paulús ne yih kahke ki Khudá ne ham par muhr bhí ki yih da'wa kiyá ki wa'da-khiláfí mujh se nahín ho saktí. Jis jis men yih muhr dikháí de yaqín karo ki wuh shakhs Khudá ká kháss bandá hai, aur yih ki is súrat se Khudá usko apná záhir kartá hai. Paulús ko apne dil men apní sachcháí ká ek gawáh mil gayá thá, jis ko wuh bi'aná kahtá hai. Jo milkiyat milnewálí hai uske milne se peshtar jo peshgí dí jáwe wuh peshgí bi'aná kahlátá hai. Sau rupae dene ká wa'da ho to ek rupiyá peshgí diyá játá hai, yih ek rupiyá bi'aná kahlátá hai. Yih ek rupiyá is bát ká subút hai ki waqt par púre sau rupae milenge. Jis zamín ke milne ká wa'da ho us zamín kí kuchh miṭṭí dí játí hai, aur wuh miṭṭí bi'aná kahlátí hai. Isí tarah se bihisht kí chand khushiyán hamko yahán dí játí hain aur yih khushiyán bihisht ke milne ká bi'aná kahlátí hain. Milnewálí milkiyat aur bi'ane men kuchh munásbat honí cháhiye, jaisá ki rupae men cháhe ek ho yá sau hon donon men chándí hai. Miṭṭí jo ki bi'aná

ke taur par milí aur milnewálí miṭṭí men munásbat hai, so Masíhion kí yahán kí aur bihisht kí khushion men munásbat hai.

In 'ajíb dalílon se Paulús mukhálifon ke ilzámon ká jawáb dekar apní safáí kartá hai. Wuh kahtá hai ki tumhárí behtarí ká liház karke main ne Kurinthus ko áne men der kí. Phir chúnki main Khudá ke Beṭe Yisú' Masíh ká mannád hún to kyá main Masíh ke hukm ke khiláf wa'da-khiláfí kar saktá hún. 'Aláwa is ke main ne sáf taur se záhir kar diyá hai ki jitne wa'da Khudá ne kiye hain sab Masíh ke zarie se púre ho jáenge, to kyá in wa'don kí sachcháí ká gawáh áp hí wa'da-khiláf niklegá? Hargiz nahín In 'ajíb aur âur pur-tásír dalílon par gaur karne se yih natíjá sáf nikaltá hai, ki Paulús Khudá kí Rúh se hidáyat pákar yih dalílen nikáltá hai. Dagábáz ádmí ke dil men aisá jawáb paidá nahín ho saktá; riyákár aisí dalílon ko naql karke dohrá nahín saktá. In dalílon kí sachcháí par Khudá kí Rúh kí muhr ká nishán hai. Khudá ká shukr hai ki jab uske sachche khádim par jhúṭhá ilzám lagáyá gayá to uskí safáí ke liye Khudá ne usko aisá ma'qúl jawáb 'ináyat kiyá ki koí uskí tardíd na kar saká aur koí usko jhúṭhá aur farebí aur wa'da-khiláf na ṭhahrá saká.

Hásil-i-Kalám.

(1). Jab jhúṭhá ilzám Masíh ke khádim par lagáyá jáwe to kabhí kabhí khámosh rahná aur kabhí kabhí uská sáf jawáb dená cháhiye. Wa'da-khiláfí ká jo ilzám Paulús par lagáyá gayá thá, in áyát men uská sáf jawáb wuh detá hai. Usne khiyál kiyá ki agar yih ilzám sach samjhá gayá to merí ta'lím be-tásír hogí, kyúnki jhúṭhe ádmí kí ta'lím kaun sach mánegá, is liye wuh is khatt men bár bár jhúṭhe ilzámon ká jawáb detá hai; is men usne Khudáwand Yisú' Masíh ke namúne kí pairawí kí. Natíjá yih hai ki jis ilzám ke sabab se hamárí ta'lím be-tásír ho jáe to beshakk uská sáf jawáb dená cháhiye.

(2) Khudá ke sachche khádim par ilzám lagáná, yá usko jaldí se yaqín kar lená kyá hí sharm kí bát hai. Ba'zon kí yih burí ádat hai ki nek ádmí ke khiláf 'aib kí bát sunkar jald usko misl lazíz khurák ke nigal játe hain. Agar Kurinthí Masíhion ke dil men Paulús kí taraf se ranjish na hotí to we is wa'da-khiláfí ká ilzám sunke yih kahte, ki beshakk Paulús ne Kurinthus ko áne ká wa'dá kiyá thá, magar uske na áne kí koí ma'qúl wajh hogí, jab wuh áegá tab sab hál ma'lúm ho jáegá, aur us ke na áne ká sabab sunne par záhir ho jáegá. Yih ádat burí hai ki ham besoche samjhe usko qusúrwár ṭhahráen. Yih kyá hí achchhí ádat hai, ki ham gair-házir mulzim ko bequsúr samjhen, jab tak ki ham uská 'uzr aur bayán na sunen; ham gair-házir mulzimon ke wakíl hon: jaisá wakíl mulzim kí safáí ke liye dalílen ḍhúnḍh ḍhúnḍhke nikáltá hai., waisá hí ham Masíhí gair

házir bháioṉ kí nekuámí cháheṉ: jo ilzám un par lagáyá jáwe use jald na mánen balki unke wakíl hoke boleṉ.

(3) Wa'da-khiláfí sakht gunáh hai: jis shakhs kí yih ádat hai kaun uskí bát mánegá yá us par e'atibár karegá, koí nahíṉ. Jo jald besochc samjhe wa'dá kartá hai aksar uskí yih ádat hotí hai ki koí us se púchhe to wuh fauran háṉ, háṉ kah detá hai; magar wuh apne wa'da ko jald bhulá detá hai yá usko púrá karne kí koshish nahíṉ kartá. Khudá-parast ká ek nishán yih hai ki wuh apní bát par qáim rahtá hai, cháhe púrá karne meṉ diqqat aur harj bhí ho, (Zab. xv. 4).

(4) Khudá ke Bete Yisú' Masíh meṉ kisí tarah ká dagá yá wa'da-khiláfí na thí. "Wuh pák aur beriyá aur bedág thá," ('Ibr. xii. 26). Kyá zebá aur munásib nahíṉ hai ki uske shágird bhí aise hí hoṉ. Jo shágird har waqt Yisú' Masíh ko madd-i-nazar rakhe, aur us se pák rifáqat rakhe, kyá wuh Masíh ke misl na bantá jáegá? Lihází jo Masíh ká khádim wáda-khiláf sábit ho yaqín jáno ki wuh Masíh kí Rúh se is pák khidmat ke liye muntakhab nahíṉ kiyá gayá. Agar Pauiús aisá wa'da-khiláf hotá, jaisá ki ba'z ne kahá to uskí ta'lím aur khattoṉ se hamáre dil par kuchh asar na hotá. Jab ham uske khattoṉ ko paṛhte haiṉ to aisá ma'lúm hotá hai ki goyá Khudá ká Rúh hamáre diloṉ meṉ házir hokar yih gawáhí detá hai ki yih báteṉ Khudá kí haiṉ.

(5) Puráne 'Ahdnáme ke jitne wa'da haiṉ sab Khudáwand Yisú' Masíh meṉ púre ho gae, yá púre hote játe haiṉ yá waqt par púre hoṉge, (áyat 20). Masíh un sab wa'doṉ ke púre kíye jáne ká zimmewár hai. Jab hamáre dil se yih sawál paidá hotá hai ki Pák Navishtoṉ meṉ baṛe baṛe aur 'ajíb wa'de haiṉ, wuh kaise púre ho sakte haiṉ, to iská jawáb yihí hai, ki, chúṉki Khudáwand Yisú' Masíh in sab wa'doṉ ke púrá karne ká zimmewár hotá hai is liye wuh sab yaqín ke láiq haiṉ, kyúṉki wuh un ká púrá karnewálá hai. Puráne 'Ahdnáme meṉ takhmínan bís hazár wa'de darj haiṉ. Agar kabhí dil meṉ yih shakk áwe ki yih yá wuh wa'dá púrá hogá, to yád rakho ki ásmán aur zamín ká sárá ikhtiyár Masíh ko diyá gayá hai aur wuh farmátá hai, "Ásmán aur zamín ṭal jáenge lekin merí báteṉ na ṭalengí," (Matí xxxiv. 35).

Masíh kí taraf dil rujú' karne se aur usko un sab wa'doṉ ká púrá karnewálá mánne se har tarah ká shakk o shubhá játá rahegá, aur bajáe shakk ke yaqín paidá hogá. Ai Masíhí bháio, pák navishtoṉ ke wa'doṉ kí sachchái par shakk na karo, cháhe wuh kitne hoṉ, wuh sab waqt par púre hoṉge. Masíh Pák Navishtoṉ ke har ek wa'da ko sunke kahtá hai, ámín, aur ámín ke ma'ne yih hai ki aisá hogá. Pas ham bhí Masíh ke píchhe píchhe ámín kaheṉ: ham Masíh ke sáth gawáhí dene meṉ sharík haiṉ; ham un wa'doṉ meṉ se kitnoṉ kí sachchái par apne hí tajriba se gawáhí de sakte haiṉ. Hamáre Masíhí bháí pusht dar pusht

aur zamána bazamána unnís sau baras se in wa'don kí sachchái ko jánch jánchkar gawáhí dete hain, ki we sachche aur e'tibár ke láiq hain. Pahlí sadí ke rasúlon aur a'báon aur ba'd ke Masíhion kí gawáhí áj tak bil-ittifáq yih hai, ki Khudá ke jitne wa'da hain wuh sab Masíh men hain aur amín hain; is gawáhí par Khudá ne bhí apní razámandí záhir kí hai. Is gawáhí se un wa'don ke sunnewále sachchái ko qubúl karte hain, aur unhon ne bhí usko ázmákar sachche máne hain aur áp hí gawáh hote hain. Yún hí Khudá ká jalál ham logon ke wasíle se phailtá aur barhtá játá hai.

(5) Áyát 21, 22 men Masíh ke mannád kí chár khássiyaton ká ishárá páyá játá hai.

1. Mannád aur Masíhí bháiyon men yagánagat honí cháhiye; is yagánagat ká bání Khudá hai. Khudá ne usko uske Masíhí bháion ke sáth paiwasta kiyá, is liye is yagángat ko torná yá us men khalal dálná sakht gunáh hai. Mannád har tarah se is yagángat ke qáim karne kí koshish kare. Jab Paulús ko ma'lúm huá ki Kurinthí Kalísiyá ke ba'z bháion men merí taraf se shakk-o-ranjish hai, to yih khatt kháss is garaz aur ummed se likhá ki shakk aur ranjish mit jáwe aur ki mujh men aur un men yih yagánagat aur birádaráná mahabbat baní rahe. Ai Masíhí bháio, ham sabhon ke liye, aur khásskar Masíhí mannádon ke liye Paulús ká namúná is 'amr men gaur-talab aur pairauí ke láiq hai. Agar mannád aur Masíhion men jhagrá ho to uskí manádí kí tásír ho nahín saktí, "agar tum ek dúsre ko kátte ho aur phár kháte ho to khabardár rahná ek dúsre ká satyánás na kar do," (Gal. v. 15).

2. Masíh kí Rúh se kháss khidmat ke liye masah kiyá jáná ya'ne Rúh se bhar jáná yá pák kiyá jáná, yihí Masíhiyat yá rúhániyat Masíh ke mannád kí ek zarúrí khássiyat hai. Injíl sunáne aur uskí ta'lím dene ke liye yih Masíhiyat aur rúhániyat zarúr hai. Masíh ke haqq men yih likhá hai: "Khudá ne Yisú' Násrí ko Rúh-ul-Quds aur qudrat se kis tarah masah kiyá. Wuh bhaláí kartá aur un sab ko jo Iblís ke háth se zulm uthâte the shifá detá phirá kyúnki Khudá uske sáth thá," (A'amál x. 38). Yihí Masíhiyat hai aur yih Masíhiyat yá rúhániyat mannád ko wuh qudrat aur tásír bakhshtí hai ki Masíhí bháí usko pahchán kar aur mahsús karke us mannád kí ta'lím aur tambíh aur nasíhat kí báton ko dil se mánte hain. Jo mannád bagair is rúháníyat ke kisí kí tambíh aur malámat kí báten kahen us se sunnewálon ke dil nákhush aur tursh ho játe hain. Is liye Paulús kí nasíhat go kí sakht thí lekin Kurinthí Masíhí bháion ke dilon ke liye pur-tásír huí, aur ham bhí inhín báton ko parhkar un men wuh mahabbat aur rúhániyat chhipí huí páte hain, jis se hamen bhí rúhání fáedá pahunchá kartá.

3. Mannád par wuh muhr hai jo báharwále ásání se dekh sakte hain, (áyat 22). Rúh-ul-Quds Ḳhudá kí muhr hai, wuh is muhr ko Masíh ke mannád ke dil par lagákar Masíh kí rúhání sírat aur súrat dikhlátá hai. Jis mannád ke chál o chalan men Masíh kí sírat kí muhr záhir na ho wuh Masíh ká chuná huá mannád nahín hai.

4. Masíhí mannád ke dil men bihisht ká bi'aná hai, wuh bi'ana Rúh Pák hai. Is se záhir hai ki agarchi ham ne Rúh Pák ká in'ám páyá hai tau bhí bahut kuchh báqí hai; yih sirf bi'aná yá pahlá phal hai, abhí aur bahut kuchh báqí hai. Yahán áine men dhundhlá sá ham dekhte hain wahán sáf taur par dekhenge. Pák Rúh ne ham ko ek gairfání aur bedág aur lázawál mírás ko hásil karne kí dáimí ummed bakhsh dí hai. (1 Pat. i. 4). Jis mannád ko yih dáimí ummed bakhshí gaí hai, kyá wuh chandrozá dukh ká ziyáda ḳhiyál karegá.

Sawálát jo Khudá ke sámne ek ek apne dil se kare.

(1) Kyá main wa'da-ḳhiláf hún? Kyá merí yih 'ádat hai ki jaldí be soche samjhe wa'da kar letá hún, aur jald usko bhulá detá hún? Kyá jab koí 'arz kí jáe, main jhat hán, hán, kah detá hún aur phir us 'arz aur apne wa'da ká kuchh khiyál nahín kartá? Ab ai Pák Rúh jin wa'don ko main bhúl gayá hún, yá unko yád karke púrá nahín kartá hún unhen is waqt mujhe yád dilá aur mujhe unhen púrá karne kí táqat bakhsh de.

(2) Kyá main ne du'á karte waqt yá bímárí ke dinon men yá kisí Masíhí majlis men yá kisí waqt Ḳhudá se wa'da kiyá ki main yih yá wuh karúngá, aur ab tak jaisá ki wa'da kiyá púrá nahín kiyá? Kyá main ne Ḳhudá se wa'da-ḳhiláfí kí? Ai mere dil jo mannat tú ne mání uske púrá karne men der na kar, (Zab. i. 14).

(3) Kyá wa'da karne se pahle main du'á aur gaur karke Pák Kalám se daryáft kartá hún, ki áyá yih wa'da Ḳhudá ko pasand áwegá yá nahín? Kyá wa'da karte waqt Ḳhudá se roshní aur saláh lená merí 'ádat hai?

(4) Kyá jo wa'da main kartá hún cháhe ádmion se yá Ḳhudá se, main Ḳhudáwand Yisú' Masíh se du'á kartá hún ki Ai Ḳhudáwand Yisú', main ne is wa'da ko terí marzí ke muáfiq samajhkar kiyá ab tú is ko púrá karne ká zámin ho aur usko mujh se púrá karwá.

(5) Kyá main Pák Nawishton ke wa'don kí sachchái ko yaqín jánkar unko beshqímat jántá hún aur unko sone aur rúpe kí dastáwíz se bihtar jántá hún? (Zabúr, cxix. 72.)

(6) Kyá main gawáhí diyá kartá hún ki Ḳhudá ne mere liye apne kalám ká yih yá wuh wa'da púrá kiyá hai? Main Ḳhudá ke kitne wa'don ko sunkar yá paṛhkar ámín kah saktá

hún, kí yih wa'da sachchá hai, aur ki main ne khud usko jánchá aur wuh ṭhík niklá. Kásh ki main Khudá ke jín wa'don kí sachchái ko áp hí jántá hún un par gawáhí dekar âuron ke dil men apní gawáhí se yaqín paidá karáún ki wuh bhí mere sáth ámín kah saken.

(7) Kyá Khudá ne mujhe masah kiyá? Kyá mujh men mahabbat aur rúhániyat ke kuchh nishánát hain? Kyá main jismání mizáj se yá rúhání mizáj se zindagí guzrántá hún? Kyá mujh men aur dunyádár ádmí men farq hai? yá donon ke khiyál aur 'ádat aur maqsad ek hí hain? Kyá Khudá ne mujh par Rúh Pák kí muhr aisí sáf lagái ki merí rozmarra kí guftagú aur károbár se Masíh kí sírat dikhlái detí hai? Kyá jo mizáj Masíh men thá, wuh mujh men hai. Ai Khudáwand mujhe apní Rúh se bhar de táke Rúh ke phal mujh men ziyáda par ziyáda hon.

Áyát, 23, 24. (23) Main Khudá ko gawáh kartá hún, ki main ab tak Kurinthus men is wáste nahín áyá, ki mujhe tum par rahm átá thá. (24) Yih nahín, ki ham ímán ke báre men tum par hukúmat jatáte hain, balki khushí men tumháre madadgár hain: kyúnki tum ímán hí se qáim rahte ho.

BAB II.

Áyát 1-4. Main ne apne dil men yih qasd kiyá thá, ki phir tumháre pás gamgín hokar na áún. (2) Kyúnki agar main tum ko gamgín karún, to mujhe kaun khush karegá, siwá us ke jo mere sabab se gamgín huá? (3) Aur main ne tum ko wuhí bát likhí thí, táki aisá na ho ki mujhe ákar jin se khush honá cháhiye thá main un ke sabab se gamgín hún; kyúnki mujhe tum sab par is bát ká bharosá hai, ki jo merí khushí hai, wuhí tum sab kí hai. (4) Kyúnki main ne barí musíbat aur dilgírí kí hálat men, bahut se ánsú bahá bahákar, tum ko likhá thá; lekin is wáste nahín ki tum ko gam ko, balki is wáste ki tum us barí mahabbat ko ma'lúm karo, jo mujhe tum se hai.

Masíh ke Khádím ká dil.

In áyát men Paulús Rasúl apná dil kholkar Kurinthí Masíhion par us ke bhítar ke khiyál aur khwáhish aur maqsad dekhne detá hai, un men uskí sáfdilí aur áuron kí bihtarí ká khiyál aur birádaráná mizáj dikhái detá hai. Ham Masíh ke is mubárak khádim ke dil kí in báton par zará gaur karen.

(1) Sáf dilí (áyat 23).—Jo wa'da-khiláfí ká ilzám ba'z Kurinthí Masíhí Paulús par lagáte the wuh apne dil ke andar dekhkar is 'amr men apne áp ko bequsúr pátá hai, yahán tak ki wuh bekhauf Khudá ko apní bequsúrí ká gawáh banátá hai. Wuh goyá yih kahtá hai ki jis wajh se Kurinthus áne men main ne der kí usko dil ká dekhnewálá aur khiyál ká jánchnewálá Khudá jántá hai. Wuh jántá hai ki kis niyat se main ne Kurinthus men áne ká iráda multawí rakhá. Wuh jántá hai ki main ne kis qadr du'á karke us se saláh lí. Wuh jántá hai ki áyá main ne apne fáeda ke liye yá kisí kí bihtarí ke khiyál se áne ká íráda badal dálá. Uske siwá kaun merí du'áen aur maqsad daryáft kar saktá hai. Háshiye men dúsrá tarjumá yih hai ki "Main Khudá ko apní ján ká gawáh kartá hún:" is ke ma'ne yih hain, ki agar is 'amr men merí kuchh dagábází hai,

to Ḳhudá merí ján le. Wuh Ḳhudá ko apná gawáh pesh karke goyá yih kahtá hai ki agar yih merí gawáhí sachchí na ho to merí ján jáe. Jin dinoṉ meṉ usne Kurinthus ko áne meṉ der karne ká irádá kiyá thá, wuh Ḳhudá kí nigrání meṉ apní zindagí guzrántá thá. Wuh Ḳhudá kí Rúh kí hidáyat se chaltá thá, is sabab se us ko apní nekniyatí ká is qadr yaqín áyá ki wuh beḳhauf Ḳhudá ko apná gawáh qarár de saktá thá.

Ai Masíhí ḳhádimo, kásh ki ham bhí Ḳhudá kí nazr meṉ apní zindagí yúṉ guzráneṉ aur uskí Rúh kí hidáyat du'á se ḍhúṉḍh ḍhúṉḍhkar uske mutábiq wuh yá yih kám kareṉ. Ba'd ko jab ham apní zindagí ká ḳhiyál kareṉ to ham yaqín kareṉ ki Ḳhudá hamáre is yá us kám se ḳhush huá, yaháṉ tak ki ham beḳhauf hokar usko apní sáfdilí aur nekniyatí ká gawáh banáweṉ.

(2) Auroṉ kí bihtarí ká liház, (23 áyat.)—Paulús ne Kurinthí Masíhioṉ kí bihtarí ká liház karke waháṉ jáne ká iráda kiyá thá, magar píchhe usko waháṉ ke Masíhioṉ kí hálat kí aisí ḳhabar milí ki jis se usko yaqín huá ki merá waháṉ jáná bajáe unkí bihtarí ke nuqsán ká bá'is hogá, is liye waháṉ jáne meṉ unkí bihtarí ká ḳhiyál karke der karne ká iráda kiyá. Kyá is meṉ us ne achchhá nahíṉ kiyá? Paulús ke yaháṉ yá waháṉ áne jáne kí garaz yih thí ki wuh âuroṉ ko koí rúhání nia'mat yá fáedá pahuncháe. Isí garaz se usne barasoṉ se shahr Rúm ko áne ká irádá kiyá thá, jaisá ki Rúmioṉ ke ḳhatt i. 11 áyat meṉ likhá huá hai, "Maiṉ tumhárí muláqát ká mushtáq húṉ táki tum ko koí ruhání ni'amat dúṉ jis se tum mazbút ho jáo." Agar Masíhí ḳhádim isí kasautí par ki áyá faláṉ gáoṉ yá shahr yá mulk ko jáne se âuroṉ ká fáedá hogá yá nuqsán, waháṉ jáne ká irádá kare, to kyá Ḳhudá kí Rúh us ḳhádim kí hidáyat na karegá aur kyá uske jáne se bahutoṉ ko ruhání fáedá na hogá? Afsos hai ki kabhí kabhí Masíhí ḳhádim idhar udhar safar karne ká irádá karke na apne dil se na Ḳhudá se yih sawál karte haiṉ ki áyá is safar se âuroṉ kí kuchh bihtarí hogí yá na hogí?

(3) Birádaráná mizáj, (áyat 24).—Paulús hákimána mizáj dikhánewálá na thá. Wuh Kurinthí Masíhioṉ meṉ go ki rasúl thá aur us kalísiyá ká bunyád ḍálnewálá thá tau bhí usne unke bích meṉ hákimáná taur par un par hukúmat jatáná na cháhá, balki baṛe bháí ke taur par unke bích meṉ rahná cháhá. Us ne cháhá ki us ke zarie un kí ḳhushí ziyáda ho, (áyat 24).

Ímán ke báre meṉ Masíh ká shágird ázád hai. Koí dín ká ḳhádim yá pádrí yá pásbán yá Kalísiyá ká koí afsar Masíh ke shágird ke ímán ke úpar us tarah hukúmat na jatáwe. Jaisá ki hákim mahkúm par hukmrání kartá hai, dín ká ḳhádim yá pásbán Masíh ke shágirdoṉ ke liye Masíh ke hukmoṉ kí tafsír kare, aur unkí tamíz aur zamír ko jagáwe aur un ke diloṉ par ṭarah ṭarah kí dalíloṉ se tásír ḍálne kí koshish kare. Yih sab

wasíle wájib aur haqq hain, magar hákim ke taur par yá hákimáná mizáj se Masíh ke shágirdon ke ímán ko badal ḍálne ká hukm dená bejá hai, aur Masíhion kí ruhání ázádagí ke khiláf hai. Kalísiyá yá Masíhion kí Jamá'at men dín ke khádim ká ikhtiyár is par mauqúf hai, ki uske dil men apne Masíhí bháion kí taraf Masíh kí sí mahabbat ho, cháhe wuh bháí kaisá hí garíb aur kamzor kyun na hon.

Jo ikhtiyár birádaráná mahabbat se paidá hotá hai, pur-tásír hai, magar yih ikhtiyár hásil karná mushkil hai. Yih ikhtiyár dil ke ánsuon se hásil hotá hai, yih haqíqí pur-tásír aur rúhání ikhtiyár mulk ke hákim ke ikhtiyár se baṛhkar hai. Yih ikhtiyár rúpe sone se mil nahín saktá. Koí Mishan yá Sosáiṭí yá Kaunsil yá koí Masíhí anjuman kisí ko yih ikhtiyár nahín de saktí; we pásbání aur taqarrur dene ká ikhtiyár de sakte hain, magar ímán par hukúmat jatáne ká ikhtiyár nahín de sakte. Koí Kálej yá Univérsiṭí yá 'Ilm-i-Iláhí ká madrasá yih ikhtiyár nahín de saktá. Wuh M.A., B.A., níz âur khitáb de saktá hai, magar wuh Masíh ke shágirdon ke ímán par hukúmat karne ká ikhtiyár nahín de saktá. Agar Masíh ká khádim apne Masíhí bháion kí musíbat apní musíbat samjhe aur un kí khushí apní khushí samjhe, aur agar wuh unke sáth khushí manáwe tab beshakk un par ikhtiyár páegá; tab us ko apne Masíhí bháion kí kamzorion aur khatáon ká zikr karke unkí malámat karná bahút ásán ho jáegá. Jab malámat karnewálá apne bháion kí burái kí sharm aur uská bhár apne hí úpar uṭháe tab uskí báten, cháhe kaisí hí sakht kyun na hon, pur-tásír hotí hain.

(4) Masíhion kí khushí ká madadgár (áyat 24).—Rúh ke phalon men dúsrá phal khushí hai, (Gal. v. 22.) Khushí taubá ká phal hai. Ásmán men khushí kab hotí hai? Jab koí apne gunáhon ko mánkar unse taubá kare. Likhá hai "ek taubá karnewále gunahgár kí bábat Khudá ke firishton ke sámne khushí hotí hai," (Lúqá xv. 10). Musrif beṭe kí taubá se usko aur uske báp ko khushí hásil huí. Jab tak sachchí taubá na ho tab tak dilí khushí nahín ho saktí; is liye jo Masíh ká khádim apne Masíhí bháion men haqíqí khushí paidá karní aur baṛhání cháhe wuh pahle dilí taubá paidá karne kí koshish kare. Jis dil men gunáh kí taraf mailán ho wuh kisí súrat se khush nahín ho saktá. Jab Masíhí Jamá'at men gahrí taubá hotí hai tab hí unko haqíqí khushí bhí miltí hai. Jab Masíhí Jamá'at men judái yá ranjish yá hasad ho, wahán rúhání aur haqíqí khushí ho nahín saktí. Paulús ko ma'lúm huá ki Kurinthí Masíhion men aisí ranjish aur judái kí báten hain, is liye is khatt ke wasíle se us ranjish aur judái ko usne dúr karná cháhá. Usne is khatt ko is garaz se nahín likhá ki apná rasúlí

ikhtiyár dikháe yá un par hukúmat jatáwe, balki unkí khushí kí roknewálí wujúhát ko dúr kare, kyúnki usko yaqín thá ki jab dil men khushí hotí hai tab hí 'asl khushí miltí hai aur tab chihre aur zubán par záhir hotí hai.

Itwár ke roz Masíhí Jamá'at ke 'ibádat kháne men jákar 'ábidon ke chihron ko bagaur dekho aur unká Masíh kí ta'ríf men gít gáná suno, ki kyá dil se aur áwáz se gáte hain yá nahín. Dekhoge ki bahutere munh bhí nahín kholte aur chihron se aisá ma'lúm hotá hai ki kisí ká mátam ho rahá hai na ki Khudá kí shukrguzárí ke gít gá rahe hain. Jab use Masíhí jamá'at men ruhání tázagí ya'ne (*revival*) ho to unhín logon ke chihron par aur unke gáne men bahut bará farq ma'lúm hogá. Masíhí jamá'at kí is ruhání khushí ká yih natíjá hogá ki báharwálon par bará asar hogá. Wuh Masíhion kí khushí daryáft karke Masíh kí taraf is khushí kí rassí se khínche jáenge.

(5) Dín ke khádim aur Masíhí jamá'at kí báhamí khushí aur ranj, (ii. 1-3.)—Paulús Kurinthus ko nahín gayá is liye ki us waqt unkí hálat aisí thí ki uske jáne se usko khud aur unko bhí ranj hotá. Paulus kí khushí Kurinthí Masíhion kí khushí par mauqúf thí. Agar we bhí ranj-áluda ho jáen to us ko kab khushí ho saktí thí kyunki Kurinthus men us chhotí jamá'at ko chhorke uská koí dúsrá khushí karnewálá na thá, liházá chúnki us kí khushí un kí khushí par mauqúf thí us ne Kurinthus jáne men der kí aur wahán jáne ká irádá badal dálá. Muqábilá karo, Báb i. 23; báb xii. 20, 21; báb xiii. 10.

Paulús ko ummed thí ki is 'arsa men jo nárázagí aur nákhushí Masíhion men hai wuh mit jáwegí, yahán tak ki kuchh 'arse ke ba'd uske jáne se unkí khushí barh jáegí aur nest na hogí. Masíhí jamá'at aur Masíh ke khádimán-i-dín kí báhamí yagánagat kyá hí pasandídá aur pur-tásír hotí hai. Jin báton se us yagánagat men farq áe, dín ká khádim aur jamá'at donon unko dúr karne kí koshish karen.

(6) Paulús ke khutút kí syáhí, (ii. 4).—Paulús ne apne qalam ko apne ánsuon men bhigoke yih khatt likhá, is liye yih khatt pur-asar hai. Is khatt se na sirf shahr Kurinthus ke Masíhion ko rúhání fáedá hásil huá, balki pusht dar pusht us waqt se leke ab tak uske parhne se Masíhion ne bahut bará fáedá utháyá hai. Jis khatt ká qalam dil ke ánsuon se bhigoyá jáe, wuh dodhárí talwár se teztar hogá; sakht dil aise hí qalam se torá jáegá. Is khatt men ek dúsre khatt kí báton kí taraf ishárá hai. Mufassiron ke is sawál ke báre men ki wuh kaunsá khatt hai mukhtalif ráen hain. Aglab hai ki jo pahilá khatt Kurinthion ko Paulús ne likhá yahán uskí taraf ishárá hai. Us khatt men Paulús ke gam kí kaí báton ká zikr hai, maslan báb i. 10-14, 18, 19; báb v. vi; báb xi. 17-22; báb xiv. 26-33.

Paulús ká zor uske ánsuon men thá, un men apná qalam bhigone ke sabab us ne apne kalám karne men zor páyá. Bazáthí wuh narm-mizáj ádmí na thá; balki gussawar ádmí thá; uske dil men ág aur bárúd chhipe hue the ki jis se wuh náráz hokar jald apní zubán se bhasm kar de. Dekho usne Stafanus se kyá sulúk kiyá, ki usko ján se marwá dálá. Masíh ká shágird hone se pahle wuh áphí apní sakht mizájí ká yih bayán kartá hai: "Main ne mardon aur 'auraton ko bándh bándhkar aur qaid kháne men dál dálkar Masíhí taríqwálon ko yahán tak satáyá ki marwá dálá," (A'amál xxii. 4, 5; xxvi. 10, 11). Yihí izá pahunchánewálá, kufr baknewálá, qatl karnewálá, Kurinthí Masíhion kí abtar hálat sunke gam se bhar gayá, aur sudhárne aur bahál karne ke liye khatt likhne ká iráda kiyá, magar ánsuon ke sabab se likhte waqt bár bár thahar jáná pará. Paulús ke in ánsuon se aisá bárút ban gayá ki Kurinthí Masíhion ke sakht dil tore gae. Aksar karke ánsuon se log kamzorí samajhte hain, magar aisí kamzorí se Khudá ká zor paidá hotá hai.

Ai mere dil yaqín ján ki jis shakhs ke liye tú roya nahín wuh khud kabhí nahín roegá. Tú yih khiyál rakh ki 'ibádat kháná yá madrasá yá khándán men terá ikhtiyár aur asar usí qadr hogá jis qadr tujh men mahabbat ho. Tab cháhe tú qalam se likhe yá zubán se bole, parhnewále yá sunnewále ká sakht dil hár jáegá aur tere bas men á jáegá. Masíh ne dunyá ke gunáh apne úpar uthá lene se dúr kiye hain; isí taríqe se uske shágird aur khádim gunáh ke dúr karne kí qudrat páwenge aur gunahgár ádmí ko apne ikhtiyár men láwenge.

Ai Khudáwand Yisú', jaisá ki Tú ne apne banda Paulús ko apní Rúh se ma'múr karke use kalísiyá ká khádim banáyá, so mujhe aur apne har bande ko usí Rúh se bharke Paulús ká sá khádim baná de. Apne nám kí khátir aur apní kalísiyá kí taraqqí ke liye yih 'arz sun le.

Hásil-i-Kalám.

(1) Kisí muqaddama men sab se bihtar gawáh Khudá hai, (áyat 23.) Jo muqaddamá Paulús aur Kurinthí Masíhion men ho rahá thá uske báre men koí kuchh kahtá thá aur koí kuchh. Ba'z yih kahte the ki Paulús ne wa'da-khiláfí kí hai. Paulús ne apní sáfdilí aur nek niyatí sábit karne ke liye chand dalílen pesh kí thín, magar ákhir ko Khudá ko gawáh banáyá. Jis ádmí ke muqaddama men Khudá uskí sachchái par gawáhí de, us shakhs ko kuchh andeshá aur khauf na hogá. Kitne muqad-

damon men gawáh waqt par házir nahín hote, aur unkí gairházrí ke sabab se muqaddama bigar játá hai, yá kabhí kabhí wuh gawáh kí galatí wá kamfahmí se bigar játá hai. Kabhí kabhí gawáh kí báten panch yá qází yá munsif par kuchh asar nahín kartín, balki unke dilon ko âur sakht kar detí hain. Kabhí kabhí gawáh jhúṭh bolkar kull muqaddamá kharáb kar detá hai. Khudá kí gawáhí hasb mauq'a aur zarúrat hai aur tásír rakhtí hai. Kásh ki, har muqaddama men hamárá dil aisá sáf aur hamárí niyat aisí nek ho, ki ham Khudá ko apná gawáh baná saken. Wuh misl mu'atabar gawáh ke hamárí madad aur khátir karegá. Makhfí na rahe ki wuh kisí jhúṭhe muqaddama men hamáre liye gawáh na hogá, hamárí madad na karegá.

(2) Khudá ke bande ká kisí jagah jáne yá na jáne ká faisla. Kabhí kabhí is sawál ke jawáb se faislá kiyá já saktá hai, ki áyá merá wahán jáná mere Masíhí bháion ke fáeda ke liye hogá yá na hogá? Agar mere jáne se jhagrá aur judáí ká andeshá ho tab jáná bihtar nahín (Áyat 23 aur báb ii. 1). Kabhí kabhí pásbán yá mannád ghar ghar jákar apne dil se yih sawál kare ki áyá mere ghar ghar jáne se aur gharwálon se muláqát karne se unko kuchh ruhání fáedá pahunchtá hai yá nahín; agar gapshap yá sirf áb o hawá kí báten hon to kyá fáedá hogá?

(3) Kalísiyá ká Pásbán uská hákim nahín hai balki Khádim. Kalísiyá ke memberán ke sámne hákimáná mizáj dikháná munásib nahín hai Paulús ne Kurinthí Masíhion par hukúmat jatáná nahín cháhá, (áyat 24; Matí. xxiii. 11, 12; 1 Pat. v. 3-7).

(4) Masíh ke khádim aur Masíhí jamá'at ke memberán kí yagánagat sáf záhir hai. Paulús ranjídá-khátir thá. Kyún? Kurinthí Masíhion ke gam ke sabab aur uskí khushí unkí nek hálat par mauqúf thí hálánki uskí aur unkí qaumiyat aur 'ilm ni'amaton aur 'umr aur darje men hokar ápas men aisí yagánagat rakhte the, jaisá ki badan ke 'azá ápas men yagánagat rakhte the. Beshakk ustád aur shágird men farq hai taubhí ek dúsre se ta'alluq rakhte hain. Agar shágird 'ala darje men kámyáb nikle to kyá ustád khush nahín hotá, aur 'aláwa iske kyá ustád shágird se aur shágird kí taraqqí se 'izzat nahín pátá? Isí tarah se Masíhí khádim jamá'at ká ustád hai, liházá uskí khushí aur 'izzat jamá'at kí taraqqí o fayyází se hotí hai. Paulús 'álim shakhs to thá magar uske 'ilm aur fasáhat par uská ruhání ikhtiyár mauqúf na thá, balki use ikhtiyár kí páedárí uske Masíh ke se mizáj par mauqúf thí. Yihí mizáj Paulús ne shahr Kurinthus ke Masíhion men dikháyá aur isí mizáj se usko ruhání ikhtiyár hásil thá. Jo Masíh ká shágird haqíqí aur páedár ruhání ikhtiyár hásil kiyá cháhtá hai wuh Paulús kí nasíhat dil se qubúl kar le: "Tafríq aur bejá fakhr ke ba'is kuchh na karo balki farotaní se ek dúsre ko apne se bihtar samjho; har ek apne hí ahwál par nahín balki har ek dúsron ke ahwál par bhí nazar

rakhe. Waisá hí mizáj rakho jaisá Masíh Yisú' ká bhí thá," (Filippion ii. 3-5). Ai rupiyon ke bántnewálo, cháhe kisí mulk yá qaum yá zát yá darje ke tum ho, yaqín jáno ki in rupiyon ke sabab se tum ko rúhání ikhtiyár nahín mil saktá. Yád rakho ki Masíh ke rasúlon ke pás bahut rupiyá na thá taubhí ham unko mánte hain. Wajh kyá hai? Yih ki wuh dil se logon ko piyár karke unke sáth aisá sulúk karte the jaisá ki báp apne beṭon se, yá jaisá baṛá bháí chhoṭe bháion se. Jab kalísiyá ká koí dín ká khádim yá mishnarí yá pásbán yih likh sake yá kah sake jaisá ki Paulús ne Kurinthí Masíhion ko likhá tab uská likhná yá bolná ikhtiyár aur tásír ke sáth hogá. "Main ne baṛí musíbat aur dilgírí kí hálat men bahut se ánsú bahá bahákar tumko likhá thá, lekin is wáste nahín ki tum ko gam ho balki is wáste ki tum us baṛí mahabbat ko ma'lúm karo jo mujhe tum se hai," (áyat 4).

(5) Khatt khutút kí tásírát. Dekho us waqt se lekar ab tak Paulús ke us khatt kí tásír hotí chalí áí hai. Us ne baṛí musíbat aur dilgírí kí hálat men bahut se ánsú bahá baháke likhá aur likhne ke ba'd us ke dil men yih andeshá huá ki áyá uská likhná fáedamand hogá yá nahín, (báb vi. 8). Natíjá achchhá huá. Kurinthí Masíhion ke dil par yih khatt purtásír huá. In dinon men bhí khatt ke wasíle se Masíh ká khádim uskí khidmat bakhúbí kar saktá hai. Maslan, chand baras guzre Masíh ke ek khádim ne du'á aur roza ke sáth ek Masíhí tálib 'ilm se khatt ke zarie se yih suwál kiyá: "Masíh ne tum ko roshní dí aur tarah tarah kí ni'amaten 'ináyat kí hain, kyá tum apní zindagí uskí khidmat men kharch na karoge? Us ta'límyáfta Masíhí jawán ne is khatt ko Khudá kí taraf se mánke dunyáwí hausilá chhoṛ diyá aur dín ká khádim ho gayá. Ai Masíh ke shágirdo, kyá kisí ko khatt likhte waqt dil se yih du'á nikaltí hai ki, Ai Khudáwand kyá Tú is khatt ke zarie se kuchh kahná cháhtá hai? Jis shakhs ko main likhtá hún kyá tú use kuchh ta'lím yá tarbiat yá nasíhat yá tasallí kí bát bhejná cháhtá hai? Mujhe apná qalam baná, aur is khatt ke likhne se koí paigám usko pahunchá de. Jo khatt yún du'á ke sáth aur Pák Rúh kí hidáyat se likhe jáen we beshakk tásír-bakhsh honge aur kisí na kisí tarah se Khudá kí marzí ko púrá karenge. Wuh misl bíj ke sháid bahut barson bád phal denge.

Sawálát jo paṛhnewálá apne dil se kare.

(1) Kyá jab mujh par kisí khatá yá qusúr ká ilzám lagáyá jáe to kyá main Khudá ko apní sáfdilí aur nek niyatí ká gawáh baná saktá hún?

(2) Kyá main apne Masíhí bháion men hákimáná mizáj yá birádarána mizáj dikhlátá hún?

(3) Kyá ghar men yá aur jagáhon men mere áne jáne se bháion ko ḳhushí yá ranj hotá hai? Kyá main âuron kí ḳhushí ká baṛhánewálá hún yá jhagṛe ká paidá karnewálá?

(4) Kyá mere dil men Masíhí bháion kí taraf is qadr mahabbat hai ki unkí ḳhushí se ḳhushí hai?

(5) Kyá du'á aur ánsuon ke sáth main kám kartá hún yá befikrí aur láparwáhí ke sáth?

(6) Kyá ḳhatt likhte waqt yih 'ádat merí paṛ gaí hai ki Ḳhudá se likhne kí hidáyat mángtá hún, is ummed se ki ḳhatt ke zarie se paṛhnewále ko fáedá pahunche? Kyá likhte waqt ham yih du'á na karen, ki Ai Ḳhudáwand Tú is ḳhatt ke likhne kí hidáyat de aur Tú isko apne kám men lá.

Áyát 5—11.—(5) Aur agar koí shakhs gam ká bá'is huá hai, to mere hí gam ká nahín, balki (táki us par ziyáda sakhtí na karún,) kisí qadr tum sab ke gam ká bá'is huá. (6) Yihí sazá, jo us ne aksaron kí taraf se pái, aise shakhs ke wáste káfí hai. (7) Pas bajáe is ke yihí bihtar hai, ki us ká qusúr mu'áf karo, aur tasallí do, táki wuh gam kí kasrat se tabáh na ho. (8) Is liye main tum se iltimás kartá hún, ki us ke báre men mahabbat ká fatwá do. (9) Kyúnki main ne is wáste bhí likhá thá, ki tumhen ázmá lún, ki sárí báton men farmánbardár ho, yá nahín. (10) Jise tum kuchh mu'áf karte ho, use main bhí mu'áf kartá hún: kyúnki jo kuchh main ne mu'áf kiyá, agar kiyá, to Masíh ká qáim maqám hokar tumárí khátir mu'áf kiyá; (11) táki Shaitán ká ham par dánw na chale, kyúnki ham us ke hílon se náwáqif nahín.

In áyát men ek Masíhí táib kí taubá aur Kalísiyá men us kí bahálí ká bayán hai. Shahr-i-Kurinthus kí Kalísiyá ke memberán ne ek Masíhí bhái ko kisí qusúr ke sabab se tambíh kí thí: thík ma'lúm nahín hai ki yih kaun shakhs thá is liye ki uská nám yá qusúr ká sáf sáf bayán nahín hai. Ba'z samajhte hain ki jis shakhs ká zikr Paulús ke pahle khatt Kurinthion ko us ke 5 wen báb men páyá játá hai, usí shakhs kí taraf ishárá hai. Us shakhs ke gunáh ká yih zikr hai, ki "Yahán tak sunne men áyá hai ki tum men harám-kárí hotí hai, balki aisí harámkárí jo gair-qaumon men bhí nahín hotí: Chunánchi tum men se ek shakhs apne báp kí bíbí ko rakhtá hai, aur tum afsos to karte nahín táki jis ne yih kám kiyá hai wuh tum men se nikálá jáwe balki shekhián márte ho, lekin main jo jism ke e'atibár se maujúd ná thá magar ruh ke e'atibár se házir hokar goyá bahálat-i-maujúd aisá karnewále par yih hukm de chuká hún ki jab tum aur merí rúh hamáre Khudáwand Yisú' Masíh kí qudrat ke sáth jama' ho, to aisá shakhs hamáre Khudáwand Yisú' ke nám se jism kí halákat ke liye Shaitán ke hawále kiyá jáwe, táki uskí rúh Khudáwand Yisú' ke din naját páwe: pas us sharír ádmí ko apne darmiyán men se nikál do, (1 Kurinthion v. 1-5 aur 13).

Ba'z mufassir khiyál karte hain ki jis shakhs ká zikr yahán kiyá játá hai usne Paulús par koí sakht ilzám lagáyá thá,

yá uske khiláf kuchh kahá thá; khair, itná ham jánte hain ki hálánki is qusúrwár ko Kalísiyá kí taraf se kuchh sazá dí gaí thí, aur us ká natíjá yih huá thá ki us ne taubá kí thí, magar taubhí ba'z Kurinthí Masíhí usko bahál karne ko rází na the. Sháyad unhon ne us sazá ko káfí na samjhá yá uskí taubá sachchí nahín mání, yá Paulús ke kháss dost is shakhs se is qadr náráz aur khafá ho gaye the ki kisí súrat se usko phir birádarí men sharík karne ko rází na the, yih samajhkar ki uská qusúr aisá bejá aur sakht hai ki wuh phir Pák 'Ashá ke láiq nahín ho saktá. Záhir hai ki Kalísiyá ke ba'z memberán kasrat ráe ke faisale se muttafiq na the, yahán tak ki us ráe ko manzúr na karte the, aur sháyad yih memberán wuhí the jo Paulús rasúl ke kháss dost the; is liye wuh in áyát men unko safáí se samjhátá hai ki jo sazá dí gaí, cháhe káfí ho yá na ho, taubhí uská natíjá achchhá niklá hai. Chúnki khatákár táib ho gayá hai, liházá cháhiye thá ki kull Kalísiyá ke bhái us qusúrwár ko dil se mua'f karke use birádarí men sharík kar lete; warná gam kí kasrat se uske tabáh ho jáne ká andeshá hai, aur mumkin hai ki Kalísiyá men jhagrá qáim rahe aur is se shaitán mauqa' pákar kalísiyá ko barbád kare aur Masíh ke pák nám par dhabbá lage. Is bayán ko parhkar yih sawál lázim átá hai ki khatákár Masíhí ke sáth kalísiyá ko kaisá sulúk karná cháhiye? Is ká jawáb yih hai.

(1) Jis Kalísiyá ká member khatákár ho, cháhiye ki sab sharík us ke sabab gamgín aur afsos-zadá hon, (áyat 5). Gaur karo ki Kurinthí Masíhion ke ek shakhs kí khatá se kaisá gam huá; sháyad yih shakhs nau-muríd thá, aur kisí sakht imtihán men par gayá thá. Mumkin hai ki Paulús ne usko bár bár ta'lím aur nasíhat kí ho, aur sháyad uske ghar men rahá ho, aur wahán kháyá piyá ho. Par jis waqt Paulús ko us shakhs kí khatá aur bargashtagí kí khabar pahunchí us ko sadmá huá. Kyá yih hamáre liye ek namúná nahín hai ki khatákár Masíhí ká hál sunkar ham ranjídá hon?

(2) Khatákár Masíhí ko Kalísiyá kí taraf se tambíh yá sazá dí jáwe; is garaz se nahín ki wuh shakhs halák ho jáe magar is ummed se ki wuh apne qusúr kí buráí aur kharábí ko pahchánke taubá kare. Jab koi Masíhí khatá kare, to jis Kalísiyá ká wuh member ho, us kalísiyá ke afsarán aur memberán par farz hai ki we log har tarah kí tadbíren nikálen ki wuh shakhs taubá karke apná qusúr mán le. Masíh ne bháíon men jhagre ke faisalá karne ká yih hukm diyá, "agar terá bhái terá gunáh kare, to já aur akele men bát chít karke use samjhá; agar wuh terí sune to tú ne apne bhái ko pá liyá; agar na sune to aur ek do ádmion ko apne sáth le já táki har ek bát do tín gawáhon kí zubán se sábit ho jáe. Agar wuh unkí bhí sunne se inkár kare, to kalísiyá se kah; agar kalísiyá kí bhí sunne se

inkár kare, to usko gair-qaumwále aur mahsúl lenewále ke barábar ján, (Mati xxviii. 15-17). Paulús ne khatákár aur mukhálif ke sáth yún sulúk karne kí nasíhat kí, "Agar koí hamáre is khatt kí bát ko na máne to use nigáh men rakkho, aur us se suhbat na rakkho táki wuh sharmindá ho, lekin use dushman na jáno, balki bháí samajhkar nasíhat karo, (2 Tassaluniqí iii. 14, 15).

(3) Khatákár Masíhí ko sazá dená to wájib hai, lekin hadd se ziyáda ná ho, (áyat 6). Ma'lúm hotá hai ki Kurinthí Kalísiyá ke kitne bháí is khatákár ko hadd se ziyáda sazá dene kí ráe dete the; jo sazá kalísiyá ke memberán kí kasrat-i-ráe se thahráí gaí thí, we log us ko káfí nahín samajhte the aur zor dete the ki ziyáda sazá dí jáwe. Is liye Paulús unko samjhátá hai ki jo sazá tajwíz huí wuh káfí hai. Ba'zon ká gumán hai ki is shakhs ne Paulús kí mukhálifat kí thí aur us ko sakht sust kahá thá, is liye Paulús ke dost us shakhs ko ziyáda sazá dená cháhte the. Dekho Paulús ká mizáj kaisá halím aur muláim thá ki us ne us shakhs kí mukhálifat ko mua'f karke uskí taraf jo gussá barhtá játá thá use thandá karná cháhá. Paulús ne apne doston ko yih nasíhat kí ki "Uská qusúr mua'f karo aur tasallí do táki wuh gam kí kasrat se tabáh na ho." Usne nasíhat se apní haqíqí Masíhiyat dikhláí.

(4) Táib khatákár ko fauran mua'f karná cháhiye, (áyat 10). Paulús apne doston se kahtá hai, ki main ne is shakhs ko mua'f kiyá, goki us ne mere khiláf bahut kuchh kiyá, pas tum bhí use mua'f karo kyunki Masíh kí ta'lím yihí hai. Masíh ne salíb par apne qátilon ke liye yih du'á mángí ki "Ai Báp, unhen mua'f kar ki we nahín jánte ki kyá karte hain." Ba'z Kurinthí Masíhí is náfarmán bháí se mahabbat nahín rakhte the; yih thík nahín thá. Jab Khudá ne táib khatákár ko mua'f kiyá hai to kyá kalísiyá ke memberán usko qubúl na karen aur agar qubúl na karen to yih andeshá hai ki wuh gam kí kasrat se tabáh ho jáe, (áyat 7). Phir ek âur khatrá bhí hai, ki shaitán Masíhion kí is sakhtmizájí ke báis mauqá pákar Kalísiyá ko bahut ziyáda nuqsán pahuncháwe, (áyat 11).

Hásil-i-Kalám.

(1) In áyát men Paulús kí dánáí aur mahabbat donon záhir hain. *Dánáí* is men hai ki us ne saláh dí ki khatákár ko Kalísiyá kí taraf se sazá dí jáwe, aur jab tak wuh taubá na kare uskí bahálí na ho. *Mahabbat* is men hai, ki us ne us shakhs ko ziyáda sazá dilwáná nahín cháhá, aur jo sazá kalísiyá ke panch logon ne muqarrar kí, us ne use káfí samjhá. Paulús men 'adl aur mahabbat, sakhtí aur narmí donon maujúd thín. Jab tak us qusúrwár ne sazá pákar taubá na kí, tab tak Paulús

ne use mua'f karne aur bahál karne kí ráe nahín dí; magar jab tambíh ká phal ya'ne taubá záhir huí, tab fauran mua'f karne aur bahál karne ko rází ho gayá. Jis kalísiyá ke panch logon men Paulús kí sí munsif-mizájí aur rahm-dilí maujúd hai, us kalísiyá ke muqaddamát ṭhík faisal honge, na ziyáda narmí hogí na ziyáda sakhtí. Kalísiyá ke liye Khudá kí taraf se sab se bará ináṃ Paulús jaisá afsar hai, (Afsion iv. 7-13).

(2) Paulús ne is táib Masíhí ke nám ká zikr nahín kiyá. Ab uskí khatá mua'f ho gaí aur wuh Kalísiyá men bahál kiyá gayá. Ab, bhalá, uske nám aur khatá ká kyún zikr kiyá jáwe? Paulús us shakhs kí, aur uskí khatá kí taraf sirf ishárá kartá hai, aur yih káfí thá. Is khiyál se ki agar yih khatt dúsrí kalísiyá ke memberán yá báharwálon ke háth men par jáe, to is shakhs ká qusúr befáedá sab par áshkárá ho jáegá aur is bechára ká nám badnám hogá. Yih hamáre liye kyá hí achchhá namúná hai ki jahán tak ho sake ham kalísiyá ke memberon kí khatáon aur unke námon ko na phailáwen, balki bar'aks is ke maqdúr bhar chhipáwen. Paulús is mahabbatáná aur birádaráná mizáj ko dikhlákar us khatákár kí ánewálí pushton ya'ne pote-dar-pote aur potí-dar-potion ko apná ihsán-mand kiyá. Kyunki agar pachás yá sau baras ba'd we us khatt ko parhte, aur us men apne dádá yá pardádá ke nám ko is tarah likhá huá páte, to unko bará ranj hotá; aur we yih sochte ki "Háe hamárá dádá yá par-dádá aisá khatákár shakhs thá, jis ne ki Paulús Rasúl kí mukhálifat kí, kásh ki uská nám Paulús ke khatt men likhá na játá!" Pas jis tarah Paulús ne us kí ánewálí naslon ká liház karke us ká nám apne khatt men darj nahín kiyá, usí tarah ham bhí áyanda ká khiyál karke kisí ke qusúr ká zikr apne khatt, yá akhbár yá kitáb men be-zarúrat ná karen tá na ho ki uskí auládko befáedá sharmindá honá pare.

(3) In áyát se kalísiyá kí taraf se tambíh kí garaz záhir hai. Tambíh mahabbat kí chharí hai aur Paulús is garaz se khatákár ko sharmindá kartá hai ki wuh Khudá ke sámhne sharmindá ho. Tambíh kí garaz khatákár kí bahálí hai na ki uskí past-hálí, aur náhaqq usko dukh dard pahuncháná. Tambíh karne kí khúbí yih hai ki khatákár hosh men ákar apná qusúr pahcháne aur sachchí taubá kare.

(4) Kurinthí Kalísiyá kí taraf se jo tambíh is shakhs ko kí gaí thí, Khudá ne use manzúr karke uske wasíle se us khatákár ko sharmindá aur táib baná diyá. Is se záhir hai ki Khudá Kurinthí Masíhion ke darmiyán thá, na sirf ibádat hí ke waqt balki is mushkil muqaddama ke faisal karne ke waqt bhí. Jis waqt kalísiyá kí taraf se sazá ká fatwá sunáyá gayá, us waqt Khudá ká Rúh maujúd thá, aur us ne khatákár ke dil men yih khiyál paidá kiyá, ki khabardár yih fatwá Khudá kí taraf se hai, aur tú uskí áwáz sun. Us mujrim kí zamír qáil huí aur

us fatwa ko Khudá ká faisalá jánkar us ne ánsuon ke sáth tauba' kí aur Masíh ke qadmon par girá. Agar fatwá sirf Kalísiyá ke memberon aur afsaron kí taraf se hotá to khatákár ke dil par kuchh asar ná hotá, balki baraks is ke us ká dil âur bhí sakht ho játá. Agar koí kahe ki in dinon men Kalísiyá kí taraf se sazá ke fatwa ká kuchh dar nahín, aur agar sazá dí bhí jáe to mujrim ke dil par kuchh asar nahín hotá, to is ká jawáb yih hai ki is hálat men fatwá mahabbat ke sáth nahín diyá játá. Kaí dafa' aisá huá hai ki faisalá karnewálon ne zidd yá tarafdárí yá kuchh bad-mizájí dikhláí, yahán tak ki mujrim ká dil sakht ho gayá, aur us ne yih natíjá nikálá, ki main to qusúrwár hún lekin yih faisalá karnewále bhí sáf-dil aur munsif-mizáj nahín hain, aur un men Masíh ká Rúh nahín hai. Kyá Khudá aise hí logon ke wasíle se fatwá detá hai? Jab tak ki khatákár fatwá-denewálon men gam aur afsos aur mahabbat na dekhe, tab tak wuh qáil aur shikastá-dil na hogá. Kásh ki Kalísiyá ke afsar aur panch log muqaddama karte waqt khatákár ko dushman na samjhen, balki us ko chhotá aur kamzor bháí jánkár us ká faisalá is tarah karen, jaisá ki báp apne bete se, aur samajhdár tabíb bímár se kartá hai. "Ai bháio, agar koí ádmí kisí qusúr men pakrá bhí jáe to tum jo rúhání ho us ko hilm-mizájí se bahál karo; aur apná bhí khiyál rakkho, kahín tú bhí ázmáish men ná par jáe; tum ek dúsre ká bhár utháo aur yún Masíh kí sharia't ko púrá karo. (Galátion vi. 1, 2).

(5) Kalísiyá kí taraf se mua'fí ká fatwá pána aisá hai jaisá ki Khudá kí taraf se mua'fí páná. Is mujrim ke mua'f karnewále tín nazar áte hain. *Awwal*, Kalísiyá jis ká ki yih qusúrwár member thá. *Doyam*, Paulús jiske barkhiláf sháyad is shakhs ne qusúr kiyá thá. *Soyam*, Masíh jis ká nám leke kalísiyá aur Paulús ne use mua'f kiyá. Khudá, kalísiyá aur Paulús tínon milke is táib mujrim se kahte hain, ki "terá qusúr mua'f kiyá gayá hai." In tínon gawáhon ya'ne Masíh, kalísiyá aur Paulús se us táib khatákár ko yaqín huá ki merá gunáh mua'f ho gayá hai. In gawáhon ke sabab wuh shakhs gam kí kasrat kí tabáhí se bach gayá.

(6) Masíhion men takrár aur jhagre se shaitán ko nafa' aur mauqa' miltá hai, (áyat 11). Shaitán chálák hai, wuh har waqt Masíhion par dáuw lagáne ká mauqa' dhúndhtá hai. Paulús uske hílon se khúb wáqif ho gayá thá. Jab koí Masíhí kisí tarah ke gunáh men par játá hai, to shaitán kull kalísiyá ke memberon ko nuqsán pahuncháne ká mauqá pátá hai. Masíh ká nám Masíhí ko saunp diyá gayá hai, liházá Masíhí kí badnámí se Masíh kí badnámí bhí hotí hai. Shaitán ke kaí ek híle hain jin kí taraf Paulús yahán ishárá kartá hai. (1) Goki is shakhs ne taubá kí thí aur kalísiyá ne kasrat ráe se faisalá karke us kí baháií ká fatwá diyá thá, tau bhí ba'z Kurinthí Masíhí usko

birádarí men bahál karne ko rází na hue, aur uskí taubá se unke dil men kuchh khushí na huí. Unkí yih sakht-mizájí is bát ká nishán hai ki shaitán ne unke dilon ko sakht kar diyá thá. (2) Jab koí Masíhí khatá kartá hai to uske dost aksar us khatá ko aise záhir karte hain, goyá ki wuh ek chhoṭí sí bát hai, hálánki dar-haqíqat wuh halkí bát nahín hai. Aise log nahín cháhte ki us khatákár ko tambíh dí jáwe balki yih cháhte hain ki usko bagair sazá ke chhor diyá jáwe. Yih narmdilí shaitán kí ek tadbír hai. Jab tak wuh khatákár taubá ká phal na dikhláwe us par kalísiyá apní razámandí záhir na kare. Jab koí Masíhí bahaisiyat dost hone ke kisí Masíhí kí khatá ká kuchh khiyál na kare to yaqín jáno ki aisí bejá miharbání se shaitán bahut khush hotá hai aur yih uská hílá hai. (3) Jab koí Masíhí khatá kartá hai to Masíhion men kabhí kabhí is kí bahut bejá guftagú huá kartí hai. Jab do yá tín Masíhí ittifáq se jama' hote hain, to aise khatákár kí khatá kí bábat bát chít karná inkí zubán ko bahut lazíz ma'lúm hotá hai; unhen kisí qism ká gam yá afsos nahín hotá; we log is khatákár ke liye du'á nahín karte, we log kalísiyá ke afsaron ke liye is muqaddama ke ṭhík faisal karne ke liye Khudá se dánái nahín mángte aur behúdá gap-shap se beparwáhí dikhláte hain, aur yún shaitán ko mauqa' dete hain. (4) Is muqaddama ke wasíle se shaitán ne Paulús rasúl aur uske Masíhí bháiyon ke bích men judái paidá karne ká mauqa' páyá, magar Paulús shaitán ke hílon se wáqif hokar chaukanná aur khabardár thá aur du'á kar karke is híla par gálib átá thá. Agar shaitán kí tadbír kámil nikaltí, aur Paulús aur kalísiyá men judái baní rahtí, to dozakh men aur shaitán kí kull amaldárí men barí khushí manái játí. Beshakk Masíhion ke khiyálon men kabhí kabhí farq hotá hai, magar is men kuchh gunáh nahín hai: kisí muqaddama men kisí ká khiyál kuchh hotá hai aur kisí ká kuchh magar in mutafarriq aur mukhtalif khiyálon ke sabab se jhagrá aur judái nahín honí cháhiye. Kabhí kabhí ek hí khándán men judá judá ráen hotí hain, magar ákhir ko jab faisalá ho chuká aur ráe qarár pá gaí, to use sab manzúr kar lete hain, aur sab milkar usko 'amal men láne kí koshish karte hain, 'ain waise hí jaise ki Paulús ne Kurinthí Masíhion ke faisala ko manzúr karke kull kalísiyá ko saláh dí ki wuh bhí use manzúr karen. Kásh ki ham Paulús ke is namúna par chalen aur uskí yih nasíhat dil se qubúl karen, "Kamál farotaní aur hilm ke sáth tahammul karke mahabbat se ek dúsre kí bardásht karo," (Afsion iv. 2).

Sawálát jo paṛhnewálá apne dil se kare.

(1) Jab koí Masíhí bháí ḳhatá kartá hai, to kyá merá dil gam se bhar játá hai, yá náhaqq aur befáedá maiṉ uskí badnámí phailátá húṉ?

(2) Jab ḳhatákár Masíhí taubá kartá hai to kyá ḳhushí se maiṉ us kí taubá manzúr kartá húṉ, yá us ko mua'f karne ko rází nahíṉ hotá?

(3) Kyá maiṉ us táib bháí ko Masíhí birádarí meṉ shámil karne kí koshish kartá húṉ jaisá ki Paulús ne us Kurinthí mujrim ke sáth sulúk kiyá?

(4) Kyá jab bháioṉ meṉ jhagṛá hotá hai, to maiṉ un meṉ mel karáne kí koshish kartá húṉ, yá maiṉ sirf us ke báre meṉ âuroṉ ke sáth gap-shap kartá rahtá húṉ?

(5) Kyá mujhe yaqín hai ki jis waqt mere dil meṉ kisí bháí kí taraf se ranjish hotí hai to shaitán is ranjish se mujhe nuqsán pahuncháne ká mauqá pátá hai?

Áyát 12-17.—(12) Aur jab main Masíh kí khush-khabarí dene ko Troás men áyá, aur Khudáwand men mere liye darwázá khul gayá, (13) to merí rúh ko áráma na milá, is liye ki main ne apne bhái Titus ko na páyá: pas un se rukhsat hokar Makidúniyá ko chalá gayá. (14) Magar Khudá ká shukr hai, jo Masíh men ham ko hamesha asíron kí tarah gasht karátá hai, aur apne 'ilm kí khushbú hamáre wasíle se har jagah phailátá hai. (15) Kyúnki ham Khudá ke nazdík naját páne-wálon aur halák honewálon dono ke liye, Masíh kí khushbú hain; (16) ba'z ke wáste to marne ke liye maut kí bú, aur b'az ke wáste jíne ke liye zindagí kí bú hain. Aur kaun in báton ke láiq hai? (17) kyúnki ham un bahut logon kí mánind nahín, jo Khudá ke kalám men ámezish karte hain; balki dil kí safái se, aur Khudá kí taraf se, Khudá ko házir jánkar Masíh men bolte hain.

Un tásír-bakhsh tajribon ká bayán jo Paulús rasúl ko Masíh kí khidmat men hásil hue.

(1) *Dil kí beqarárí aur bechainí ká tajribá.* Jab Paulús Masíh kí khush-khabarí dene ko shahr Troás men áyá to Khudá-wand ne us kí madad kí; aur us ko púrá yaqín ho gayá ki Khudáwand ne mere liye ek darwázá kholá hai, tis par bhí us kí rúh ko árám ná milá, (áyat 12). Uskí dilí bechainí kí wajh kyá thí? Yih ki us ne wahán Titus ko nahín páyá, záhir hai ki us ne Titus ko tákíd kí thí ki use Troás men mile. Us ne Kurinthí Masíhion ke pás ek khatt pahle bhejá thá jis men sakht nasíhat aur malámat kí báten thín. Khatt bhejne ke ba'd us ke dil men yih andeshá huá, ki sháyad is khatt ká natíjá achchhá na ho; sháyad us se kitne Kurinthí bháion ke dil ziyáda sakht ho jáen aur un ká nuqsán ho. Pas is ke dil men us khatt ke natíjon ke báre men khatká huá. Liháza us ne Titus ko Kurinthus bhejá ki wuh jákar un se zubání báten kare; aur us ne Titus ko samjháyá ki wahán jákar sab hál daryáft kare, aur jab Troás ko laute to mujhe sab hál batáwe, ki mere khatt ká kyá natíjá huá. Jab Titus waqt par nahín lautá, to Paulús aisá bechain aur beárám huá ki shahr Troás men Injíl kí manádí tak nahín kar saká; aur wahán kí sab khidmat ko aur Khudáwand ke khole hue darwáza ko chhorkar Titus ko dhúndhne ke liye Maqadúniyá ko chal diyá. Us kí

is dilí bechainí se yih báten záhir hotí hain:—(1) Yih ki Paulús hálánki Rasúl thá par hamárá ham-jins insán bhí thá; is liye wuh apne likhe hue khatt ke natíja kí nisbat shakk men par gayá ki áyá uská natíjá nek hogá yá bad; aur is hálat men wuh aisá bechain ho gayá ki Troás men Injíl kí khushkhabarí kí manádí na kar saká. Kabhí kabhí ham khiyál karte hain ki nabí aur rasúl hamáre ham-jins na the: ki we hamárí mánind kabhí bedil hokar himmat nahín hárte the. Yih khiyál durust nahín hai. (2) Dilí bechainí ke wasíle Khudá ká Rúh ham ko is taraf yá us taraf, jaise ki wuh cháhe yá jaise ki hamáre aur Kalísiyá ke liye bihtar ho, khínchá kartá hai. Paulús kí dilí bechainí matlab se khálí na thí. Yih dúsrá khatt jo us ne Kurinthion ko likhá, is bechainí ká ek natíjá huá. Agar Paulús bechain na hotá to wuh Troás hí men rahtá. Lekin bechainí kí wajh se wuh wahán se chal diyá aur Titus se Kurinthí Masíhion kí hálat sunkar fauran yih khatt likh bhejá. Jab Masíh ká khádim dil men bechain ho, to use yih daryáft karná cháhiye ki áyá yih bechainí Khudá ke Rúh kí taraf se hai yá sirf jism kí kamzorí aur harárat hai: dil kí beárámí kí wajh daryáft karná zurúrí hai. Is beárámí kí hálat men Khudá ke Rúh kí dabí huí áwáz sunáí degí, basharte ki ham sidq-dilí aur du'á aur tahammul se Pák Rúh kí áwáz sunne ke muntazir rahen. Ai Masíh ke khádimo, dil kí beqarárí ke máni o matlab daryáft karná síkho. Us men zarúr koí na koí rúhání matlab hai. (3) Shahr Troás men gair-Masíhion ko Injíl kí khush-khabarí sunáne kí nisbat Paulús ne Kurinthí Masíhion ká sambhálná aur sudhárná ziyáda zarúrí samjhá. Gair-Masíhion ko sunáná Masíh ká sáf hukm hai. Khudá ne shahr Troás men Paulús ke liye Injíl sunáne ká darwázá bhí khol diyá thá, tau bhí Paulús ko Kurinthí Masíhion kí bihtarí ká is qadr khiyál thá ki us ne Troás men gair-Masíhion ko Injíl sunáná chhor diyá. Is se yih záhir hai ki Kalísiyá ko sambhálná aur sudhárná aur thík kar dená banisbat gair-Masíhion ko Injíl sunáne ke muqaddam hai. Yih donon kám Khudá ko pasandídá aur nek hain, balki yun kahná durust hogá ki in donon ke karne ká Khudá ne hukm diyá hai. Par jis hál ki Kalísiyá jo nau-murídon kí mán hai, agar wuhí kamzor aur kharáb hokar barbád ho jáe to nau-murídon ká kyá hál hogá jo misl bachchon ke us ke supurd kiye gae hain. Adh-muí mán kí god men bachchá saunp dene se kyá fáedá hogá. Agar Kurinthus kí Kalísiyá hí kharáb aur adh-muí ho jaisá ki Paulús ko dar thá, to gair-Masíhion ko Injíl ki khush-khabarí sunáne se kyá fáedá hogá. We baptismá páke aur Masíhí hoke aisi kalísiyá men shámil kiye jáne se kyá ta'lím aur tarbi'at páwenge. Gair-Masíhion ko nau-muríd karná aur baptismá dená achchhá kám to hai magar Masíhí kalísiyáon ko sambhálná aur sudhárná is se bihtar aur muqaddam kám hai.

(2) Qaidí kí tarah Masíh ke píchhe chalná Paulús ká tajribá thá, (áyat 14). Shahr Troás men Paulús beqarár huá, is liye ki Kurinthí Masíhion kí rúhání hálat kí nisbat us ko shakk thá. Usko apne pahle ḳhatt ke natíje ke haqq men yih andeshá thá, ki áyá us ḳhatt se Kurinthí Masíhion ko fáedá hogá yá nuqsán. Is ke 'aláwa shakk kí wajh ek âur thí wuh yih ki Titus wápas nahín áyá thá, jis hál ki us ke wahán áne ká qarár thá. Phir ek âur bát se bhí shakk paidá huá ki áyá yih ṭhík hai ki main shahr Troás men Injíl sunáne ká mauqa' chhoṛ dún. Ḳhudá ne yahán Troás men mere wáste Injíl sunáne ke liye darwázá khol diyá hai; kyá main us se dákhil na hoún? Kyá main ab chalá jáún? Phir yih mauqa' játá rahegá! aur sháyad phir háth ná áwegá. Aise aise ḳhiyálát men Paulús bahut dinon tak garq rahá. Gaur o fikr karte karte, áḳhirash us ne shahr Troás ko chhoṛ diyá, aur Titus ko ḍhúnḍhne ke liye Maqaduniyá kí ráh lí. Kyá jis din us ne Troás ko chhoṛ diyá us ke dil men aise ḳhiyálon ke sabab se bechainí paidá nahín huí hogí? Áḳhir ko us ne Titus ko páyá aur sab hál sunke ḳhush huá, ki us ke pahle ke ḳhatt se fáedá huá. Phir Paulús ne sab ḳhabar pákar, yih dúsrá ḳhatt is murád se likhá ki jo báten báqí rah gaí hain, un ko durust kar de. In sárí báton ká ḳhiyál karke us ne Ḳhudá ká háth pahcháná aur yih shukrguzárí ká kalimá us ke múnh se niklá, "Ḳhudá ká shukr ho jo Masíh men ham ko hameshá asíron kí tarah gasht karátá hai, (áyat 14). Ab Paulús is bát ko mahsús kartá hai ki Ḳhudá kí Rúh ne mujh ko Troás men beqarár kiyá. Ḳhudá ká Rúh aisí beqarárí ke wasíle se mujh ko majbúr karke Maqadúniyá ko le gayá. Ḳhudá ke Rúh ne mujh ko us pahle ḳhatt ke likhne kí hidáyat dí. Pas ab us ko is kull tajruba se yaqín huá ki Ḳhudá mujhe Masíh men asír kí tarah gasht karátá thá. Ḳhwáh Troás kí taraf jáná yá Maqadúniá kí taraf, ḳhwáh Troás men Injíl kí ḳhush-ḳhabarí sunáne ko mauqa' milná yá Kurinthí kalísiyá ke sambhálne aur sudhárne ke liye ḳhatt likhne ká kám karná, yih sab Ḳhudáwand kí qudrat kí nisháníán hain. Main un dinon men aur is waqt bhí Masíh ke píchhe yún chaltá hún jaise ki asír apne pakaṛnewále ke píchhe chaltá hai. Paulús goyá apní sárí zindagí kí bábat yih kahtá hai ki jab main Damishq kí taraf já rahá thá to kyá Ḳhudá ke háth ne mujhe nahín pakaṛ liyá aur apná asír nahín kiyá. Jab main shahr Troás men rahá, to kyá Ḳhudá ne Barnabás ko bhejkar mujhe shahr Antákiyá ko nahín pahuncháyá? ('Amál xi. 25, 26). Kyá Antákiyá men ham sab Masíhí mu'allim aur Ḳhádimán-i-dín du'á men mashgúl nahín rahe aur ápas men saláh nahín karte the ki gair-Masíhí qaumon men Injíl sunáne ke liye ham kis ko bhejen; aur kyá us waqt Rúh-i-Pák ne mujhe asír kí tarah is ḳhidmat ke liye muntaḳhib nahín kiyá? ('Amál xiii. 1-3).

Kyá jab main ne pahle Troás men aur Mulk-i-Baitaniya men Injíl ke sunáne ká iráda kiyá to kyá Khudáwand Yisú' ke Rúh ne mujhe jáne na diyá? Kyá jab main ne Asia men kalám sunáne ke liye jáne ká irádá kiyá to kyá Ruh-ul-Quds ne mujhe man'a nahín kiyá? (A'mal xvi. 6-8.) Yúnhín apní zindagí ke kull wa'qiát ko yád karke Paulús ko yih yaqín huá ki main Khudáwand ke háth men aisá hún jaisá ki asír apne giriftár karnewále ke háth men hotá hai. Yih yaqín Paulús kí zindagí kí kull sarguzasht ke samajhne kí chábí hai. Paulús kab gálib huá? Jab wuh Masíh se maglúb huá aur jab wuh Masíh ká asír huá. Jab Masíh kisí shakhs ko maglúb karke asír kar letá hai, tab wuh shakhs har gálib par gálib hokar zindagí guzrántá hai, aur is hálat men andrúní jhagrá band ho játá hai aur asír kí farmánbardárí se giraftár-karnewále kí ta'ríf hotí hai, jaisá ki Rúmí sipah-sálár dúr daráz mulkon ko fatah karke, un mulkon se qaidí asír karke láte the, aur shahr Rúm kí galion men apne julús aur sawárí men unko liye phirte the, táki dár-ul-saltanat ke báshinde un asíron ko dekhke sipah-sálár kí bahádarí kí ta'ríf karen. Isí tarah Khudáwand Yisú' Masíh ne apní Salíb ke zaríe Paulús ko maglúb kar liyá, aur apná aisá farmánbardár asír baná liyá, jo apní asírí ke sabab bará shádmán thá.

(3) Paulús kí tasallí ek âur bát men thí, aur wúh yih ki mere wasíle se Masíh kí khabar yún phail rahí hai, jaise ki khushbú phailá kartí hai, (áyat 14). Jo khatt Paulús ne likhe the, unke wasíle se Khudá ne Masíh ko yún dikhláyá jaisá ki phúl khushbú se pahcháná játá hai. Paulús ke khatton se us waqt se áj tak Masíh ke 'ilm kí khushbú nikaltí chalí áí hai. Paulús ne barí musíbat aur dilgírí kí hálat men bahut se ánsú bahá bahákar Kurinthí Masíhion ko pahlá khatt likhá thá, (báb 2, áyat 4). Un ánsúon se Khudá ab tak Masíh ke 'ilm kí khushbú phailáyá kartá hai. Kyá kisí dunyáwí 'álim shakhs ke khatton men aisí tázagí-bakhsh báten miltí hain, jaisí ki Paulús ke khatton men pái játí hain. Na sirf Paulús ke khatton men Masíh ke 'ilm kí khushbú chhipí huí hai, jo barábar nikaltí rahtí hai; balki uskí kull raftár o guftár men yih rúhání khushbú ham tak pahunchtí rahtí hai. Masíh ká 'ilm sunáná ek bát hai aur uská kalám sunáná dúsrí bát hai; másiwá is ke us kalám ko yún sunáná ki us se khushbú nikle, yih ek âur hí bát hai. Kabhí kabhí Masíh kí ta'lím yún batláí játí hai, aur us kí manádí is tarah kí játí hai ki wuh khushbú se bilkul kháli hotí hai, ya'ní us men kuchh dil-chaspí, yá dil-kashí yá pasandídagí mutlaq pái nahín játí. Masíh ke 'ilm kí khushbú ná-dídaní hai. Kyá ham khushbú ko ánkh se pahcháná karte hain yá háth se mahsús kar sakte hain? Isí tarah Masíh ke khádim men na sirf Masíh ká sá 'ilm ho ki wuh

us ká imtihán de sake, balki us men ná-dídaní khushbú bhí ho. Yih khushbú chhip nahín saktí aur na dab saktí hai. Agarchi jis jagah wuh maujúd hotí hai, turhí bajáke apne áp ko záhir nahín kiyá kartí, táham uskí maujúdagí chhip nahín saktí, aur samajhne wále use jhat pahchán lete hain. Khushbú dúr tak pahúnchá kartí hai. Soná, chándí cháhe jeb men ho yá ghar men, kisí ko us kí bábat ma'lúm nahín hotá, jab tak ki koí kholkar use na dikháwe. Magar phúl aur belon kí khushbú ghar men har chahár taraf khud ba khud phail játí hai. Isí tarah se jis Masíhí ke dil men Masíh ke 'ilm kí khushbú ho, cháhe wuh garíb aur kam-darja ká hí kyún na ho, taubhí Khudá kí Rúh kí ná-dídaní aur pur-tásír ruhániyat us Masíhí ke wasíle se záhir ho jáegí. Agar ham men aur hamárí khidmat men, aur roz-marra kí zindagí aur guftagú men yih Masíhí khushbú nahín hai, to yaqín jáno ki Masíh ham ko asír ke taur par gasht nahín karátá hai. Is hálat men yaqín jáno ki ham men khud-mukhtiárí ká mizáj hai, na ki ek asír ká. Yaqín jáno ki jab tak ham khushí ke sáth misl asír ke Masíh ke píchhe nahín ho lete, tab tak ham se Masíh ke 'ilm kí khushbú nahín phail saktí. Ham yih bhí yád rakkhen ki cháhe koí máne yá na máne, aur Masíh ke aise asír se khush ho yá na ho, tau bhí Khudá us se khush hai. Uská apní ázádí ko chhorkar khushí se Masíh kí asírí ko manzúr karná, Khudá ke nazdík ek qism kí khushbú ke mánind hogá. Cháhe sunnewále khush hon yá na hon, cháhe we naját pánewále hon yá halák honewále hon, donon ke liye Khudá kí nazar men Masíh ká aisá asír khádim khushbú kí tarah hogá. Is bát kí kaí ek misálen dí já saktí hain. Maslan, súraj kí ek kiran se kíchar kí mittí sakht ho játí hai, aur usí kiran se mom pighal játá hai. Jis roshní se ek shakhs kí ánkhen farhat pátí hain, usí se dúsre shakhs kí ánkhen dukhtí hain. Shahd kháne se ba'z to hazz utháte hain, aur ba'z ko us se qai ho játí hai. Isí tarah se Masíh ká 'ilm ba'zon ke liye khushbúdár hai, aur ba'zon ke liye makrúh. Khudá nahín cháhtá ki koí halák ho, balki yih cháhtá hai ki sab naját páwen. Magar jab tak koí apní ázádí na chhore aur Khudá ká asír na bane, wuh naját pánewálon ke julús aur sawárí men sharík nahín ho saktá. Jab Paulús ko Damishq kí ráh par, Khudá ke asíron men dákhil honá manzúr huá, tab hí se wuh Masíh ke 'ilm kí khushbú phailánewálá thahrá. Hán us ke wasíle se ek ráhat-bakhsh khushbú phail gaí. Kabhí khatt ke likhne se aur kabhí guftagú ke wasíle se, aur kabhí Injíl kí manádí se. Hán us ke wasíle se maut kí manádí bhí huí. Jab koí Masíh-i-maslúb kí mahabbat ká kuchh khiyál nahín kartá, balki us ko thatthon men urátá hai, to kyá is hálat men maut kí bú us se nahín nikaltí? Kyá maut ká asar us men maujúd nahín hotá? Kyá wuh áp hí apne ko halák honewálá nahín banátá?

Paulús yih dikhlátá hai ki jis tarah roshní, dekhnewále aur andhe par mukhtalif asar dáltí hai, usí tarah Injíl kí manádí se bhí naját pánewálá aur halák honewále par mukhtalif asar hotá hai. Is bát se Injíl ke mannád kí bhárí aur sanjídá khidmat ko mahsús karke, Paulús kahtá hai, ki kaun in báton ke láiq hai? (áyat 16). Is ká matlab yih hai, ki jis Injíl ke wasíle se naját pánewálá aur halák-honewálá záhir kiye játe hain, us kí manádí kyá hí sanjídá aur jawáb-dehíwálí hai, aur jo us ko sanjídagí ke sáth na sunáwe, to us kí sazá kyá hí bhárí hogí. Jo liyáqat Injíl kí manádí ke liye zururí hai wuh Khudá kí taraf se miltí hai. Wuh mannád ko maglúb aur asír karke us ke wasíle se Masíh ke ʻilm ko aisá záhir kartí hai, ki us se mannád kí manádí Masíh kí khushbú kí mánind hotí hai. Cháhe sunnewále mánen yá na mánen.

(4) Jo Masíh ke ʻilm ko misl khushbú ke har jagah phailáte hain, we kaun hain? Is ká jawáb áyát 17 men miltá hai. "Ham bahuton kí mánind Khudá ke kalám men milauní nahín karte, balki sachchái se aur Khudá kí taraf se ham Khudá ke huzúr Masíh men hoke bolte hain." Masíh ke jis khádim men yih khásiyaten hon, beshakk us ke wasíle se Masíh ke ʻilm kí khushbú har jagah phail jáegí. Wuh khásiyaten yih hain:—

(1) Masíh ká khádim Khudá ke kalám men amezish yá miláwat nahín kartá, balki khális aur be-miláwat kalám parhátá aur sunátá hai. Shahr Kurinthus men bahut log the, jo Músá ke tauret kí kai ek ríton aur rasmon ko Injíl kí khushbú kí sí taʻlím men miláte the. Maslan, we kahte the ki jab tak yih yá wuh rít adá na kí jáwe, yá khatná máná ná jáwe, tab tak gunáhon kí muaʻfí yá naját nahín mil saktí hai. We goyá nae kapre men puráne kapre ká paiwand lagáte the, ki jis se donon kharáb aur be-mel ho jáen, aur nayá kaprá phat jáe. Jaisá ki nae safed kurte yá sáye men kuchh purána siyáh tukrá lagáyá jáe, yá purání mashkon men Angúr ká tázá ras bhar diyá jáe, to kyá hogá? Tázá ras phúlkar mashkon ko phár dálegá. Yih aisá hai, jaise zindagí-bakhsh rotí ke áte men kuchh âur chíz dákhil kar dí jáwe. Aise hí we goyá kalám ke khális dúdh men kuchh âur bhí miláte hain, aur yún hí us ko kharáb kar dete hain. Jis Masíhí mannád yá ustád kí taʻlím men aisí milauní báten hon to uske wasíle se Masíh ke ʻilm kí khushbú nahín phail saktí.

(2) Masíhí mannád kí dúsrí khásiyat yih hai, ki wuh dil kí safái se bole, (áyat 17). Jis lafz ká tarjumá is áyat men dil kí safái kiyá gayá hai, us ká matlab yih hai, ki jo chíz súraj kí roshní men dikhlái játí hai, wuh sáf aur pák nikaltí hai. Pas Paulús ke dil ká khiyál aur maqsad pák o sáf niklá. Jis ke dil ká maqsad thík durust ho us ke wasíle se Khudá ke ʻilm kí khushbú phailegí.

(3) Injíl ká sunánewálá Ḳhudá kí taraf se kalám kare, jaisá ki elchí apne bádsháh kí taraf se boltá hai, us hí tarah Masíh ká mannád apní taraf se nahíṉ balki Ḳhudá kí taraf se bole.

(4) Masíh ká mannád Ḳhudá ko házir jánkar kalám kare, yih yaqín karke ki Ḳhudá mere sáth hai. Is se Masíh ke mannád ko kyá hí baṛí tasallí aur taqwiyat hásil hotí hai.

(5) Masíh meṉ hokar Masíh ká mannád bole—ya'ne Masíh se du'á kar karke aur us se Rúh kí qúwwat pá pákar wuh bolá kare. Masíh ke jis ḳhádim yá mannád meṉ yih páṉch mazkúrá bálá báteṉ hoṉ, uske wasíle se Ḳhudá ke 'ilm kí ḳhushbú phailtí hai.

Hásil-i-Kalám.

(1) Dil meṉ jo barakateṉ Ḳhudá kí Rúh kí taraf se hoṉ un par gaur karná cháhiye, áyát 12 aur 13. In barakatoṉ ke wasíle se cháhe yih árám denewálí hoṉ yá bechain karnewálí hoṉ, Ḳhudá kí Rúh hameṉ kuchh na kuchh hidáyat dená cháhtí hai. In se wuh ham ko yá to ágáh kiyá cháhtí hai, yá dilí ḳhidmat kí taraf pherná cháhtí hai, jaisá ki us ne Paulús ke dil kí beárámí ke wasíle se use Troás ko chhoṛne kí hidáyat dí, aur shahr Kurinthus kí kalísiyá kí bhalái ke liye yih ḳhatt likhne kí zúrúrat dikhlái. Mubárak hai Ḳhudá ká wuh ḳhádim jo Rúh kí barakatoṉ kí shinákht hásil karná jántá hai. Mubárak hai wuh ḳhádim jo apne dil kí bátoṉ kí chhán-bín karná jántá hai, ki kaun kaun ḳhiyál Ḳhudá kí Ruh kí taraf se haiṉ aur kaun kaun dunyá kí taraf se; kaun kaun jism kí taraf se haiṉ aur kaun kaun shaitán kí taraf se paidá kiye gae haiṉ. Pák Nawishtoṉ meṉ likhá hai, ki "jitne Ḳhudá kí Rúh se chalte haiṉ, wuhí Ḳhudá ke beṭe haiṉ" (Rúm. viii. 14).

(2) Jo wáqi'át ham par guzre hoṉ unko bagaur dekhne se hamáre dil meṉ Ḳhudá ká shukriyá paidá hogá, (áyat 14.) Shahr Troás meṉ Paulús kí rúh ko árám nahíṉ milá. Beárámí kí wajh yih thí, ki Titus waqt par Troás meṉ nahíṉ áyá. Paulús ke dil meṉ yih dubdhá huá, ki áyá maiṉ âur der tak Titus kí intizár karúṉ yá fauran uske milne ke liye Maqdúnyá kí ráh lúṉ. Sochte sochte dil kí bechainí baṛh gaí; aur áḳhir ko Troás meṉ manádí karne ká mauqa' chhoṛkar waháṉ se chalá gayá. Bahut dinoṉ ba'd jab Paulús ko wuh báteṉ yád áíṉ jo us waqt Troás meṉ us ke dil meṉ guzríṉ aur ba'd ko jo wáqi'át us par guzre, to in sab bátoṉ par gaur karke use yaqín huá ki Ḳhudá apní rúh kí hidáyat se mujhe liye phirtá thá, goki us waqt merí rúh ko árám na milá balki baṛí uljhan huí. Aise aise natíje nikálkar aur in sab bátoṉ ko yád kar karke us ke dil se yih shukriyá kí báteṉ niklíṉ, "Ḳhudá ká shukr ho, jo Masíh meṉ ham ko hamesha asíroṉ kí taraf gasht karátá hai." Yih bihtar hai ki Masíh ká ḳhádim kabhí kabhí jo wáqi'át us par guzre hoṉ un par gaur kare. Du'á

aur soch ke zarie se unke ma'ne bhí daryáft kare. Aglab hai ki gúzre hue wáqi'át o hálát kí aisí nazar-i-sání karne se dil shukr-guzárí se bhar jáegá. Mubárak hai wuh bandá ki jis ká dil Khudá ke háth pahchán pahchánkar shukriyá ká chashmá bantá játá hai.

(3) Injíl ke ustád yá mannád ke wasile se na sirf Masíh ke 'ilm kí ta'lím dí játí hai, balki 'aláwa is ke is 'ilm kí khushbú bhí is tarah phailái játí, ki sunnewále yá parhnewále ke dil par tásír hotí hai, aur yún wuh Masíh kí taraf ruju' hotá. Agar phúl kí khushbú játí rahe, to wuh phúl to rahegá, magar kaun us ko rakhná pasand karegá ? Isí tarah se go ki Masíh ká mannád Masíh kí 'umdá se 'umdá ta'lím de, tau bhí us men dil-chaspí aur dil-kashí nahín hogí, aur wuh dil par asar na karegí. Agar wa'z men yá khatton men yá guftagú men mahabbat aur sáf-dilí kí khushbú na ho, to sunnewálá fauran hí yih bát pahchán legá ; aur us ko wuh wa'z yá khatt be-mazá, be-lutf aur phíká ma'lúm hogá, jo phíká-pan yá be-lutfí wa'z yá khatt men ho, sháyad sunnewálá yá parhnewálá batá bhí na sake, yá is yá us jumle men be-lutfí aur phíkápan safái se dikhlá na sake, tau bhí wuh yih kah saktá hai, ki kull khatt yá wa'z dil-chaspí aur dil-kashí se khálí thá. Jis kháne men namak na ho wuh phíká aur bad-mazá ma'lúm hotá hai, go ki wuh khána 'umdá aur nafís ho. Isí tarah se jo 'ilm yá ta'lím Masíh kí bábat ho, go ki wuh 'umdá aur sach aur fasíh ho, tau bhí agar Masíh kí Rúh kí khushbú se khálí hai, to wuh be-namak kháne kí mánind hai. Masíh kí rifáqat se, du'á ke sáth Injíl ke parhne se, Rúh-i-Pák kí hidáyat ke mua'fiq chalne se, Khudá kí marzí par apne áp ko bilkul chhor dene se, apní ázádí par fakhr na karne se, balki Masíh ke asír ban jáne se Masíh ke 'ilm kí khushbú paidá hotí hai. Aur yúnhín hamáre wasíle se Masíh ke 'ilm sunnewálon yá parhnewálon ke dilon par 'ajíb taur se pur-tásír hotá hai, jaisá ki phúlon kí khushbú cháron taraf phail játí hai, aur khwáh-ma-khwáh sabhon par asar kartá hai.

(4) Khudá ke nazdík Injíl kí rú se ádmí do firqon men taqsím kiye játe hain, ya'ne har ek shakhs, yá to naját pánewálá hai, yá halák honewálá. Jo Masíh ke 'ilm kí khabar sunkar us men khush-bú aur lutf pákar apní raftár o guftár ke wasíle se us kí khushbú phailátá hai, wuh naját pánewálon men hai ; us ko naját ká pahlá phal mil gayá hai ; us ko Rúh ká bai'áná hásil huá hai. Magar jo Masíh kí báton men kuchh khúbí yá khushbú na pahcháne, wuh halák honewálon men hai. Masíh kí khush-khabarí ká har ek sun-newálá áp hí daryáft kare, ki, áyá main naját pánewálon men hún, yá halák honewálon men. Masíh kí khush-khabarí sunánewále ko yih yád rakhná cháhiye ki main naját aur halákat ká sunánewálá hún. Har sunánewále par yih bát sáf aur zor se záhir kí jáwe, ki ai bhái, áp yád rakhiye, ki naját pánewálon aur halák honewálon ke 'aláwa koí tísrá firqá nahín hai.

(5) Jo Masíh ká ḳhádim Ḳhudá ke ḳhális aur be-miláuní kalám ko misl Paulús ke sunáe, wuh láiq ḳhádim hogá. Paulús ne dil kí safáí se, Ḳhudá ko házir jánkar, aur Masíh men hokar Ḳhudá ká kalám sunáyá, (áyat 17). Paulús ne zubán hí se nahín balki farotaní, mahabbat, dilerí aur jánnisárí ke wasíle se kalám sunáyá. Cháhe ánsú bahá bahákar ḳhatt likhtá ho, cháhe safar kartá ho, cháhe Rúm men qaidí ho, yá Kurinthus men ḳhaima-dozí kartá ho, yá Yahúdion, Yunánion aur Masíhion ke bích men ho, wuh har jagah Masíh ke nám ko raunaq denewálá, aur uskí ta'lím kí ḳhushbú phailánewálá huá. Ab tak Paulús ke wasíle se Masíh ká nám aur us kí ta'lím kí ḳhushbú Masíhion men phail rahí hai. Paulús jaise ḳhádim, cháhe rasúl, yá mannád, yá pásbán yá ustád yá muntazim kahláte hon, we kalísiyá aur dunyá ke liye Masíh ke sab se 'umdá inám hain. Kyá ham rát o din yihí du'á na karen ki "ai Ḳhudáwand Yisú', apní kalísiyá ko Paulús jaise ḳhádim bakhsh de."

Sawálát jo parhnewálá apne dil se kare.

(1) Mere dil men jo bechainí hotí hai, is kí wajh kyá hai? Kyá kisí kalísiyá kí badnámí yá kisí shaḳhs kí gunahgár hálat kí wajh se mere dil ko bechainí hotí hai?

(2) Kyá mere dil kí be-qarárí Ḳhudá kí Pák Rúh se paidá huí hai? Kyá Ḳhudá is bechainí se mujhe kuchh sikhláná to nahín chahta?

(3) Kyá main is darja tak Masíh ká asír aur gulám ban gayá hún, ki wuh mujhe hamesha asíron kí tarah gasht karátá phire. Kyá merí yih du'á na ho, ki "ai Ḳhudáwand apní mahabbat kí zabardastí se, aur apne pák aur zabardast háth se pakarke, mujhe us ráh par, jis par kí terí marzí ke mutábiq mujhe chalná ho, le chal." Kásh ki yih merí ḳhwáhish aur merí ummed aur merí du'á ho.

(4) Kyá mere chál o chalan aur roz-marra kí zindagí se Masíh ke nám kí ḳhushbú phailtí játí hai? Yá mere wasíle se Masíh ká kalám is tarah sunáyá játá hai, jaise ki koí sarkárí mulázim sarkár ká hukm sunátá hai? Kyá main Masíh ká kalám parhkar us men ḳhushbú mahsús kartá hún, yahán tak ki us ká parhná dil ko aisí ḳhushí ká báis hotá hai, jaise ki phúlon se bhare hue bág men tahalná dil ko ḳhush kar detá hai.

(5) Kyá main Masíh kí ḳhabar yá ta'lím dete waqt apne dil se aur Ḳhudá kí Rúh se yih gawáhí pákar kah saktá hún ki main dil kí safáí se aur Ḳhudá kí taraf se, Ḳhudá ko házir o názir jánkar, Masíh men hoke boltá hún?

(6) Kyá main yih du'á na kiyá karún ki "ai Ḳhudáwand, mujhe apní ḳhidmat ke láiq baná. Mujhe apne asír kí tarah gasht karwá, mujhe Paulús kí tarah le chal, táki mere wasíle se bhí tere nám kí ta'ríf ho, aur tere 'ilm kí ḳhushbú phailáí jáe?"

Áyát 1-3.—(1) Kyá ham phir apní neknámí jatání shurú' karte hain? yá ham ko ba'z kí tarah neknámí ke khatt tumháre pás láne, yá tum se lene kí hájat hai? (2) Hamárá jo khatt hamáre dilon par likhá huá hai, wuh tum ho, aur use sab ádmí jánte aur parhte hain: (3) záhir hai, ki tum Masíh ká wuh khatt ho, jo ham ne khádimon ke taur par likhá; siyáhí se nahín, balki zinda Khudá ke Rúh se; patthar kí takhtion par nahín, balki gosht kí, ya'ne dil kí takhtion par.

Masíh ke khatt.

Paulús par yih ilzám lagáyá gayá thá ki wuh apní nek-námí jatáyá kartá hai. Muqábalá karo v. 12 aur x. 18 aur xii. 6. 'Aláwa is ke, uske mukhálifon ne yih kahá ki Paulús ke pás nek-námí ká koí khatt nahín hai. Rasúlí kalísiyá men yih dastúr thá ki Masíhí mannádon aur mubashshiron ko nek-námí ke khatt diye jáyá karte the. 'Amál xviii. 27 aur xv. 22-28 aur 1 Kurinthion xvi. 3 aur 3 Yuh. 1. 1-8.

Paulús in mukhálifon ko yih jawáb detá hai ki beshakk mere pás buzurgon kí taraf se koí nek-námí ká khatt nahín hai: magar mujhe nek-námí ká khatt tumháre pás láná, yá tum se lená zarúrí nahín hai. Kyunki tum Kurinthí Masíhí khud merí ne-námí ke khatt ho. Paulús ne shahr Kurinthus men Masíhí Kalísiya kí bunyád dálí thí, (i. 12-17; iii. 4-6. Wahán ke Masíhí Paulús kí ta'lím aur gawáhí ke wasíle se Masíh ke shágird hue the. Kyá kabhí ustád ko bhí apne shágirdon ke pás nek-námí ke khatt láne kí zarúrat huá kartí hai. Khwáh âuron ko aise khutút kí zarúrat ho yá na ho, magar shágird to ustád se khúb wáqif hotá hai. Liházá usko unke pás nek-námí ká khatt láná fuzúl aur bekár hai. Shágird áp hí ustád kí nek-námí ká khatt hai. Agar shágird nek o láiq ho, to ustád kí tá'ríf hotí hai. Agar shágird nikammá nikle to ustád ko aise shágird se kyá fáedá hogá. So Paulús yihí jawáb detá hai, ki ai Kurinthí Masíhio, tum mere shágird ho; merí ta'lím ke wasíle se tum Masíh ke shágird hue. Jaise tum ho, cháhe bhale ho yá bure, waisá hí merá khatt bhí nek-námí yá badnámí ká hogá. Tum áp hí faislá karo ki merá khatt kaisá hai; nek-námí ká hai yá badnámí ká? Tum hí samajh ke jawáb do. Beshakk Paulús ke is jawáb men kuchh na kuchh tauz yá tána o tishna kí bú hai. Yád rakkho ki Kurinthí Masíhion men ba'z log aise the, jo Paulús ko haqír jánte the. Unhon ne us ko Patras yá Appalus yá Yarúsalam ke âur bare bare buzurgon ke barábar nahín

samjhá. We us ko Yarúsalam ke buzurgon kí taraf se bheje hue mu'allimon se muqábalá karke yih kahte the, ki dekho jitne mu'allim hamáre pás áe hain we Rasúlon aur Yarúsalam ke buzurgon kí taraf se nek-námí ke khatt lekar áe hain, magar Paulús ke pás koí aisá khatt nahín hai jis men uskí nek-námí kí báten hon. Is se yih záhir hotá hai ki wuh dúsre rasúlon ke barábar nahín hai. Beshakk, wuh apní nek-námí jatáyá kartá hai, magar jo rasúl o mu'allim Yarúsalam kí kalísiyá ke buzúrgon kí taraf se nek-námí ke khatt sáth lekar áe, ham unhín ko mánen, na ki Paulús jaise shakhs ko, jis ke pás kisí kí taraf se bhí nek-námí ká khatt nahín hai. Hán wuh apní nek-námí ká zikr to bahut kiyá kartá hai, par yih to barí ásán bát hai aur ham usko káfí nahín samajh sakte. Paulús yih ilzám o 'itiráz sunke beshakk kuchh tanz ke sáth uská jawáb detá hai, ki achchhá bháí, agar tum logon ko merí nek-námí ke khatt kí zarúrat hí hai, to main âur kyá kahún, siwáe is ke ki tum hí mere khatt ho. Tumhín jáncho aur dekho ki khatt kaisá hai? Kyá mánne ke láiq hai yá kuchh kám ká nahín hai. Tumhín merí ta'lím aur mahabbat ke phal ho. Tum hí faisalá karo ki yih phal kaisá hai, achchhá hai yá burá. Tumhín jo mere shágird ho faisalá karo ki tum láiq ho yá ná-láiq. Go ki is jawáb men kuchh tanz hai, magar ma'qúl aur munásib jawáb hai. Chúnki Masíh ne khud bazarie chábuk sarráfon ko sharmindá karke unhen Khudá ke ghar se nikál diyá, isí tarah Paulús ne yahán sachchí báton se goyá ma'qúl chábuk banákar ba'z Kurinthí Masíhion ko sharmindá kiyá. Is men kyá buráí hai? Kyá Masíh ke taríqa par Paulús nahín chalá? Masíh ke khádim kí nek-námí uskí púnjí hai; Agar yih játí rahe to goyá uská sab kuchh játá rahá. Paulús ke kahne kí garaz yih hai ki main ne tumháre dilon par Khudá kí Ruh kí hidáyat se Masíh kí ta'lím yún sáf likhní cháhí, ki tumháre wasíle se misl khatt ke Masíh kí khush-khabarí phailáí jáe. Is liye Paulús Kurinthí Masíhion ko Masíh ká khatt kahtá hai. Unke wasíle se Masíh kí nek-námí hogí yá badnámí hogí. Agar Masíhí sachche hon to unke wasíle se Masíh kí nek-námí zurúr hogí; jaisá ki khatt ke parhne se kuchh khabar miltí hai, waise hí Masíhion kí raftár o guftár se logon ko Masíh kí kuchh khabar pahunchtí hai. Har ek Masíhí Masíh ká paigám hai. Jab koí shakhs Masíh ke haqq men daryáft karná cháhe, to Masíh uská ek jawáb yih detá hai ki mere shágirdon ko dekho, we hí mere khatt aur mere paigám aur mere kalám hain. Paulús ká da'wa yih hai ki Masíh ne mere wasíle se Kurinthí Masíhion ke dilon par apná paigám likhwáyá. Paulús ne siyáhí se nahín balki zindá Khudá kí Rúh se Masíh ká kalám unke díl kí takhtion par likhá. Siyáhí se likhí huí sanad Kálij yá Yúníwarsití yá Madarsa-i-Ilm-i-'Iláhí kí taraf se mil saktí hai; magar aisí sanad

âur hai aur Rúh-i-Pák se likhí huí sanad âur hai. Ba'z Masíhí ustádon aur mannádon ko siyáhí se likhí huí sanad to mil gaí hai, magar ab tak zindá Khudá kí Rúh se likhí huí sanad nahín milí. Bagair is sanad ke siyáhí se likhí huí sanad Masíh kí khidmat men bahut thorá kám detí hai: cháhe madrasa men koí Bible ká ustád ho, yá bázár ke wáste Masíh ká mannád ho, yá Pulpit men jamá'at ká pásbán yá missionary ho; taubhí, bagair Rúh-ul-Quds kí qudrat ke parhnewálon aur sunnewálon ke dil par Masíh ká Kalám nahín likhá já saktá. Is liye Masíh ne Rasúlon ko Yarusalam men us waqt thaharne ká hukm diyá, jab tak ki we Rúh-ul-Quds se bolne aur gawáhí dene kí qudrat na páwen.

Hásil-i-Kalám.

(1) Masíh ne apní nek-námí ko apne shágirdon ke supurd kar diyá hai. Jis Masíhí Kalísiyá ke member pák aur be-'aib aur ta'ríf ke láiq hon, un se Masíh kí ta'ríf huá kartí hai, kyunki Masíh ke shágirdon kí nek yá bad hálat par Masíh kí neknámí yá badnámí mauqúf hai, (Matí v. 13, 14).

(2) Masíh ke khádim ko ilzám ká jawáb dená cháhiye. Jab Masíh ke kisí shágird ke khiláf koí jhuthí afwáh phail jáe, to uská jawáb dená cháhiye, warná khámosh rahne se kull Masíhion ki badnámí hogí. Ba'z Kurinthí Masíhion ne Paulús Rasúl ke khiláf yih ilzám lagáyá thá ki Paulús ek magrúr shakhs hai, aur use apní nek-námí jatáne ká shauq hai. Uske pás Yarúsalam ke buzurgon kí taraf se neknámí ká khatt yá sanad nahín hai. Paulús yih sunkar khámosh nahín rahá; us ne jawáb diyá ki hán mere pás apní neknámí ke khatt nahín hain, lekin tum Kurinthí Masíhí hí merí neknámí ke khatt ho. Yih kyá hí ma'qúl jawáb hai; aur yih jawáb Paulús ko Rúh-i-Pák se diyá gayá. Beshakk har ek jhúthí be-bunyád bát ká jawáb dená zurúr nahín hai; maslan jo bát jhúth hai aur aisí ki usko hargiz koí sach nahín mán saktá, aisí bát ke jawáb dene men apná waqt záya ná karná cháhiye. Jhúthí báton men farq aur imtiyáz karke ba'zon ká jawáb dená aur ba'zon ko khiyál men ná láná cháhiye. Jis waqt is bát ká shakk ho ki áyá main jawáb dún yá khámosh rahún to Khudá ke sámhne kull hál pesh karke us se samajh aur hidáyat mángá karo, jab tak ki uskí marzí kisí tarah se záhir na ho.

(3) Kisí ko neknámí ká khatt dená wájib nahín hai, jab tak ki khatt likhnewále ko yaqín na ho ki jis ká shifárishnámá main likhná cháhtá hún, wuh sachmuch neknámí ke khatt ke láiq hai. Kaí Kalísiyáon ke buzurgon ne waqtan-fa-waqtan apne qásidon ko sifárish ke khatt diye the, jin ko lekar yih un shakhson ke pás áe the, jo Paulús ke mukhálif the. Likhte waqt in

buzurgon ke khwáb-o-khiyál men bhí na áyá thá ki aise khatton ke dene se Paulús ká nuqsán hogá. Ba'z mauqon par sirf mihrbání dikhláne ke khiyál se unhon ne aisá kiyá thá. Aur sháyad jis shakhs ko aisá khatt diyá gayá thá wuh aise sifárish-náme ká haqdár bhí nahín thá. Gumán gálib hai ki Kurinthus kí Kalísiyá men kaí ek aise khádim áe the jo the to náláiq, par in ke pás isí qism ke sifárish-náme the aur apne áp ko sanad-yáftá khádim samajhkar we Paulús kí hiqárat karte the jis ke pás koí aisí sanad na thí. Kyá yih kahná thík nahín ki jin logon ne aise nikamme khádim-ud-dínon ko neknámí ke khatt diye unhon ne ek niháyat hí bejá kám kiyá. Aisá karná gunáh hai. Kalísiyá ká is se nuqsán hotá hai. Logon ko dhokhá ma'lúm hotá hai aur sachche ustádon aur mannádon ká harj aur nuqsán hotá hai. Natíjá yih nikaltá hai ki aise na-láiqon kí dhokhebází ke sabab se láiq khádim-ud-dínon kí sanadon ká bhí koí 'itibár nahín kartá. Pas kisí ko neknámí ká khatt dete hue khúb gaur o mulábizá karo. Sirf sifárishí khatt mángnewále hí ká khiyál na karo balki kull Kalísiyá ká khiyál karo. Aisá na ho ki tumháre is khatt se bahutere Masíhí bhái nuqsán utháwen aur is nikamme shakhs kí sifárish karne se tumhárí badnámí ho.

(4) Jhagre yá muqaddama men hamárí bol-chál aur raftár-o-guftár hamáre sab se bare gawáh hain. Paulús ne shahr-i-Kurinthus men derh baras kám karke wahán Kalísiyá kí bunyád dálí thí. Us shahr ke mukhálif Yahúdion se us ne bahut dukh utháyá thá, yahán tak ki usko ján tak ká bhí khatrá huá thá, ('Amál. xviii. 10.) Us kí mihnat aur ján-nisárí o ján-kandaní ká phal Kurinthus Kalísiyá ke memberán the. Liházá jab us par ba'z Kurinthí Masíhion kí taraf se ilzám lagáyá gayá thá, to us ne usí shahr men jo nek kám kiye the, unkí taraf ishárá karke unhín kámon ko apní neknámí ke khatt aur gawáh qarár diyá. Beshakk munásib hai ki samajh aur tamíz ke sáth Masíhí apne nek-kámon ká zikr kare, aisá na ho ki wuh shekhí-ba'z samjhá jáe. Jab tak koí majbúr na kiyá jáe apne kisí nek kám kí taraf ishárá na kare. Paulús ke mukhálifon ne is 'amr men usko majbúr kiyá. Barí sharm kí bát hai ki unhon ne Paulús jaise láiq aur wafádár rasúl ke khiláf tuhmat lagáí, aur usko khwáh-ma-khwah apní safáí ke liye apní nek-námí ká bayán karná pará.

(5) Rúh-ul-Quds Paulús jaise khádimon ke wasíle se Masíh kí khush-khabarí sunwákar sunnewálon ke dilon ko Masíh kí taraf khínchtá hai aur unko Masíh ká shágird banátá hai. Likhá hai ki "tum Masíh ká wuh khatt ho jo ham ne khádimon ke taur par likhá: siyáhí se nahín balki zínda Khudá kí Rúh se," (Ayat 3). Jaisá ki khatt ká likhnewálá qalam aur siyáhí ke wasíle se khatt likhtá hai usí tarah Masíh ke bande Rúh-ul-Quds ke háth

men misl qalam aur siyáhí ke hain, aur yún we hí Masíh ke khatt bante hain. Bagair aise farmánbardár khádim ke Rúh-ul-Quds láchár hai. Thík jaise ki likhnewálá jis ká qalam aur siyáhí náqis aur bekár ho, láchár hai; usí tarah zurúr hai ki Masíh ká khádim apne ko Pák Rúh ká qalam jánkar bole aur likhe aur ta'lím de, balki har tarah kí khidmat karne men uskí hidáyat ká tálib ho. Wuh us kí dabí huí áwáz sunne par kán lagáe. Jab hidáyat sáf ho to fauran mánná cháhiye. Ham Masíh kí khidmat men apní marzí ko uskí marzí par chhor den. Ham ázád nahín ham Rúh ke ta'bi hain. Ham apní láchárí aur nádání ká iqrár karke us se hidáyat o himáyat mángá karen. Masíh apne shágirdon se kitní daf'a yih kahtá hai ki mere bagair tum kuchh nahín kar sakte ho. Hamárí roz-marra du'á yihí ho, ki ai Khudáwand mujhe apná qalam aur siyáhí banákar mere wasíle se khatt likhwá.

(6) Masíh ká khádim apne rozmarra ke kámon ke phal aur natíjon se jánchá játá hai. Paulús goyá yih kahtá hai ki ai Kurinthí Masíhio, agar tum mujhe jánchná cháho aur daryáft karná cháho ki áyá Paulús rasúl hai yá nahín aur ki áyá wuh nek hai yá bad to tum apne áp ko dekho. Agar Kurinthus men mere bahut dinon tak rahne se kisí ko koí rúhání ni'amat nahín pahunchí, yá kisí ke dil par merí ta'lím ká kuchh asar nahín huá, yá mere namúne se kisí ká chál o chalan bihtar nahín banáyá gayá, yá kisí ká dil Masíh kí taraf ziyáda nahín khínchá gayá, yá koí Masíh ká shágird nahín huá, tab to yaqín jáno ki main Masíh ká rasúl kahláne ke láiq nahín hún. Darakht apne phalon hí se pahcháná játá hai. Isí tarah koí rasúl yá missionary yá mubashshar yá pásbán apní khidmat ke natíjon se pahcháná játá hai. Agar wuh bephal hai, to ham usko kaise ustád, yá pásbán yá missionary yá mubashshar samjhen. Jab madrasa ke larke kuchh taraqqí nahín karte to ham kyá karen, yá larkon hí ko malámat karen, yá ustád ko bhí ek bare darja tak jawábdih samjhen? Ba'z daf'a ham Masíhí ustád yá pásbán yá mubashshar ko bonewálá kahte hain, aur yih sach bhí hai. Magar bonewálá fasl bhí kátá hai. Agar bonewálá sál-ba-sál boe aur kabhí kuchh phal nazar na áwe, to kyá ham usko náláiq bonewálá samjhenge? Paulús bonewálá thá aur Khudá barhánewálá, (Kur. iii. 6-9). Táham Paulús waqt-ba-waqt apne bone ká phal dekh dekhkar tasallí bhí páyá kartá thá. 'Aláwa is ke wuh mukhálifon ke ilzámon ká yih jawáb dene ká haqq rakhtá thá, ki Kurinthí Kalísiyá ke memberán ko dekho ki we merí mihnat ke phal hain, aur we hí merí neknámí ke khatt hain. Aisí hí dalílon se us ne mukhálifon ko lájawáb kiyá.

(7) Paulús ne dil kí takhtion par Masíh ká nám aur uskí ta'lím likhná cháhá. Us ne jáná ki dil hí se khiyál aur kalám aur 'amál nikalte hain. Jaisá ki Masíh ne farmáyá, "jis bát se

dil bhará huá ho, wuh zubán par átí hai." Agar dil sáf ho to kalám aur 'amál bhí sáf honge. Jaisá ki ádmí apne dil men sochtá hai waisá hí wuh botá bhí hai. Masíh ke tajrubakár ḳhádim kí koshish aur ḳhwáhish yih na hogí, ki sunnewále sirf zubán se wáh wáh aur hán hán ká nárá márá karen aur kahen ki wáh! kyá ḳhúb bát kahí magar wáh wáh aur hán, hán karnewále ke dil par kuchh sachchá qáim rahnewálá asar bhí ho. Masíh ke wafádár ḳhádim kí koshish yihí hogí, ki sunnewále ká dil Masíh kí ta'lím se narm kiyá jáe aur qáil ho, aur ki wuh sunnewálá sar tá pá Masíh ká gulám banne ko taiyár ho jáe. Siyáhí se kágaz par likhná to ásán bát hai, magar jab tak ki ham apne qalam ko dil kí du'áon aur mahabbat ke ánsuon men na duboen tab tak andeshá hai ki paṛhnewále ke dil par asar kam hogá. Sháyad paṛhnewále kí 'aql ḳhatt kí ta'lím ko taslím kar le, aur likhnewále kí baṛí ta'rít bhí kare magar dil waisá hí saḳht yá shír-garm rahegá. Masíh ke ḳhádim kí yih ḳhwáhish honí cháhiye ki mere kahne yá likhne men zindá Ḳhudá kí Rúh kí hidáyat mujhe mile, yahán tak ki Ḳhudá kí Rúh paṛhnewále yá sunnewále ke dil ke andar yih gawáhí de ki hán beshakk yih Ḳhudá kí dabí huí áwáz hai, tú sun aur qubúl kar le.

Sawálát jo paṛhnewálá apne dil se kare.

(1) Kyá main apní neknámí jatátá hún? Agar koí yih ilzám mujh par lagáe to kyá is kí kuchh bunyád hai? Kyá sheḳhíbází kí kuchh bú sachmuch mujh men hai?

(2) Kyá main Masíh ká aisá ḳhádim hún ki jab tak main kisí kalísiyá yá buzurg kí taraf se neknámí ká ḳhatt na dikhá dún tab tak koí mujhe Masíhí nahín samajhtá? Kyá merí neknámí kisí sifárish-náme ke ḳhatt par mauqúf hai, yá mere roz-marra ke chál o chalan par?

(3) Kyá merí zindagí aisí hai ki Masíh merí taraf ishára karke kah saktá hai ki is shaḳhs ko dekho; bas yihí merí neknámí ká ḳhatt hogá.

(4) Kyá main Rúh Pák ke háth men aisá auzár hún jaise ki ḳhushnawís ke háth men qalam aur siyáhí huá karte hain? Kyá Pák Rúh mere wasíle se Masíh kí neknámí ká ḳhatt likhá kartí hai? Kyá Pák Rúh mere wasíle se ek na ek ko paigám pahuncháyá kartí hai?

(5) Kyá merí du'á yih hai ki ai Ḳhudáwand merá dil aisí taḳhtí baná de ki Tú us par roz-ba-roz kuchh likhe aur yún main terí taraf se âuron ke liye ḳhatt banún.

ÁYÁT 4-11.—(4) Ham Masíh kí ma'rifat Ḳhudá par aisá hí bharosá rakhte hain: (5) yih nahín ki ba zát i khud ham is láiq hain, ki apní taraf se kuchh ḳhayál bhí kar saken; balki hamárí liyáqat Ḳhudá kí taraf se hai; (6) jis ne ham ko naye 'ahd ke khádim hone ke láiq bhí kiyá: lafzon ke khádim nahín, balki rúh ke: kyúnki lafz már dálte hain, magar rúh zinda kartí hai. (7) Aur jab maut ká wuh 'ahd jis ke hurúf pattharon par khode gaye the, aisá jalálwálá huá, ki baní Isráíl Músá ke chihre par, us jalál ke sabab se jo us ke chihre par thá, gaur se nazar na kar sake; hálánki wuh ghaṭtá játá thá; (8) to rúh ká 'ahd to zarúr hí jalálwálá hogá. (9) Kyúnki jab mujrim ṭhahránewálá 'ahd jalálwálá thá, to rástbází ká 'ahd to zurúr hí jalálwálá hogá. (10) Balki is súrat men wuh jalálwálá is baṛe hí jalál ke sabab se bejalál ṭhahrá. (11) Kyúnki jab miṭnewálí chíz jalálwálí thí, to báqí rahnewálí chíz to zurúr hí jalálwálí hogí.

NAYE 'AHD KE ḲHĀDIM.

Paulús apne ko naye 'ahd ká ḳhádim kahtá hai, (áyat 6). Khudá ne us ko is naye 'ahd ká ḳhádim hone ke láiq banáyá thá. Jo wasf aur liyáqat is ḳhidmat ke liye use zurúr thí, wuh Ḳhudá ne use 'atá kí thí. Paulús kahtá hai "Hamárí liyáqat Ḳhudá kí taraf se hai," (áyat 5). Is liye wuh Ḳhudá par bharosá rakhtá hai ki wuh mujhe apní ḳhidmat men isti'amál karegá. Wuh mere wasíle se Injíl ke sunnewálon aur paṛhnewálon ke dilon par ḳhatt likhegá, (áyat 3). Wuh naját pánewálon aur halák honewálon donon ke liye mujh ko Masíh ke 'ilm kí ḳhushbú banáwegá, (ii. 15, 16). Aisí ḳhidmat ke láiq kaun ho saktá hai? Is ká jawáb 4, 5, 6 áyát men hai. Ḳhudá par Rasúl ká is qadr bharosá aur i'atiqád thá, ki wuh kah saktá thá ki Ḳhudá hí ne mujhe yih bhárí aur jawáb-dih ḳhidmat baḳhshí hai. Yih nahín ki bazát-i-ḳhud ham is láiq hain ki apní taraf se kuchh ḳhiyál bhí kar saken; balki hamárí kull liyáqat Ḳhudá kí taraf se hai, jis ne ham ko naye 'ahd ke ḳhádim hone ke láiq bhí kiyá, (áyát 5, 6). Main apní neknámí nahín jatátá hún, jaisá ki ba'z mujh par ilzám lagáte hain; main shekhí nahín kartá. Yih sanjída ḳhidmat Masíh kí ma'rifat Ḳhudá kí taraf se mujhe saunpí gaí hai. Chúnki Ḳhudá ne mujhe yih ḳhidmat baḳhshí hai, is liye merá bharosá aur yaqín yih hai ki Wuh mujhe liyáqat bhí baḳhshegá. Jo táqat bolne aur taqrír karne kí mujhe hásil hai, wuh Ḳhudá kí taraf se hai; is dilerí aur bharose aur yaqín kí

chaṭán Ḳhudá hí hai. Paulús ke ba'z mukhálif harfon ke khádim the, (áyat 6). Harfon se we nawishte murád hain jo Músá kí ma'rifat patthar kí takhtion par likhe gae the. Paulús tísrí áyat men un báton ká, jo siyáhí se likhí gaí thín, Rúh kí likhí huí báton ke sáth muqábalá kartá hai. Wuh Kurinthí kalísiyá ke ba'z ḳhádimon ko siyáhí se yá patthar kí takhtion par likhnewálá ṭhahrátá hai. We go ki Masíhí kahláte the, lekin naye 'ahd ke ḳhádim kahláne ke láiq na the; inhon ne yih kahá thá ki dekho hamáre pás buzurgon kí taraf se neknámí ke ḳhatt hain, magar Paulús ke pás koí aisá ḳhatt nahín hai. Paulús ká jawáb yih hai, ki hán sach hai, tum siyáhí se likhe hue lafzon aur harfon par bharosá rakhte ho, aur jab koí tumhárí khidmat kí haqíqat daryáft karná cháhe, to tum sandúq yá almárí se yá madarsa-i-'Ilm-i-Iláhí ke kaí buzurgon kí taraf se siyáhí se likhí huí sanad nikálke dikháte ho; goyá ki yihí tumhárí khidmat kí bunyád hai. Kyá is se yih sábit nahín hotá ki tumhárá bharosá siyáhí se likhe hue harfon par hai? Liháza tumháre jaise ḳhádimon ko lafzon yá harfon ke ḳhádim kahná wájib hai. Paulús in áyát men do kitábon ká muqabalá nahín kartá ya'ne *Tauret* aur *Injíl-i-Muqaddas* ká; kyúnki jis waqt us ne Kurinthí Masíhion ko yih ḳhatt likhá thá, us waqt Injíl-i-Muqaddas púrí likhí huí maujúd nahín thí. Us waqt Injíl-i-Muqaddas kí báten jo ba'd ko siyáhí se likhí gaín maujúd na thín. Us waqt we sirf Masíh ke shágirdon ke dilon par likhí huí thín. Masíh ke ḳhádim Injíl-i-Muqaddas ke likhe jáne se pahle Rúh ke khádim the na ki harfon ke. We naye 'ahd ke ḳhádim the. Yaramiah Nabí ne is naye 'ahd kí taraf ishára karke us kí ḳhúbion ká yih bayán kiyá hai, "Dekh we din áte hain, Ḳhudáwand kahtá hai, ki main baní Isráel ke gharáne aur Yahúdá ke gharáne ke sáth nayá 'ahd bándhúngá. Main apní sharí'at ko unke andar rakhúngá," (Yaramiah xxxi. 31-34). Ibránion ke áṭhwen báb men jo kuchh likhá huá hai us se ma'lúm hotá hai ki is naye 'ahd ke mutábiq Ḳhudá ke bandon ko kull barakaten milengí.

(1) Yih ki Ḳhudá apne hukmon ko apne bandon ke zahnon men ḍálegá, aur unke dilon par likhegá.

(2) Ḳhudá-shinásí, Ḳhudá ke har bande ko milegí. Jaisá likhá hai, ki "koí phir apne ham-sáya aur koí apne bhái ko sikhlákar na kahegá, ki tú Ḳhudá ko pahchán kyúnki un men ke chhoṭe se baṛe tak sab mujhe pahchánenge," (Ibr. viii. 11).

(3) Tísrí barakat yih hogí ki Ḳhudá apne bandon par rahm karke unke gunáhon ko mu'af karegá. Jaisá Ibranion viii. 12 áyat men likhá hai, Paulús ká da'wa yih hai ki main is naye 'ahd ká ḳhádim hún, is liye Ḳhudá mere wasíle se yih naye 'ahd kí barkaten baḳhshtá hai. Wuh mere zarie se apne hukmon ko ímán lánewálon ke zahnon men ḍáltá aur unke dilon par likhtá

hai. Naye 'ahd ke khádim kyá hí mubárak haiṉ, ki go ki we bazát-i-khud is khidmat ke láiq na hoṉ, taubhí Khudá ne unko is láiq banáyá hai. Paulús in áyát meṉ barí se barí tín barakatoṉ ká bayán kartá hai, jo ki naye 'ahd ke khádim ke wasíle se Masíh par ímán lánewáloṉ ko bakhshí játí haiṉ.

(1) *Zindagí*, (áyat 6) Rúh zindá kartí hai. Injíl-i-Muqaddas meṉ kitní jagahoṉ meṉ yih likhá huá hai, ki jo koí Masíh par ímán láwegá wuh halák na hogá balki hamesha kí zindagí páwegá. Masíh ne khud kahá, "Jo koí mujh par ímán láegá, hamesha kí zindagí páegá aur maiṉ use ákhir din phir zindá karúṉgá," (Yúh. vi. 40). Jab jab Paulús ne Injíl kí in barakatoṉ kí khush-khabarí sunáí, tab tab Khudá kí Rúh ne unkí sachcháí par gawáhí dí aur is se sunnewáloṉ yá parhnewáloṉ ke diloṉ par zindá ímán paidá huá. Paulús ke wasíle se Khudá kí Rúh ne Masíh par ímán lánewáloṉ ko yih naí zindagí bakhshí. Agar Paulús shahr Kurinthus ko na játá, to kyá waháṉ ke logoṉ ko yih zindagí miltí? Usí ke wasíle se Khudá ne waháṉ ke logoṉ ko hamesha kí zindagí kí barakat bakhshí. Paulús ke Kurinthus meṉ jáne ke bagair waháṉ log Masíh kí zindagí se zurúr mahrúm rahte.

(2) *Rástbází*, (áyat 8). Naye 'ahd kí pahlí barakat zindagí hai, aur uskí dúsrí barakat rástbází hai. Puráná 'ahd maut ká 'ahd aur mujrim thahránewálá kahlátá hai; "Kyúṉki jab mujrim thahránewálá 'ahd jalálwálá thá to rástbází ká 'ahd to zurúr hí jalálwálá hogá," (áyat 9). Puráne 'ahd ká kahná yih hai, jis din tú gunáh karegá usí din tujh par maut ká fatwá sunáyá jáegá. Jab tú Khudá ke hukm ko toregá tab maut ká mustahaq thahregá. Kyá pattharoṉ par jo Khudá ke ahkám likhe gae the yihí na the, ki "tú apne máṉ báp ko 'izzat de; tú khúṉ mat kar; ziná mat kar; chorí mat kar; apne parosí par jhúthí gawáhí mat de; kisí chíz ká jo tere parosí kí hai lálach mat kar," (Khurúj xx. 12-17). Kyá koí shakhs yih da'wa kar saktá hai ki maiṉ in sab hukmoṉ ko bachpan hí se mántá chalá áyá húṉ? Daud nabí ne Khudá kí Rúh kí hidáyat se gawáhí dí, ki "Khudá ne ásmán par se baní ádam par nazar kí, tá dekhe ki koí dánishmand yá koí Khudá ká tálib hai, har ek un meṉ se gumráh huá; we sab ke sab bigar gae, koí nek o kár nahíṉ, ek bhí nahíṉ," (Zabúr liii. 2, 3.) Yih Khudá kí gawáhí hai; kyá hamárá dil is gawáhí ko sunkar ham ko mujrim nahíṉ thahrátá? Is se yih natíjá nikaltá hai ki "Shari'at ke 'amál se koí bashar Khudá ke huzúr rástbáz nahíṉ thahregá." Is liye ki shari'at ke wasíle se to gunáh kí pahchán hotí hai, magar ab shari'at ke bagair Khudá kí ek rástbází záhir huí hai; ya'ne Khudá kí wuh rástbází "jo Yisú' Masíh par ímán láne se sab ímán lánewáloṉ ko hásil hotí hai," (Rum. iii. 19-26). "Jo gunáh se wáqif na thá ya'ne Masíh usí ko Khudá ne hamáre wáste gunáh thahráyá táki ham

us men hokar Khudá kí rástbází ho jáen." (2 Kurinthion v. 24.) Kyá ham yih na kahen ki Masíh salíb par charháyá gayá, go ki us men kuchh gunáh na thá, lekin wuh hamáre gunáhon ke badle wen kaffára ho gayá aur us kí salíbí aur l'ánatí maut ke wasíle se us par ímán lánewále gunáh kí l'ánat aur maut ke fatwa se barí hain, aur Masíh kí rástbází uske úpar ímán lánewálon kí rástbází qarár pátí hai. Yih rástbází Khudá kí rástbází kahlátí hai, is liye ki wuh Khudá kí taraf se hai; aur wuh Khudá ko manzúr hai aur wuh Khudá kí zát kí rástí ká taqázá púrá kartí hai.

Yih nayá 'ahd Rúh ká 'ahd kahlátá hai, (áyat 8). Is liye ki Khudá kí Rúh is 'ahd ko ímán lánewále ke sáth bándh detí hai. Kyá hí mubárak is naye 'ahd ká khádim hai ki wuh Rúh aur naye 'ahd ká khádim bantá hai, aur isí ke wasíle se gunahgár láchár ádmí ko zindagí aur rástbází donon bakhshtá hai, basharte ki wuh Masíh kí qurbání aur kaffára par ímán lákar bharosá kare.

(3) *Pukhtagí o Páedárí,* (áyat 11). Naye 'ahd men ek aur khúbí yih hai ki wuh játá na rahegá. Yih nayá 'ahd mitnewálá nahín hai, wuh páedár aur pukhta hai. Wuh qáim o dáim rahegá. Puráná 'ahd chandrozá thá, wuh chánd kí mánind thá jis men kuchh roshní to hai, magar súraj nikalne par uskí kuchh zurúrat nahín rahtí. Jis 'ahd se gunahgár, láchár ádmí kí mua'fí aur Khudá kí rástbází aur mahabbat donon záhir kí játí hain, us 'ahd se barhkar aur koí 'ahd nahín ho saktá. Kyá kabhí súraj nikalne par koí mom-battí jaláyá kartá hai? "Jab mitnewálí chíz jalálwálí thí to báqí rahnewálí chízen to zurúr hí jalálwálí hongí," (áyat 11). Is ká matlab yih hai ki kal ká chánd to jalálwálá thá magar mitnewálá bhí thá. Wuh súraj kí roshní aur jalál ke sáth muqábalá kiye jáne ke láiq nahín hai. Máno, ki Masíh se qabl díní kitábon men kuchh roshní thí, magar wuh chánd kí sí roshní thí. Chunki Masíh rástbází ká súraj hai, is liye chánd ke zamáne kí díní báten muqaddam nahín samjhí já saktín. Jaisá ki ham din kí roshní men kisí láltain kí roshní yá khúbsúratí ká khiyál nahín karte, is liye ki súraj kí roshní men wuh láltain befáedá hai. Puráne 'ahd ke khádim kisí gunahgár se yih nahín kah sakte, ki tere gunáh mua'f hue. Naye 'ahd ke khádim Masíh par har ímán lánewále se yih kah sakte hain, ki ai bete tere gunáh mua'f hue, is liye ki Masíh kull jahán ke gunáhon ká kaffárá hai, (1 Yúh. ii. 2; iii. 16; Rúm. v. 6-11; 1 Tim. i. 10. 'Ahl-i-Islám yih kahte hain ki Injíl ká 'ahd mauqúf kiyá gayá, wuh ab puráná ho gayá aur uske badle men Qurán ká paigám muqarrar huá hai. Kyá Qurán men gunáhon kí mua'fí yá mujrim ke rást thaharne yá nafsání ádmí ko rúhání banáne kí ráh Injíl kí ráh se bihtar hai. Kyá Injíl aur Qurán ká muqábalá aisá nahín hai jaise súraj aur sitára ká? Injíl ke 'ahd ká bándhnewálá Masíh hai, Qurán ke 'ahd ká

báṉdhnewálá Mohammad hai. Kyá jo ḳhush-ḳhabarí gunahgároṉ ke bacháne ke liye Masíh láyá wuh miṭ gaí aur uske badle meṉ ḳhatná aur rozá aur namáz aur hajj aur ziyárat aur chár auraten rakhne ká iḳhtiyár, yih sab báteṉ qáim raheṉgí? Háṉ jab ádmí kí áṉkh ek sitáre kí roshní ko súraj kí roshni se bihtar jánegí.

Hásil-i-Kalám.

(1) Masíh ke ḳhádim apne áp meṉ kuchh liyáqat nahíṉ rakhte haiṉ, (áyát 4, 5). Wuh bazát-i-ḳhud is ḳhidmat ke láiq nahíṉ haiṉ, liháza jab tak Ḳhudá apní Rúh ke wasíle se, kisí ko bulákar apní ḳhidmat ke liye muntaḳhab na kare, wuh shaḳhs Masíh ká láiq ḳhádim nahíṉ ho saktá. Masíh ne apne shágirdoṉ se kahá ki "Fasl to bahut hai, magar mazdúr thoṛe haiṉ, pas fasl ke málik kí minnat karo ki wuh apní fasl káṭne ke liye mazdúr bhej de," (Matí ix. 37, 38). Naye 'ahd ke ḳhádimoṉ ke milne ká taríqá yihí hai ki Masíh ke shágird unke liye du'á kiyá kareṉ. We rupae yá dunyá kí 'izzat ká lálach dene se dastyáb na hoṉge. Jis hál ki naye 'ahd ke ḳhádim nahíṉ milte, to is se yih sáf sábit hai ki Masíh ke shágird usko khet ká málik jánkar us se yih minnat nahíṉ karte ki "ai Ḳhudáwand apní kalísiyá ke khet ke liye aise ḳhádim bhej jo har hálat meṉ rází rahnewále hoṉ; cháhe unke pás thorá ho yá bahut. Wuh tere ḳhádim baneṉ na ki ádmioṉ ke." Jab Antákiyá kí kalísiyá ke Masíh ke chand shágird, Masíh ko khet ká málik jánkar us se ḳhádimoṉ ke liye minnat kar rahe the to "Rúh-ul-Quds ne un se kahá ki mere liye Barnabá aur Paulús ko us kám ke wáste maḳhsús karo, jis ke wáste maiṉ ne unko buláyá hai. Tab unhoṉ ne rozá rakhkar aur du'á máṉgkar un par háth rakkhá aur unheṉ ruḳhsat kiyá. Pas we Rúh-ul-Quds se bheje hue Salúkiá ko gae, ('Amál xiii. 1-4).

(2) Naye 'ahd ke ḳhádim ko yih bharosá hai ki Masíh mere wasíle se boltá aur kám kartá hai, (áyat 4). Yih ḳhádim apne dil se yih kahtá hai ki maiṉ Masíh ká qalam húṉ jis se wuh paṛhnewáloṉ ke diloṉ par apná kalám likhegá. Ḳhudáwand mere sáth hai. Jo wa'da us ne is ḳhidmat kí anjám-dihí ke liye mujh se kiyá, wuh zurúr púrá karegá. Naye 'ahd ká ḳhádim is bát ko yád karke ki Masíh mere sáth hai diler ho jáegá aur apní náláiqí ko yád karke halím bhí hogá; aur is se uske dil meṉ dilerí aur farotaní donoṉ milkar sáth sáth kám kareṉgí. Jab Yahúdí sardároṉ ne Masíh ke shágird "Patras aur Yuhanná kí dilerí dekhí aur ma'lúm kiyá ki yih anpaṛh aur ná-wáqif ádmí haiṉ to ta'ajjub kiyá, phir unheṉ pahcháná ki yih Yisú' ke sáth rahe haiṉ," ('Amál iv. 13). Masíh ke sáth rahná hí shágirdoṉ kí dilerí ká sabab hai.

(3) Naye 'ahd ká ḳhádim Rúh ká ḳhádim hai, (áyat 6). Is ke do ma'ne ho sakte haiṉ. *Awwal* yih ki Pák Rúh naye 'ahd ke

khádim ke wasíle se 'atá kiyá játá hai. Aise khádim kí khidmat ke zarie se misl chashme ke nálon ke Rúh kí tásír bahtí rahtí hai. Baroz Pantikost, Patras aur Masíh ke âur khádimon ke wasíle se Rúh-i-Pák ká in'ám bakhshá gayá. Is ke *dúsre* ma'ne yih hain ki naye 'ahd ká khádim Rúh-ul-Quds ko apná málik aur ustád jánkar us kí hidáyat ke mutábiq chaltá hai. Wuh Rúh-ul-Quds kí dabí huí áwáz kí sunne kí intizárí kartá hai aur sunke fauran mántá hai. Wuh Khudá ke Pák Kalám ko parhkar yih du'á kiyá kartá hai ki ai Khudáwand áj ke muta'ala men mere liye kyá hai. Wuh thahar thaharkar parhtá hai; wuh do ek áyát parhkar khámosh ho játá hai, is ummed se ki in áyát ke zarie se Khudá mujh se mukhátib hokar bolegá. Naye 'ahd ká khádim Rúh kí hidáyat par chaltá hai. Pák Rúh uská hádí hotá hai. Jab do ráhen pesh hon ki jis se dil men yih shubhá ho ki in men kis par chalná bihtar hai to cháhiye ki wuh khádim Rúh kí hidáyat talab kare. Sháyad fauran záhir na ho ki kaun ráh sídhí, sachchí, bihtar aur Khudá ko pasandídá hai, magar du'á karte karte aur hidáyat máng mángkar faisalá karne ke waqt yaqín áwegá, ki hán mere liye yih yá wuh ráh Khudá kí marzí ke mutábiq hai. Naye 'ahd ká khádim Rúh ke bas men is tarah ho, jaise ki kisí ká badan us ke dil ke bas men hai. Pas naye 'ahd ke khádim kí 'aql, daulat, 'ilm, 'izzat, zubán, aur háth páon sab ke sab Rúh ke bande hain. Khudáwand Yisú' kí ázmáish ke haqq men yih likhá hai ki "Rúh Yisú' ko jangal men le gayá táki Wuh Iblís se ázmáyá jáwe," (Mat. iv. 1). Is áyat ko Marqús i. 12 áyat se muqábalá karne se yih matlab nikaltá hai, ki Rúh kuchh zor karke goyá Masíh ko majbúr karke Iblís se use ázmáe jáne ko le gayá. Masíh pák thá: pas us ke dil men kab yih bát áí hogí ki main nápák rúh se báten karún, magar "jawání hí se uská kán chhedá gayá thá, ki Rúh kí dabí huí áwáz pahcháne," (Zabúr xl. 6.) Jab usko sáf ma'lúm ho gayá ki hán Rúh cháhtá hai ki main Iblís kí ázmáish aur mukhálifat ká muqábalá karún, tab wuh Rúh kí hidáyat se Iblís se ázmáe jáne ke liye bayábán ko gayá. Yún Masíh ne khud apne ko Rúh ká khádim sábit kiyá. Paulús Rasúl bhí Rúh ká khádim huá. Jab wuh Galátiyá ke iláq'a se guzar rahá thá, Rúh ne us ko Asiá men kalám sunáne se man'a kiyá. Phir jab us ne Baitaniyá men jáne kí koshish kí, Yisú' kí Rúh ne use jáne na diyá. Phir sochte sochte aur du'á karte karte ki is men Rúh-ul-Quds kí murád kyá hai Maqadúniá ke ek shakhs se muláqát huí. Us ne Paulús ko Maqadúniá ká hál batláyá, aur kahá ki Europe ká ek hissá hai jis men ab tak Masíh ká nám nahín sunáyá gayá hai. We log go ki 'álim aur fázil hain lekin haqíqí Khudá aur ráh-i-naját se ná-wáqif hain. Paulús ne Khudá kí marzí daryáft karne ke liye bahut du'á kí, aur ákhir, du'á kar karke ek rát 'alam-i-royá men Maqadúniá ke ek ádmí ko dekhá, jo minnat

karke yih kahtá thá, ki ai Paulús pár utarke Maqadúniá men á aur hamárí madad kar. Fauran Paulús ne yaqín kiyá ki yih áwáz Khudá kí Rúh kí taraf se hai. Bolnewálá wuh Maqadúniá ká ádmí nahín hai, balki Rúh hai jis ne mujhe Asiá men kalám sunáne se man'a kiyá aur Baitaniá men jáne na diyá. Ab is Maqadúniá ke ádmí ke wasíle se mujhe us mulk ke logon ko khush-khabarí dene ke liye bulátá hai. Is liye us ne fauran Maqadúniá men jáne ká irádá kiyá. Yih is bát kí ek misál hai ki Rúh-ul-Quds kis kis taur se apne khádimon kí hidáyat kartá hai. 'Amál viii. 28; ix. 10-18; x. 17-20; xiii. 1-4; xx. 22; xxi. 11. Kásh ki Masíh ke sab khádim Khudá kí Rúh ke bas men is tarah hon ki jab uskí dabí huí áwáz dil men sunáí de to fauran us ko pahchánkar mánen.

(4) Khabardár aisá na ho ki ham sirf "Lafzon ke khádim hon," cháhe we alfáz puráne 'ahdnáma ke hon yá naye ke cháhe we patthar par khude hue hon yá kágaz par likhe hue hon; Alfáz cháhe Injíl hí ke hon, par taubhí alfáz hí hain, jab tak ki wuh dil men jagah na páen aur misl bíj ke jar na pakren aur phal ná láwen. Dekho kitne 'álim áj kal Injíl ko Yunání zubán men aur chand âur zubánon men bhí parhte hain, magar unke dil misl patthar ke sakht ho gae hain yá súkhe kágaz kí tarah súkhe rahte hain. Dekho "Reformation" ke zamána men bahut se 'álim nayá 'ahdnáma parhte aur parháte the, magar un se rúhání phal us waqt tak nahín paidá hue jab ták ki Luther ne Rúh kí hidáyat se Injíl kí ta'lím kí ishá'at na kí. In dinon men bhí naye 'ahdnáme ko ba'z log aise hí parhte hain jaise ki Farísí aur Sadúqí, Tauret aur Zabúr ko parhte the lekin unko kuchh fáedá nahín hotá thá. Injíl ke alfáz men zindagí chhipí huí hai, jaisá ki bíj men zindagí chhipí huí hai magar jab tak ki bíj zamín men na gire aur jar na pakre mutlaq bár-áwar nahín hotá. Yád rakkho ki bagair Rúh kí hidáyat aur qudrat ke Injíl ká parhná aur parháná láhásil hai.

Sawálát jo parhnewálá apne dil se kare.

(1) Kyá main Masíh ká khádim hone ke liye dil se apní na-láiqí aur kamzorí ko mahsús kartá hún?

(2) Kyá Khudá ne mujhe nae 'ahd ká khádim hone ke liye buláyá hai? Aur agar buláyá hai to us ne mujhe is khidmat ke liye kyá kyá sifát ináyat kí hain? Kyá main unko is khidmat men kharch kartá hún yá nahín? Ai dil, sochkar jawáb de?

(3) Kyá main Rúh-ul-Quds ká khádim hún? Yahán tak ki wuh mujh ko apní khidmat men aksar láyá kartá hai? Kyá us ne mere wasíle se kisí ko zindagí bakhshí hai? Kyá us ne mere wasíle se kisí ko aisá khatt bhejá yá aisá kalám sunáyá

hai, ki ḳhatt paṛhnewále aur kalám sunnewále ko kuchh rúhání fáedá pahunchá ho?

(4) Kyá merí du'á aksar yih hotí hai, ki ai pák Rúh mujhe apná ḳhádim baná; mujhe pakaṛ le aur mahabbat kí zabardastí se jis ráh par tú cháhe mujhe le chal. Kyá merí ḳhwáhish aur merí ummed aur merí du'á yih hai ki Rúh mujhe is tarah le chale?

(5) Kyá main Rúh se yih 'ahd na bándhún ki áj hí se main terá ḳhádim hún? Main terí dabí huí áwáz sunne kí intizárí kartá rahúngá. Main Pák Kalám paṛhkar us se apne liye terí taraf se kuchh ḳháss aur táza paigám daryáft karúngá. Jo bát main sunúngá yá jo májrá yá wáqi'a mujh par guzregá, main us se terí murád aur maqsad daryáft karke terí ḳhidmat ke liye bihtar ḳhádim banne kí koshish karúngá. Ai Pák Rúh merá yih 'ahd qubúl kar, mujhe us ko 'amal men láne kí hidáyat aur táqat de; main Masíh ke nám ke wasíle se yih du'á kartá hún, ámín.

Áyát 12-18.—(12) Pas ham aisí ummed karke, barí dilerí se bolte hain; (13) aur Músá kí tarah nahín hain, jis ne apne chihre par niqáb dálí, táki baní Isráíl us miṭnewalí chíz ke anjám ko na dekh saken: (14) lekin un ke khayálát kasíf ho gaye: kyúnki áj tak puráne 'ahdnáme ke paṛhte waqt, un ke dilon par wuhí pardá paṛá rahtá hai; aur wuh Masíh men uṭh játá hai. (15) Magar áj tak jab kabhí Músá kí kitáb paṛhí játí hai, to un ke dil par pardá paṛá rahtá hai. (16) Lekin jab kabhí un ká dil Khudáwand kí taraf phiregá, to wuh pardá uṭh jáegá. (12) Aur wuh Khudáwand Rúh hai: aur jahán kahín Khudáwand ká Rúh hai, wahán ázádí hai. (18) Magar jab ham sab ke beniqáb chihron se Khudáwand ká jalál is tarah mun'akis hotá hai, jis tarah áíne men, to us Khudáwand ke wasíle se jo Rúh hai, ham usí jalálí súrat men darja ba darja badalte játe hain.

Nae 'Ahd ki Khúbián.

Paulús záhir kar chuká thá ki nae 'ahd ke khádimon ke liye jis liyáqat kí is khidmat men zarúrat hai; wuh usko Khudá hí se miltí hai. Khudá ne unko khádim hone ke láiq banáyá thá. Wuh is tarah Rúh ke khádim bhí ban gaye the, táki unke wasíle se Rúh kalám aur kám kare. Aise khádimon hí ke wasíle se Khudá Masíh par ímán lánewálon ko naí zindagí bakhshtá aur unko Masíh kí salíbí aur l'ánatí maut ke sabab se rástbáz ṭhahrátá hai. Is nae 'ahd kí khúbián yih hain ki uske mánnewále maut aur 'ilzám kí hálat se chhúṭkar zindá aur rástí par qáim rahnewále ban játe hain. Is liye nae 'ahd ke khádim barí dilerí se bolte hain, (áyat 12). Phir áyát 13 se 18 men Paulús is nae 'ahd kí chand khúbián dikhátá hai.

(1) Yih 'ahd miṭne ká nahín, (áyat 13). Dúsre 'ahd miṭ jáen to miṭ jáen yá mansúkh ho jáen to ho jáen, magar jo 'ahd Masíh par ímán lánewálon ke sáth kiyá gayá, wuh na mansúkh hogá, aur na miṭegá balki dáim o qáim rahegá. Masíh is waqt tak aur níz áyanda ke liye bhí is 'ahd ká darmiyání hai aur rahegá. Músá puráne 'ahd ká darmiyání thá. Us 'ahd ká khulásá das hukmon men darj hai. Jis waqt Khudá ne Músá ko yih das hukm dekar uske wasíle se baní Isráel ke sáth 'ahd qáim kiyá, to Músá ke chihre par kuchh naqáb na thá, is liye uská chihrá chamak rahá thá. Phir jab Músá ne Khudá kí taraf se baní Isráel ko yih 'ahd sunáyá, to uská chihrá be-naqáb hoke

chamakne lagá. Magar jab wuh 'ahkám suná chuká to us ne chihre par naqáb ḍál liyá. Natíjá yih huá kí Baní Isráel ne us ke chihre par se chamak aur jalál játe hue nahíṉ dekhá, ḳhurúj xxxiv. 38. Paulús is kí taraf ishára karke ek misál nikáltá hai, ki Músá ke chihre se chamak játí rahí thí; go ki naqáb ke sabab se Baní Isráel ne us chamak ho játe hue nahíṉ dekhá, is wajh se we yih ḳhiyál karte the, ki chamak kabhí bhí játí na rahí thí. Isí tarah wuh puráná 'ahd misl Músá ke chihre kí chamak ke játá rahá, go ki ab tak Baní Isráel us 'ahd ko qáim samajhte haiṉ. Dar-haqíqat Músá ke chihre kí chamak játí rahí thí. Isí tarah puráná 'ahd Masíh ke waqt se játá rahá. Wuh chamak miṭnewálí chíz thí, go ki Ḳhudá ke chihre ke 'aks se paidá huí thí. Paulús puráne 'ahd ke ḳhiláf kuchh nahíṉ kahtá balki us ko Músá ke chihre kí chamak se jo Ḳhudá ke chihre ká 'aks thá misál detá hai. Ḳhudá ke chihre ká 'aks jalálí to thá, phir bhí játá rahá. Músá ká 'ahd bhí jalálí to thá tau bhí wuh miṭ gayá. Nae 'ahd kí ḳhúbí yih hai ki jab tak Masíh jo is nae 'ahd ká qáim karnewálá hai jítá rahe, tab tak yih 'ahd qáim o dáim rahegá, (Ibr. vii. 18-28 aur viii. 6-13 aur x. 8-18).

(2) Nae 'ahd kí dúsrí ḳhúbí yih hai ki jo pardá puráne 'ahdnáme ke ma'ne ko chhipátá hai, yaháṉ tak ki Baní Isráel us ko paṛhke nahíṉ samajhte, wuh nae 'ahdnáme kí roshní meṉ bilkul sáf ho játá hai; aur jo pardá us ke mánoṉ par paṛá thá uṭh játá hai, (áyát 14-16). Masíh par ímán lánewále ke háth meṉ puráne 'ahdnáme ke ma'ne samajhne ke liye nayá 'ahd ek chirág hai. Is chirág kí roshní meṉ paṛhkar puráne 'ahdnáme kí bahut gahrí aur mushkil báteṉ hal ho játí haiṉ. Masíh ne jí uṭhne ke ba'd 'ahd qáim karne ke waqt apne shágirdoṉ par puráne 'ahd ke ma'ne khol diye. Masíh ne Músá se aur sab nabioṉ se shurú' karke sáre nawishtoṉ meṉ jitní báteṉ uske haqq meṉ likhí huí thíṉ unko samjháíṉ. Phir us ne un se kahá ki "zurúr hai ki jitní báteṉ Músá kí Tauret aur nabioṉ ke sahífoṉ aur Zabúr meṉ mere haqq meṉ likhí haiṉ púrí hoṉ. Phir us ne unká zahn kholá táki kitáb-i-Muqaddas ko samjheṉ. Aur un se kahá, yúṉ likhá hai ki Masíh dukh uṭháegá aur tísre din murdoṉ meṉ se jí uṭhegá," (Luqá xxiv. 25, 27, 44, 46,). Nayá 'ahd, puráne 'ahd kí peshíngoiyáṉ púrí kartá hai, aur yúṉ usko ilhámí aur pur-matlab sábit kartá hai. Puráná 'ahd bíj hai jis ká daraḳht nayá 'ahd hai. Masíh ke háth meṉ puráne 'ahdnáme ke ma'ne kholne kí kunjí hai, balki wuh áp hí uská kholnewálá hai. Jab koí Masíh par ímán láwe to puráne 'ahdnáme kí kitáb naí kitáb bantí hai. Maslan Paulús ne puráne 'ahdnáme ko jawání se paṛhá thá, us ko baṛe baṛe ustád maslan Gamalial wag. paṛháte the, magar jab tak ki Masíh par ímán lákar us ko apná Ḳhudáwand na máná aur uskí Rúh na páí, tab tak us ne Tauret aur Zabúr aur Ambiyá kí kitáboṉ ke ma'ne nahíṉ

samjhe. Wuh Damishq shahr men jis waqt Masíh ká shágird huá, uskí ánkhon se pardá uṭh gayá aur naí roshní men in kitábon ko paṛhne lagá. Usí waqt se puráná 'ahdnámá uske liye naí kitáb ban gaí aur tab hí usne uskí peshíngoiyán samjhín; aur uskí bahut mushkil báten samajhkar Khudá kí dánáí kí ta'ríf kí; ki "wáh Khudá kí daulat aur hikmat aur 'ilm kyá hí 'amíq hai, uske faisale kis qadr idrák se pare hain aur us kí ráhen kyá hí benishán hain," (Rom. xi. 33-36). In dinon men Baní Isráel mánte to hain ki puráná 'ahdnámá Khudá kí taraf se hai magar we uskí gahrí báton kí tafsír nahín kar sakte. Jaisá kí pardá yá naqáb Músá ke munh par paṛe rahne kí wajh se, Baní Isráel ne uske chihre kí chamak ko játe hue nahín dekhá; isí tarah áj tak wuh pardá puráne 'ahdnáme par paṛá hai aur uskí chamak ká játá rahná un par záhir nahín huá. Jab we Khudáwand Yisú' Masíh par ímán láenge tab hí wuh pardá uṭh jáegá aur we nae 'ahd ke mánnewále ho jáenge, is liye ki Masíh ke wasíle se wuh us puráne 'ahd ke ma'ne samjhenge. Kásh kí wuh din jald áe.

(3) Nae 'ahd kí ek âur khássiyat aur khúbí yih hai ki uske mánnewále shari'at ke zor se chhuṭkárá aur ázádí páte hain (áyat 17). Rúh unko shari'at kí pábandí se chhurákar apne ta'be men kartí hai. Jo Masíh par ímán látá hai wuh Rúh hásil kartá hai aur wuh Rúh kí hidáyat se chaltá hai; aur Rúh ímán lánewále ke dil men baskar Masíh kí sí súrat paidá kartí hai. Ázádí ke ma'ne kí tafsír áyát-i-zail men pái játí hai. "Zindagí kí Rúh kí shari'at ne Masíh Yisú' men mujhe gunáh aur maut kí shari'at se ázád kar diyá. Is liye ki jo kám shari'at, jism ke sabab kamzor hokar na kar sakí, wuh Khudá ne kiyá; ya'ne us ne apne Beṭe ko gunáh-álúdá jism kí súrat men aur gunáh kí qurbání ke liye bhejkar jism men gunáh kí sazá ká hukm diyá. Táki shari'at ká taqázá ham men púrá ho, jo jism ke mutábiq nahín balki Rúh ke mutábiq chalte hain, (Rom. vii. 2-4). Jis laṛkí se bádsháh biyáh kare, wuh us bádsháh kí amaldárí men shari'at se ázád hai; is biyáh ke 'ahd men sharík hone ke sabab wuh sab puráne 'ahdon se ázád samjhí jáegí. Wuh ab bádsháh ke 'ahdnáme ke mátaht hai, aur yih sab us hí ko khush karne ke liye muqarrar kiyá gayá hai. Wuh jo naí shari'at yá 'ahd kí pábandí men hai, purání shari'at yá 'ahd kí pábandí men nahín hai. Jis ázádí ká zikr Paulús in áyát men kartá hai uskí sáf tafsír o tamsíl Rom. vii. 1-6 men pái játí hai.

(4) Nae 'ahd kí ek âur khúbí yih hai ki ham Khudáwand Yisú' Masíh ke jalál ko dekh dekhkar uskí Rúh ke wasíle se uskí mánind hote játe hain, (áyat 18). Khudáwand ke jalál se Masíh kí maujúdá hálat ke jalál kí taraf ishárá hai. Masíh ne Násirat men jo 30 baras basar kiye, aur ba'd men tín baras tak Yahúdiyá aur Galíl men jo phirte hue bímáron ko shifá dí aur

bad-rúhoṉ ko nikálá, Paulús uske us zamáne ká zikr nahíṉ kartá, balki uske jí uṭhne aur ásmán par fazl aur jalál ke taḳht par sarfaráz hone ke ba'd ke zamáne ká zikr kartá hai. Ham Násarat yá Baitlaham ke Yisú' kí taraf nahíṉ dekhte is liye ki Masíh waháṉ nahíṉ rahtá; balki ham Masíh ko is waqt taḳht par baiṭhá huá dekhte haiṉ. Wuh Násarat yá Baitlaham kí past-hálí meṉ ab nahíṉ hai; wuh ásmán o zamín ká sárá ikhtiyár rakhtá hai. Ham uskí past-hálí kí taraf beshakk dekhá kareṉ, magar ziyáda uskí sarfarází kí taraf dekheṉ. Agar ham sirf us Yisú' kí taraf dekheṉ jo 1900 baras guzre Yahúdiyá des meṉ phirá kartá thá, to hamáre dil par is qadr 'asar na hogá, jis qadr Masíh ke maujúdá jalál kí taraf dekhne se hogá. Rúh-ul-Quds us ke jalál ko goyá áine meṉ maujúd dekhtá hai aur uske jalál ká 'aks ham tak pahuṉchákar ham ko bhí apne jalál kí chamak aur raunaq baḳhsh detá hai.

Hásil-i-Kalám.

(1) Masíh ke ḳhádim ko ummed aur dilerí ke sáth Injíl kí manádí karná cháhiye, (áyat 12). Is liye ki uske wasíle se Masíh par ímán lánewáloṉ ko Pák Rúh aur naí zindagí aur kámil rástbází Ḳhudá kí taraf se baḳhshí játí hai.

(2) Puráne 'ahdnáme ke intizámát ikhtiyárát aur rasúmát mansúḳh kiye gae haiṉ. We rasúmát ḳháss qaum ya'ne Baní Isráel ke liye muqarrar hue the. Naye 'ahd ke rasúmát kull qaumoṉ ke liye muqarar haiṉ; aur jo is 'ahd ko na máne to is ká sabab yihí hai ki uske dil par pardá paṛá huá hai, (áyát 1, 13, 15 aur Ibr. viii. báb).

(3) Baní Isráel kí bahálí kí ummed hai. Paulús Rasúl ká Ḳhudáwand kí taraf phirná qaum Yahúd ká Masíh kí taraf phirne kí misl hai. Jab tak ki Paulús ne Masíh ke jalál ko nahíṉ dekhá wuh us par ímán nahíṉ láyá. Jab Masíh ká jalál us par záhir huá tab usko Ḳhudáwand kahá aur us se du'á máṉgne lagá: aur phir uskí áṉkheṉ khul gaíṉ, aur uská dil Rúh se bhar gayá, ('Amál ix. 18). Jab Baní Isráel Ḳhudá ke jalál kí taraf dekheṉge to jo pardá Masíh ko unkí áṉkhoṉ se chhipátá hai uṭh jáegá, (áyat 16).

(4) Rúh ká gulám ázád hai, (áyat 17). Wuh lafzoṉ yá harfoṉ ká gulám nahíṉ hai; cháhe alfáz yá hurúf patthar par khode jáeṉ yá kágaz par chhápe jáeṉ. Nafs-parast to rúhání ázádí ke ma'ne na samjhegá. Uske liye puráne 'ahdnáme kí sharí'at ke hukm zurúr haiṉ; bagair in hukmoṉ kí mutábi'at ke wuh durust na hogá, magar jis meṉ Masíh kí Rúh bastí hai, wuh shaḳhs Pák Rúh ke tábe hoke sharí'at kí bátoṉ meṉ imtiáz karke jis bát se rúhání fáedá ho usí ko mánegá aur jo befáedá ho use chhoṛ degá. Paulús ke zamáne meṉ ba'z Masíhioṉ ne is bát par

bahut zor diyá ki Yúnání nau-muridon ká khatná shari'at ke hukm ke bamújib kiyá jáe. Is ke khiláf Paulús ne kahá ki nahín bháiyo, ham Masíhí to is 'amr men ázád hain. Beshakk is Masíhí ázádí men yih khatrá hai ki sháyad koí in alfáz se ki ham shari'at se ázád hain, apní khushí ke mutábiq chale aur sháyad nafsání báton men khushí dhúndhne lage. Jab ádam apní ázádí par chhor diyá gayá to wuh gir gayá. Masíhí ke liye yih bihtar hai ki wuh apní ázádí ko chhorkar Rúh-i-Pák ke tábe ho jáe, aur uske hukmon ke mutábiq chale. Masíhí yih du'á kiyá kare ki ai Khudáwand main ázád nahín huá cháhtá, is men mujhe khatrá hai, tú mujhe apne ikhtiyár men lá; tú apne pák aur zabardast háth se mujhe pakarkar jis ráh par tú cháhe le chal.

(5) Masíh hamáre liye áiná ho, jis men nazar karke ham dekhenge ki jo Yahúdá desh men bhaláí kartá aur un sab ko jo Iblís ke háth se zulm utháte the shifá detá phirá, aur ákhir ko maslúb huá, ab wuh zindá hai; ab wuh salíb par nahín hai; ab wuh jalál ke takht par hai; aur ki uskí taraf misl áine ke dekh dekhkar hamáre dil uskí Pák Rúh kí qudrat se aur Pák Kalám ke hukmon se pák bantá játá hai, aur uskí súrat ká 'aks ham par parkar ham ko us kí jalálí súrat ke mutábiq banátá hai.

Sawálát jo parhnewálá apne dil se kare.

(1) Kyá main ummed aur dilerí se Masíh kí gawáhí detá hún? Kyá bolte waqt mujhe yih ummed hai ki ab mere wasíle se Rúh-ul-Quds sunnewále ke andar naí zindagí paidá karegá? (áyat 13).

(2) Kyá Pák Nawishton ko parhte waqt kabhí kabhí mere dil par aisá pardá par játá hai ki kuchh roshní yá chamak un se mujh ko nahín pahunchtí? Agar aisá hai to is kí wajh kyá hai? Kyá yih wajh nahín ki un men main Khudáwand Yisú' ko nahín pahchántá, yá usko un men nahín dhúndhtá?

(3) Main apní Masíhí ázádí se kyá kartá hún? kyá yih bihtar na hogá ki main is 'azádí ko Pák Rúh ke supurd kar dún aur khushí se uská gulám ho jáún? Ai Pák Rúh, mujhe apne bas men le; mujhe zabardastí se le chal. Yih merí ummed hai; yih merí khwáhish hai, aur yihí merí du'á hai.

(4) Kyá main Masíh kí súrat aur sírat men badaltá játá hún yá nahín? Kyá in dinon kí merí rúhání hálat men, tín baras peshtar kí rúhání hálat se muqábalá karne se, kuchh taraqqí ma'lúm hotí hai, yá waisí hí hai? Is kí wajh kyá hai? Kyá main roz-ba-roz zindá Masíh ko jalálí takht par baithá huá us kí taraf misl áine ke dekh dekhkar Pák Rúh kí qudrat se uskí súrat par bantá játá hún yá nahín? Ai Pák Rúh, mere dil kí ánkhon ko roshan kar ki har waqt Masíh kí jalálí súrat ko dekh dekhkar us men badaltá jáún.

BAB IV.

Āyát 1-6.—(1) Pas jab ham par aisá rahm huá, ki hamen yih khidmat milí, to ham himmat nahín hárte: (2) balki ham ne sharm kí poshída báton ko tark kar diyá, aur makkárí kí chál nahín chalte, na Ḳhudá ke kalám men ámezish karte hain; balki haqq záhir karke Ḳhudá ke rú ba rú har ek ádmí ke dil men apní nekí biṭháte hain. (3) Aur agar hamárí ḳhush-ḳhabarí par pardá paṛá hai, to halák honewálon hí ke wáste paṛá hai: (4) ya'ní un beímánon ke wáste, jin kí 'aqlon ko is jahán ke Ḳhudá ne andhá kar diyá hai, táki Masíh jo Ḳhudá kí súrat hai, us ke jalál kí ḳhush-ḳhabarí kí raushní un par na paṛe. (5) Kyúnki ham apní nahín, balki Masíh Yisú' kí manádí karte hain, ki wuh Ḳhudáwand hai; aur apne haqq men yih kahte hain, ki Yisú' kí ḳhátir tumháre gulám hain. (6) Is liye ki Ḳhudá hí hai, jis ne farmáyá, ki Táríkí men se núr chamke; aur wuhí hamáre dilon men chamká, táki Ḳhudá ke jalál kí pahchán ká núr Yisú' Masíh ke chihre se jalwagar ho.

Yisú' Masíh ke chihre se Ḳhudá ke jalál kí pahchán ká núr chamaktá hai.

Tísre báb men Paulús ne sáf záhir kar diyá hai, ki Masíh ke ḳhádim nae 'ahd ke ḳhádim ṭhahre hain, aur ki we Rúh ke ḳhádim bhí hain, aur jo Masíh par ímán láte hain we naí zindagí páte hain. We Ḳhudá ke taḳht-i-adálat ke sámhne Masíh ki salíbí maut aur uske jí uṭhne aur ásmán par chaṛh jáne ke sabab zindá aur rást ṭhaharte hain; we Ḳhudá kí Rúh ke mátaht hokar purání shari'at kí pábandí se ázád ho játe hain; we Masíh ke jalál ko misl áine ke dekh dekhkar Masíh kí mánind rúhání bante játe hain. Hán! we uskí jalálí súrat men badalte játe hain. Pas jab ham ko aisí zindagí aur jalálí ḳhidmat milí, to ham ko himmat nahín hárná cháhiye. Masíh ká jo ḳhádim himmat hár baiṭhe, uske liye chand ḳharábion aur ázmáishon men paṛ jáne ká ḍar hai, maslan jin báton se sharm paidá hotí hai, unko tark na karegá. Wuh haqq kí saudágarí is tarah karegá jaise dagábáz dukándár apne saude se saudágarí kartá hai; wuh haqq kí jhúṭhí taul degá, na ki púrí taul, aur yih ummed rakkhegá ki merí poshídá sharm aur daga kí bát kabhí pakṛí na jáegí. Wuh Injíl kí sachchái kí ḳhidmat púrí taul se

na karegá, yih khiyál karke ki agar main sirf sachchái ká hí izhár karún, to mutláshí baptismá páne se píchhe hat jáegá. Pas uskí bolchái men kuchh na kuchh makkárí páí jáegí; uskí ta'lím aur manádí men zurúr ámezish aur banáwat hogí; wuh Khudá kí huzúrí men kám nahín kartá; wuh ek dalál kí mánind hai; wuh ek aisá sáhib i jang hai jo sirf apne matlab ke liye idhar udhar daurtá phirtá hai, magar khidmat men fan-i-jang ko kám men nahín látá. Wuh Khudá ke kalám ko phandá yá chuhedán banátá hai, ki iske wasíle se sunnewálon ko phansákar apne háth men pakar le. Paulús kahtá hai ki in sab khatáon aur kharábion kí jar himmat hárná hai, (áyát 1, 2). Wuh kahtá hai ki aisí báton ke bajáe main sirf haqq záhir kartá hún. Cháhe log mánen yá na mánen main haqq ko nahín chhipátá, aur na us men kuchh milátá hún; balki Khudá ke rúbarú, main Us ko bhí sunnewálá jánkar haqq ko sunátá hún. Mujhe uskí huzúrí ke yaqín o ihsás se is qadr dilerí aur tasallí aur taqwiyat hásil hotí hai, ki main himmat na hárke Khudá ká khális (bila-ámezash) kalám sunátá hún; aur merá yih púrá yaqín hai, ki haqq ko záhir karne se main sunnewále ke dil ko Masíh ko qábú men lá saktá hún, is liye main haqq kí báton par bharosá rakhtá hún, na ki chikní chuprí báton par. Khudá ká kalám jo hai wuh haqq hai, aur uske wasíle se jo ki misl do-dhárí talwár ke hai, ádmí ke bátiní khiyálát kí isláh hotí hai, aur aisá karke main uske dil men ek gawáh bithá dúngá, jo Khudá ke kalám kí sachchái par gawáhí degá, aur usko Masíh kí taraf khínchegá. Jab main Khudá ke kalám ke mutábiq ádmí ke dil kí kharábí aur uskí gunáh-álúdá hálat ko záhir karúngá, aur un gunáhon ko jin ke sabab wuh sazá ká haqdár hai, to uská dil mánegá ki hán! yih sach hai, aur is ke sáth hí jab main gawáhí dúngá ki aise gunáh-álúdá aur sazáwár ádmí ke liye Khudá ne apne piyáre Bete Khudáwand Yisú' Masíh kí ma'rifat mua'fí aur naí zindagí kí ráh kholí hai, to mere liye aisí khush-khabarí ká sunáná hargiz sharm kí bát na hogí aur is tarah main kabhí himmat nahín hár saktá. Paulús kí is bát par kisí ne yih i'tiráz kiyá ki khair, Paulús! bahutere tumhárí yih báten sunkar nahín mánte; bahutere thokar kháte; bahutere in báton ko haqq nahín samajhte, balki bewaqúfí kí báten samajhte hain. Is i'tiráz ká jawáb Paulús 3-6 áyát men detá hai. Jawáb yih hai ki beshakk jo kalám main sunátá hún, go ki haqq hai aur Khudá ká kalám hai aur Khudá ke rúbarú sunáyá játá hai, taubhí bahutere sunnewále nahín mánte, is kí wajh yih hai ki is jahán ke Khudá ne unkí 'aqlon ko andhá kar diyá hai táki Masíh jo Khudá kí súrat hai uske jalál kí khush-khabarí kí roshní un par na pare. Paulús shaitán ko is jahán ká Khudá kahtá hai. Jis lafz ká tarjumá yahán jahán kiyá gayá hai, uská tarjumá zamáná bhí ho saktá hai; ya'ne hál ke zamáne men aur jab tak Masíh phir

ákar is zamána ko khatm karke nae zamáne ko járí na kare, tab tak shaitán, be-ímán aur halák honewálon kí 'aqlon ko andhá karke unke dilon kí ánkhon par pardá dáltá rahtá hai, yahán tak ki Masíh ke jalál kí khush-khabarí kí roshní un par nahín partí. Yád rakhná ki shaitán ne hamáre Khudáwand Yisú' Masíh kí 'aql ko andhá karná cháhá, balki Khudá ke kalám se ek tasallí-bakhsh wa'da nikálkar us se pardá banáyá, aur Masíh kí 'aql ko hairán karná cháhá. Aur jab Patras himmat hár gayá tab shaitán ne uskí 'aql ko bigárkar use yahán tak daráyá ki us ne bár bár qasm khá khákar Masíh ká inkár kiyá, aur is tarah shaitán ne na sirf Patras ko balki Masíh ke sab shágirdon ko halák karne cháhá, par we Masíh kí sifárish se bach gae. Jaisá likhá hai, ki "Shamaún, Shamaún, dekh shaitán ne tum logon ko máng liyá táki gehún kí tarah phatke lekin main ne tere liye du'á mángí ki terá ímán játá na rahe," (Lúqá xxii. 31. (1 Pat. v. 1, 8, 9). "Khudá ke sab hathiyár bándh lo táki tum iblís ke mansúbon ke muqábala men qáim rah sako, kyunki hamen khún aur gosht se kushtí nahín karní hai balki hukúmatwálon aur ikhtiyárwálon aur is dunyá kí táríkí ke hákimon aur sharárat kí un rúhání faujon se jo ásmání maqámon men hain," (Ifs. vi. 11, 12). Jis qadr koí shakhs shaitán se muqábalá karegá usí qadr wuh uská zor ma'lúm karegá; agar koí shakhs pahalwán se kushtí karegá to wuh uske zor ká andázá kar sakegá. Bahutere shaitán ko ek khiyálí bát samajhte hain. Un ke is khiyál kí wajh yih hai ki ab tak unhon ne shaitán se muqábalá nahín kiyá, nahín to we us se zakhm kháke ján játe ki wuh kaisá zabardast aur Khudá aur insán donon ká dushman hai: agar kisí ko is bát par shakk ho, ki áyá is zamáne ke Khudá ne bare bare 'aqlmandon kí 'aqlon ko andhá kar diyá hai yá nahín, to wuh Hindustán ke bare bare Panditon ko dekhen ki we kis chíz ko Khudá mánkar pújte hain. Káshí ko jáiye, aur sánp, bandar, darakht, pání aur pattharon kí pújá dekhiye. Yih Pandit 'áqil hain par taubhí is jahán ke Khudá ne unkí 'aqlon ko is qadr andhá kar diyá ki we bátil khiyálat men par gae, aur unke ná-samajh dilon par andherá chhá gayá hai. "We apne áp ko dáná jatákar bewaqúf ban gae aur gair-fání Khudá ke jalál ko fání insán aur paríndon, chaupáyon aur kíre-makoron kí súrat men badal dálá," (Rom. i. 22, 23). Yih likhá hai ki jab Paulús ne Athení shahr ko buton se bhará huá dekhá, to us ká jí jal gayá. Us ne un se kahá ki "Ai Athenio! main dekhtá hún ki tum har bát men deotáon ke bare mánnewále ho, chunánchí main ne sair karte aur tumháre ma'búdon par gaur karte waqt ek aisí qurbángáh bhí páí, jis par likhá thá ki na-ma'lúm Khudá ke liye, ('Amál xvii. 22, 23.) Is se záhir hai ki is zamáne ke Khudá ne Yúnán ke dár-ul-saltanat shahr Athení ke 'áqilon aur failsúfon kí 'aqlon ko aisá andhá kar diyá thá ki unhon ne tarah tarah ke

deotáon ko pújte pújte áḳhir ko mán liyá ki kyá jáne ki in sab ma'búdon ke siwá, jin kí pújá ham karte hain, aur koí bhí báqí hai. Liházá us ná-ma'lúm Ḳhudá kí ek qurbángáh unhon ne banáí aur us kí pújá karne lage. Is tarah un 'áqilon ne ḳhud mán liyá ki Ḳhudá kí pahchán ká núr ham ko ab tak nahín pahunchá. Jab Paulús ne un par múraton kí pújá karne kí nádání záhir kí aur Masíh kí ḳhabar dí, to we ṭhaṭṭhá márne lage. "Jab unhon ne murdon kí qayámat ká zikr suná, to ba'z to ṭhaṭṭhá márne lage aur ba'z ne kahá ki yih bát ham tujh se phir kabhí sunenge," ('Amál xvii. 32, 33). Isí hálat men Paulús un ke bích se nikal gayá. Rúm, Athení aur Hindustán ke but-paraston ko chhorkar zará Ahl-i-Islám ko dekhen. Unkí 'aqlen is qadr tárík ho gaí hain ki we Qurán kí ta'lím ko Masíh kí Injíl kí ta'lím se 'umda aur afzal aur bihtar jánkar mánte hain. We kahte hain, ki Injíl kí ta'lím mansúḳh ho gaí aur uske badle men Qurán kí ta'lím járí kí gaí hai. Lekin agar koí Qurán aur Injíl ká muqábalá karke dekhe, to Injíl kí ta'lím misl áftáb kí roshní ke ma'lúm hotí hai; taubhí 'Ahl-i-Islám Qurán kí ta'lím ko Injíl kí ta'lím se ziyáda bihtar samajhte hain. Is liye we kahte hain ki Injíl mansúḳh ho gaí aur Qurán járí kí gaí hai. Likhá hai ki Masíh Ḳhudá kí súrat hai aur us se Ḳhudá ke jalál kí roshní chamaktí hai. Jab Failbús ne Masíh se kahá, ki "Ai Ḳhudáwand, Báp ko hamen dikhá, yihí hamen káfí hai, Yisú' ne us se kahá, "Ai Failbús, main itní muddat se tumháre sáth hún, kyá tú mujhe nahín jántá? Jis ne mujhe dekhá, us ne Báp ko dekhá; tú kyunkar kahtá hai, Báp ko hamen dikhá," (Yuh. xiv. 8, 9). Agar koí púchhe ki Injíl kyá hai, us se kyá murád hai, us men kis bát kí ḳhabar hai, to is sawál ká jawáb yih hai, ki Masíh ke jalál kí ḳhush-ḳhabarí ká bayán Injíl men hai aur is ḳhabar ká ḳhulásá yih hai, ki, Ḳhudá Insán kí súrat men 33 baras is dunyá men rahá, aur áḳhir ko us ne gunahgáron ke gunáhon ke badle men apní ján misl qurbání ke kaffára men de dí aur phir tísre roz zindá ho gayá; aur chálís din ba'd ásmán par charh gayá, aur ab ásmán aur zamín ke sáre iḳhtiyárát pákar bádsháhat kartá hai. Usí kí ḳhabar INJIL hai. Injíl ya'ne ḳhushí kí ḳhabar yih hai ki Ḳhudáwand Yisú' Masíh gunahgáron ke badle men qurbán (kaffára) huá, aur ab jalál ke taḳht par baiṭhkar ek ek gunahgár ko, cháhe kaisá bhí saḳht gunahgár kyún na ho, yih ḳhushí ki ḳhabar bhejtá hai ki "Ḳhudá ne dunyá se aisí mahabbat rakkhí, kí us ne apná iklautá beṭá baḳhsh diyá táki jo koí us par ímán láe halák na ho balki hamesha kí zindagí páe," (Yuh. iii. 16; vi. 37-40; Ibr. viii. 25).

In cháron Injílon men Masíh kí past-hálí ká ziyáda bayán hai, is liye ki uske likhnewále Masíh ke mujassam hone kí hálat aur uskí maut ká bayán karte hain. Yih bayán niháyat pur-matalab aur dil-pizír hai, magar Paulús Masíh kí past-hálí ká

bayán kam kartá hai, is liye ki wuh past-hálí játí rahí, we báteṉ guzar gaíṉ. Masíh ab salíb par nahíṉ. Ab Masíh jalál meṉ hai; ab Masíh taḳht par hai; liházá Paulús Masíh kí ab kí hálat aur uskí sarfarází kí hálat ká ziyáda bayán kartá hai. Wuh Masíh kí sarfarází kí ta'lím par zor detá hai, is liye wuh Injíl ko jalál kí ḳhush-ḳhabarí kahtá hai. Agar koí Paulús kí ján-nisárí kí wajh daryáft karná cháhe, to is ká bayán wuh in áyát meṉ páegá. "Ham apní nahíṉ balki Masíh Yisú' kí manádí karte haiṉ, ki wuh Ḳhudáwand hai; aur apne haqq meṉ yih kahte haiṉ, ki Yisú' kí ḳhátir tumháre gulám haiṉ. Is liye ki Ḳhudá hí hai jis ne farmáyá, ki táríkí meṉ se núr chamke; aur wuhí hamáre diloṉ meṉ chamká, táki Ḳhudáwand ke jalál kí pahchán ká núr Yisú' Masíh ke chihre se jalwágar ho, (áyát 5, 6.)

Hásil-i-Kalám.

(1) Masíh ke ḳhádim ko aisí ḳhidmat milí hai ki use himmat na hárná cháhiye, (áyat 1). Wuh Rúh ká ḳhádim hai: uske wasíle se Masíh par ímán lánewáloṉ ko Ḳhudá apní Rúh aur naí zindagí, aur purání sharí'at kí pábandí se ázádí, aur apní huzúrí meṉ daḳhl baḳhshtá hai: háṉ jis ne yih kahá ki táríkí meṉ se núr chamkegá, wuhí Masíh ke ḳhádim ke dil meṉ chamaktá hai. Masíh ke chihre kí roshní meṉ us ká ḳhádim ḳhidmat kartá hai. Masíh har waqt apne ḳhádim se yih kahtá hai ki dekho, apní áṉkheṉ kholo, ki maiṉ tumháre sáth húṉ.

(2) Masíh ke ḳhádim ko Ḳhudá ke kalám kí báteṉ záhir karne ke liye yaháṉ tak musta'id honá cháhiye, ki jo báteṉ Ḳhudá ke kalám ke ḳhiláf hoṉ, yá jo makkárí kí báteṉ hoṉ wuh unko Masíh kí ḳhidmat aur Injíl phailáne ke kám ke sabab tark kar de; use is kasauṭí par har tadbír aur intizám ko jáṉchná cháhiye ki áyá yih tadbír, jo maiṉ ab kám meṉ láne par húṉ, agar wuh Ḳhudá kí roshní meṉ parkhí jáe to maiṉ is ke sabab sharmindá na húṉgá? Aur kyá is sabab se maiṉ qábil-i-ta'ríf ṭhahrúṉgá? Kyá is intizám meṉ kuchh makr kí bát to nahíṉ hai; kyá maiṉ Ḳhudá ko házir jánkar yih kám kartá húṉ, yá usko bhúlkar apní náqis 'aql se kartá húṉ? Kyá is 'amr meṉ merá dil mujhe malámat kartá hai yá tasallí baḳhshtá hai? Kyá tajrubakár aur Ḳhudá-parast Masíh ke ḳhádim in sab tadbíroṉ kí ḳhabar pákar mujhe bequsúr ṭhahráeṉge yá qusúrwár? Masíh ke ḳhádim par farz hai ki wuh apne sáre ḳhiyálát aur tadábír aur kull kám Ḳhudá ke kalám kí kasauṭí par Ḳhudá ke huzúr meṉ jáṉche. Sáfdilí dilerí kí jaṛ hai, jis ká dil sáf hai wuh himmat na háregá.

(3) In áyát meṉ is jaháṉ (zamáne) ke Ḳhudá (shaitán) kí zabardast chálákí aur dushmaní záhir hai, (áyát -36). Shaitán

ke námon se uskí zát aur sifát záhir hotí hain—ya'ne sánp, garajnewálá babar, tuhmat lagánewálá, dushman, nápák rúh, iblís, wag. Us ne hamáre pahle mán báp, ya'ne bábá Ádam aur Hawwá ko fareb dekar kis qadr nuqsán pahuncháyá. Wuh núr ká firishtá bankar Khudá-paraston ko bhí wargaláne cháhtá hai. Jo shakhs Masíh kí taraf rujú' honá cháhtá hai, wuh uskí ánkhon par pardá dál detá hai. Us ne bare bare 'aqlmandon kí 'aql ko aisá andhá kar diyá hai ki we log múraton ko Khudá jánkar un se darte, aur unke sámhne jhukte hain. Us ne tarah tarah ke parde baná banákar Hindustán ke 'álimon kí ánkhon par dál diye hain, táki we Masíh ko na pahchán saken.

(4) Jo Masíh kí khabar pákar us par ímán na láe, us se yih záhir hai ki wuh is jahán ke Khudá (shaitán) ke ikhtiyár men par gayá hai. Masíh jahán ká núr hai, magar shaitán ne us kí taraf bahut dekhnewálon kí ánkhon ko andhá kar diyá hai. Nahín to we us par ímán láte; jo shakhs báwajúd súraj ke tulú' hone ke phir bhí yihí kahe, ki súraj nahín niklá; to kyá ham yih na kahenge ki uskí ánkhon men khalal hai, yá uskí ánkhon ke sámhne koí pardá pará huá hai. Masíh ne yih farmáyá ki "Dunyá ká núr main hún, jo merí pairawí karegá, wuh andhere men na chalegá, balki zindagí ká núr páwegá," (Yúh. viii. 12). Báwajúd is ke, ki Masíh ne núr ke kám dikhláe, tau bhí Farísion ne usko na pahcháná, balki us se dushmaní karke usko ján se marwá dálá. Agar koí shakhs Masíh kí báten sunkar na máne aur Masíh par ímán na láe, to uskí is hálat kí wajh yih hai ki is jahán ke Khudá ne uske dil kí ánkhon ko andhá kar diyá hai. Masíh ne Farísion se kahá ki "Agar tum andhe hote, to gunahgár na thahráte, magar ab kahte ho, ki ham dekhte hain, pas tumhárá gunáh qáim rahtá hai," (Yúh. ix. 41).

(5) Masíh par ímán na lánewále halák honewále hain. Injíl kí Rúh se sirf do qism ke log hain, ya'ne jo Masíh par ímán lánewále hain, aur jo ímán lánewále nahín hain; jaisá likhá hai, "Salíb ká paigám halák honewálon ke nazdík bewaqúfí hai, magar ham naját-pánewálon ke nazdík Khudá kí qudrat hai," (I Kur. i. 18). Masíh par ímán na láná, yih ádmí ke dil kí haqíqí hálat záhir kartá hai, jaisá ki núr kí roshní ádmí kí ánkhon kí hálat záhir kartí hai; ánkh kí bímárí ká andázá súraj kí roshní men bakhúbí ho saktá hai ki kis kí ánkhen qawí, aur kis kí kamzor hain. Masíh kí khabar ká sunnewálá ímán ke wasíle se jánchá játá hai. Rúh Pák ká kháss kám yihí hai ki wuh Injíl ke sunnewálon par yih záhir kartí hai, ki jo Masíh par ímán láe wuh naját páegá, aur jo ímán na láegá wuh halák hogá.

(6) Masíh ká khádim Masíh kí ulúhiyat ke masale ko na chhipáe, yá us men aisí báten na miláe, ki jis se yih masalá sáf záhir na ho. Masíh Khudá kí súrat hai, aur kisí dúsre ke wasíle

se ham Khudá kí pahchán ko hásil nahín karte hain. Masíh men wuh roshní hai, jo ki gunahgár insán ke dil kí ánkhon ke liye zarúrí hai; wuh roshní dil kí ánkhon ko zoráwar baná detí hai, aur us roshní se ham apne áp ko aur apne gunáhon kí burái ko aur Khudá kí mahabbat ko dekhte aur pahchánte hain. Ímán kí ánkhon se Masíh kí taraf dekhne se ímán lánewále ká dil roshní se bhar játá hai, aur dil kí táríkí mit játí hai.

(7) Masíh par ímán láne ke ba'd dil men aur kull andarúní zindagí men aisá farq ma'lúm hone lagtá hai, jaisá us ádmí ko apne jism men ma'lúm hotá hai jo pahle andhá thá aur ab bíná ho gayá hai. Is bát ká namúná Paulús hai; wuh áp hí batátá hai ki main Masíh par ímán láne se pahle kaisá ádmí thá. Hálánki wuh Farísí thá, aur rozedár aur sabt ká mánnewálá; Yarúsalam kí ziyárat karnewálá, aur ídon ká mánnewálá thá, taubhí us ke dil men bechainí aur beqarárí rahí, aur in báton ko 'aql se mánne par bhí usko dilí chain hásil nahín huá. Jab us ne pahle pahal Masíh ke shágirdon se naját ká taríqá, jo ki Masíh par ímán láne se hásil hotá hai, suná, tab wuh us se niháyat ná-khush huá. Yahán tak ki Masíh ke shágirdon ko bahut satáyá aur qatl karne kí dhamkí dí aur bará shor o gul macháyá. Wajh yih thí ki is jahán ke khudá shaitán ne us kí ánkhon ko andhá kar diyá thá, isí wajh se pahle pahal us ko Masíh men koí khúbí nazar nahín áí; aur us ke wasíle se naját ká jo taríqá us ke shágird sunáte the, Paulús apní samajh men us ko ahmaqáná khiyál kartá thá; kyúnki uskí 'aql par pardá pará huá thá. Khudá ke jalál kí roshní jo Masíh men hai Paulús par chamkí, magar is tarah jaise ki andhe par núr chamke; ákhir ko jab uske dil kí ánkhen khul gaín tab uskí rúhání hálat men ásmán o zamín ká farq numáyán ho gayá, aur wuh Masíh men Khudá ká jalál pahchánkar us ká gulám ban gayá aur uskí khidmat men apní ján de dí.

(8) In áyát men Injíl ká khulásá payá játá hai. Agar koí púchhe ki Injíl kyá hai, us men kyá kháss bát hai ki wuh khush-khabarí kahláne ke láiq hai, to is ká jawáb yih hai ki Yisú' Masíh Khudá kí súrat hai, aur hamáre gunáhon ke badle men qurbán (kaffárá) ho gayá, aur tísre din Khudá kí qudrat se qabr se zindá nikal áyá aur chálís din ke ba'd ásmán par charhke fazl ke takht par baithá; aur ab us par ímán lákar us kí shafá'at se ham gunáh se makhlasí aur hamesha kí zindagí hásil karte hain. Yihí Injíl jalál-wálí Injíl kahláne ke láiq hai; isí men Khudá ke jalál ká izhár hai, (áyat 6).

Sawálát jo paṛhnewálá apne dil se kare.

(1) Kyá main Masíh kí khidmat men koí aisí tadbír kám men látá hún jo ki roshní kí bardásht nahín kar saktá, ya'ne jo roshní men náqis ṭhaharne ke láiq hai? Jo tadbíren main kám men látá hún, kyá main unke zarie se Masíh kí roshní men kám kartá hún?

(2) Kyá main sunnewálon ko Masíh kí taraf khínchne ke liye Ḳhudá ke kalám par aur uskí sachchái par bharosá kartá hún? Aur use bilkul káfí samajhtá hún, yá kabhí kabhí us men ámezish kartá hún?

(3) Kyá main is jahán ke Ḳhudá (shaitán) ke iḳhtiyár ko pahchántá hún, ki wuh merá aur Masíh aur Ḳhudá aur kull Kalísiyá ká saḳht dushman hai? Kyá main yaqín kartá hún ki jo Masíh par ímán nahín látá wuh is jahán ke ḳhudá (shaitán) ke bas men hai? Kyá main Masíh par ímán na lánewálon ko is bát se ágáh kartá hún aur jatá detá hún?

(4) Kyá main Masíh ko Ḳhudá kí súrat jánkar gaur se us par nazar kartá hún táki us se Ḳhudá kí pahchán tak pahunchún?

(5) Kyá main Masíh ke jalál kí ḳhush-ḳhabarí detá hún; kyá us jalál kí roshní mere dil par chamaktí hai ki wuh merí ḳhwáhishon aur ḳhiyálon par apná 'aks ḍáltí hai?

(6) Kyá main Paulús ke namúne par Masíh kí ḳhátir uske shágirdon ká gulám banná cháhtá hún? Ai Masíh, mujhe apná gulám aur aisá asír baná ki terí ḳhátir main tere shágirdon ká gulám banún.

Áyát 7-15.—(7) Lekin hamáre pás yih khazáná miṭṭí ke bartanon̲ men̲ rakkhá hai, táki yih hadd se ziyáda qudrat hamárí taraf se nahín̲, balki Ḳhudá kí taraf se ma'lúm ho. (8) Ham har taraf se musíbat to uṭháte hain̲, lekin láchár nahín̲ hote; hairán to hote hain̲, magar náummed nahín̲ hote; (9) satáe to játe hain̲, magar akele nahín̲ chhoṛe játe; giráe to játe hain̲, lekin halák nahín̲ hote; (10) ham har waqt apne badan men̲ Yisú' kí maut liye phirte hain̲, táki Yisú' kí zindagí bhí hamáre badan men̲ záhir ho. (11) Kyún̲ki ham jíte jí Yisú' kí ḳhátir hamesha maut ke hawále kiye játe hain̲, táki Yisú' kí zindagí bhí hamáre fání jism men̲ záhir ho. (12) Pas maut to ham men̲ asar kartí hai, aur zindagí tum men̲. (13) Aur chún̲ki ham men̲ wuhí ímán kí rúh hai, jis kí bábat likhá hai, ki Main̲ íman láyá, aur isí liye bolá; pas ham bhí ímán láe, aur isí liye bolte hain̲; (14) kyún̲ki ham jánte hain̲, ki jis ne Ḳhudáwand Yisú' ko jiláyá, wuh ham ko bhí Yisú' ke sáth shámil jánkar jiláegá, aur tumháre sáth apne sámne házir karegá. (15) Is liye ki sárí chízen̲ tumháre wáste hain̲, táki bahut se logon̲ ke sabab fazl ziyáda hokar Ḳhudá ke jalál ke liye shukrguzárí bhí baṛháe.

Miṭṭí ke bartanon̲ men̲ Ḳhudá ká Ḳhazáná.

Paulús ne yih da'wa kiyá thá, ki Ḳhudá hí mere dil men̲ chamaktá hai, aur ki uske jalál kí pahchán ká núr Yisú' Masíh ke chihre se chamakkar mere dil kí táríkí ko miṭá detá hai aur ḳhushí aur jalál se bhar detá hai, (áyat 6).

Mumkin hai ki yih 'ajíb o garíb da'wa rakhte hue Paulús ke dil men̲ yih ḳhiyál paidá huá ho ki tú kaun hai, ki Ḳhudá tujh jaise par chamke; aur tujh par apná jalál záhir karke tujh ko is jalál kí ḳhush-ḳhabarí phailáne ke liye bheje. Kyá Ḳhudá aisá 'ajíb paigám aise kamzor, garíb aur haqír ádmí ke supurd kar saktá hai? Tú apne ko Ḳhudá ke jalál se zará muqábalá karke dekh, ki tú kahán̲ aur yih jalál kahán̲? Algaraz is bát ko Paulús mántá bhí hai ki hán̲ mujh men̲ aur is jalál men̲ zamín aur ásmán ká farq to hai; yih roshní ásmání aur jalálí hai; wuh "Ḳhudá kí súrat kí chamak hai." Jo roshní Masíh par ímán lánewálon̲ ke dil men̲ chamaktí hai wuh "Ḳhudá ke jalál kí

pahchán ká núr hai." Jin kí 'aqlon ko is jahán ke khudá (shaitán) ne andhá kar diyá hai, wuhí phir Masíh par ímán láne se aur us ko dil se Khudáwand kahne se aisí roshní páte hain, ki un ke dil kí táríkí miṭ jātí hai, aur Khudá kí pahchán aur jalál se unká dil bhar játá hai. Sháyad Paulús ke mukhálifon men se kitnon ne yih kahá ho ki jo musíbaten Paulús par á paṛtí hain wuh Khudá ke gazab ke nishán hain, is liye ki Paulús apne báp dádon kí rasmon ko mansúkh batlátá hai, maslan usne yih baṭláyá ki khatná aur puráni shari'at kí ídon ko mánná farz nahín hai. In sab báton kí nisbat Paulús ká jawáb yih hai ki "beshakk main kamzor aur haqír miṭṭí ke bartan ke muwáfiq hún, lekin Khudá ne, jo apne jalál kí pahchán kí roshní mujh aise kamzor ná-tawán ádmí men rakkhí, to is liye, táki uskí qudrat kí niháyat baṛáí (azmat) dikhái jáe." Warná Paulús khud hí kahtá hai ki mere mukhálif púchh páchh karte hain ki Paulús ke kamzor badan men itní táqat kahán se ái, ki wuh is qadr musíbaten uṭhákar un se salámat nikal áe? Aur Paulús jaise Farísí ke dil men kahán se is qadr ájizí aur farotaní ái ki wuh gair-qaumwále Masíhion ká khádim ban jáe? Paulús ke khazáne men kahán se itná soná rúpa á gayá, ki wuh apne sáre ham-khidmaton kí, maslan, Silás, Timtaús, Lúqá, Titus, wag. kí parwarish kare? Paulús men kahán se is qadr dilerí aur ján-nisárí á gai, ki báwajúde ki bahut se mukhálif uskí ján ke darpai hain, taubhí usko kuchh khauf nahín hotá, balki jis shahr men unhon ne yih bandish bándhí, ki ham Paulús ko már dálen, usí shahr kí ráh usne lí, go ki uske Masíhí bháiyon ne usko is bát se ágáh karke minnat kí, ki áp wahán na jáiye; taubhí wuh apne iráda se na ṭalá. Pas isí se sábit hotá hai ki wáq'i Khudá ne Paulús ke názuk badan aur magrúr 'aql aur ta'assub se bhare hue dil men Yisú' Masíh ke jalál kí pahchán ká núr chamkáyá táki uskí pahchán kí hadd se ziyáda qudrat dikhláe. Miṭṭí ke bartan kí kuchh haqíqat nahín hai; chhoṭá laṛká usko zamín par paṭakke toṛ saktá hai; koí miṭṭí ke bartan kí qadr nahín kartá, wuhí chandrozá hai, wuh kam quwwat hai; agar miṭṭí ká bartan sone yá rúpe yá motiyon, yá khushbúdár 'itr yá gahne se bhará huá ho, to jis chíz se wuh bhará hai us chíz kí qadr aur qímat ke mutábiq wuh bartan giná jáegá. Khudá ko pasand áyá ki wuh Masíh ke názuk badan men hokar apní qudrat dikhláe. Masíh ko pasand áyá ki Paulús ke názuk badan men apní qudrat dikhláe, táki yih hadd se ziyáda qudrat Paulús kí taraf se nahín balki Khudá kí taraf se ma'lúm ho. Muqábalá karo, 1 Kur. i. 27. In áyát men miṭṭí ke bartan se Paulús kí kull insániyat murád hai. Miṭṭí ke bartan se badan kí fání hálat aur uskí zát o tabi'at kí kamzorián murád hain. Paulús jab apne miṭṭí jaise kamzor badan aur Khudá ke jalál kí pahchán men farq záhir kartá hai (aisá farq jo ásmán o zamín ká sá farq hai)

to wuh sirf badan hí se murád nahín letá, balki apní kull-mahdúd, chand-rozá, kamzor insániyat se. Paulús ke mukhálif uskí shakhsí kamzorí ká muqábala uske 'ajíb da'wa ke sáth karte the (uská da'wá thá ki Khudá ne mujhe apne jalál kí roshní saunp dí hai), aur us muqábala men ásmán o zamín ká farq dekhkar us par shakk láte the. Khair we aisá karen to karen, par Paulús khud hí is muqábala men Khudá kí 'ajíb dánáí kí misál hai.

Paulús ke kamzor badan aur uskí insání hálat par hí sirf nazar karte hue koí yih nahín kah saktá thá ki Paulús men aisí quwwat aur qudrat hai ki wuh dukh aur musíbat aur satáe jáne men sábit qadam rah saktá hai. Dekho wuh "Musíbat uthátá hai lekin láchár nahín hotá, wuh hairán hotá hai magar ná-ummed nahín hotá, wuh satáyá játá hai magar akelá nahín chhorá játá, wuh giráyá játá hai lekin halák nahín hotá," (áyát 8, 9). Is kí kyá wajh thí. Kyún wuh hairán, náummed aur láchár nahín hotá thá? Is ká jawáb yih hai, ki us men hadd se ziyáda qudrat Khudá kí taraf se thí. Pas is men Khudá kí ta'ríf honí cháhiye na ki Paulús kí. Dekhiye is haqíqat ke sabab Paulús ne kyá natíjá nikálá. "Ai bháiyo, apne buláe jáne par to nigáh karo, jism ke liház se bahut se hakím, bahut se ikhtiyárwále, bahut se ashráf nahín buláe gae, balki Khudá ne dunyá ke bewaqúfon ko chun liyá ki hakímon ko sharmindá kare, aur Khudá ne dunyá ke kamzoron ko chun liyá, ki zoráwaron ko sharmindá kare; aur Khudá ne dunyá ke kamínon aur haqíron ko, balki bewajúdon ko chun liyá ki maujúdon ko nest kare, táki koí bashar Khudá ke sámhne fakhr na kare, jo fakhr kare wuh Khudáwand par fakhr kare, (1 Kur. i. 26-31).

Kabhí kabhí sunne men átá hai ki bare bare 'álim aur 'áqil log Masíh ke mannád aur khádim-ud-dín nahín hote, is liye ki yá to unkí 'aql Injíl kí báton ko taslím nahín kartí yá yih khidmat 'áqilon ke láiq nahín hai. Khair is jagah jawában itná kahná káfí hai ki Injíl ke khiláf jo i'tiráz log apní tabí'at se nikálte hain, ham usko sunke ghabrá nahín játe; kyúnki yih puráne i'tiráz hain, aur bahut dinon se hote áe hain; taubhí aise 'áqilon kí 'aql aur madad ke bagair har zamána men—hán, Paulús ke 'ahd se lekar áj tak—taraqqí par taraqqí hotí chalí hai. Bagair un 'áqilon kí magrúr 'aql ke Injíl kí taraqqí hotí rahí hai aur hotí rahegí bhí. Par 'áqil ghabrá na jáe, bagair uskí 'aql kí madad ke Khudá Injíl ke jalál kí roshní chamká saktá hai. Khudá ne yih khazáná mittí ke bartanon men rakkhá, na sone aur chándí ke; liházá yih i'tiráz sunke ki Masíh ke bahut thore mannád 'álim shakhs hain ham Masíhí hanske yih kahte hain, ki bhái, Khudá in 'áqilon ká muhtáj nahín hai. Yih 'áqil aise phúl gae hain, ki un men Injíl kí báton ke liye kuchh jagah nahín hai. Khudá un khádimon ko pasand kartá hai, jo Masíh ke

jalál kí roshní páke apní 'aql ko Khudá kí Rúh aur Kalám ke ta'bi karte hain. We mánte hain ki hamárí 'aql Iláhí bhedon ko daryáft karne men náqis (ájiz) hai; we jánte hain ki hamáre khákí badan aur miṭṭí kí sí zalíl 'aql kí dar-asl kuchh haqíqat nahín hai aur us men koí qudrat nahín hai; aur na us men koí jauhar hai, jab tak ki Khudá kí Rúh unko Masíh kí haikal banákar un men uske jalál kí pahchán kí roshní na rakkhe. Mahz ek miṭṭí ká bartan kuchh aisá kám ká nahín hai, magar jis waqt us men Koh-i-núr rakh diyá jáe, to wuh bartan kyá hí qábil-i-qadr aur besh-qímat ho játá hai. Paulús ke zamáne se ab tak Khudá aise 'áqilon ko ḍhúnḍhtá hai, jo apní 'aql Masíh ke jalál kí roshní ke rakhne aur phailáne ke liye Pák Rúh ke supurd kar dete hain. Khudá ne 'áqilon kí 'aql kí ta'ríf ke liye Injíl kí khush-khabarí sunne ká hukm nahín diyá, balki Masíh ke jalál kí ta'ríf ke liye. Jab tak 'áqil apní 'aql kí ta'ríf ká khwáhishmand ho, wuh Masíh kí khidmat men kuchh kám ká nahín hai. Jab 'áqil shakhs apne taín khálí-az-'aql aur miṭṭí ká bartan samjhegá, tab wuh bartan Masíh kí roshní se ma'múr hogá, tab Khudá us 'aqil ko Masíh ke jalál ká 'ilm saunp degá aur wuh Masíh ke jalál kí roshní phailánewálá bartan hogá, aur uskí 'aql iláhí roshní se chamkegí, yahán tak ki sunnewálá aur dekhnewálá Masíh kí ta'ríf karegá, na ki 'áqil kí 'aql kí. Cháhiye ki 'áqil misl Paulús ke, apní 'aql aur 'ilm aur badan, garaz ki sab kuchh, is tarah Masíh kí khidmat men de ḍále, jis tarah wuh miṭṭí ká bartan us roshní ko dikhátá hai, jo us men maujúd hai, aur na apne áp ko. Aisá ki sirf roshní hí kí taraf khiyál játá hai na bartan kí taraf. Paulús apní kamzorí aur Khudá kí qudrat ká muqábalá kartá hai. Wuh kahtá hai, ki jab main musíbat uṭhátá hún to main láchár nahín hotá; aur is kí wajh yih hai ki musíbat hí men Khudá mujhe sambháltá hai. Main kabhí kabhí hairán hotá hún magar ná-ummed nahín hotá; is kí wajh yih hai ki Khudá mere dil ko aisá dilásá detá hai ki ján men ján á játí hai. Aksar satáyá to játá hún, magar Khudáwand Yisú' mujhe akelá nahín chhoṛtá, balki apne wa'da ko purá kartá hai, ki dekh main har roz tere sáth hún. Main giráyá játá hún lekin halák nahín hotá hún; aur phir uṭhkar Masíh kí khidmat men khushí se apní zindagí guzrántá hún.

Áyát 10, 11 men Paulús batátá hai, ki chúnki main Masíh kí khátir se yih sárí musíbaten uṭhá rahá hún to unkí bardásht karne ke liye Masíh se mujhe táqat aur tasallí milá kartí hai. Zindá Masíh uske sáth hokar use uskí kamzor aur musíbat-zadá hálat ke muáfiq táqat aur tasallí diyá kartá thá. Jo Masíh ab Khudá kí dahní taraf hai, uskí taraf Paulús yahán ishára kartá hai.

Paulús na sirf Masíh kí maut men shirákat pákar uskí maut kí sí musíbaton hí men sharík huá, balki 'aláwa is ke us ke jí

uṭhne meṉ bhí shirákat pákar, Masíh kí qiyámat-wálí zindagí meṉ sharík huá. Isí sote aur chashme se zoráwarí kí dháreṉ nikaltí rahtí haiṉ.

Áyat 12 wíṉ meṉ Paulús úpar kí bátoṉ se yih natíjá nikáltá hai ki jo musíbateṉ mujh par á paṛtí haiṉ, ki jin meṉ ki ba'z ba'z musíbatoṉ se qaríb-ul-marg hálat ho játí hai, we be-ma'ne aur befáedá musíbateṉ nahíṉ haiṉ. Go mere badan ko nuqsán pahuṉchtá hai, magar unke wasíle se Masíhioṉ aur kalísiyá ko fáedá pahuṉchtá hai. Merí maut bhí Masíh kí sí maut hai. Jaisá ki bíj zamín ko apní ján dekar usko hará aur phaldár banátá hai usí tarah Paulús kí musíbatoṉ se bhí Masíhioṉ aur kalísiyáoṉ ke liye tázagí-bakhsh aiyám áte haiṉ.

Paulús ke bolne kí wajh yih ki us meṉ ímán kí rúh hai, wuh Rúh usko bolne kí hidáyat aur targíb detí hai. Jaisá ki Daud ne musíbatoṉ meṉ Ḳhudá se madad pákar apní shukrguzárí záhir kí, usí tarah Paulús bhí Daud kí sí Rúh pákar musíbatoṉ se chhuṭkar chup na rahá, balki 'aláníyá uṭhkar Ḳhudá kí ta'ríf kí. Jo ímán kí rúh Daud se Ḳhudá kí ta'ríf karwátí thí, wuh Paulús meṉ bhí hokar use ḳhámosh nahíṉ rahne detí thí. Ímán kí rúh jo Paulús meṉ thí, to yih yaqín diláyá kartí thí, ki "jis ne Ḳhudáwand Yisú' ko jiláyá wuh ham ko bhí Yisú' ke sáth shámil jánkar jiláwegá," (áyat 14).

Paulús ko yaqín thá ki "wuh akelá Ḳhudá ke huzúr meṉ dakhl na páegá, balki uske sáth Kurinthí Masíhí bhí dakhl páweṉge," (Fil. iii. 21; 1 Thas. iv. 13, 18). Is ummed o yaqín se ki jab bahut se logoṉ par fazl ziyáda hogá, to Ḳhudá kí shukrguzárí bhí ziyáda hotí jáegí. "Sárí chízeṉ tumháre wáste haiṉ," (áyat 15). Ya'ne jo musíbateṉ Paulús ne uṭhái thíṉ aur jo gawáhí Masíh ke liye usne dí thí; jo qudrat Ḳhudá ne usko ḳhatre se bacháne meṉ dikhái thí, wuh sab Masíh kí kalísiyá ke fáede ke liye waq'u meṉ áí thíṉ.

Hásil-i-Kalám.

(1) Ḳhudá ne baṛá ḳhazáná Masíh ke shágirdoṉ ke supurd kiyá hai, (áyat 7). Un meṉ Ḳhudá ke jalál kí roshní hai. Wuhí roshní unke diloṉ meṉ chamke, táki unke wasíle se yih bát záhir ho ki Ḳhudá ke jalál kí roshní Masíh meṉ hai; aur jo shaḳhs Masíh meṉ hai, aur Masíh us meṉ hai, us se yih jalálí Iláhí roshní kí chamak nikaltí hai, (áyát 6, 7. aur Yuh. i. 4, 5, 9, 14, 16, 18).

(2) Masíh ke shágird ke badan kí qadr aur qudrat záhir hotí hai, (áyát 7, 11). Uská badan Ḳhudá kí Haikal hai; us ká badan wuh miṭṭí ká bartan hai, jis meṉ Ḳhudá apne jalál kí roshní chamkátá hai: us ká badan hadd se ziyáda dukh aur musíbat uṭhá saktá hai, is liye ki us meṉ Masíh kí jí uṭhí huí qiyámat wálí zindagí chhipí huí hai, (áyát 8, 11).

(3) Masíh ke shágird par jo dukh á parṭá hai, so ittifáq se nahín balkí Khudá kí marzí ko púrá karne ke liye, yá Khudá ke kisí intizám ko anjám tak pahuncháne ke liye átá hai. Dukh ke waqt Khudá apní mahabbat aur qudrat záhir karne ká mauqa' pátá hai; musíbat ke bích men Masíh kí qiyámatwálí zindagí záhir hotí hai; jo Masíh ká shágird us kí khátir apne badan men dukh uṭháná qubúl nahín kartá, wuh Masíh kí qiyámatwálí zindagí ko mahsús nahín kar saktá, aur isí sabab se Masíh aise shágirdon men apní qiyámatwálí aur qudratwálí zindagí ko záhir nahín kartá.

(4) Ímán kí fathmandí záhir hotí hai. Paulús sakht dukh o musíbat o khatrát men paṛkar hár nahín gayá, balki us ne uskí bardásht kí, aur is kí wajh yih thí, ki wuh apne ímán kí wajh se andekhí chízon ko dekh dekhkar apne taín mazbút banáe rahá. Masíh kí jalálwálí aur qiyámatwálí zindagí ke chashma se Paulús seráb ho hokar tázagí aur táqat pátá rahá. Wuh Masíh ke liye gawáhí dene se ba'z nahín áyá, go ki is gawáhí ke dene ke sabab se ján ká khatrá thá, "main ímán láyá aur isí liye bolá." Zindá Masíh par ímán láne se dilerí aur jánfishání hásil hotí thí. 'Ibránion ke khatt ke gyárahwen báb men is Masíhí bahádurí kí bahut nazíren aur namúne darj hain.

(5) Har zamána ke ímándáron ká tajríba 'asl men ek hí hai. Dáud ne Zabúr cxvi men bolne kí wajh batláí ki "Main ímán láyá aur is hí liye bolá." Hazár baras ba'd Paulús ne isí Zabúr ko paṛhkar us men apná tajribá páyá. Paulús ne is Zabúr ke likhnewále ko apná ek rúhání rishtedár samjhá. Dáud cxvi Zabúr men apne tajriba ká bayán yún kartá hai, "Maut ke dukhon ne mujh ko gherá, aur qabr ke dardon ne mujhe pakṛá, main dukh aur gam men giriftár huá, tab main ne Khudáwand ká nám liyá, ki ai Khudáwand mihrbání karke merí ján bacháiye. Ai merí ján apní árámgáh men phir ki Khudáwand ne tujh par ihsán kiyá hai, tu ne mujh ko marne se aur merí ánkhon ko ánsú baháne se aur mere pánw ko phisalne se bacháyá, main Khudáwand ke áge zindagí kí zamín men chalúngá, main ímán láyá is liye bolá," (Zabúr cxvi. 3-10). Dáud ke hazár baras ba'd Paulús ká yihí hál aur tajribá huá; har zamáne men Khudá-parast ek hí tajriba men sharík hote hain, ákhir ko we sab Khudá ke takht ke sámhne milkar uskí shukrguzárí karenge.

(6) Jis men ímán hai wuh zurúr bolegá, aur Masíh ke liye gawáhí degá. Yih nahín ki Masíh ke wáste har ímán lánewálá ustád yá mannád hokar bolegá, magar har ek ímán lánewálá Masíh ke liye gawáh hokar gawáhí degá. Waqtan-fa-waqtan wuh mauqa' pákar yá mauqa' baná banákar apná ímán záhir karegá. Kyá jiske gunáhon ko Khudá ne bakhsh diyá, wuh uská shukriyá 'adá na karegá? Kyá jis ke dil men shukrguzárí ho wuh us ko chhipá sakegá? Masíh ká yih kahná sahí hai ki

"Jo dil men bhará hai wuhí múnh par átá hai," (Mati xii. 34). Masíh par ímán lánewálá gúngá nahín ho saktá, zindá ímán zubán ko kholtá hai. Jo Masíhí Khudáwand Yisú Masíh kí barkaton ko yád karke zubán se uská shukriyá 'adá nahín kartá, aur âuron par apní shukrguzárí záhir nahín kartá, wuh nikamme khádim kí mánind hai. Dil men ímán kí tanazzulí ká subút yih hai, ki Masíhí 'alaniyá aur záhirá Masíh kí ta'ríf na kare to us ke báre men yihí samajhná cháhiye ki uske ímán kí jar men kírá lag gayá hogá, aur rafta rafta uská ímán játá rahne ká dar hai.

(7) "Badan kí qiyámat hogí," (áyat 14.) Jaisá ki Masíh zindá jism ke sáth utháyá gayá, usí tarah Masíh ká har ek ímán lánewálá utháyá jáegá, aur yih qiyámatwálá badan jalálí, lázawál aur shándár hogá.

Sawálát jo parhnewálá apne dil se kare.

(1) Kyá main yád rakhtá hún ki mere badan men Masíh kí sí zindagí chhipí huí hai? Yih chhipí huí zindagí ek beshqímat khazáná hai; kyá main apne badan ko is naí zindagí ke izhár ke liye Khudá ke supurd kartá hún?

(2) Kyá mujhe yád hai ki dukh aur musíbat kí har hálat men Khudá mere badan ko burdbárí kí táqat dene ko taiyár hai? Kyá main us se yih táqat mángá kartá hún?

(3) Kyá main hál men Masíh aur uskí kalísiyá ke liye kisí tarah ká dukh utha rahá hún aur uskí qiyámatwálí zindagí se táqat aur ta'zagí pátá hún?

(4) Kyá mere badan ke dukh aur musíbat se Masíh kí kalísiyá yá uske shágirdon ko zindagí pahunchtí hai? Áyat 12.

(5) Kyá main kah saktá hún ki main ímán láyá aur isí liye main bolá, kyá merí gawáhí ká chashmá zindá ímán hai?

(6) Kyá mujhe yaqín hai ki Masíh ákhir ko mujhe jiláegá? Kyá is yaqín se dilerí aur burdbárí barhtí játí hai?

Ayát 16-18.—(16) Is liye ham himmat nahín hárte; balki go hamárí záhirí insániyat záil hotí játí hai, phir bhí hamárí bátiní insániyat roz ba roz nayí hotí játí hai. (17) Kyúnki hamárí dam bhar kí halkí sí musíbat hamáre liye az hadd bhárí aur abadí jalál paidá kartí játí hai; (18) jis hál men ki ham dekhí huí chízon par nazar karte hain: kyúnki dekhí huí chízen chand roza hain; magar andekhí chízen abadí hain.

Bátiní Insániyat kí fathmandí aur ta'zagí-bakhsh quwwat.

Paulús himmat nahín hárá, agarchi tarah tarah kí musíbaton men giríftár huá kartá thá; aur jismání zor kam hotá játá thá aur záhirí insániyat záil hotí játí thí, taubhí Paulús himmat nahín hártá thá. Is ki wajh yih thí ki uskí bátiní insániyat naí hotí játí thí; rozáná kám karte karte us kí jismání quwwat kam hotí játí thí, magar Khudáwand Yisú' Masíh kí jí uṭhái huí zindagí se wuh naí zindagí pá pákar phir kám karne ko taiyár aur musta'id ho játá thá. Beshakk har shakhs ke haqq men, cháhe wuh Masíhí, ho yá gair-Masíhí, yih kahá já saktá hai, ki uskí záhirí insániyat záil hotí játí hai. Yih 'ámm bát hai, aur har ek ká tajribá hai, cháhe Masíhí ho yá na ho, go ki har ek ke haqq men yíh kahná ṭhík hai ki záhirí insániyat záil hotí játí hai, magar har ek ke haqq men yih kahná ṭhík nahín hai ki uskí bátiní insániyat bhí roz roz naí hotí játí hai. Jis ke dil men Masíh kí zindagí nahín hai uskí bátiní insániyat roz-ba-roz naí nahín ho saktí, balki uskí kull insániyat záil ho játí hai. Uske buṛhápe men naí aur abadí aur lázawál aur tázagí-bakhsh zindagí ká kuchh patá dikhái nahín detá. Wuh ná-ummed hoke martá játá hai. Uske dil men hamesha kí zindagí ke ásár nazar nahín áte. Masíh ne is naí zindagí ki ta'zagí ká yih bayán kiyá hái, "Jo koí is kúen ke pání men se pítá hai wuh phir piyásá hogá, magar jo koí us pání men se piyegá, jo main use dúngá wuh abad tak piyásá na hogá, balki jo pání main use dúngá, wuh us men chashmá ban jáegá, jo hamesha kí zindagí ke liye járí rahegá," (Yuh. iv. 13, 14).

Khudáwand Yisú' Masíh kí qiyámat-wálí zindagí Paulús ke názuk aur kamzor badan men záhir huá kartí thí. Wuh us zindagí ke chashma se pí píkar is qadr quwwat pátá rahá ki wuh dukh aur musíbat kí bardásht kar saktá thá. Wuh Masíh ko jalálí takht par baiṭhá huá dekhhar aur us takht ke sámhne pák firishton ko jhuk jhukkar sijdá karte hue dekhkar Masíh ke jalál par nazar kartá rahá, aur apní musíbaton kí bábat yihí kahtá rahá ki yih halkí aur pal bhar kí aur chand-rozá hain.

Hásil-i-Kalám.

(1) Masíhí kí dilerí aur burdbárí uskí bátiní insániyat roz-marra kí tázagí par mauqúf hai, (áyat 16). Bátiní insániyat kí khurák Khudá ká kalám hai: jo Masíhí is kalám ko misl khurák ke na kháe, wuh kamzor aur be-dil ho jáegá. Bahut se Masíhion kí bátiní insániyat kí kamzorí kí wajh yih hai, ki wuh Khudá ke kalám ko du'á aur gaur ke sáth nahín parhte. Kisí Masíhí mele men pur-tásír wa'z kyun na ho, taubhí us se sál bhar kí rúhání khurák jam'a nahín ho saktí hai. Rozáná Pák Kalám kí khurák se Masíhí kí zindagí naí aur táza hotí játí hai.

(2) Kamzor aur názuk badan men táza aur zoráwar zindagí ho saktí hai. Dekho Paulús ká badan kaisá názuk aur nátawán thá, magar taubhí marte dam tak uskí bátiní insániyat kaisí zoráwar aur táza rahí. Yahán tak ki Masíh ke wa'da ke mutábiq us se jíte pání kí nadián járí huín. Kyá Paulús ke terah khutút aise jíte pání kí nadián nahín hain? Kyá har mulk ke Masíhí Paulús ke in khatton se misl jíte pání kí nadion ke, in se pí píkar rúh kí tázagí nahín páte? Kyá yih uske terah khutút zindagí ke chashme se nahín nikle?

(3) Bajáe dídaní chízon ke nádídaní chízon par nazar karne se ham ghabráhat se bach játe hain. Kabhí kabhí dekhí huí aur andekhí chízon ká muqábalá karná achchhá hai, jaisá ki Paulús unká yahán muqábalá kartá hai. (1) Dekhí huí musíbat ek to *dam bhar* ke liye hai, aur is ke sáth (2) *halkí* sí hai aur (3) *chandrozá* hai; aur is ke sáth hí wuh ímán lánewále ke liye (4) *abadí jalál* paidá kartí játí hai. Jis musíbat se chár aise sifát paidá hon, kyá us se daren aur bhágen?

(4) Jin logon kí záhirí insániyat men Masíh kí zindagí záhir hotí hai unko andekhí chízon ká yaqín hai. Unko is bát men kuchh shakk o shubha nahín hai, ki áyá andekhí chízen hain yá nahín: áyá Masíh zindá hokar qabr se niklá hai yá nahín. Unko Masíh kí maujúdá zindagí kí mahsúsiyat aur uskí nisbat yaqín hai. Jaisá ki jis ke gál par baraf ke pahár se thandí hawá lage to bilá dekhe wuh pahár kí hastí ká yaqín karegá. Wuh kab shakk lá saktá hai, ki aisá barf ká pahár hai yá nahín. Thandí hawá us pahár ká zindá gawáh hai. Paulús apni bátiní insániyat men táqat o tasallí o tázagí pá pákar Masíh ke takht par baithe rahne ke muta'alliq kabhí shakk nahín láyá, ki Masíh takht par baithá hai yá nahín. Isí wajh se wuh himmat nahín hárá. Cháhiye ki ham bhí bátiní insániyat men rozáná quwwat o tasallí o tázagí hásil karne kí koshish karen aur himmat na háren.

Sawálát jo parhnewálá apne dil se kare.

(1) Kyá jo wasíle Khudá ne hamárí bátiní insániyat kí bahálí aur bihtarí ke liye muqarrar kiye hain, main unko kám men látá hún yá nahín? Kyá main Pák Kalám kí khurák ke zarie se apní bátiní insániyat ko ásúdá kartá hún? Kyá jaisá main záhirí insániyat ki durustí ke liye fikr kartá rahtá hún usí tarah bátiní insániyat kí taraqqí ke liye bhí fikrmand rahtá hún?

(2) Kyá main musíbat men parkar Khudá se is qadr táqat pátá hún ki wuh musíbaten mujhe halkí aur pal bhar kí aur merí bahbúdí ká sabab ma'lúm hotí hain? Kyá main andekhí chízon kí taraf khiyál daurátá hún? Kyá sál ba sál, Masíh aur uske jalálí takht ko main ziyáda par ziyáda sáf dekhtá hún? Kyá jis ghar ká zikr Masíh ne apne shágirdon se chhorte waqt yih kahte hue kiyá, "Mere Báp ke ghar men bahut se makán hain," we ghar aur makán mujhe nazdík ma'lúm dete hain? Kyá main ímán kí nazar se aise makánát ko apne qaríb aur qaríb láyá kartá hún?

BÁB V.

Áyát 1-10.—(1) Kyúnki ham jánte hain, ki jab hamárá ḳhaime ká ghar jo zamín par hai giráyá jáegá, to ham ko Ḳhudá kí taraf se ásmán par ek aisí ʻimárat milegí, jo háth ká baná huá ghar nahín, balki ʻabadí hai. (2) Chunánchi ham is men karáhte hain; aur barí árzú rakhte hain, ki apne ásmání ghar se mulabbas ho jáen: (3) táki mulabbas hone ke báʻis nange na páe jáen. (4) Kyúnki ham is ḳhaime men rahkar bojh ke máre karáhte hain; is liye nahín ki yih libás utárná cháhte hain, balki is par âur pahinná cháhte hain, táki wuh jo fání hai zindagí men garq ho jáe. (5) Aur jis ne ham ko isí bát ke liye taiyár kiyá, wuh Ḳhudá hai, aur usí ne hamen Rúh ko baiʻáne men diyá. (6) Pas hamesha hamárí ḳhátirjamaʻ rahtí hai, aur yih jánte hain, ki jab tak ham badan ke watan men hain, Ḳhudáwand ke hán se jiláwatan hain; (7) kyúnki ham ímán par chalte hain, na ki ánkhon dekhe par; (8) garaz, hamárí ḳhátirjamaʻ hai; aur ham ko badan ke watan se ʻaláhida hokar Ḳhudáwand ke watan men rahná ziyáda manzúr hai. (9) Isí wáste ham yih hausilá rakhte hain, ki watan men hon, ḳhwáh jiláwatan, us ko ḳhush karen. (10) Kyúnki zurúr hai ki Masíh ke taḳht i ʻadálat ke sámne jákar ham sab ká hál záhir kiyá jáe, táki har shaḳhs apne un kámon ká badlá páe, jo us ne badan ke wasíle se kiye hon, ḳhwáh bhale hon, ḳhwáh bure.

Masíhí kí Ummed.

Paulús maut kí wádí men aksar phirá kartá thá, aksar us ko maʻlúm huá ki ab merí maut ká waqt á gayá hai. Kabhí kabhí us ko yih ḳhiyál huá ki merá badan puráne ḳhaime kí mánind ho gayá hai, wuh bahut phaṭá aur ṭúṭá huá hai, aur kisí na kisí din wuh ekáek gir jáegá. Is ḳhiyál se Paulús ko kuchh ḳhauf o ḳhatr nahín huá, balki uskí ummed qawí hotí gaí. Us ko yih yaqín thá ki jab merá badan misl puráne ḳhaime ke giráyá jáegá to merí rúh idhar udhar áwárá na phiregí. Wuh beghar na rahegí balki Ḳhudá us ko ásmán par ek aisí ʻimárat baḳhshegá jo háth ká baná huá ghar nahín hai. Ḳhudá merí rúh ko apne pás jagah degá. Kyá Masíh ne yih nahín farmáyá ki "mere Báp

ke ghar men bahut se makán hain, agar na hote to main tum se kah detá; main is liye játá húñ ki tumháre liye jagah taiyár karún," (Yúh. xiv. 1, 2). Chúnki Masíh ne apne shágirdon se kahá thá ki tumhárá dil na ghabráe, is liye Paulús maut kí hálat ko yád karke ghabrá nahín gayá, balki yaqín kiyá ki jaisá Masíh ne wa'da kiyá thá, waisá hí hogá. Masíh ke is wa'da par Paulús bharosá karke yih kahtá hai ki "Kyúnki ham jánte hain ki jab hamárá khaime ká ghar jo zamín par hai giráyá jáegá to ham ko Khudá kí taraf se ásmán par ek aisí 'imárat milegí jo háth ká baná huá ghar nahín balki abadí hai," (áyat 1). Paulús yahán naye aur puráne makán ká muqábalá kartá hai. Masíh ke shágirdon kí rúh goyá khaime men rahá kartí hai. Marte waqt naí ruhání 'imárat us ko milegí. Jo chíz háthon se bantí hai us men kitne nuqs hote hain, so insán ke badan men kitne nuqs hain. Nayá badan banái huí chíz kí mánind na hogá balki Khudá kí taraf se hogá. Puráná badan fání hai, lekin nayá badan jo Masíh kí dúsrí ámad ke waqt milegá 'abadí hai. Puráná badan zamíní hai, nayá ásmání hogá aur ásmán men Khudá ke pás rahne ke láiq hogá. Is ummed ke sabab se ki ham ko aisí naí ásmání, jalálí aur abadí 'imárat Khudá kí taraf se, aise badan ke badle men jo puráne khaime kí mánind hai, milegí, Paulús dil hí dil men karáhtá hai. Uská dil is árzú se bhar gayá aur bechain hoke yih kahtá thá ki kab merí rúh us 'ajíb aur naí aur 'abadí aur ásmání aur 'iláhí 'imárat kí taraf parwáz karegí, aur uske phátakon men dakhl páwegí; main kab is puráne khaime se chhútkar apne ásmání makán men dakhl páúngá. Is ummed kí árzú men uská dil yih kahá kartá thá, "Ham ko ma'lúm hai ki sárí makhlúqát milkar ab tak karáhtí hai aur dard i zíh men parí taraptí hai, aur faqat wuhí nahín balki ham bhí jinhen rúh ke pahle phal mile hain, áp apne bátin men karáhte hain, aur lepálak hone ya'ne apne badan kí makhlasí kí ráh dekhte hain," (Rom. viii. 22, 23). Yih dilí árzú aur ummed ek qism kí peshíngoí hai. Jis ke dil men Khudá kí Rúh ne yih árzú aur ummed paidá kí hai; uske liye yih árzú us ummed kí huí chíz ke milne ká bai'áná hai; jis ko aisí naí aur ásmání aur 'abadí 'imárat milne kí ummed diláí gaí hai, wuh apne dil men bechain hokar kahá kartá hai, ki ai mere dil wuh waqt kab áegá jab is naí 'imárat men dakhl milegá? Chúnki Khudá hí ne yih árzú aur ummed dil men paidá kí hai, wuh usko waqt par purá karegá. Isí árzú aur ummed ke haqq men Masíh ne farmáyá hai ki "agar mere Báp ke ghar men bahut makán na hote to main tum se kah detá." Masíh ke is kahne ke ma'ne yih hain, ki agar yih tumhárí árzú be-bunyád hotí to kyá main tum ko ágáh na kartá?

Agarchi Paulús ne maut se chhútná cháhá, taubhí maut se nahín dará. Usne yih cháhá ki Masíh merí maut ke waqt se

pahle áp hí áe, tab marná na hogá aur is puráne khaime ko giráe jáne kí taklíf uṭhání na paregí; tab Masíh áp ásmán se utarkar nayá badan mujhe degá, jaisá ki likhá hai, "Khudáwand khud ásmán se utregá aur pahle to Masíh men mue hue jí uṭhenge phir ham jo zinda báqí honge unke sáth bádalon par uṭháe jáenge táki hawá men Khudáwand ká istaqbál karen, aur isí tarah hamesha Khudáwand ke sáth rahenge; pas tum in báton se ek dúsre ko tasallí diyá karo," (1 Thissalunikion iv. 16-18). Paulús us din ká intizár kartá thá jab ímándár gairfání hálat men uṭhenge, aur ham Masíhí jo us waqt tak jíṭe rahenge, badal jáenge; "kyúnki zurúr hai ki yih fání jism baqá ká jámá pahíne aur yih marnewálá jism hayát i 'abadí ká jámá pahine; aur jab yih fání jism baqá ká jámá pahin chukegá aur yih marnewálá jism hayát i 'abadí ká jámá pahin chukegá to wuh qaul púrá hogá jo likhá hai ki maut fath ká luqmá ho gaí. Ai maut terí fath kahán rahí, ai maut terá ḍank kahán rahá. Khudá ká shukr hai jo hamáre Khudáwand Yisú' Masíh ke wasíle se ham ko fath bakhshtá hai," (1 Kurinthion xv. 53-57). Paulús yih bhí farmátá hai, ki "Hamárá watan ásmán par hai, aur ham ek Munjí ya'ne Khudáwand Yisú' Masíh ke wahán se áne ke intizár men hain. Wuh apní us quwwat kí tásír ke muáfiq, jis se sab chízen apne tá'bí kar saktá hai, hamárí past-hálí ke badan kí shakl badalkar apne jalál ke badan kí súrat par banáegá," (Filippion iii. 20, 21). Paulús Masíh ke áne ke din kí intizárí kartá thá, aur is ummed se ki sháyad mere marne se pahle wuh á jáe, wuh barí tasallí pátá thá. Agarchi yih uskí ummed thí ki mujhe marná na hogá, is liye ki Masíh merí maut se pahle áegá, taubhí wuh maut se nahín ḍartá thá. Wuh maut kí hálat ko rúh ke nangá hone kí hálat batátá hai, (áyat 3). Is lafz nangá se koí yih khiyál na kare ki jo log Masíh men hoke marte hain, unkí hálat Masíh ke áne ke waqt tak bechain aur khushí se khálí hogí, balki bar'aks is ke wuh Masíh men hokar fauran badan ko chhoṛte waqt jalál men dakhl páte hain, is ká subút yih hai ki Masíh ne marte waqt ek táib shágird se kahá ki áj hí tú mere sáth Firdaus men hogá. Masíh ke ek shágird Stafanús námí ne jo Masíh kí khátir se shahíd huá, marte waqt yih kahá ki "Ai Khudáwand Yisú' merí rúh ko qubúl kar," ('Amál vii. 59). Mubárak marhúmon kí hálat gam-nák aur afsos-zadá nahín hai; we zinda hoke khushí se Khudáwand kí ta'ríf aur khidmat karte hain. We ab tak kamál ko to nahín pahunche magar har ek bát men taraqqí páte játe hain. We bhí hamáre sáth Masíh ke jalálí aur gairfání badan kí súrat badal jáne kí ummed rakhte hain. Algaraz Paulús ke kahne ká khulásá yih hai, ki mujhe badan kí makhlasí kí ummed qawí hai, jo kuchh ho, cháhe maut bhí ho, aur is badan ke khaime ko chhorná bhí ho, taubhí mujhe kuchh khauf nahín hai. Mujhe yaqín hai ki jis waqt Masíh áegá, badan kí púrí makhlasí hogí,

cháhe jis waqt ho: cháhe jaldí ho yá der men ho. Is ummed aur yaqín kí bunyád yih hai, ki Khudá ne mere dil men yih ummed paidá kí hai, aur uske púrá karne ká bai'áná bhí mujhe diyá hai. Rúh-ul-Quds mere dil ke andar us makhlasí ká bai'áná hai. Wuh us makhlasí kí ummed ko qawí kar detá hai, aur wuh yaqín diláyá kartá hai ki waqt muqarrará par badan ká hashr hogá, (áyat 5).

Badan rúh kí haikal hai, agar maut is haikal ko dhá bhí de, tau bhí Masíh apne áte waqt use khará kar degá. Masíh ne khud apne badan ke jí uthne ke báre men Yahúdion se yih kahá, "Is maqdis ko dhá do to main use tín din men khará kar dúngá. Yahúdion ne kahá, chálís baras men yih maqdis baní hai aur kyá tú use tín din men khará kar degá; magar usne apne badan kí maqdis kí bábat kahá thá. Pas jab wuh murdon men se jí uthá to uske shágirdon ko yád áyá ki us ne yih kahá thá," (Yuhanná ii. 19-21. Agar koí kahe kí 'ilm-i-mantiq kí dalílon se Masíhion ká yih qaul sábit nahín ho saktá hai, to ham yih jawáb dete hain, ki hán, yih 'ilm-i-mantiq yá philosophy kí bát nahín hai, balki yih dil men Rúh-i-Pák kí paidá kí huí ummed hai, jis kí sachchái ká yaqín Khudá apne Pák Kalám aur Rúh ke wasíle se dilátá hai. Dil men bagair Rúh-ul-Quds kí gawáhí ke yih ummed na to paidá ho saktí hai, aur na qáim rah saktí hai. Is ummed se Paulús ko har waqt balki maut kí wádí men guzarte hue bhí dil-jamaí huí. "Jab tak ham badan ke watan men hain, Khudáwand ke yahán se jilá-watan hain," (áyat 6). Agar koí púchhe ki Masíhí ká watan kahán hai to is ká jawáb yih hai ki jahán Masíh hai wahán Masíhí ká watan hai. Wuhí hamárá aslí watan hai: jis watan men Masíh apná jalál záhir kartá hai, uske andar us ko ham ímán kí ánkhon se kuchh kuchh dhundhlá sá dekhá karte hain, kyunki "ham ímán par chalte hain na ki ánkhon se, dekhe hue par," (áyat 7 aur 1 Kurinthion xiii. 12). Jis watan se Masíhí ab guzarte hain us men unke háthon men ímán ká chirág hai, jis se is qadr roshní hásil huá kartí hai, ki wuh har waqt khátir jam'a rahte hain. Kabhí kabhí Masíhí ke dil men is dunyá se kúch karne kí khwáhish hotí hai, jaisá ki Paulús farmátá hai, "Kyunki zindá rahná mere liye Masíh hai, marná naf'a hai, main donon taraf phansá huá hún. Merá jí to yih cháhtá hai, ki kúch karke Masíh ke pás já rahún, kyunki yih bahut hí bihtar hai, magar jism men rahná tumhárí khátir ziyáda zurúrí hai," (Fil. i. 21-24). Goyá Paulús donon jahán ke bích o bích khorá hokar donon kí hálat se khúb wáqif thá; jahán kí pasthálí dekhke us ne yih cháhá ki main yahán ke rahnewálon ko khush-khabarí sunáún, aur Masíh kí Kalísiyá kí taraqqí karáún lekin ánewále jalál kí jhalak pákar us ke dil men wahán jáne kí khwáhish huí: in donon jahán ke bích o bích khare hokar Paulús ko donon kí hawá lagí, aur donon ne us par apná asar kiyá.

Paulús ke dil men ek hí hausalá yá maqsad thá, ki kásh ki main is jahán men rahkar Masíh kí Injíl kí khush-khabarí sunáne men koshish karún, yahán tak ki main Masíh ko khush karún. Yád rakhná cháhiye ki is jahán se kúch karke hamáre sab kám, cháhe bhale hon yá bure, Khudáwand Yisú' Masíh ke takht i 'adálat ke sámhne záhir kiye jáenge, aur har ek ko uske kámon ke mutábiq jazá yá sazá dí jáwegí. Is waqt kitáben band hain, us waqt wuh kholí jáwengí. Har ek kám aur kalám us waqt záhir kiyá jáwegá, is yaqín se tasallí aur 'ibrat donon paidá hotí hai. *Tasallí* is liye ki jis jis garaz aur maqsad se ham ne kám kiyá hai, us waqt wuh záhir hogá, aur yih bhí, ki áyá wuh Masíh ke khush karne ke liye thá yá nahín. *'Ibrat* is liye, ki jo fareb aur makr se kiyá gayá ho, wuh bhí poshída na rahegá, balki záhir kiyá jáegá.

Hásil-i-Kalám.

(1) Masíhí agarchi maut ko na cháhe táham use maut se darná nahín cháhiye. Áyát 1-4. Beshakk maut ákhirí dushman hai aur us se aise larná partá hai jaise ki dushman se. Maut ká khauf is khiyál se játá rahegá ki marte waqt Masíh ke tufail se us par ímán lánewále bihisht men dakhl páte hain. Jo báten pák nawishton men muqaddas marhúmon kí mubárakbádí kí nisbat likhí huí hain, un báton ko yád kar karke tasallí milá kartí hai, (Yuhanná xiv. 1-3; 1 Thas. iv. 14-18; 1 Kurinthion xv. 50-58).

Jis jagah muqaddas marhúm pahunche hain, us ká bayán yih hai. (i) Masíh wahán hai (ii) Wahán har tarah ke dukh aur bímárí aur musíbat se ham chhutkárá páte hain. (iii) Wahán muqaddason ká bará guroh hai. (iv) Wahán Masíh kí khidmat hotí hai. (v) Wahán Ilm-i-Iláhí aur ma'arifat men taraqqí hotí játí hai. (Muk. xxii. 6-9).

(2) Masíhí kí ummed maut nahín hai, balki maut kí nestí hai. Áyát 2-4. Masíh ká shágird jíte jí yih ummed pákar ki mujhe Khudá kí taraf se Ásmán par ek aisí 'imárat milegí jo háth ká baná huá ghar nahín hai, balki abadí hai, us 'imárat ko jald hásil karná cháhtá hai. Jab Masíh phir áegá wuh jalálí 'imárat ham ko phir milegí. Us waqt ham ko us ká sá jalálí badan milegá. (1 Yuh. iii. 1-4; Titus ii. 13).

(3) Naí, jalálí, ásmání, 'abadí 'imárat, ya'ne nayá badan páne ká bai'áná ham ko mil gayá, aur wuh Masíh kí Rúh hai, "jis ne ham ko isí bát ke liye taiyár kiyá, wuh Khudá hai aur usí ne Rúh ká bai'áná bhí diyá," (áyat 5). Wuh pák Rúh hamáre badan kí haikal men sukúnat kartí hai. Kyá 'aql taslím nahín kartí ki Pák Rúh ke basne ke liye ek bihtar 'imárat zurúr hai? Kyá wuh Rúh har ek ímándár ke badan ko nayá aur jalálí banáná nahín cháhtí? Jaisá ki us ne Masíh ke past-hál aur zakhmí, salíbí badan ko qabr se zindá nikálkar naí qúwwat aur raunaq bakhshí.

Háṉ Rúh-i-Pák yihí cháhtá hai, aur is liye wuh hamáre andar isí árzú ke sabab se karáhtí hai. Yúṉhí rúh ká bechain honá, naí aur jalálí aur ásmání aur gair-fání badan páne ká bai'áná yá pahlá phal hai.

(4) Masíhí ká hausalá yih honá cháhiye ki wuh Masíh ko khush kare, (áyat 9). Masíh ke shágird ko har 'amr men apne dil se yih sawál karná cháhiye, ki áyá jo kám maiṉ karne par húṉ, wuh Masíh ko pasand áegá yá nahíṉ; is kasauṭí par har ek bát ko parakhná cháhiye. Is nisháne kí taraf daurke jáná cháhiye, ki maiṉ is meṉ Masíh ko ḳhush karúṉ. Paulús kí zindagí ká bhed, agar koí púchhe, to yihí thá, ki wuh har 'amr meṉ Masíh ko mad-i-nazar rakhkar uske pasandídá hone kí koshish kartá thá. Is se uske sáre khiyálát aur maqsad muáfiq ho játe the. Jis ká maqsad ek hí ho, aur 'umdá se 'umdá ho, us ke parágandá ḳhiyálát sab jam'a ho játe haiṉ aur ek dúsre ke madadgár ho játe haiṉ. Isí 'ála maqsad se wuh sáre ḳhiyálát ko ta'be' meṉ látá hai. Cháhiye ki har Masíhí Paulús ke se maqsad ko apne dil par taḳht-nishíṉ kare, aur us ko púrá karne ke liye dil o ján se koshish kare; tab uskí bol chál meṉ, raftár o guftár meṉ, 'ajíb mua'fiqat á jáegí. Masíh ne bhí farmáyá ki koí ádmí do málikoṉ ki ḳhidmat nahíṉ kar saktá. Is ká matlab yih hai, ki jaisá koí do málikoṉ kí ḳhidmat nahíṉ kar saktá, waise hí agar dil meṉ do maqsad hoṉ to un meṉ zidd hogí, aur ádmí ke ḳhiyálát meṉ dushmaní hogí; goyá ki ek ḳhiyál dúsre se laṛegá aur uská natíjá yih hogá ki ádmí do-dilá ho jáegá, na dil meṉ árám hogá na 'amál meṉ kámyábí.

(5) Masíh ke taḳht-i-'adálat ke sámhne apne kámoṉ kí jawáb-dehí ke din ko na bhúlná, (áyat 10). Koí na soche ki maiṉ Masíhí húṉ, liháza mujh ko jawáb dená na paṛegá.

Jo Masíh par ímán lánewále haiṉ un ke ímán ká subút kyá hai; kaise ma'lúm ho ki wuh ímán láe yá nahíṉ? Is bát ke daryáft karne ke liye ek hí kasauṭí hai aur wuh unke 'amál haiṉ. Agar wuh Masíh par ímán lákar, gunáh kí gulámí aur najásat se nahíṉ bachte játe, aur pák nahíṉ hote játe aur Masíh kí súrat aur sírat par bante nahíṉ játe, aur har ek nek bát meṉ taraqqí nahíṉ páte játe, to yaqín karo, ki unká ímán zindá aur sachchá nahíṉ hai, go ki we Masíh ko Ḳhudáwand, Ḳhudáwand, kahte haiṉ. Masíh farmátá hai, ki unke phaloṉ se tum unheṉ pahchánoge, ki kaun mere haiṉ. Kyá jháṛioṉ se aṉgúr yá úṉṭ-kaṭároṉ se anjír toṛte haiṉ? Har ek achchhá daraḳht achchhá phal látá hai, aur burá daraḳht burá phal látá hai. Agar koí yih i'tiráz kare ki ḳhair, agar Masíhioṉ ká insáf kiyá jáegá, to Masíhí hone se kyá fáedá hai? Jawáb yih hai, ki fáedá bahut hai, basharte ki ham dil meṉ Masíh ko jagah deṉ aur us ko madd-i-nazar rakhkar us ko pasand áne kí koshish kareṉ. Masíh jo dil ká jáṉchnewálá hai dil ke maqsad hí ke mutábiq 'adálat ke din faisalá karegá.

Sawálát jo paṛhnewálá apne dil se kare.

(1) Kyá mujhe yih ummed hai, ki Ḳhudá kí taraf se ásmán par mujhe ek aisí 'imárat milegí, jo háthon̤ ká baná huá ghar nahín̤, balki abadí hai? Kyá yih sirf ek ḳhiyál hí hai, jis ká asar dil par thoṛá sá nám ke liye hai, yá ek pur-tásír aur tasallí se bhará huá yaqín hai? Ai mere dil, us iláhí aur abadí 'imárat men̤ daḳhl páne ke liye, tú kyun̤ árzúmand nahín̤ hotá? Kyá is kí wajh yih hai ki wahán̤ kí 'imárat ke jalál ká ḳhiyál tere dil men̤ bahut hí kam hai? Kásh ki us 'imárat kí pákízagí aur ḳhush-numáí par gaur karke, usko páne kí dilí ḳhwáhish tujh ko hásil ho!

(2) Kyá mujhe us ásmání, Iláhí aur abadí 'imárat ke milne ká bai'áná mil gayá hai? Kyá Ḳhudá kí Rúh mujhe wahán̤ jáne aur rahne ke liye taiyár kar rahí hai? Ai Ḳhudáwand tú mujhe us 'imárat ke liye taiyár kar.

(3) Kyá merá yih hausalá hai, ki main̤ Ḳhudáwand Yisú' ko ḳhush karún̤? Merí zindagí ká kyá maqsad hai? Jo kuchh main̤ ne áj kiyá, us ká maqsad aur uskí garaz kyá thí? Kyá mere áj ke kám se Masíh ḳhush huá hai?

(4) Kyá kabhí kabhí Pák Rúh mujhe yád dilátí hai, ki tujhe Masíh ke taḳht-i-'adálat ke sámhne jáná hogá? aur wahán̤ tere kámon̤ kí jánch hogí ki kaise hain̤, bhale yá bure. Ai mere dil, áj aur har roz us 'adálat ke din kí roshní apne dil par aur apne kámon̤ par chamakne de; ai Masíh, jo apne is kalám se mujhe jagátá hai, mere dil men̤ ḳhauf-i-Iláhí aisá paidá kar ki main̤ gáfil na ho jáún̤, balki roz-ba-roz us 'adálat ke din ko yád karke us ke liye terí Pák Rúh se taiyár kiyá jáún̤.

Áyát 11-15.—(11) Pas ham Ḳhudáwand ke ḳhauf ko jánkar, ádmion ko samjháte hain, aur Ḳhudá par hamárá hál záhir hai; aur mujhe ummed hai, ki tumháre dilon par bhí záhir huá hogá. (12) Ham phir apní neknámí tum par nahín jatáte, balki ham apne sabab tum ko faḳhr karne ká mauqa' dete hain, táki tum un ko jawáb de sako, jo záhir par faḳhr karte hain aur bátin par nahín. (13) Agar ham beḳhud hain, to Ḳhudá ke wáste hain; aur agar hosh men hain, to tumháre wáste. (14) Kyúnki Masíh kí mahabbat ham ko majbúr kar detí hai; is liye ki ham yih samajhte hain, ki jab ek sab ke wáste muá, to sab mar gaye; (15) aur wuh is liye sab ke wáste muá, ki jo jíte hain, wuh áge ko apne liye na jíen, balki us ke liye jo un ke wáste muá, aur phir jí uṭhá.

Masíh kí majbúr karnewálí mahabbat.

"Ḳhudáwand ke ḳhauf ko jánkar" (áyat 11). Is ke ma'ne yih hain, ki bár bár Paulús ke dil men yih ḳhiyál uṭhtá thá, ki mujhe Masíh ke taḳht-i-'adálat ke sámhne jáná hogá, aur us taḳht ká sáyá us par paṛkar uske dil men ek sanjída aur azím ḳhauf paidá kartá thá. Us taḳht i 'adálat ko madd-i-nazar rakhkar us ko dekh dekhkar Paulús ádmion ko samjhátá thá. Jo Masíhí mannád us ke taḳht-i-'adálat ko apní ánkhon se yá âuron kí ánkhon se chhipáwe, to natíjá yih hogá, ki sunnewále aur sunánewále donon be-parwáh ho jáenge. Masíh ne khud apne shágirdon ko ḳhauf diláyá, "Kyunki koí chíz ḍhankí nahín jo kholí na jáegí, aur na koí chíz chhipí hai jo jání na jáegí. Is liye jo kuchh tum ne andhere men kahá hai, wuh ujála men suná jáegá, aur jo kuchh tum ne koṭhrion ke andar kán men kahá hai, koṭhon par uskí manádí kí jáegí. Magar tum doston se main kahtá hún, ki un se na ḍaro jo badan ko qatl karte hain aur ba'd uske kuchh âur nahín kar sakte. Lekin main tumhen jatátá hún, ki kis se ḍarná cháhiye: us se ḍaro jis ko qatl karne ke ba'd iḳhtiyár hai ki jahannam men ḍále. Hán, main tum se kahtá hún, ki usí se ḍaro," (Luqá xii. 2-5). Paulús goyá Ḳhudá ko gawáh ṭhahrátá hai ki "Ḳhudá par hamárá hál záhir huá hai." Us par záhir hai ki kaisí nek-niyatí, ímándárí aur sáf-dilí se main ne ádmion ko samjháyá. Paulús kí ummed yih thí ki jaisá Ḳhudá uskí ḳhidmat aur niyat se wáqif hokar us ko sachchá aur ímándár ḳhádim ṭhahrátá hai, so Kurinthí Masíhí bhí yihí faisalá karke usko wafádár jánenge. Kurinthí Masíhion men ba'z Yahúdí Masíhí the "jo záhir par faḳhr karte the," (áyat 12):

we sháyad yih kahá karte the, ki dekho ham Paulús se pahle Masíhí hue; ba'zon ne sháyad yih kahá ho, ki Pentikost ke din ham házir the, aur ba'zon ne sháyad yih ki ham ne Masíh ko Násirat yá Yarúsalam men barábar dekhá; aur ba'zon ne sháyad yih kahá ki ham ne Patras, Yuhanná yá aur kisí rasúl ke háth se baptismá páyá thá. Paulús aise Masíhion kí haqíqí hálat tashkhís karke yih kahtá hai ki yih Masíhí záhir par fakhr karte hain na ki bátin par, we apne dil ko kholkar Khudá ke sámhne fakhr nahín kar sakte.

Áyat 13 men Paulús do ilzámon ká jawáb detá hai. Ba'z kahte the ki wuh bekhud hai, aur ba'z ki wuh bará chálák aur hoshyár hai. Paulús donon báton ko mántá hai, ki hán main kabhí kabhí bekhud záhir hotá hún, aur kabhí hoshyár aur chálák; lekin merí yih bekhudí aur yih hoshyárí bema'ne aur besabab nahín hain. Jab main Khudá ko yád kartá hún, ki us ne mujhe merí mán ke pet hí se makhsús kar liyá, aur apne fazl se bulákar, apne Bete ko mujh par záhir kiyá, hálánki main us kí sakht mukhálifat kartá thá, main ne gosht aur khún se saláh nahín lí, balki Khudá ko madd-i-nazar rakhkar, usí ko pasand áne kí koshish kí. Masíh kí khidmat men main ne 'izzat aur áram aur qaum ká kuchh khiyál nahín kiyá. "Lekin jitní chízen mere nafa' kí thín, unhín ko main ne Masíh kí khátir nuqsán samajh liyá hai. Balki main apne Khudáwand Masíh Yisú' kí pahchán kí barí khúbí ke sabab sab chízon ko nuqsán samajhtá hún, jis kí khátir main ne sárí chízon ká nuqsán utháyá," (Filippion iii. 7, 8). Beshakk jo aisí khudinkárí aur ján-nisárí ki zindagí basar kare, wuh kabhí kabhí bekhud záhir hotá hai. Kyá Masíh ke 'azízon ne us ke haqq men yihí nahín kahá? "Aur itne log phir jam'a ho gae ki wuh rotí bhí na khá saká; jab uske 'azízon ne yih suná, to use pakarne ko nikle, kyunki kahte the, ki wuh bekhud hai," (Marqus iii. 20, 21). Paulús kí bekhudí Masíh kí bekhudí thí. "Jo khidmat lene ko nahín áyá, balki is liye ki khidmat kare, aur apní ján bahuteron ke badle, fidiya men de," (Matí xx. 28). Paulús mántá hai ki hán, main kabhí kabhí bekhud hún, yahán tak ki Khudá ke wáste qaumiyat aur 'izzat aur áram ká kuchh khiyál nahín kartá, aur kisí khatre se nahín dartá, aur agar yihí be-khudí mání jáwe, to main bekhud hún. Yih jawáb to unke liye hai, jo mujh par bekhudí ká 'ilzám lagáte hain. Aur unke liye jo is ke bajáe yih kahte hain ki, are nahín! Paulús bekhud nahín hai, par wuh bará chálák aur bará baná huá ádmí hai, wuh barí chálákí aur hoshyárí se kám letá hai; Paulús is bát ko mánkar yih jawáb detá hai ki, hán sach hai, main be-soche samjhe khidmat nahín kartá hún; aur jis bát yá tadbír yá intizám se kalísiyá kí taraqqí aur Masíhion kí bihtarí ho, main usko pasand kartá hún. Kabhí kabhí main apná haqq chhortá aur phir kabhí use talab bhí kartá hún. Agar chhortá hún to

Masíhion ke fáeda ke liye aur agar talab kartá húṉ to yih bhí unhíṉ ke fáeda ke liye. Maslan kabhí kabhí Rúmí hone ke haqq o huqúq main kám meṉ látá húṉ aur kabhí kabhí chhoṛ detá húṉ. Is kí wajh yihí hai ki maiṉ Kalísiyá kí bihtarí ká liház karke kabhí chhoṛtá aur kabhí talab kartá húṉ, is meṉ beshakk merí hoshyárí záhir hai. Cháhe maiṉ safar kartá hoúṉ yá dukh uṭhátá hoúṉ, yá koí khatt likhtá hoúṉ, yá kisí mulk yá shahr ko játá hoúṉ, yá kabhí jáne se ba'z rahtá hoúṉ, to merí ek hí garaz hotí hai, aur wuh yih ki Masíh kí kalísiyá ko fáedá pahúṉche. "Masíh kí mahabbat mujhe majbúr kar detí hai," (áyat 4). Masíh kí mahabbat ne goyá donoṉ taraf se mujhe pakaṛ liyá hai, aur mujhe giriftár karke idhar udhar liye phirtí hai, maiṉ us mahabbat kí kashish meṉ á gayá húṉ, cháhe koí mujhe bekhud yá chálák samjhe; is mahabbat kí kashish aisí hai, ki maiṉ majbúr ho gayá húṉ, aur Masíh ká khiyál mujhe har dam lagá rahtá hai. Masíh kí mahabbat ká subút kyá hai? Yih ki us ne âuroṉ ke badle meṉ apní ján de dí; wuh sab ke wáste muá aur uskí maut hamárí maut samjhí játí hai. Jab Paulús ne Masíh ko salíb par chaṛhá-yá huá samajh liyá, to apne taíṉ bhí us hí jagah par dekhá, ya'ne Paulús ne mahsús kiyá ki maiṉ Masíh ke sáth maslúb ho chuká húṉ. Wuh apne gunáhoṉ ke sabab se apne ko maut ke láiq samajhtá thá. Jab us ne Masíh ko salíb par marte hue dekhá, to us ko yaqín áyá ki wuh us khaufnák aur l'ánatí jagah meṉ mere badle meṉ muá. Us jagah par marná merá haqq thá, lekin Masíh waháṉ par merá 'iwazí huá; jo dukh salíb par usne uṭháe, we sab mere badle meṉ uṭháe. Agar wuh waháṉ na hotá, to mujhe sazá uṭhání paṛtí aur marna hotá. Masíh ne mere badle meṉ gunahgár kí maut sah lí; us kí salíbí maut merí zindagí ká mol hai. Paulús ká khiyál yih thá, ki maiṉ apní ján ká mukhtár nahíṉ húṉ. "Maiṉ Masíh kí salíbí maut se kharídá gayá húṉ," (1 Kurinthioṉ vi. 15). Maiṉ apne par ikhtiyár nahíṉ rakhtá, maiṉ Masíh ká mol liyá huá gulám húṉ; maiṉ khushí se us kí khidmat kartá húṉ. Maiṉ áge ko apne liye na jíúṉgá, balki us ke wáste, jo mere wáste muá aur phir jí bhí uṭhá. Yihí do ya'ne 14 aur 15 áyát Paulús ke dil ko kholke uskí zindagí kí jaṛ hameṉ dikhátí haiṉ; jo maut Masíh ne salíb par sahí use Paulús ne apne badle meṉ apní maut samjhí, liháza wuh kahtá—majbúran maiṉ Masíh ká gulám ban gayá húṉ, jaise us ne mere badle meṉ apní ján dene se dareg nahíṉ kiyá, usí tarah maiṉ bhí us ke liye apní ján dene se dareg nahíṉ kartá húṉ.

Hásil-i-Kalám.

(1) Masíh ká mannád apne dil ko yih yád diláyá kare ki mujhe Masíh ke takht-i-'adálat ke sámhne khaṛá honá hogá, us waqt sab ká hál záhir kiyá jáegá, ki kis taur se har ek ne apná apná kám anjám diyá hai; cháhe rasúl ho yá mannád yá mission-

ary yá ustád yá pásbán, koí kyún na ho, sab ko zurúr-bil-zurúr házir honá paregá. Mannád ko apne dil se yih sawál karná cháhiye, ki áyá aisí sanjídagí ke sáth main sabhon ko samjhátá hún, jaise ki wuh shakhs samjháe jis ne Khudáwand kí 'adálatgáh ko dekhá ho; yá áyá main us khaufnák din ko farámosh karke shír-garmí aur dil ke halkepan se samjhátá hún, (áyat 11).

(2) Ádmion ko samjháná ásán ma'lúm to hotá hai, magar us se kuchh rúhání asar na hogá, aur agar hogá bhí to bahut kam, jab tak ki samjhánewále ká dil aisá sáf na ho, ki wuh Khudá ko apní sáf-dilí ká gawáh thahráwe. Jab Masíhí samjhánewálá sachchái se yih kah sake, ki Khudá par merá yih hál záhir hai, main us ko házir-o-názir jánkar boltá hún, yá likhtá hún, yá kám kartá hún, tab Khudá zurúr kisí na kisí tarah se us ke samjháne ko tásír-bakhsh banáegá. Paulús ne yih khatt likhke yih da'wa kiyá ki main Khudá kí 'adálatgáh ká khiyál karke likhtá hún. Aur kyá isí khatt par aur Paulús ke samjháne kí sachchái par Khudá kí Rúh us waqt se ab tak gawáhí nahín detí hai; ki hán, Paulús ká likhná sahíh hai; wuh Khudá kí taraf se bolnewálá thá? Kásh ki Masíh ká har khádim Khudáwand ko apná ham-gawáh thahráwe, ki uskí gawáhí se bhí sunnewále yá parhnewále ke dil ke andar Rúh kí dabí huí áwáz sunáí de, "ki yih báten Khudá kí hain: tú sun le."

(3) Kyá hí sharm kí bát hai ki Kurinthí Masíhion men se ba'zon ne bár bár Paulús par yih ilzám lagáyá ki dekho wuh shekhí-báz hai, wuh phir apní nek-námí jatátá hai, wuh bekhud hai; wuh chálák hai, (iii. 1; vi. 12; x. 12; xii. 11). Yih bát in dinon men ba'z Masíhion ke liye 'ibrat ká bá'is hai. Agar Paulús jaise ímándár aur sargarm aur khud-inkár khádim par ba'z Masíhion ne bár bár tarah tarah ke aise jhúthe ilzám lagáe the, to kyá ta'ajjúb ki in dinon men bhí kabhí kabhí Masíh ke sachche khádimon par yún hí ilzám lagáyá jáwe. Khabardár, ai ilzám lagánewále, aisá na ho ki tú ákhir ko in Kurinthí ilzám lagánewále Masíhion ke sáth sazá páe. Jhúth ká báni shaitán hai; jhúth ke phailánewále shaitán ke farzand hain, aur ákhir ko donon atháh kúen men dále jáenge. Khudá ká khauf jánkar Paulús parhnewálon ko samjhátá hai, ki apne dil ko ázmáo, ki áyá Masíh ke kisí khádim par kabhí náhaq jhúthá ilzám to nahín lagáte? "Dekh kyá mujh men koí dard-angez 'ádat hai ki nahín, aur mujh ko abadí ráh men chalá," (Zabúr cxxxix. 34).

(4) Masíh kí mahabbat be-misl hai. Wuh sab se mahabbat rakhtá hai. Is ká kyá subút hai? Yih ki wuh sab ke liye muá. Us ne kuchh rakh nahín chhorá. Wuh ham ko apná ham-wáris banátá hai. Wuh aur ham is tarah ek ban gae hain, ki hamáre gunáh us ke gine gae, aur is sabab se wuh gunahgáron men shumár kiyá gayá, jo sazá gunahgáron ko uthání thí us ne utháí.

(5) Agarchi Masíh sabhon ke liye muá, yih bhí kahná ṭhík hai, ki us ne ek ek se ḳháss mahabbat rakhkar aur ek ek ká nám lekar us ke badle men apní ján fidiye men de dí. Us ne Paulús ká nám lekar pukárá, "Ai Saulús, ai Saulús." Us ne Zakí se kahá, "Ai Zakkí," (Luqá xix. 5). Us ne bhíṛ ke bekason men se ek ná-tawán ko changá kiyá, (Yuh. v. 1-10). Wuh Sámariyá se hokar Yarúsalam ko gayá, táki wuh Sámariyá ke ek gunahgár shaḳhs par Ḳhudá kí ḳháss mahabbat záhir kare. Dekho Yuhanná iv. 1-21. Go ki Masíh sabhon ke wáste muá, taubhí har ímán lánewálá yih kah saktá hai, ki Masíh ne mujh se mahabbat rakkhí, aur apne áp ko mere liye maut ke hawála kar diyá, (Gal. ii. 20).

(6) Masíh tamám jahán ke wáste muá, aur is ke subút bahut se hain. (i) Yih ki Yuhanná baptismá denewále ne yih ḳhushí kí ḳhabar dí, "Dúsre din us ne Yisú' ko apní taraf áte dekhkar kahá, dekho yih Ḳhudá ká barrá hai jo dunyá ká gunáh uṭhá le játá hai," (Yuh. i. 29). Phir Masíh ká shágird Yuhanná yún kahtá hai, "Wuh hamáre gunáhon ká kaffárá hai. Aur na sirf hamáre hí gunáhon ká balki tamám dunyá ke gunáhon ká bhí," (1 Yuh. ii. 1, 2). (ii) Puráne 'ahd-náma men is bát kí peshíngoí páí játí hai, (Yuh. iii. 14-16). (iii) Masíh ká hukm yih hai, ki yih ḳhush-ḳhabarí kull jahán men dí jáwe. Agar sabhon ke liye yih ḳhushí kí ḳhabar nahín hai, to kyún sabhon ko sunáne ká hukm diyá gayá? (iv) Masíh 'ibn-i-ádam kahlátá hai, is liye wuh har ádmí se kuchh rishtá aur ta'alluq rakhtá hai. (v) Pák nawishton men yihí bát sáf likhí huí hai. "Jis tarah ek ádmí ke sabab se gunáh dunyá men áyá aur gunáh ke sabab maut áí aur yún maut sab ádmion men phail gaí is liye ki sab ne gunáh kiyá . . . Jab ek shaḳhs ke qusúr se bahut se ádmí mar gae, to Ḳhudá ká fazl aur us kí jo baḳhshish ek hí ádmí ya'ne Yisú' Masíh ke fazl se paidá huí, bahut se ádmion par zurúr hí ifrát se názil huí . . . kyúnki jab ek shaḳhs ke qusúr ke sabab maut ne us ek ke zarie se bádsháhí kí to jo log fazl aur rást-bází kí baḳhshish ifrát se hásil karte hain, wuh ek shaḳhs ya'ne Yisú' Masíh ke wasíle se hamesha kí zindagí men zurúr hí bádsháhí karenge," (Rúm. v. 12-18).

Sawálát jo paṛhnewálá apne dil se kare.

(1) Main kin báton ká ḳhiyál karke ádmion ko samjhátá hún? Kyá Ḳhudá ko madd-i-nazar rakhke âuron ko samjhátá hún? Kyá ánewálí 'adálat ke din ko dekh dekhkar samjhátá hún?

(2) Kyá merá dil Ḳhudá kí taraf aisá pák o sáf hai, ki usko beḳhauf apní safáí ke liye gawáh ṭhahrá saktá hún? Kyá har muqaddama aur ilzám ke haqq men, main kah saktá hún, ki Ḳhudá par merá hál záhir hai?

(3) Kyá main koshish kartá hún ki mere ján-pahchánon kí tamíz merí sachchái aur safái par gawáhí de?

(4) Kyá main záhir par fakhr kartá hún yá bátin par?

(5) Kyá merá dil Khudá ke nám, jalál o kalám ke liye aisá sargarm hai, ki koí mere haqq men yih kahe, ki wuh Khudá kí khidmat men aisá garq ho gayá hai, ki bekhud ma'lúm hotá hai? Kyá main kalísiyá kí bihtarí aur taraqqí ká aisá mushtáq hún ki merí 'aql aur hoshyárí uske liye kharch kí játí hai?

(6) Kyá main kah saktá hún, ki Masíh kí mahabbat mujhe majbúr kar detí hai, yahán tak ki jo kuchh main kartá hún, wuh cháhe Khudá ke wáste, yá ádmion ke wáste, sab isí khiyál aur liház se kartá hún, ki Masíh ne mujh se mahabbat rakkhí aur apní ján mere liye dí? Kyá yih mahabbat mujhe bándh detí aur idhar udhar khínch le játí hai? Kásh ki main Paulús ke sáth kah sakún, "kyúnki Masíh kí mahabbat ham ko majbúr kar detí hai."

Áyát 16-19.—(16) Pas ab se ham kisí ko jism kí haisiyat se na pahchánenge; hán, agarchi Masíh ko bhí jism kí haisiyat se jáná thá, magar ab se nahín jánenge. (17) Is liye agar koí Masíh men hai, to wuh nayá makhlúq hai: puráni chízen játi rahín; dekho, wuh nayí ho gayín. (18) Aur sab chízen Khudá kí taraf se hain, jis ne Masíh ke wasíle se apne sáth hamárá mel miláp kar liyá, aur mel miláp kí khidmat hamáre sipurd kí: (19) matlab yih hai, ki Khudá ne Masíh men hokar apne sáth dunyá ká mel miláp kar liyá, aur un kí taqsíron ko un ke zimme na lagáyá, aur us ne mel miláp ká paigám hamen saunp diyá hai.

Nayá Makhlúq.

Jis waqt se Paulús ne yih bát pahchán lí ki Masíh sab ke wáste muá, aur sab us men hoke mue, to ain usí waqt se us ne dekh liyá ki jismání fakhr kí gunjáish na rahí. Is se pahle wuh zát o qaum aur aisí záhirí báton ká bahut liház kartá thá, lekin jab se us ne sabhon ko Masíh ke sáth mue hue ma'lúm kar liyá, tab se us kí nazar men kyá Yahúdí kyá Yúnání kyá Rúmí kyá Barbarí, sab nae makhlúq ban gae. Pahle us ko is bát ká bahut khiyál hotá thá, ki yih ádmí kis qaum yá darja ká hai, áyá wuh Yahúdí hai yá Yúnání, áyá wuh 'ázád hai yá gulám, áyá wuh 'álim hai yá an-parh? Jism kí haisiyat ke mutábiq ádmion par nigáh karne se yih natíjá niklegá, ki Masíh unke liye nahín muá, aur wuh sab nahín mar gae. Wuh ab tak wuhí puráne ádmí hain. Paulús is bát par is qadr zor detá hai aur kahtá hai ki agarchi "main ne Masíh ko bhí jism kí haisiyat se jáná thá magar ab se na jánúngá." Is ke mutafarriq ma'ne ho sakte hain.

(1) Ba'z yih gumán karte hain, ki jis waqt Masíh Yarúsalam men thá, aur ta'lím diyá kartá thá, kisí na kisí waqt Paulús ne us ko dekhá hogá, yá suná hogá. Yih anhoní bát nahín, kyunki Paulús jawání se Yarúsalam men parhne kí garaz se rahtá thá. Agar is bát kí taraf Paulús ishárá kartá hai, to uske ma'ne yih honge, ki jo 'ilm Masíh ke badan ke dekhne se us ke haqq men mujhe milá, main ab us ká kuchh khiyál nahín kartá.

(2) Ba'z musannif yih samajhte hain ki Paulús un logon kí taraf ishárá kartá hai jo is bát par zor dete the ki Masíh Yahúdí thá; wuh makhtún huá. Wuh Músá kí shari'at ko bachpan hí se mántá thá. Wuh 'Idon ke mánne ke liye Yarúsalam men áyá kartá thá. Paulús ne Masíh kí in qaumí báton ká ziyáda khiyál karná befáedá samjhá. In báton ká ta'alluq Masíh kí qaumí

haisiyat se thá, is liye Paulús kahtá hai, ki main Masíh kí qaumiyat ká liház karke us ko nahín mántá hún.

(3) Ba'z in báton kí yih tafsír karte hain ki Paulús Masíh kí zamíní (tentís) 33 baras kí zindagí kí taraf ishárá kartá hai, ki jo Masíh Násarat men barhaí ke ghar men rahá, jo Yisú' Násrí barhaí kahlátá thá, us Yisú' se merá kuchh rishtá o ta'alluq nahín, balki us Yisú' se jo ab ásmán par zindá hai, merá rishtá hai.

(4) Is 16wín áyat kí sab se bihtar tafsír yih hai ki jo khiyálát Yahudion ne Masíh ke haqq men kiye the, ki Masíh Yahúdí hogá, aur is liye hamárí qaum kí barí 'izzat hogí. Paulús aise qaumí khiyálát ko ná-manzúr aur radd karke, goyá yih kahtá hai ki ab Masíh kí maut se us kí qaumiyat ká liház játá rahá. Wuh ab Yahúdí yá Ibrání na giná jáe. Wuh 'Ibn-i-ádam hai; agarchi main Ibrání to hún, par is wajh se main Masíh ke koí ziyáda nazdík nahín ho játá. Jí uthe hue Masíh men zát yá qaum ká khiyál na honá cháhiye. Masíh mujhe 'Ibrání ma'lúm karke koí ziyáda piyár nahín kartá, aur main use uskí maujúda jalálí hálat men Yahúdí yá Násrí nahín samajhtá hún. Yih sab jismí aur qaumí báten mauqúf kí gaín. Ab Masíh men sab ek hí zát o watan ke hain. Masíh kí Kalísiyá men na koí Yahúdí rahá na Yúnání, na khatná rahá na ná-makhtúní, na wahshí na Iskutí, na gulám na ázád, sirf Masíh sab kuchh aur sab men hai, (Qul. iii. 11). 17wín áyat 15wín áyat ká ek natíjá hai. Jo shakhs yih samjhe ki Masíh mere badle men muá to us kí andarúní hálat men aur khiyálát men aisá farq hogá ki darhaqíqat wuh nayá ádmí ban jáegá. Wuh nae dil aur naí ánkhon se sabhon ko dekhegá. Wuh Masíh men hoke us kí taraf se sab chízon aur sab shakhson ko dekhne lagegá. Wuh Masíh kí maut aur zindagí men yahán tak ek ho gayá hai, ki us kí maut aur uskí zindagí, wuh apní hí samajhtá hai. Wuh ab yih kahtá hai, "main Masíh ke sáth maslúb huá hún, aur main jo ab jism men zindagí guzártá hún to Khudá ke bete par ímán láne se guzártá hún," (Gal. ii. 20). Beshakk yih 'ajíb tajribá hai. 'Ajíb is liye ki Masíh kí maut aur zindagí 'ajíb hai; is kí koí thík misál ádmion ke rishton aur iláqon men páí nahín já saktí hai. Sháyad byáh ká rishtá is se kuchh rúhání musháhabat rakhtá hai. Aurat byáh ke waqt goyá apne báp ke ghar aur rishte se judá hokar naí rishtedárí men sharík hotí hai. Biyáhí huí 'aurat puráne rishtedáron ko goyá dúsri ánkhon aur khiyál se dekhtí hai. Uská ghar nayá hai; us ke ádmí ke sab rishtedár uske ho gae hain; jo uske shauhar ká darjá hai, wuhí uská darjá hai; jo shauhar ke dost o dushman hain, wuhí uske dosht o dushman hain. Is liye Paulús yih kahtá hai, "Is liye agar koí Masíh men hai to wuh nayá makhlúq hai; puráni chízen játí rahín, dekho wuh naí ho gaí," (áyat 16, muqábalá karo Rúm. vii. 1-6).

Masíhion kí is 'ajíb rishtedárí, aur azím, be-bayán aur be-misl tabdílí ká báni kaun hai? Is ká báni insán nahín hai; is ká báni Masíhí nahín hai; is ká báni rasúl nahín hai; aur is ká báni kalísiyá nahín hai, balki yih 'ajíb tabdílí Khudá kí taraf se hai. "Aur sab chízen Khudá kí taraf se hain, jis ne Masíh ke wasíle se apne sáth hamárá mel miláp kar diyá, aur mel miláp kí khidmat hamáre supurd kí," (áyat 18). Baní ádam gunáh ke sabab se Khudá se judá ho gae hain; Khudá ne Masíh kí maut ke wasíle wuh judáí miṭá dí hai. Insán ne apne 'amál se yá kisí hikmat se yih judáí dúr nahín kí, balki Khudá hí ne khud Masíh ke wasíle se hamárá mel miláp kiyá hai. Mel miláp ke ma'ne yih nahín hain, ki gunahgár insán ne jo dushmaní Khudá kí taraf se dikhái thí, usko chhoṛ diyá yá Masíh ko qubúl kar liyá. Mel miláp karná insán ká fa'il mutlaq nahín hai, balki kull Khudá ká fa'il hain. Mel miláp kí rok-ṭok insán ká gunáh, jab tak ki gunáh Khudá ke huzúr se nikálá na jáe, Khudá insán se mel miláp nahín kar saktá. Kis ne Khudá ke huzúr se insán ke guháhon ko dúr kiyá? Kyá insán ne? Kyá insán ke nek kámon ne? Hargiz nahín. Khudá ne khud Masíh kí maut ke wasíle se baní-ádam ke gunáhon ko jin ke sabab se we Khudá ke dushman ban gae the, dúr kar diyá. Itní dúr jitná ki púrab pachchhim se dúr hai. Injíl kí khush-khabarí yihí hai ki Khudá ne hamáre sáth mel miláp kar liyá. Yihí Injíl hai jis kí khushí kí khabar sunáne ko Masíh ke mannád har mulk men játe hain. Injíl yih nahín hai ki gunahgár insán apne gunáhon ko chhoṛ de aur Masíh par ímán láe; yih báten to mel-miláp ká natíjá hai na ki sabab. Injíl yih nahín kahtí ki ai gunahgáro, tum Masíh par ímán láo, aur tab hí Khudá tum se mel miláp kar legá, balki Injíl yih kahtí hai, "Khudá ne Masíh ke wasíle se mel miláp kar liyá." Yih ek khiyálí bát nahín hai, yih ek haqíqat hai. Injíl nek nasíhat kí bát nahín hai; Injíl ek khushí kí khabar hai. Nasíhat âur bát hai aur khabar âur bát. Masíh ke rasúl aur mannád sirf nasíhat dene ko nahín bheje gae balki ek 'ajib mel miláp kí khabar dene ko. Khushí kí khabar yih hai ki Khudá ká gazab jo gunáh kí taraf se hai Masíh par názil huá aur ab Khudá kí rástí ham gunahgáron ko halák na karegí. Yih rástí Masíh kí salíbí aur l'ánatí maut ke wasíle se záhir huí. Khúdá ne mel miláp to kar liyá, magar us ne yih Masíh ke wasíle se kiyá, (áyat 19.) Us ne Masíh ke zimme dunyá kí taqsíron ko lagáyá "Dusre din us ne Yisú' ko apní taraf áte dekhkar kahá, dekho yih Khudá ká Barrá hai jo dunyá ká gunáh uṭhá le játá hai," (Yuh. i. 29). Khudá Masíh se báhar hoke apne sáth dunyá ká mel miláp nahín kartá. Agar koí púchhe ki is ká kyá subút hai ki Khudá ne Masíh men hoke dunyá se mel miláp kiyá hai, is ke do jawáb unníswín áyat men páe játe hain. (i) Yih ki Masíh kí maut ke waqt se Khudá ne gunahgáron kí taqsíron

ko Masíh ke zimme lagáyá, na ki unke zimme. (ii) Khudá ne rasúloṉ o qásidoṉ ko tamám dunyá meṉ bhej diyá hai ki mel miláp kí khushí kí khabar phailáeṉ. "Kyunki báp ko yih pasand áyá ki sárí ma'múrí usí meṉ sakúnat kare, aur uske khún ke sabab jo salíb par bahá sulh karke, sab chízoṉ ká usí ke wasíle se apne sáth mel kar le, khwáh wuh zamín kí hoṉ, khwáh ásmán kí, aur us ne ab us ke jismání badan meṉ maut ke wasíle se tumhárá bhí mel kar liyá, jo pahle khárij aur bure kámoṉ ke sabab dil se dushman the, táki wuh tum ko muqaddas, be-'aib aur be-'ilzám banákar apne sámne házir kare," (Kul. i. 19-22).

Hásil-i-Kalám.

(1) Jí uṭhe hue Masíh ke sáth us ke ímán lánewáloṉ ká aisá rishtá paidá huá hai jo nayá aur rúhání aur sab 'ám rishtoṉ se afzal aur muqaddam hai. Puráne rishte jitne hoṉ is nae rishte ke mátaht haiṉ. Maslan Masíh ne khud is nae rishte aur bháí bandí ke haqq meṉ bhí yih farmáyá: "Kaun hai merí máṉ aur kaun hai mere bháí? aur apne shágirdoṉ kí taraf háth baṛhákar kahá, dekho merí máṉ aur mere bháí yih haiṉ, kyúṉki jo koí mere ásmání báp kí marzí par chale, wuhí merá bháí aur bahin aur máṉ hai," (Matí xii. 46-50). "Jo koí báp yá máṉ ko mujh se ziyáda 'azíz rakhtá hai wuh mere láiq nahíṉ, aur jo koí beṭe yá beṭí ko mujh se ziyáda 'azíz rakhtá hai wuh mere láiq nahíṉ," (Matí x. 37-39). Beshakk máṉ báp kí 'izzat karní aur unko mánná Khudá ká hukm hai, par agar máṉ báp ká hukm âur ho to Khudá ke hukm ko muqaddam jánkar mánná cháhiye, cháhe máṉ báp náráz hoṉ yá na hoṉ. Yahúdí sardároṉ ne Patras aur Yahanná Rasúloṉ ko yih tákíd kí, ki Yisú' ká nám lekar hargiz bát na karná, aur na ta'lím dená, magar Patras aur Yahanná ne jawáb meṉ un se kahá, ki tum hí insáf karo, áyá Khudá ke nazdík yih wájib hai, ki ham Khudá kí bát se tumhárí bát ziyáda suneṉ," ('Amál iv. 18, 19).

(2) Masíhí kalísiyá meṉ qaumiyat aur jism kí haisiyat ká liház kiyá na jáe; qaum kí diwáreṉ Masíh kí maut ke wasíle se toṛ ḍálí gaíṉ. Masíh par ímán lánewálá us kí maut meṉ sharík hokar apní purání qaum kí nisbat murdá giná játá hai; aur ab jí uṭhe hue Masíh meṉ nayá makhlúq giná játá hai. In dinoṉ meṉ aksar yih sawál sunne meṉ átá hai, ki jo judáiyáṉ qaumiyat ke sabab se hotí haiṉ, we kis hikmat yá wasíle se dúr kí jáweṉ? Is ká ek jawáb yih hai ki Masíhí apní Masíhí bháí-bandí ko apní qaumiyat kí bháí-bandí se bihtar aur muqaddam samjhe. Wuh yih khiyál kare ki maiṉ Masíh ke sáth maslúb huá; merí qaumiyat us purání hálat se ta'alluq rakhtí hai, jo maut ke waqt mauqúf huá; maiṉ ab Khudá kí nazr meṉ aur Khudá ke ghar meṉ na Hindustání na Punjábí na Bengálí aur na Angrez aur na Amrikan húṉ. Maiṉ Masíhí húṉ. Ya'qúb Rasúl kí yih nasíhat

kí báten pur-matlab aur gaur-talab hai. "Ai mere bháio, hamáre Ḳhudáwand zul-jalál Yisú' Masíh ká ímán tum men tarafdárí ke sáth na ho," (Ya'q. ii. 1).

(3) Ḳhudá mel miláp karnewálá hai, na insán, na tauba', na ímán, na nek-'amál: yih sab mel miláp ke phal hain, na ki uskí jaṛ; jaṛ Ḳhudá ke dil men hai, na ki insán ke dil men. Mel miláp Ḳhudá ká kám hai. Kyá insán jahán ke gunáh ká bojh uṭhá saktá, yá Ḳhudá ke huzúr se use le já saktá hai? Hargiz nahín. Jab tak yih gunáh Ḳhudá ke huzúr se dúr kiyá na jáe, tab tak mel miláp kaise ho saktá hai? Ḳhudá ne Masíh men hoke is ko dúr kiyá. Malámat karnewálí tamíz, ná-tawánáí, bekasí aur ná-ummedí, yih sab haqíqí chízen hain aur Ḳhudá ke qahr o gazab ká izhár hain. Koí yih na soche ki yih dilí ḳhauf o ghabráhaṭ be-bunyád hain, yá ki insán gunáh ke natíjon ko, maslan malámat karnewálí tamíz, ḍar, sharm, jhúṭh, dushmaní, hasad, magrúrí wagairá áp nikálkar Ḳhudá se mel kar saktá hai. Ḳhudá, Masíh kí salíb ke wasíle se in ko dúr nikál phenktá hai. Wuh Pák Rúh dil men bhejkar wahán nayá maḳhlúq paidá kar detá hai.

(4) Ḳhudá aur insán ke mel miláp kí jagah Masíh kí salíb hai, wahán Ḳhudá ne gunáh kí taraf apná qahr o gazab dikhláyá, aur jo sazá gunáh ko dená wájib thí wuh Masíh par názil huí; wahán yih bát záhir kí gaí ki Ḳhudá gunáh se nafrat rakhtá hai, (Rúm. iii. 25, 26). Gunahgár insán Masíh ko 'Ibn-i-Ádam jánkar aur apne gunáhon ká fidákár pahchánkar yih dekhtá hai ki main ne Masíh men hoke wuh l'ánatí maut pá lí jo gunáh kí sazá hai, ('Ibránion ii. 9-15 aur iv. 15, 16).

Sawálát jo paṛhnewálá apne dil se kare.

(1) Kyá main Masíh men is qadr paiwand hún, ki main jism kí haisiyat se ádmion ko nahín dekhtá hún, balki jo Masíhiyat un men hai us ke sabab unkí qadr apní qaumiyat se ziyáda samajhtá hún?

(2) Kyá Masíhí kí bháí-bandí mere liye ek haqíqat hai, yá sirf ek 'aqlí aur ḳhiyálí bát hai?

(3) Kyá main is bát par gaur kiyá kartá hún, ki Ḳhudá kí taraf se yih mel miláp ká intizám kiyá gayá hai, na merí taraf se na mere nek 'amál ke sabab se? Kyá main Masíh-i-maslúb men apne ko ek mujrim gunahgár pahchántá hún?

(4) Kyá main apní taqsíron ko Masíh par ladá huá dekhkar sharm khátá hún ki wuh merí taqsíron ke sabab se salíb par nangá kiyá gayá, gháyal kiyá gayá aur wahán Ḳhudá ká qahr jo mujh par ánewálá thá us par á paṛá? Kyá yih ek haqíqat hai? Kyá main taqsír karke us ko dobárá salíb dún? Ai mere dil, Masíh-i-maslúb kí taraf dekhtá já, ki tere gunáhon ke sabab se us par gazab-i-Iláhí názil huá; Tú apní taqsíron se nafrat karke unhen chhoṛ de.

Ayát 20, 21.—(20) Pas ham Masíh ke elchí hain; goyá hamáre wasíle se Ḳhudá iltimás kartá hai: ham Masíh kí taraf se minnat karte hain, ki Ḳhudá se mel miláp kar lo. (21) Jo gunáh se wáqif na thá, usí ko us ne hamáre wáste gunáh ṭhahráyá, táki ham us men hokar Ḳhudá kí rástbází ho jáen.

Masíh ke elchí.

Paulús apne ko Masíh ká elchí samajhkar 'ajíb bayán kartá hai ki "goyá Ḳhudá hamáre wasíle se iltimás kartá hai," (áyat 20). Kyá baṛe bádsháh ke elchí kisí se iltimás karte hain, yá baṛí sanjídagí se hukm dete hain? Kyá wuh apne bádsháh ke ná-farmánbardáron se minnat kartá hai ki tum bádsháh se mel miláp kar lo, yá sakhtí se farmánbardárí ká hukm sunátá hai? Paulús ne apne bádsháh ká sá mizáj páyá thá. Maslan, Masíh ne Yarúsalam se yún minnat kí, "ai Yarúsalam, ai Yarúsalam, jo nabion ko qatl kartí hai, aur jo tere pás bheje gae unhen sangsár kartí hai; kitne bár main ne cháhá ki jis tarah murgí apne bachchon ko paron tale jam'a kar letí hai, usí tarah main bhí tere laṛkon ko jam'a kar lún, magar tum ne na cháhá," (Matí xxiii. 37). Jo mizáj Masíh ká thá, wuh Paulús men bhí záhir huá. Is liye wuh iltimás ke sáth Masíh kí taraf se minnat kartá hai, ki tum Ḳhudá se mel miláp karo. Kyá jo shakhs yún boltá hai, wuh Paulús Farísí hai, yá nayá makhlúq hai? Kyá Farísiáná chízen jo puráni chízen thín játí na rahín? (áyat 17). Masíh kí Injíl ká iltimás yihí hai ki ai sab logo jo gunáh ke sabab se Ḳhudá ke dushman ho gae ho, yih ḳhushí kí ḳhabar suno, ki Ḳhudá ne Masíh ke wasíle se apne sáth dunyá ká mel miláp kar liyá hai. Ham uske elchí hain; hamáre wasíle se us ne yih ḳhushí ká paigám bhejá hai, ki jo mel miláp Ḳhudá ne Masíh kí salíbí aur l'ánatí maut ke wasíle se kar liyá hai, qubúl karo. Gunáh ke sabab se jo díwár Ḳhudá ke aur gunahgár insán ke bích men khaṛí huí, wuh Masíh kí maut se girái gaí hai. Ab Ḳhudá ke huzúr men har ek ke liye ráh khul gaí hai. Jis waqt Masíh ne salíb par apní ján dí, to haikal ká pardá phaṭ gayá, ki yih bát záhir ho ki ab Ḳhudá aur insán ke bích men koí judáí ká pardá nahín hai. "Jo gunáh se wáqif na thá, usí ko us ne hamáre wáste gunáh ṭhahráyá, táki ham us men hokar Ḳhudá kí rástbází ho jáen," (áyat 21). Masíh ke wasíle se Ḳhudá se mel miláp na karná Masíh kí maut ko haqír jánná hai; yihí Masíh kí maut ko 'ám maut samajhná hai; yihí Masíh ko gunahgár ṭhahráná aur uskí maut ko gunahgár kí maut samajhná aur qarár dená hai. "jo gunáh se wáqif na thá." Yih úpar kí 15wín áyat kí taísír

hai. Masíh begunáh thá, chár gawáhon se uskí begunáhí sábit hotí hai.

(1) Masíh ne khud yih dáw'a kiyá. Us ne Yahúdí mukhálifon se kahá "tum men se kaun mujh par gunáh sábít kartá hai?" (Yuh. viii. 46). Us ne kabhí gunáh ká iqrár nahín kiyá, lekin yih bát sáf záhir hai, ki bare bare nabion ne apne gunáhon ká iqrár kiyá aur taubá bhí kí. Magar Masíh ke gunáh ká iqrár, yá uskí taubá ká mutlaq zikr yá ishára tak bhí páyá nahín játá.

(2) Jo jurm Yahúdion ne Masíh par lagáyá, Pilátus Rúmí hákim ne apní kacherí men bahut tahqíqát karke yih faisala kiyá, "Main uská kuchh jurm nahín pátá," (Yuh. xviii. 38). Phir jis Rúmí Subedár ne uskí salíbí maut ká kull májirá dekhá, to us ne Khudá kí baráí kí aur kahá, "beshakk yih ádmí rástbáz thá," (Luqá. xxiii. 47). Jo ta'assub ko chhorke Injíl ko parhegá, wuh mánegá kí Masíh begunáh thá.

(3) Tísrá gawáh, Masíh ke sakht mukhálif iblís ne, bár bár us se muqábalá karke, us men kuchh nahín páyá jis ke zarie se wuh use ázmáke girá de. Nápák rúhon ne mán liyá ki wuh pák aur quddús hai. Ek din ká zikr hai ki Masíh ek shakhs men se bahut sí badrúhon ko nikálne par thá, "us shakhs ne barí áwáz se chillákar kahá, Ai Yisú', Khudá Ta'alá ke Bete, mujhe tujh se kyá kám? Tujhe Khudá kí qasm detá hún, mujhe 'azáb men na dál, kyunki wuh us se kahtá thá, ki Ai nápák rúh, us ádmí men se nikal á," (Mar. v. 7, 8.)

(4) Masíh kí begunáhí ká chauthá gawáh Khudá khud hai. Khudá ne yih gawáhí dí, ki yih merá piyárá Betá hai jis se main khush hún. Us ne Masíh men kuchh gunáh nahín páyá. 21wín áyat ká mazmún yih hai ki Khudá ne apne piyáre begunáh Bete par jahán ká gunáh ládá, ki wuh use uthá le jáwe. Masíh-i-maslúb ke wasíle Khudá ke iráde se jahán ke gunáh ká kaffára ho gayá. Masíh ne salíb par gunáh kí l'ánatí maut sah lí. Wuh gunáh ke sabab se mala'ún thahrá. Gunáh kí mazdúrí maut hai, pas Masíh ne salíbí maut sahke gunáh kí mazdúrí páí. Khudá aur Baní Ádam ke darmiyán gunáh misl únche pahár ke khará thá. Khudá ne Masíh kí salíbí maut ke wasíle se wuh pahár bilkul girá diyá. Kabhí kabhí yih sunne men átá hai ki Khudá mahabbat hai, pas gunáh ke liye Masíh kí qurbání kí kuchh zurúrat nahín hai. Khudá kí mahabbat káfí hai; us kí mahabbat na qurbání na gunáh ke kaffáre ká taqázá kartí hai, aur gunáh ke kaffáre kí kuchh zurúrat nahín hai. Ham bhí khushí se kahte hain ki Khudá mahabbat hai aur isí sabab se us ne áp hí hamáre gunáhon ke kaffáre ke liye ek láiq qurbání thahráí hai. Yih kaffárá us kí mahabbat ká izhár aur subút hai. "Mahabbat is men nahín ki ham ne Khudá se mahabbat kí balki is men hai ki us ne ham se mahabbat kí aur hamáre gunáhon ke kaffáre ke liye apne bete ko bhejá," (1 Yuh. iv. 10). Khudá kí

mahabbat ká natíjá sirf yih nahín hai ki ham Masíh kí maut men sharík hokar gunáh kí sazá se chhút játe hain, balki 'aláwa is ke ham Masíh men hoke Khudá ke sámhne aise ban játe hain jaise Masíh. Us kí rástbází us ke ímán lánewálon kí rástbází tasawwur kí játí hai. Jaise wuh Khudá ke huzúr men maqbúl aur pasandídá hai, waise hí us ke ímán lánewále bhí samjhe játe hain. Yih kyá hí mubárak aur tasallí-bakhsh paigám hai, aur kyá hí mubárak is paigám ke elchí hain? Chunánchi likhá hai ki "kyá hí khush-numá hain unke qadam jo achchhí chízon kí khush-khabarí dete hain," (Yas. lii. 7; Rúm. x. 15).

Hásil-i-Kalám.

(1) Masíh ke elchí ká kháss aur muqaddam paigám yih honá cháhiye:—(i) Yih ki Masíh salíbí aur l'ánatí maut sahke hamáre gunáhon ke kaffára ke liye qurbán huá. (ii) Ki Khudá ne hamáre gunáhon ke sabab se hamárí 'iwaz men Masíh ko gunáh kí sazá dí. (iii) Yih ki Khudá kí mahabbat sirf Masíh kí salíbí maut hí ke wasíle se sábit hotí hai, na ki khilqat kí paidáish aur Baní Ádam kí maujúdá hálat se. (iv) Jis hál ki Khudá ne apne Bete hí ko dareg na kiyá, balki ham sab kí khátir use l'ánatí maut ke hawále kar diyá, wuh uske sáth aur sab chízen bhí jo hamáre haqíqí fáeda ke liye hon zurúr bakhshegá. (Rúm. viii. 32). (v) Yih ki gunahgár insán, Masíh par ímán láne se, rástbá zthahartá hai, jaise likhá hai ki "Ibráhám ímán láyá aur yih uske liye rástbází giná gayá," Ham bhí usí ráh se rástbáz thahar sakte hain, (Rom. iv. 3; Zabúr xxxii. 1).

(2) Masíh ká elchí iltimás ke sáth paigám sunáwe; wuh is bát ko yád kiyá kare ki sunnewále apne gunáhon ke sabab se Khudá ke gazab ke tale pare hue hain, aur unke bachne kí sirf ek hí ráh hai, ya'ne wuh ráh jo Masíh ne kholí. Pas uská elchí us hí akelí ráh ko bachne kí ráh batláwe. Agar sunnewálá Masíh ke elchí ká yih paigám qubúl na kare to wuh halák hogá. Liháza jaisá mihrbán aur wafádár elchí apne bádsháh ke mukhálifon ko samjhátá hai; aur jis taur se ki wuh apne bádsháh ke paigám ko unhen is ummed aur is taríq par sunátá hai, ki we apní sarkashí aur bagáwat ko chhorkar mua'fí aur mel miláp ká kalám sun len, pas usí mizáj aur shafaqat aur iltimás ko kám men lákar Masíhí elchí bhí salíb ká kalám sunáwe. Paulús yún hí sunátá thá. (1 Kurinthion ii. 1-4; 2 Kur. ii. 4; 1 Thas. ii. 7-12; 'Amál xx. 14-38). Khudá Baní Ádam ká Báp hai; pas jaise mihrbán báp apne náláiq beton se iltimás kartá hai, Masíh ká elchí bhí usí tarah iltimás kare. Khoe hue bete kí tamsíl men likhá huá hai ki bare bete ne báp se ná-khush hoke ghar men jáne se inkár kiyá, magar báp apne bete kí nárází aur náhaqq gussa ká kuchh khiyál na karke báhar jáke use manáne lagá, (Lúqá xv. 28).

(3) Masíh ke elchí ko yád karná cháhiye ki Ḳhudá mere wasíle se iltimás kartá hai. Ḳhudá ke huzúr meṉ lákhoṉ lákh pák firishte uská paigám sunáne ko, jis jagah wuh jáne ká hukm de, ámádá khaṛe rahte haiṉ. Har ek goyá yih kahtá hai ki maiṉ házir húṉ, mujhe bhejiye. "Us waqt maiṉ ne Ḳhudáwand kí áwáz suní, jo bolá ki maiṉ kis ko bhejúṉ, aur hamárí taraf se kaun jáegá. Tab maiṉ bolá, maiṉ házir húṉ, mujhe bhej."

Sawálát jo paṛhnewálá apne dil se kare.

(1) Kyá maiṉ ḳhushí se is haqíqat par gaur kiyá kartá húṉ ki Ḳhudá ne mere sáre gunáhoṉ ko mua'f kiyá, aur áp hí mere pás mel miláp ká paigám bhejá hai?

(2) Kyá maiṉ is bát par gaur kiyá kartá húṉ ki Masíh kí salíbí aur l'ánatí maut ke wasíle se mujhe gunáhoṉ kí mua'fí milí aur Ḳhudá ke huzúr meṉ jáne kí ráh khul gaí hai?

(3) Kyá, jo Masíh par ímán lánewále na hoṉ, maiṉ iltimás ke sáth un se minnat kartá húṉ ki we Masíh ko apná naját-dihindá qubúl kareṉ? Yá kyá maiṉ be-parwáhí se aur be-soche samjhe un se Masíh ke báre meṉ báteṉ kartá húṉ?

(4) Kyá maiṉ Masíh ká elchí yá mannád honá ek sab se 'álá darje ká 'uhdá samajhtá húṉ, yá us ko haqír jántá húṉ?

(5) Agar Ḳhudáwand Yisú' Masíh apní Pák Rúh ke zarie se mujh se yih kahe, ki maiṉ apná paigám tere wasíle se an-paṛhoṉ, aur unke pás jo logoṉ kí nazar meṉ haqír aur zalíl haiṉ, bhejná cháhtá húṉ, to kyá maiṉ ḳhush hoúṉgá yá ná-ḳhush? Kyá maiṉ fauran ḳhushí ke sáth yih kahúṉgá, ki Ai Ḳhudáwand, maiṉ házir húṉ, mujhe bhej.

BAB VI.

Áyát 1-13.—(1) Aur ham jo us ke sáth kám men sharík hain, yih bhí iltimás karte hain, ki Ḳhudá ká fazl jo tum par huá, befáida na rahne do; (2) kyúnki wuh kahtá hai, ki Main ne qubúliyat ke waqt terí sun lí, aur naját ke din terí madad kí: dekho, ab qubúliyat ká waqt hai; dekho, yih naját ká din hai: (3) ham kisí bát men thokar kháne ká koí mauqa' nahín dete, táki hamárí ḳhidmat par harf na áe; (4) balki Ḳhudá ke ḳhádimon kí tarah har bát se apní ḳhúbí záhir karte hain, bare sabr se, musíbaton se, ihtiyájon se, tangion se, (5) kore kháne se, qaid hone se, hangámon se, mihnaton se, bedárion se, fáqon se, (6) pákízagí se, 'ilm se, tahammul se, mihrbání se, Rúhu'l Quds se, beriyá mahabbat se, (7) kalám i haqq se, Ḳhudá kí qudrat se; rástbází ke hathiyáron ke wasíle se jo dahine báen hain, (8) 'izzat aur be'izzatí ke wasíle se, badnámí aur neknámí ke wasíle se; go gumráh karnewále ma'lúm hote hain, phir bhí sachche hain; (9) gumnámon kí mánind hain, táham mashhúr hain; marte huon kí mánind hain, magar dekho, jíte hain; márkhánewálon kí mánind hain, magar ján se máre nahín játe; (10) gamgínon kí mánind hain, lekin hamesha khush rahte hain; kangálon kí mánind hain, magar bahuteron ko daulatmand kar dete hain; nádáron kí mánind hain, táham sab kuchh rakhte hain. (11) Ai Kurinthio, ham ne tum se khulkar báten kín, aur hamárá dil tumhárí taraf se kusháda ho gayá. (12) Hamáre dilon men tumháre liye tangí nahín, magar tumháre dilon men tangí hai. (13) Pas main farzand jánkar tum se kahtá hún, ki tum bhí us ke badle men kusháda-dil ho jáo.

Masíh ke Ḳhádim ká Sanad-náma.

Paulús ne derh baras tak shahr-i-Kurinthus men Masíh-i-maslúb kí manádí kí thí; Masíh ne usko is pák ḳhidmat ke liye makhsús kiyá thá. "Masíh ne mujhe baptismá dene ko nahín bhejá, balki ḳhush-ḳhabarí sunáne ko; aur wuh bhí kalám kí hikmat se nahín, táki Masíh kí salíb be-tásír na ho. "Kyúnki salíb ká paigám halák honewálon ke nazdík to bewaqúfí hai,

magar ham naját pánewálon ke nazdík Khudá kí qudrat hai," (1 Kur. i. 17, 18). Kurinthion men se bahuton ne Masíh ko qubúl kiyá thá, aur unká iqrár yih thá ki Khudá ke fazl se Masíh kí salíbí maut ke wasíle se ham ne gunáhon kí mua'fí aur Khudá se mel miláp páyá hai. Ab ham naját-yáftá hain, magar afsos un men se kitne is fazl ko apní ná-farmání ke sabab náqis o be-tásír qarár dete the. Jaise ki koí maríz 'umdá se 'umdá dawá aur khurák kháwe, aur uske sáth hí kuchh zahr kí chíz bhí kháwe to us hálat men dawá kyá kar saktí hai, siwá is ke ki wuh fuzúl o náqis thahre. Pas Khudá ká fazl tásír-bakhsh tab hí hotá hai, jab Masíh par ímán lánewále Masíh se naí aur Pák zindagí pákar uskí tabí'at aur taríqa ke mutábiq chalte hain. Agar wuh naí insániyat ke taríq par na chale to Khudá ká fazl be-tásír hotá hai. Paulús ko yih andeshá thá ki agarchi ba'z Kurinthí Masíhí Khudá ke fazl ko qubúl to karte aur Masíh-i-maslúb kí taraf dekhte bhí hain, taubhí wuh naí zindagí ká pák chál o chalan nahín dikháte, is liye wuh un se iltimás kartá hai, ki Khudá ká fazl jo un par huá befáeda rahne na páwe, (áyat 1). Agar koí kahe ki Masíh ne mujh se mahabbat kí, yahán tak ki us ne apní ján mere liye dí, to us shakhs ke roz-marra chál o chalan par Masíh kí is mahabbat se bahut asar hogá. Khudá ká fazl us shakhs kí kull bol-chál, raftár-o-guftár par pur-tásír hogá. Ímán láne se peshtar, jo uská hál thá, us men aur is waqt ke chál o chalan men bahut farq hogá. Aur agar farq na ho, aur wuh Masíh ke hukm ko 'amal men láne men beparwáh ho, to yaqín jáno ki us ne Khudá ke fazl ko 'abas páyá hai. Is andeshe se ki ba'z Kurinthí Masíhion ke chál o chalan par kuchh 'asar nahín huá, Paulús un se iltimás kartá hai ki wuh Khudá ke us kalám ko sun len, "Dekh main ne qubúliyat ke waqt terí suní," (áyat 2). Wuh kahtá hai, ki Ai gáfil Masíhí, tere liye ab qubúliyat ká waqt hai, dekh yihí tere liye naját ká din hai. Yih na samajh ki Khudá ká fazl hamesha tak tere liye maujúd rahegá. Yih bhí na samajh ki jis waqt tú cháhe mua'fí pá legá, aur jis waqt tere jí men áe tú is fazl ke sabab Khudá se mel kar legá. Agar tú yún hí be-parwáhí se rahe, to qubúliyat ká waqt guzar jáegá aur naját ká din háth se játá rahegá. Abhí tere liye, Ai Kurinthí Masíhí, mauqa hai, tere liye áj hí naját ká din hai, aur agar tú is ke bar'aks dhíl detá rahe to khauf khá, kyunki Khudá ká fazl jo tujh par huá tere liye be-fáeda o be-tásír hogá. Paulús ko yih andeshá bhí huá, ki aisá na ho ki merí be-parwáhí aur nádání ke sabab se Khudá ká fazl kisí ke liye be-fáeda thahre aur wuh uskí barkaton se mahrúm rahe, is liye wuh yih kahtá hai, "Ham kisí bát men thokar kháne ká mauq'a nahín dete táki hamárí khidmat par harf na áe." Is ká matlab yih hai ki kabhí kabhí aisá hotá hai ki mannád yá mubashshir yá pásbán ke chál chalan ke sabab se sunnewále thokar kháte hain, we us men kuchh magrúrí yá lálach yá hasad

yá gussá, yá bad-gumání yá sustí yá bad-mizájí wagaira dekhke kahte hain ki dekho us men aur ham men kyá farq hai, jaise ham hain waise hí wuh hai. Wuh kahtá hai magar kartá nahín; uskí nasíhat 'umdá to hai magar uská namúná kuchh âur hai; uske haqq men yih masal ṭhík átí hai, "ai hákim apná 'iláj kar, tab ma'lúm hogá ki terí dawá tásír-bakhsh hai." Paulús ne aise nuktá-chíní 'itiráz karnewálon ká khiyál karke bahut cháhá aur bahut koshish bhí kí, ki mere chál o chalan men koí aisá nuqs yá khatá yá qusúr na ho, ki jis se sunnewálá ṭhokar kháe, aur Injíl kí khush-khabarí ko náqis jánkar qubúl na kare, kyunki agar mere chál o chalan men koí aisí bát pái jáe to merí khidmat be-tásír aur bephal hogí. Maslan Kurinthí Masíhion men ba'z kamzor bháí the jin ko but-parastí kí ádat thí; is liye agar us gosht ko jo but kí qurbán-gáh ke sámhne guzráná gayá thá main khá lún to wuh ṭhokar kháegá. Pas wuh kahtá hai, "Is sabab se agar khánā mere bháí ko ṭhokar khiláe to main hargiz gosht na kháungá, táki apne bháí kí ṭhokar ká sabab na hoún," (1 Kur. viii. 13). Isí sabab se Paulús ne Kurinthí Kalísiyá se apne guzára ke liye kuchh na liyá, hálánki yih uská haqq thá. Dekho 1 Kur. ix. 11, 12, 19, 23.

4 áyat se 10 áyat tak Paulús dikhlátá hai ki main ne Masíh kí khidmat yún kí, ki koí shakhs dar-haqíqat mere chál chalan yá namúna ke sabab se ṭhokar na kháe. Nuktá-chínon ká múnh band karne kí ummed se us ko apní khidmat kí safáí aur khud-inkárí aur ján-fishání ká bayán karná paṛá. 28 alfáz yá fiqron se Paulús apne chál chalan kí khásiyaton ká zikr kartá hai, aur ham in par zará gaur karne se Masíh ke sachche khádim kí khúbion aur khásiyaton ko daryáft kar sakte hain Yih khásiyaten Masíh ke sachche khádim kí sanad tasawwarí jáen.

(1) *Bare sabr se.* Áyat 4.—Jo daur Paulús ke sámhne darpesh thí, wuh us men bare sabr se daurtá játá thá, ('Ibránion xii. 1-4; 2 Kur xii. 13; 2 Tim. iii. 10).

(2) *Musíbaton se.*—Jis waqt Khudáwand Yisú' Masíh ne Paulús ko apná shágird hone ke liye buláyá, us ne us ko sáf jatá diyá ki mere nám kí khátir tujh ko kis qadr musíbat aur dukh uṭháná paregá, ('Amál ix. 16).

(3) *Ihtiyájon se.*—Paulús ihtiyájon men khush thá, is liye ki unke zarie so wuh rúhání báton men ziyáda zoráwar bantá játá thá, (2 Kur. xii. 10). Us ne yaqín kiyá ki merá Khudá apní daulat ke muwáfiq Masíh Yisú' men merí har ek ihtiyáj rafá karegá, (Fil. iv. 19).

(4) *Tangion se.*—Paulús ne jáná ki in tangion ke wasíle se main Masíh ke ziyáda nazdík khínchá jáungá, us ne yaqín kiyá ki in tangion aur Khudá kí us mahabbat men jo wuh mujh se rakhtá hai kuchh ikhtiláf nahín hai. "Kaun ham ko Masíh kí

mahabbat se judá karegá, musíbat yá tangí, yá zulm yá kál yá nangápan, yá khatrá yá talwár, ?" (Rúm. viii. 35).

(5) *Kore kháne se.*—"Main ne Yahúdion se pánch bár ek kam chálís chálís kore kháe," (2 Kur. xi. 24; 'Amál xvi. 22, 23), aur muqábalá karo (Istisná xxv. 3).

(6) *Qaid hone se.*—'Amál xvi. 20; xxiv. 27; xxv. 27; xxvi. 29; xxviii. 16; Ifs. iii. 1).

(7) *Hangámon se.*—('Amál xiii. 50; xiv. 2-5; xvii. 5).

(8) *Mihnaton se.*—"Main ne kisí kí chándí yá sone yá kapre ká lálach nahín kiyá. Main ne tum ko sab báten karke dikhá dín, ki is tarah mihnat karke kamzoron ko sambhálná aur Khudáwand Yisú' kí báten yád rakhná cháhiye, ki us ne khud kahá; Dená lene se mubárak hai," ('Amál xx. 33, 35). Ai bháiyo tum ko hamárí mihnat aur mashaqqat yád hogí, ki ham ne tum men se kisí par bojh na dálne kí garaz se, rát din mihnat mazdúrí karke, tumhen Khudá kí khush-khabarí kí manádí kí," (1 Thas. ii. 9; iv. 11; 2 Thas. iii. 7, 9).

(9) *Bedárion se.*—"Is liye jágte raho aur yád rakkho ki main tín baras tak rát din ánsú bahá bahákar har ek ko samjháne se ba'z na áyá," ('Amál xx. 31; xxvii. 14-44, aur muqábalá karo (Matí xxvi. 36-46; Luqá xvii. 32; xxii. 45, 46).

(10) *Fáqon se.*—('Amál ix. 8, 9; xi. 19; Matí ix. 14, 15).

(11) *Pákízagí se.*—Áyat 6, Tum bhí gawáh ho aur Khudá bhí, ki tum se jo ímán láe ho ham kaisí pákízagí aur rástbází aur be'aibí ke sáth pesh áe. (1 Thas. ii. 10; Ifs. iv. 22, 24, 29).

(12) *'Ilm se.*—(1 Qur. xiv. 19, 20; Ifs. iii. 4; Phil. iii 8, 12).

(13) *Tahammul se.*—('Amál xix. 8-10; xx. 31; 'Ibr. vi. 15).

(14) *Mihrbání se.*—(Rúm. xv. 25, 26, 28; Gal. ii. 10; 1 Kur. xvi. 1-3).

(15) *Rúh-ul-Quds se.*—('Amál xx. 22, 23; 1 Thas. i. 15; Rúm. xv. 18, 19; 1 Pat. i. 12).

(16) *Beriyá mahabbat se.*—(Rúm. xii. 9, 10, 19, 20; 1 Kur. xiii. 1; viii. 1; 1 Tim. i. 5; Ya'qúb iii. 17).

(17) *Kalimá-i-Haqq se*, (Áyat 7)—Kalimá-i-Haqq se Injíl kí ta'lím murád hai, (Ifs. i. 13; Fil. i. 5). Paulús Kalimá-i-Haqq, ya'ne Injíl ke sunáne se apní khúbí záhir kartá thá, (áyat 4.)

(18) *Khudá kí qudrat se.*—Khudá Paulús kí gawáhí ke wasíle se apní qudrat záhir kartá thá. "Tumhárá ímán insánon kí hikmat par nahín, balki Khudá kí qudrat par mauqúf ho," (1 Kur. ii. 5; Rúm. i. 16).

(19) *Rástbází ke hathyáron ke wasíle se.*—Rástbází ke hathyáron ke nám Ifsion ke chhatthe báb men darj hain. Maslan *Kamarband* se sachchái murád hai; *Sipar* se ímán murád hai; *Bakhtar* se rástbází murád hai; *Khod* se ummed murád hai;

Talwár se Khudá ká kalám murád hai. Paulús ke dahine háth men ímán kí sipar thí jis se wuh sharír ke jalte hue tíron ko bujhá detá thá, aur uske báen háth men Rúh ki talwár ya'ne, Khudá ká kalám, jis se wuh apne rúhání dushmanon ko bhagá saktá thá. Uske hathyár jismání na the, we rúhání aur Iláhí aur tásír-bakhsh the.

(20) *'Izzat aur be-'izzatí ke wasíle se.* (Ayat 8.)—Paulús ne Khudá se 'izzat páí aur hákimon se beizzatí, ('Amál xiii. 11, 12, 50, 51; xiv. 5, 6, 19; xvi. 19-34; xviii. 9; xx. 3; xxi. 27, 28; xxii. 22-29 aur xxviii. 3-6).

(21) *Badnámí aur neknámi ke wasíle se.*—Paulús ke mukhálifon ne us ke khiláf bahut jhúthí báten kahkar uskí badnámí karní cháhí. Maslan "wuh wa'da-khiláf hai." (ii. 15 20). Ba'z yih bhí kahá karte the ki us ke pás âur rasúlon kí mánind rasúl hone kí koí sanad yá parwáná nahín hai, liháza wuh âur rasúlon ke barábar nahín hai, (2 Kur. iii. 1). Ba'zon ne us par yih tuhmat lagáí thí ki us ká yih maqúlá hai, "Ham kyún buráí na karen táki bhaláí paidá ho?" (Rúm. iii. 8).

(22) *Go ham gumráh karnewále ma'lúm hote hain phir bhí sachche hain.* (Ayat 8.)—Jaise ki Masíh ke haqq men ba'z kahte the ki wuh nek hai, aur ba'z kahte the ki nahín, wuh logon ko gumráh kartá hai, (Yúh. vii. 12). Pas Paulús ke haqq men ba'z usko gumráh karnewále samajhte the, aur ba'z usko sachchá ádmí. Yahán par yih bát thík sádir hotí hai, ki shágird apne ustád se bará nahín hai. Jis hál logon ne Masíh ko gumráh karnewálá kahá, to kuchh ta'ajjub nahín ki unhon ne us ke shágird Paulús ke khiláf bhí yih kahá ho.

(23) *Gumnámon kí mánind hain táham mashhúr hain.* (Ayat 9.)—Yarúsalam ke Masíhion ne pahle pahal Paulús ko Masíh ká shágird nahín máná, jab tak ki Barnabás ne us kí sifárish na kí; jaisá ki 'Amál ix. 26 men likhá hai.

(24) *Marte huon kí mánind hain, magar dekho, jíte hain.* (Ayat 9.)—Bár bár Paulús kí maut kí sí hálat huí, magar bach gayá ('Amál ix. 23-25; xiv. 19, 20; 1 Kur. iv. 9; xv. 31, 32; Rúm. viii. 36; 2 Kur. i. 8-10).

(25) *Már khánewálon kí mánind hain, magar ján se máre nahín játe.* (Ayat 9.)—"Aur 'ám log bhí muttafiq hokar unkí mukhálifat par ámádá hue, aur Faujdárí ke hákimon ne unke kapre phárkar utár dále aur bed márne ká hukm diyá; aur bahut se bed lagwákar unhen qaid-khána men dálá, aur dárogá ko tákíd kí, ki barí hoshyárí se unkí nigahbání kare," ('Amál xvi. 22, 23; 1 Thas. ii. 2.)

(26) *Gamgín kí mánind hain lekin hamesha khush rahte hain.* Ayat 10.—Is kí tafsír 'Amál xiii. 48-52 áyát tak men páí játí hai. Jo wa'da Masíh ne Yúh. xvi. 22 men apne shágirdon ke liye kiyá thá, wuh Paulús ke tajruba men púrá huá. "Pas

tumhen bhí ab to gam hai, magar main tum se phir milúngá, aur tumhárá dil khush hogá aur tumhárí khushí koí tum se chhín na legá."

(27) *Kangálon kí mánind hain magar bahuton ko daulatmand kar dete hain.* Ayat 10.—Masíh Paulús ke liye namúná thá. Jaisá Masíh ke haqq men likhá hai, "Kyunki tum hamáre Khudáwand Yisú' Masíh ke fazl ko jánte ho, ki wuh agarchi daulatmand thá, magar tumhárí khátir garíb ban gayá táki tum uskí garíbí ke sabab se daulatmand ho jáo," (2 Kur. viii. 9). Paulús agarchi 'Ibránion ká 'Ibrání thá aur apní qaum ká ek sardár bhí thá, aur agarchi wuh Rúmí hoke Rúmí ke sáre huqúq ká haqdár bhí thá, magar usne Masíh aur us kí kalísiyá kí taraqqí aur uskí khush-khabarí dúr dúr mulkon men phailáne ke liye har tarah ká dukh uṭháyá. Us ne apne qaumí rutbe aur daulatmandí ke khiyál ko Masíh kí khátir se chhoṛ diyá thá; wuh sachchái ke sáth yih kah saktá thá, "Lekin jitní chízen mere naf'a kí thín unhín ko main ne Masíh kí khátir nuqsán samajh liyá hai, balki main apne Khudáwand Yisú' Masíh kí pahchán kí baṛí khúbí ke sabab sab chízon ko nuqsán samajhtá hún, jis kí khátir main ne sárí chízon ká nuqsán uṭháyá aur unko kúṛá samajhtá hún táki Masíh ko hásil karún," (Filip. iii. 7, 8). Agar Paulús kí qabr kahín ho, aur yih sawál kiyá jáe ki is par Paulús kí kyá ta'ríf naqsh honí cháhiye, to is ma'qule se ziyáda aur kaun sí sachchí ta'ríf kí já saktí hai ki us ne bahuteron ko apne namúna, khatt khuttút aur du'áon ke wasíle se daulatmand kar diyá. Kyá us ne kull Masíhion ko zamáne ba zamáne apne khatton se barakat par barakat nahín pahunchái? Kyá ham paṛhnewále khud dil se nahín kah sakte hain, ki Paulús ne mujh ko is khatt ke wasíle se barakat pahunchái hai? Paulús ká tajrubá aur Sulemán kí yih misál kaisí ṭhík miltí hain, "ek to apne taín daulatmand ṭhahrátá hai, lekin uske pás kuchh nahín hai; ek áp ko kangál kartá hai, lekin baṛá daulatmand hai," 'Amál (xiii. 7).

(28) *Nádáron kí mánind hain, táham sab kuchh rakhte hain.* Ayat 10.—Masíh ká pairau, Masíh ke wasíle sab kuchh rakhtá hai, is liye ki sárí chízen Masíh ke ikhtiyár men hain. Paulús Kurinthus ke Masíhion se kahtá hai, sárí chízen tumhárí hain, khwáh Paulús ho, khwáh Appulus, khwáh Kaifá, khwáh dunyá, khwáh zindagí, khwáh maut, khwáh hál kí chízen, khwáh istaqbál kí, sab tumhárí hain aur tum Masíh ke ho, aur Masíh Khudá ká hai," (1 Kur. iii. 22, 23). Is ke ma'ne yih hain ki jo barkaten aur nia'maten Khudá ne Paulús yá Appullus yá Kefá ko dín, we sirf unhín ashkhás ke liye nahín thín, par Masíh ke sab shágirdon ke liye; liháza kisí ek Masíhí kí barakat kull Masíhion kí barakat hai. Is liye Paulús sab Rasúlon aur Masíh ke sab shágirdon kí nia'maton men apne ko wáris aur haqdár samajhkar kahtá hai, ki agarchi mere pás soná rúpá nahín hai, magar Masíh

men hokar sone rúpe kí hazáron bihtar chízen miltí hain. Paulús ke zamáne ke bare bare lakhpatí kahán hain, aur bare bare mahájanon ká chándí soná kahán hai? Unke mál ká kuchh patá o nishán bhí báqí nahín hai. Kaun hai jo in dinon men unke mál se barakat pátá hai? Magar Paulús ke khatton se us waqt se ab tak karoron, barakat par barakat, miltí rahí hain. Jis nádárí se rúhání barakaten miltí hain wuh nádárí mubárak nádári hai. Hindustán men bahut se Masíhion ne Masíh kí khátir apná sab kuchh chhor diyá hai, aur unhon ne yahán tak barakaten páín ki we Paulús ke sáth kah sakte hain ki "Nádáron kí mánind hain, táham sab kuchh rakhte hain," (áyat 11). "Ai Kurinthio, ham ne tum se khulkar báten kín, aur hamárá dil tumhárí taraf se kushádá ho gayá." Is ke yih ma'ne hain, ki ai Kurinthio jaisá main ne apná dil kholkar tum se apne dukhon ká hál batáyá so âuron se aisá nahín kiyá: mere dil men tumhárí taraf se aisí mahabbat hai ki main kuchh rakh nahín chhortá. Main dil ko khol kholkar tum se báten kartá hún, aur yihí merí mahabbat ká ek izhár aur subút hai. Agar mere dil men tumhárí taraf is qadr mahabbat na hotí, to main apne haqq men aur apní khidmat aur khud-inkárí aur ján-fisháni ke haqq men yún sáf sáf aur khule dil ke sáth na bol saktá. Ham Khudá ká shukr karen ki Paulús ne yún apne dil ko kholá aur ham ko us ke andar dekhne diyá. Kisí âur khatt men yún sáf sáf ham Paulús ke dil ke andar nahín dekh sakte hain. Uske andar dekhne se ham ba-ásání Paulús kí dilí hálat ko daryáft kar sakte hain. Dil kí bharpúrí ke sabab, jo bát zubán se bolí jáwe, wuh sach aur tásír-bakhsh hotí hai. Is khatt kí kháss tásír kí ek wajh yih hai ki Paulús ká dil Kurinthí Masíhion ke liye khális mahabbat se bhará huá thá, aur dil ko khol kholkar wuh boltá aur likhtá thá. "Hamáre dilon men tumháre liye tangí nahín, magar tumháre dilon men tangí hai," (áyat 12). Paulús ká dil Kurinthí Masíhion kí taraf khulá thá; us ke dil men unkí taraf kuchh ranjish yá jalan nahín thí; magar afsos ki unke dilon men us kí taraf kuchh tangí, ranjish aur bad-gumání thí, aur is sabab we apne dilon men Paulús ko jagah nahín dete the, aur yún Paulús kí mahabbat se kam fáedá uthâte the. Agar ham Masíh ke kisí khádim yá ustád yá pásbán se ruhání fáedá nahín uthâte, to sháyad is kí wajh yih hogí ki hamáre dil men uskí taraf kuchh tangí yá jalan yá ranjish hai. Agar is ko ham nikál den aur apne dil men usko jagah den, tab us ke wa'z aur nasíhat se ziyáda fáedá hogá; "Pas main farzand jánkar tum se kahtá hún, ki tum bhí us ke badle men kusháda-dil ho jáo," (áyat 13). Paulús kahtá hai ki main ne tum se yún mahabbat kí jaise báp apne farzand se mahabbat kartá hai. Is mahabbat ke badle men main sirf yih ajr cháhtá hún, ki tum sirf apne dil ko kusháda karke mujhe Báp kí jagah do, is se main niháyat khush hoúngá,

aur is se ziyáda ajr main nahín cháhtá. "Main tumhen sharmindá karne ke liye yih báten nahín likhtá, balki apne piyáre farzand jánkar tum ko nasíhat kartá hún," (1 Kur. iv. 14). Chunánchi tum jánte ho ki jis tarah báp apne bachchon ke sáth kartá hai, usí tarah ham bhí tum men se har ek ko nasíhat karke aur dilásá dete aur samjháte rahe, táki tumhárá chál chalan Khudá ke láiq ho, jo tumhen apní bádsháhat aur jalál men bulátá hai (1 Thas. ii. 11, 12).

Hásil-i-Kalám.

(1) Jis khidmat men Masíh ká elchí sharík kiyá gayá hai, wuh kyá hí 'umdá aur ektá aur 'ajíb khidmat hai, (áyat 1). Yih khidmat Iláhí aur rúhání hai: is men ham Khudá ke ham-khidmat hain; is men Khudá kí Pák Rúh hamáre ham-gawáh hai. Yih gawáhí sakht-dilí yá shír-garmí ke sáth dí na jáe, par iltimás aur dilí tars ke sáth.

(2) Khudá ká fazl befáedá bhí thahar saktá hai, (áyát 1, 2). Agar koí Khudá ká kalám sunke use apne dil men jagah na de, yá yih khiyál kare ki áj to main us kí áwáz ká shanawá na houngá, abhí bahut waqt báqí hai, âur kisí waqt jab itní mushkilát darpesh na hongí, tab main mánúngá: aise shakhs ke haqq men Khudá ká fazl befáedá hai.

(3) Masíh ká khádim Injíl sunáte waqt yih yaqín kare ki in sunnewálon ke liye áj hí naját ká din hai, sháyad un ko sunne ká âur koí mauqa' na mile, yá Khudá kí Rúh ranjídá hokar un se phir yih na kahe, "ki tere liye áj naját ká din hai." Pák Rúh Masíh ke mannád ke zarie se yih kahtá hai ki "agar áj Khudá kí áwáz suno to apne dilon ko sakht na karo," ('Ibr. iii. 15 aur iv. 7).

Mannád ko yih bhí yád karná cháhiye ki jis jis waqt wuh Khudá kí taraf se Injíl kí bashárat sunáwe to Khudá usí waqt sunnewálon ko qubúl karne aur mua'f karne ko aur apní Pák Rúh bakhshne ko maujúd aur taiyár hai; is yaqín ko rakhte hue mannád kí gawáhí par tásír hogí. Khudá uskí gawáhí ke sáth ham-gawáh aur sharík hogá.

Ai Masíhí mannádo, jis jis waqt tum Injíl kí bashárat sunáo, ummed ke sáth sunáo: is ummed se ki áj hí isí waqt sunnewále Khudá se naját pá sakte hain, aur isí waqt Khudá unko qubúl karne ko taiyár hai.

(4) Aksar Masíhí mannád ke chálchalan par Injíl kí kámyábí mauqúf hai, (áyát 3, 4). Mannád yád kare, ki agar uske chál chalan yá khu-o-khaslat men wuh báten hon, jin ke sabab se sunnewále thokar kháte hain to uskí manádí be-tásír hogí: usko yih du'á karná cháhiye, ki Ai Khudá, mujhe jánch, aur mere dil ko ján: dekh, kyá mujh men koí dard-angez ádat hai ki nahín?

(5) Paulús Masíh ke ḳhádimon ke liye kyá hí 'umdá namúná hai; dekho us men kis qadr sabr o mahabbat o ḳhudinkárí aur ján-nisárí aur Masíhion kí ḳhidmat karná thí, (áyát 3-10).

(6) Masíh ke ḳhádim ko kabhí kabhí fáqa yá rozá rakhná cháhiye, is garaz se ki wuh du'á men dil se lagá rahe. Aglab hai ki Paulús fáqa aur roze ke sáth du'á kiyá kartá thá, (áyát 5: 'Amál, x. 9-19; xiii 1-3).

(7) Masíh ke mannád aur pásbán yá ustád kí kámyábí ke liye ek zurúrí bát yih hai ki us ká dil mahabbat se bhará huá rahe. Agar wuh sachcháí se yih kah sake ki merá dil tumhárí taraf se kushádá hai, to uskí ta'lím aur nasíhat pur-tásír hogí Agar Masíh ká koí ḳhádim yih sawál kare ki main kámyáb nahín hún, to uská ek jawáb yih hai ki terá dil logon kí taraf kushádá nahín hai.

(8) Agar Kalísiyá ke memberon aur pásbánon men ranjish ho, to Pák Rúh ranjídá hotí hai, aur pásbán kí manádí aur ḳhidmat be-tásír hotí hai. "Har tarah kí talḳh-mizájí aur qahr aur gussá aur shor o gul aur badgoí, har qism kí bad-ḳhwáhí samet, tum se dúr kí jáen, aur ek dúsre par mihrbán aur narmdil ho, aur jis tarah Ḳhudá ne Masíh men tumháre qusúr mua'f kiye hain, tum bhí ek dúsre ke qusúr mua'f karo." (Ifs. iv. 31, 32).

Sawálát jo paṛhnewálá apne dil se kare.

(1) Mujh men kaun sí báten hain, jin ke sabab se sunnewále ṭhokar khákar merí báten nahín mánte? Ba'z Kurinthí Masíhí Paulús ke ḳhiláf yih kahte the ki us men wa'da-ḳhiláfí aur sheḳhíbází hai, aur in báton ke sabab se ṭhokar kháte the; is liye us ne bahut cháhá ki main kisí bát men unko ṭhokar kháne ká mauqa' na dún, táki hamárí ḳhidmat par harf na áwe, (áyat 3). Kásh ki main bhí apní zindagí yún hí guzránún ki koí merí ḳhidmat par harf na láe.

(2) Kyá main apní roz-marrá kí zindagí se Masíh ke nám kí ta'ríf ká báis hún? Kyá main musíbat kí bardásht se, mihnat-kashí se, ḳhatre men, dilerí se, be-riyá mahabbat se, Masíh ká sá mizáj dikhlátá hún?

(3) Kyá jab main apne chál o chalan, raftár o guftár ká Paulús ke sáth muqábalá kartá hún, to main apne áp ko sharmindá kartá hún? Aur jab apní auqát-basarí ká muqábalá main uske sáth kartá hún, to mere dil men kaise ḳhiyál uṭhte hain?

(4) Jis shaḳhs ne mere ḳhiláf kuchh kiyá ho, uske liye mere dil men kyá kyá ḳhiyál hain? Mua'fí ká yá badlá lene ká? Ba'z Kurinthí Masíhion ne Paulús ke ḳhiláf bahut kuchh kahá thá, magar us ke dil men unkí taraf mahabbat aur nek-niyatí ke ḳhiyál the; kásh ki main badí ká maglúb na hoún, balki nekí se badí ko maglúb karún.

(5) Jaise ba'z Kurinthí Masíhion ne Paulús ke sáth bad-sulúkí kí, kyá main ne Masíh ke kisí khádim se to waisá hí sulúk nahín kiyá hai? Unhon ne Paulús ke wa'da ko, ki main Kurinthus shahr ko ánewálá hún, tor maror kar, aur uske na áne kí wajh daryáft kiye bagair, us par wa'da-khiláfí ká ilzám lagáyá. Kyá main bhí isí tarah harfgírí ká mizáj dikhlátá hún? Ai kásh ki main aise mizáj ko chhor dún?

(6) Paulús ne apní mihnat ká sab se 'umdá ajr yih samjhá ki log mujh se mahabbat rakkhen. Kyá main âuron kí mahabbat apní mihnat ká 'umdá se 'umdá ajr samajhtá hún, (áyat 3)?

(7) Kyá main ná-shukrguzáron se yún sulúk kartá hún aur un se yún báten kartá hún, jaise mihrbán báp apne ná-farmánbar-dár farzand se iltimás karke usko badí se bacháne kí koshish kartá hai, (áyat 13)?

(8) Kyá mere dil men apne pásbán kí taraf kuchh ranjish hai? Khabardár, ai mere dil, aisá na ho ki ranjish se bhare hue dil se aisí bejá aur ná-munásib báten niklen, ki jin se na sirf pásbán ke dil ko chot lage, balki kull kalísiyá ke memberán men phút par jáe.

Áyát 14-18.—(14) Beímánon ke sáth náhamwár jue men na juto: kyúnki rástbází aur bedíní men kyá mel jol? yá raushní aur táríkí men kyá shirákat? (15) Masíh ko Balíya'al ke sáth kyá muwáfaqat? Yá ímándár ká beímán se kyá wásta? (16) Aur Ḳhudá ke maqdis ko buton se kyá munásabat hai? kyúnki ham zinda Ḳhudá ká maqdis hain; chunánchi Ḳhudá ne kahá hai, ki Main un men basúngá, aur un men chalún phirúngá; aur main un ká Ḳhudá húngá, aur wuh merí ummat honge. (17) Is wáste Ḳhudáwand farmátá hai, ki Un men se nikalkar 'aláhida raho, Aur nápák chíz ko na chhúo; To main tum ko qabúl kar lúngá, (18) Aur tumhárá Báp húngá, Aur tum mere beṭe beṭiyán hoge: yih Ḳhudáwand Qádir i mutlaq ká qaul hai.

BÁB VII.

Áyat 1.—Pas ai 'azízo, chúnki ham se aise wa'da kiye gaye, to áo, apne áp ko har tarah kí jismání aur rúhání álúdagí se pák karen, aur Khudá ke khauf ke sáth pákízagí ko kamál tak pahuncháen.

Masíh ke shágird dunyá ke gunáh-álúdá dastúrát aur dunyá-dáron se judá rahen.

Jin beímánon ká zikr cháudhwín áyat men páyá játá hai, we yá to Yahúdí the yá Yúnání yá gair Masíhí; jin ke mel jol se Masíhion ke ímán aur chál o chalan ko nuqsán pahunchá thá. Liházá aise beímánon se koí aisí shirákat yá rishtá nahín rakhná cháhiye, kyunki is se ímán ko nuqsán pahunchtá hai. Maslan Masíh ká shágird kisí gair-Masíhí se byáh na kare, na apne laṛke yá laṛkí ko gair-Masíhion se byáh karne ká bandobast manzúr kare. 1 Kur. 7. 39 men yih likhá hai ki Masíh ká shágird, cháhe mard yá âurat yá bewá ho, wuh kisí gair-Masíhí se byáh na kare, balki sirf Masíhí se Masíhí, "sirf Ḳhudáwand men byáh kare." Agar Masíhí aur gair-Masíhí byáh karen to wuh aisá ná-zebá ma'lúm hotá hai, jaise ki ek jue men bail aur gadhá jotá jáe. Músá kí shari'at ke muwáfiq yih maná hai. (Istisná xxii. 10; Yashuá xxii. 11-13; Azrá ix. 1-4; 10-14); Nahamiyáh ke xiii. 23-26 tak se bhí yihí nasíhat nikaltí hai.

Masíh ne apne shágirdon ko yih ḳhitáb diyá ki tum dunyá ke núr ho (Matí v: 13-16.) Jaise núr táríkí se mel nahín kar saktá;

so Masíh ká shágird is dunyá ke kisí tárík dastúr yá rít rasm se mel nahín kar saktá. 'Aláwa is ke jis ká chál o chalan kharáb ho uskí taraf apní razámandí kisí súrat se záhir na kareṉ, jab tak ki wuh apne gunáhoṉ aur bad 'ádatoṉ ko na chhoṛe, (1 Kur. v : 11 ; Ifs. v. 6-14 ; 1 Yuh. i. 5-7.)

Áyat 15. Baliya'al ek 'Ibrání lafz hai jis ke lugwí ma'ne burái yá sharárat ke haiṉ, aur is ke istiláhí ma'ne shaitán yá iblís hai. Is áyat kí tafsír 1 Kur. x. 21 meṉ páí játí hai. "Tum Khudáwand ke piyále aur shayátín ke piyále donoṉ meṉ se nahíṉ pí sakte. Khudáwand ke dastar-khwán aur shaitán ke dastar-khwán donoṉ par sharík nahíṉ ho sakte." Is áyat ke muwáfiq but yá múrat ke sámne chaṛháe hue gosht ká khání, yá us ká piyálá píná donoṉ ek hí bát hai. Aisí chízoṉ ká khání aur píná shaitán ke sáth shirákat rakhná hai ; aise sájhe se nafrat karná aur bhágná cháhiye. (Khurúj xxxiv. 12-16 ; Gintí xxv. 1-3 ; Zabúr cvi. 28, 29).

Áyat 16. Is áyat kí tafsír 1 Kur. iii. 16 meṉ páí játí hai. "Kyá tum nahíṉ jánte ki tum Khudá kí maqdis ho aur Khudá ká Rúh tum meṉ basá huá hai." Chúnki Khudá kí haikal pák hai aur tum wuhí pák haikal ho, liházá tum ko pák banná cháhiye. Ai Masíhí bháiyo, tum misl haikal ke pák bano, tum Khudá kí sukúnat ke láiq bano. "Maiṉ un meṉ basúṉgá." Yih Ahbár xxvi. 12 se iqtibás kiyá gayá hai, (Khurúj xxix. 45, 46.) "Maiṉ unká Khudá hoúṉgá aur we merí ummat hoṉge," (Muk. ii. 1 ; xxi. 3 ; Khurúj vi. 7 ; Yar. xxxi. 33 ; Hiz. xi. 20 ; Zak. viii. 8, aur xiii. 9.

Áyát 17, 18. "Rawáná ho, rawáná ho, waháṉ se chale jáo aur nápák chíz ko mat chhuo, uske darmiyán se nikal jáo aur pák ho, are tum jo Khudáwand ke zurúf uṭháe liye játe ho," (Yas. lii. 11 ; Hiz. xx. 34, 41 ; Safaniyáh iii. 20 ; Muk. xviii. 4.)

Áyat 18 kí tafsír áyát-i-zail meṉ páí játí hai :—(Khurúj iv. 22 ; 2 Sam. vii. 8-14 ; Yas. xliii. 6 ; Yar. xxxi. 9 ; Húsiá i. 10 ; Muk. xxi. 7).

Báb 7 áyat 1. "Pas ai azízo, chuṉki ham se aise wa'da kiye gaye to áo apne áp ko har tarah kí jismání aur rúhání álúdagí se pák kareṉ, aur Khudá ke khauf ke sáth pákízagí ko kamál tak pahuṉcháeṉ." Yih úpar kí áyát ká natíjá hai. "Jismání aur Rúhání álúdagí" se yih murád hai ki insán ke jism aur rúh meṉ is qadr rishtá aur yagánagat hai ki jis chíz yá 'ádat yá dastúr se jism ko nuqsán ho, yá rúh ko nuqsán ho, to yih nuqsán donoṉ ká nuqsán hogá. "Tum un jismání khwáhishoṉ se parhez karo jo rúh se laṛáí rakhtí haiṉ," (1 Pat. ii. 11). "Tum meṉ laṛáiyáṉ aur jhagṛe kaháṉ se á gae, kyá un khwáhishoṉ se nahíṉ, jo tumháre 'azá meṉ fasád kartí haiṉ ?" (Ya'q. iv. 1).

———

Hásil-i-Kalám.

(1) Masíh ke shágird ko har tarah kí burái se ghin karke ba'z áná cháhiye. Bure logon se kisí kám yá peshe men shirákat na rakhní cháhiye; aisí shirákat aur sangat se tarah tarah kí kharábián paidá hotí hain. "Fareb na kháo, burí suhbaten achchhí 'ádaton ko bigár detí hain," (1 Kur. xv. 33). Jaise ki thorá sá khamír ghúnde hue sáre áte ko khamír kar detá hai, so bad-go yá beímán kí shirákat aur sangat se Masíh ká shágird bigar játá hai. Is liye Paulús yih nasíhat detá hai. "Main ne apne khatt men tum ko yih likhá thá ki harám-káron se suhbat na rakhná. Yih to nahín ki bilkul dunyá ke harám-káron yá lálchion yá zálimon yá but-paraston se milná hí nahín, kyunki is súrat men to tum ko dunyá hí se nikal jáná partá. Lekin main ne tum ko dar-haqíqat yih likhá thá ki agar koí bhái kahlákar harámkár, yá lálchí, yá but-parast, yá gálí denewále, yá sharábí, yá zálim ho, to us se suhbat na rakkho, balki aise ke sáth kháná tak na kháná," (1 Kur. v. 9-11). "Ai bháiyo, ham apne Khudáwand Yisú' Masíh ke nám se tumhen yih hukm dete hain ki har ek aise bhái se kinárá karo, jo beqáedá hai aur us riwáyat par 'amal nahín kartá jo usko hamárí taraf se pahunchí, aur agar koí hamáre is khatt kí bát ko na máne to use nigáh men rakkho aur us se suhbat na rakkho táki wuh sharmindá ho. Lekin use dushman na jáno, balki bhái samajhkar nasíhat karo," (2 Thas. iii. 6, 14, 15; Ifs. v. 11, 12).

(2) In áyát men Masíh ke shágird kí pákíza banne kí kaí ek wajúhát pái játí hain:—

(i) Is liye ki pákízagí aur nápákí men, rást-bází aur be-díní men aisí zidd hai jaise ki roshní aur táríkí men, (áyat 14). (ii) Is liye ki Masíh aur Baliya'al men mukhálifat hai. Kyá Masíh ká shágird burái karke Masíh ká mukhálif Baliya'al kí madad kare? Hargiz nahín, (Áyat 15). (iii) Is liye ki Masíh ká shágid Khudá kí Rúh kí Haikal hai. Kyá wuh gunáh karke Khudá kí Haikal ko bigáre? (Áyat 16; 1 Kur. iii. 16). (iv) Is liye ki Masíh ke shágird Khudá ke bete betián hain, kyá betá aur betí apne báp ke mukhálif se mel yá sangat rakkhe? (Áyat 18). (v) Is liye ki jin se aise beshqímat aur tasallí-bakhsh wa'da kiye gae hain, kyá we unká liház karke shukrguzárí kí ráh se har tarah kí jismání aur rúhání álúdagí se ba'z na áwen? (vi) Is liye kí Masíh ke shágird ke dil men Khudá ko náráz karne ká khauf paidá huá hai, (vii. 1; v. 11; Am. ix. 31; 'Ibr. x. 31; Zabúr cx. 11).

(3) Khudá ke sáth Pák suhbat aur sangat is par mauqúf hai ki Masíh ká shágird har tarah kí burái se nafrat karke ba'z áwe, (áyat 17). 'Aláwa is ke Masíh ke shágird ko cháhiye ki wuh bad logon kí sangat se 'aláhida howe. Mubárak wuh ádmí hai jo sharíron kí saláh par nahín chaltá aur khatákáron kí ráh par

khará nahín rahtá aur ṭhaṭṭhá karnewálon kí majlis men nahín baiṭhtá, (Zabúr i. 1; Rúm. xvi. 17; 2 Yuh. i. 10, 11).

(4) Masíh ke shágirdon ke jo nám in áyát men darj hain, we kyá hí pur-matlab aur tasallí-bakhsh hain. We Khudá kí maqdis, aur Khudá kí ummat, aur us ke beṭe beṭián kahláte hain.

(5) Khudá ke jo nám in áyát men mundarj hain, we bhí pur-matlab aur tasallí-bakhsh hain, ya'ne (*a*) Zinda Khudá, (*b*) Masíh ke shágirdon ká Khudá, (*c*) Tumhárá Báp, (*d*) Qádir-i-mutlaq.

(6) Pákízagí Khudá ke wa'don aur Khudá ke khauf aur huzúrí ko mahsús karne se paidá hotí hai, (vii. 1). Jab Yasaiyáh Nabí ne Khudá kí maqdis men Khudá kí pákízagí kí hamd sun lí, tab us ne apní nápákí pahchání, aur pák banne ká taríqa daryáft kiyá, (Yas. vi. 1-8). Isí tarah 'Aiyúb ne bhí Khudá kí pákízagí kí roshní men apní nápákí pahchání, aur uskí pahchán se wuh pák ban gayá, ('Aiyúb xlii. 56). Patras ne Masíh ko pahcháná ki beshakk yih Khudá ká Beṭá hai; aur apne ko bhí pahcháná ki main kaisá khatákár hún.

Sawálát jo paṛhnewálá apne dil se kare.

(1) Kyá main yád kiyá kartá hún ki merá badan zinda Khudá kí maqdis hai, aur ki Khudá kí Rúh mujh men bastí aur tahrík paidá kartí hai? (áyat 16). Ai mere dil, is ko yád kiyá kar ki jo nek-niyatí tere dil men hai, Khudá ne apne nek wa'da ko anjám dene ke liye paidá kí hai. Is liye tú baṛe khiyál aur Iláhí khauf aur sanjídagí ke sáth Khudá kí khidmat kartá rah, (Fil. ii. 12, 13).

(2) Kyá merá dil áj yih gawáhí detá hai, ki Khudá kí Rúh mujh men harakat karke apní marzí ko bajá láne kí khwáhish paidá kartí hai, aur quwwat bhí bakhshtí hai? (Áyat 16).

(3) Kyá merí zindagí aur kull 'Amál aise hain ki main Khudá ká beṭá yá beṭí kahláne ke láiq hún? (Áyat 18).

(4) Kyá Khudá ke wa'don ko sachchá jánke, aur un par bharosá rakhke, main unke zarie se pák bantá játá hún? Áyat 18.

(5) Kyá main yád kiyá kartá hún ki mere badan aur rúh men aisí yagánagat hai ki merá badan merí rúh par baṛá 'asar kartá hai? liháza main aisí chíz se parhez karún, jis se badan kí kamzorí yá sustí yá bímárí paidá ho. Kyá main Paulús ke sáth kah saktá hún, ki main apne badan ko qábú men rakhtá hún, aisá na ho ki âuron men manádí karke áp ná-maqbúl ṭhahrún? (1 Kur. ix. 2).

A'YÁT 2-16.—(2) Ham ko apne dil meṉ jagah do: ham ne kisí se beinsáfí nahíṉ kí, kisí ko nahíṉ bigáṛá, kisí se dagá nahíṉ kí. (3) Maiṉ tumheṉ mujrim ṭhahráne ke liye yih nahíṉ kahtá: kyúṉki pahle hí kah chuká húṉ, ki tum hamáre diloṉ meṉ aise bas gaye ho, ki ham tum ek sáth mareṉ aur jíeṉ. (4) Maiṉ tum se baṛí dilerí ke sáth báteṉ kartá húṉ, mujhe tum par baṛá fakhr hai: mujh ko púrí tasallí ho gayí hai; jitní musíbateṉ ham par átí haiṉ, un sab meṉ merá dil ḳhushí se labrez rahtá hai. (5) Kyúṉki jab ham Makiduniya meṉ áe, us waqt bhí hamáre jism ko chain na milá, balki har taraf se musíbat meṉ giriftár rahe; báhar laṛáiyáṉ thíṉ, andar dahshateṉ. (6) Táham 'ájizoṉ ko tasallí bakhshnewále, ya'ní Ḳhudá ne Titus ke áne se ham ko tasallí bakhshí; (7) aur na sirf us ke áne se, balki us kí us tasallí se bhí, jo us ko tumhárí taraf se húí; aur us ne tumhárá ishtiyáq, tumhárá gam, aur tumhárá josh, jo merí bábat thá, ham se bayán kiyá, jis se maiṉ âur bhí khush huá. (8) Go maiṉ ne tum ko apne ḳhatt se gamgín kiyá, magar us se pachhtátá nahíṉ, agarchi pahle pachhtátá thá. Chunáṉchi dekhtá húṉ, ki us ḳhatt se tum ko gam huá, go thoṛe hí 'arse tak rahá. (9) Ab maiṉ is liye ḳhush nahíṉ húṉ, ki tum ko gam huá, balki is liye ki tumháre gam ká anjám tauba huá: kyúṉki tumhárá gam khudáparastí ká thá, táki tum ko hamárí taraf se kisí tarah ká nuqsán na ho. (10) Kyúṉki ḳhudáparastí ká gam aisí tauba paidá kartá hai, jis ká anjám naját hai, aur us se pachhtáná nahíṉ paṛtá: magar dunyá ká gam maut paidá kartá hai. (11) Pas dekho, isí bát ne, ki tum ḳhudáparastí ke taur par gamgín hue, tum meṉ kis qadr sargarmí, aur 'uzr, aur ḳhafagí, aur khauf, aur ishtiyáq, aur josh, aur intiqám paidá kiyá! Tum ne har tarah se sábit kar dikháyá, ki tum is 'amr meṉ barí ho. (12) Pas agarchi maiṉ ne tum ko likhá thá, magar na us ke bá'is likhá, jis ne beinsáfí kí, aur na us ke bá'is jis par beinsáfí huí, balki is liye ki tumhárí sargarmí jo hamáre wáste hai, Ḳhudá ke huzúr tum par záhir ho jáe. (13) Isí liye ham ko tasallí huí hai: aur hamárí is tasallí meṉ ham ko Titús kí ḳhushí ke sabab âur bhí ziyáda ḳhushí huí, kyúṉki tum sab ke bá'is us

kí rúh phir táza ho gayí. (14) Aur agar main ne us ke sámne tumhárí bábat kuchh fakhr kiyá, to sharminda na huá; balki jis tarah ki ham ne sárí báten tum se sach sach kahín, isí tarah jo fakhr ham ne Titus ke sámne kiyá, wuh bhí sach niklá. (15) Aur jab us ko tum sab kí farmánbardárí yád átí hai, ki tum kis tarah darte aur kánpte hue us se mile, to us kí dilí mahabbat tum se âur bhí ziyáda hotí játí hai. (16) Main khush hún, ki har bát men tumhárí taraf se merí khátirjama' hai.

SACHCHÍ TAUBÁ KÁ GAM AUR PHAL.

Is báb kí in áyát ko parhkar aisá ma'lúm hotá ki jab Kurinthí Masíhion ne ek khatákár bhái ko tambíh na dene ke sabab Paulús kí malámat parhí, jo us ne pichhle khatt men kí, to unhen gam huá, aur ma-siwá is ke Paulús par jhúthí tuhmaten lagáne ke sabab unhen afsos aur ranj huá; aur in áyát men is gam aur taubá aur us ke phal ká bayán likhá huá hai. Pahle ba'z Kurinthí Masíhion ne us khatákár kí taraf-dárí kí thí, aur is liye usko tambíh nahín dí thí. Unhon ne Paulús ke hukm ko, ki "Us sharír ádmí ko apne darmiyán men se nikál do," (1 Kur. v. 13), nahín máná thá, balki shekhián márte hue Paulús ke khiláf bahut kuchh kahá thá. Is liye Paulús ne niháyat dilgír hoke Titus ko shahr-i-Kurinthus ko bhejá, ki wahán jáke unko samjháwe, aur lautkar usko wahán kí hálat batáwe. Paulús ke khatt aur hukm, aur Titus ká jáná aur samjháná, pur-tásír huá. Is liye Paulús niháyat khush huá, aur jo báten in áyát men likhí hain, we uske shukrguzár dil se niklín.

Áyat 2. Kyún zurúr thá ki Kurinthí Masíhí Paulús ko apne dil men jagah dete? Is liye ki us ne kisí Kurinthí se na beinsáfí kí thí aur na kisí ko dagá diyá thá, aur na kisí ko bigárá thá. Is khatt ke xii. 16-18 ko parhne se ma'lúm hotá hai ki ba'z Kurinthí Masíhion ne Paulús par híle-bází se yih 'ilzám lagáyá thá, ki hán, Paulús apní parwarish ke liye kalísiyáon se kuchh letá to nahín, aur záhiran apní parwarish áp hí kartá hai; magar is men bhí ek chhipá huá dagá aur makr hai, wuh yih ki apne pairaon aur sáthion ko wuh rupayá faráham karne ká wasílá banátá hai. Pas is 'ilzám kí taraf Paulús ishárá karke kahtá hai ki ham ne kisí se dagá nahín kí. Kyá hí bare sharm kí bát hai, ki Paulús jaise sádiq aur bequsúr Masíh ke rasúl ke khiláf koí Masíhí aisí jhúthí báten phailáwe. Wuh is jhúth ká phailánewálá ab kyá khiyál kartá hogá?

Áyat 3. Agarchi ba'z Kurinthí Masíhion ne Paulús par aisá 'ilzám lagáyá thá, taubhí us ne apne dil men ranjish yá jalan

ko jagah nahíṉ dí, balki uske dil meṉ unke liye is qadr mahabbat thí ki ranjish aur jalan ke liye jagah na thí. Wuh goyá yih kahtá hai ki jo kuchh ho, cháhe merí zindagí bahál rahe cháhe maut áwe, na zindagí na maut tum ko merí mahabbat se judá kar saktí hai. Jab jab maiṉ dukh yá musíbat yá bímárí yá ḳhatre meṉ mubtilá rahá, tum Kurinthí Masíhí kabhí mere dil se farámosh nahíṉ hue, mujhe har waqt tumhárá ḳhiyál lagá rahá; aur mere dil meṉ tumhárí hí yád hotí rahí. Tum aur maiṉ is tarah gaṭhe hue haiṉ ki tumhárá nuqsán merá nuqsán hai aur tumhárá nafá' merá nafá' hai: tumhárí zindagí meṉ maiṉ sharík húṉ aur tumhárí maut meṉ bhí. Paulús ká dil kaisá kushádá aur pur-mahabbat thá, ki apne muḳhálifoṉ ko apne dil ke andar jagah detá thá. Beshakk aisí mahabbat ká sotá ásmán se nikaltá hai, aur Masíh kí salíb se uská nikás hotá hai. Jo us salíb ke sáye meṉ rahe aur wahán Masíh ká sá mizáj páwe, wuh apne muḳhálifoṉ se báteṉ kar sakegá, jaise Paulús ne apne Kurinthí Masíhí muḳhálifoṉ se in áyát meṉ mahabbbat kí báteṉ kíṉ. Ai kásh ki aisí mahabbat mere dil meṉ járí ho! Kásh ki Paulús kí mánind mujh se bhí misl chashmoṉ ke mahabbat kí jítí nadiáṉ járí raheṉ!

Áyát 4-12 ke samajhne ke liye báb ii. 12 se lekar 14 áyat tak paṛho. Is báb meṉ Paulús kahtá hai ki merí rúh ko árám na milá is liye ki maiṉ ne apne bháí Titus ko na páyá. Pas beqarár hokar Makadúniyá ko chal diyá; aur jab wahán maiṉ ne Titus ko páyá aur mujhe yih ḳhushí kí ḳhabar milí, ki mere Kurinthí muḳhálifoṉ ne apní ḳhatá mán lí hai, aur us qusúrwár bháí ko wájib tambíh dí hai, aur 'aláwa is ke unke diloṉ meṉ merí taraf se kuchh ranjish nahíṉ rahtí thí, tab merá dil ḳhushí aur shukrguzárí se bhar gayá; aur Titus ko milkar aur sab hálat daryáft karke uske dil se yih shukriyá ká kalimá niklá, "magar Ḳhudá ká shukr hai jo Masíh meṉ ham ko hamesha asíroṉ kí tarah gasht karátá hai, aur apne 'ilm kí ḳhushbú hamáre wasíle se har jagah phailátá hai," (ii. 14.) Agar yih sawál kiyá jáe ki Paulús kí baṛí dilerí kí wajh kyá thí? yih kis tarah huá ki wuh baṛí safáí aur dilerí ke sáth Kurinthí Masíhioṉ se báteṉ kartá hai? to is ká jawáb yih hai ki dilerí ke sáth bolná sirf mahabbat ká haqq hai: wuh jis se ham darhaqíqat mahabbat karte haiṉ, us se ham bilkul beḳhauf aur khule dil se báteṉ kar sakte haiṉ, jaisá ki bháí bháí ke sáth, yá máṉ báp beṭe beṭíoṉ ke sáth beḳhauf báteṉ karte haiṉ.

Áyat 4. "Mujhe tum par baṛá faḳhr hai." Jis waqt us ne Titus ko Kurinthí Masíhioṉ ke pás bhejá, to jo ḳhúbiáṉ un meṉ thíṉ, us ne unká bayán karke Titus ke sámhne unkí ta'ríf kí; aur ab Titus kí gawáhí sunke ki we ta'ríf ke láiq haiṉ Paulús un par âur ziyáda faḳhr karne lagá. (2 Kur. viii. 10, 24; ix. 2, 3). "Mujh ko púrí tasallí ho gaí hai," (Áyat 4.) Kis liye? Is liye ki

uske pahle khatt ke wasíle se, aur Titus ke Kurinthus ko jáne se, Kurinthí Masíhion ki sakht-dilí aur shekhí-ba'zí miṭ gaí; aur bil-'iwaz aise mizáj ke wuh ab narmdil aur farotan aur Paulús kí ta'lím ke mánnewále ban gae. (vi. 10; i. 4-6: Fil. ii. 17; Kul. i. 24.)

Áyat 5. "Kyunki jab ham Makadúniyá men áe, us waqt bhí hamáre jism ko chain na milá, balki har taraf se musíbat men giriftár rahe; báhar laṛáiyán thín andar dahshaten." (Muqábalá karo ii. 12, 13.) Jo musíbat Kurinthí Masíhion ke jhagṛe aur nafsániyat se Paulús ke dil men thí, usí kí taraf yahán ishárá hai. "Kyunki abhí tak tum jismání ho, is liye ki jab tum men hasad aur jhagṛá hai, to kyá tum jismání na hue, aur insání taríq par na chale." (1 Kur. iii. 3). "Báhar laṛáiyán," ya'ne Kurinthí Masíhí mukhálifon ke sáth Paulús ko majbúran goyá laṛná paṛá. Jin Masíhion ne us par jhúṭhá 'ilzám lagáyá thá, us ko un se apní safáí ke liye goyá laṛná paṛá, aur Masíhí bháiyon ko jo nau-muríd the, aur pahle us ke shágird hue the, sakht malámat karná usko nágawár ma'lúm huá, aur usko is se bedilí aur bechainí paidá huí. "Andar dahshaten." Is ke ma'ne yih hain, ki Khudá ne Troás shahr men Injíl sunáne ko darwázá kholá thá, bahut log dil se sun rahe the, magar Titus ke wahán na áne ke sabab se Paulús ká dil ghabrá gayá. Wuh sochne lagá, ki mere pahle khatt se, bajáe fáeda ke, nuqsán huá hai, agar Kurinthí Masíhí dil se Titus ko qubúl karte, to wuh fauran mere kahne ke muwáfiq mujh se miltá. Us ke dil men afsos áyá, yahán tak ki Troás men Injíl kí bashárat suná na saká, aur wahán ke khule hue darwáze ko chhoṛkar Titus ke milne ke liye Maqadúniyá ko gayá. Us safar men us ke dil men kitní dahshaten paidá huí hongí, maslan, "áyá mere liye is khule hue darwáza ko chhoṛná durust hai yá nahín? Phir kyá yih bechainí Khudá ke taraf se hai, yá jism kí taraf se? Phir kyá Troás men Injíl sunáne ká mauqá chhoṛná kam 'itiqádí ká subút nahín hai? Phir kyá Masíh mujh se yún nahín kahtá hai, jaise ki us ne apne shágirdon se kahá ki, ai kam 'itiqádo, afsos sad afsos, terí ghabráhaṭ aur jism kí bechainí par. Ham ṭhík ṭhík nahín kah sakte hain ki Paulús ke dil ke andar kaun se khiyálát aur dahshaten paidá huí hongí, magar us ke kull hálát par gaur karke úpar kí wajh in dahshaton kí jaṛ ma'lúm hotí hai. Paulús hamárá ham-jins ádmí thá. Wuh na firishtá thá aur ná kámil thá. In áyát men Paulús ke us waqt ká tajribá is liye mundarj hai ki ham aisí hálat men yún hí tasallí páwen, (áyát 6-12.)

Jab Titus Kurinthus se lauṭkar Makadúniyá kí kisí jagah men Paulús ko milá, aur us ko yih khabar dí, ki Kurinthí Masíhion ká hál bahut bihtar hai aur unhon ne baṛí mahabbat se mujhe qubúl kiyá aur áp ko we bahut cháhte hain; ap ká khatt un par khúb pur-tásír huá; us ko paṛhkar wuh apní khatáon ke qáil

hue; jo ranj o gam unhon ne áp ko diyá, us se wuh ab bahut gamgín hain. Titus se yih sab khabar sunkar Paulús ká dil khushí se bhar gayá Us kí dahshaten játí rahín aur fauran unko yih dúsrá khatt likh bhejá ki we yaqín karen, ki jo ranj uske dil men thá ab bilkull játá rahá hai. Paulús áyát 8-12 tak men Titus ke áne se pahle apne dil ke gam ká mukhtasar bayán kartá hai. Áyat 8 men wuh batátá hai ki jab main ne pahlá khatt tumháre pás bhejá thá, to mere dil men yih andeshá hai ki sháyad is khatt ke sabab se tumháre dilon men chot lagegí, aur tum men aur mujh men ziyáda phút paregí, aur bar'aks fáeda ke mere khatt ke sabab se tumháre dil men náhaq ranj hogá. So is khiyál se ki main apne khatt se tum ko befáeda dukh detá hún, lihází uske likhne se pachhtáwá huá, magar jis waqt Titus kí is khabar se mujhe tasallí huí, ki mere khatt se tumhen gam huá, aur aisá gam jo dunyá ká sá gam na thá, jo be-phal aur be-tásír hotá hai, balki aisá gam thá jo sachchí taubá se paidá hotá hai: aisá gam jis se sargarmí aur 'uzr aur khafagí aur khauf aur ishtiyáq aur josh aur intiqám paidá hote hain, (áyat 11).

In áyát men do tarah kí taubá ká bayán hai. Jo taubá sachchí hai uskí khásiyaten yih hain :—

(1) Wuh chand-rozá hai. Sachchí taubá ká gam "thore hí 'arse tak rahá," (áyat 8). Sachchí taubá ká gam haqíqí to hotá hai, par taubá karnewálá hameshá gam hí nahín kartá rahtá.

(2) Sachchí taubá dilí gam ká anjám hai, (áyat 9).

(3) Wuh Khudá kí taraf se hai. Khudá uská bání hai, (áyat 9).

(4) Wuh Khudá kí nisbat hai, (áyat 9). Mukábalá karo Zabúr li. 4, 'Aiyub xlii. 5-6).

(5) Sachchí taubá kí taubá nahín hotí, ya'ne us ke liye ba'd ko pachhtáná nahín hotá hai.

(6) Sachchí taubá naját-bakhsh hai.

(7) Wuh tásír-bakhsh hotí hai, (áyat 11). Uske phal yih hain :—

(i) Sargarmí paidá kartí hai. Jis ke dil men sachchí taubá ho wuh kyá hí sargarm hogá. Wuh Khudá kí marzí ko bajá láne men hamesha lagá rahegá. Laudíkiyá ke Masíhí shír-garm the, isí liye Khudáwand ne un kí taubá sachchí taubá na samjhí, balki unko yih malámat kí, "main tere kámon ko jántá hun kí tú na to sard hai aur na garm; kásh ki tú sard yá garm hotá. Pas chúnki tú na garm hai na sard hai balki ním-garm hai, is liye main tujhe apne múnh se phenkne ko hún," (Muk. iii. 15, 16).

(ii) Taubá ká phal apní safáí karná hai. Is jagah men 'uzr se yih murád hai ki pahle Kurinthí Masíhí apní safáí karne ke báre men be-parwáh the. Unke khiláf chand khatáon ká da'wa kiyá gayá thá, magar we na 'uzr karte the, na jawáb dete the,

balki bilkull apní safáí kí bábat be-parwáh the. Lekin Paulús ká khatt páte hí, aur Titus se báte karte hí, we is be-parwáhí se jág gae, aur jo 'uzr ho saktá thá Titus se karne lage. Sháyad unhon ne yih 'uzr kiyá ho ki ham ne dhokhá kháyá. Ham ne ján bújhke yih yá wuh nahín kiyá, balki sirf gaflat se be-soche samjhe kiyá; Paulús ne unká 'uzr, jo kuchh huá ho, fauran qubúl kiyá.

(iii) Khafagí bhí taubá ká ek phal hai. Sachchá táib apne se khafá hokar yih kahtá hai, ki main kaisá nádán aur bewaqúf hún ki main ne is tarah dhokhá kháyá; merí samajh kahán thí ki us bhúl men par gayá. Sachchá táib apne dhokhá denewále se bhí khafá hotá hai; jis se us ne dhokhá kháyá, wuh us ko, Masíh kí ta'lím ke muwáfiq, tanháí men samjháegá, (Matí xviii. 15-17; (Ifs. iv. 26).

"Khauf" bhí taubá ká phal hai. Yih khauf paidá hotá hai ki main phir wuh khatá na karúngá jis se ab main taubá kartá hún. Yih khauf, ki main phir gaflat karke shaitán ko mauqa' na dúngá; yih khauf ki main Pák Rúh ko ranjída karke use na bujháúngá, Ifs. iv. 30).

"Ishtiáq," ya'ne Paulús ke dekhne ká ishtiáq, ki ámne sámhne apní khatá ke mán lene aur usí ko zubání mua'fí hásil karne ká mauqa' mile. Pahle un men se ba'z Paulús ká kuchh khiyál nahín karte the, magar Titus se Paulús kí dilí mahabbat kí khabar sunkar unke dilon men us ke liye barí mahabbat paidá huí, aur us ke dekhne ká ishtiáq huá. Mahabbat hí se mahabbat paidá hotí hai. Jab unko Titus ke kahne se yaqín áyá ki Paulús ke dil men ham logon ke liye mahabbat hai, yahán tak ki wuh hamárí khatáon ke sabab bahut gamgín ho gayá, aur apní du'áon men ánsú báhákar hamen yád kartá hai ki us ne us pahle khatt ko barí dilgírí kí hálat man likhá thá—yih sab Titus kí zubání sun sunkar unke dilon men Paulús ke dekhne ká ishtiáq paidá huá, (ii. 4). "Josh," yih bhí taubá ká phal hai. Kurinthí Masíhion ne Paulús ke khatt ke milne se pahle apní majlis men ek harámkár shakhs ko baithne diyá thá, aur uskí tarafdárí karke unhon ne usko sazá dene se bilkul be-parwáhí dikhláí thí, lekin jis waqt unhon ne Paulús ká khatt páyá, aur jis waqt Titus uskí taraf se unke pás ákar unke sámhne gaflat kí kharábián sunáne lagá, to we hosh men áe aur josh ke sáth Paulús ká hukm 'amal men láne lage. (ii. 6, 7.) "Intiqám" se yahán yih murád hai, ki Kurinthí Masíhion ne Paulús ká hukm pákar, aur Khudá kí taraf se munsif hokar, pancháyat men faisalá karke us harámkár ko wájib sazá dí thí, (1 Kur. v. 3-5, 9, 13).

Bárahwín áyat men Paulús Kurinthí Masíhion ko is khatt ke likhne kí kháss aur muqaddam garaz batátá hai. Us ne yih khatt is kháss garaz se nahín likhá thá, ki we us harámkár shakhs ko apní jamá'at yá Kalísiyá se nikál den, go ki yih uske likhne kí ek

garaz thí; aur is garaz se bhí nahíṉ likhá thá ki jis shakhs ne us harámkár shakhs se nuqsán uṭháyá thá, wuh haqq aur insáf páwe, go ki sháyad yih bhí uske likhne kí ek garaz thí, magar 'aláwa in sab bátoṉ ke Paulús ko yih ḍar huá ki agar Kurinthí Masíhí merí bát na mánen, to Khudá unko sakht sazá degá. Sháyad Khudá unko tark karke táríkí men chhoṛ degá. Is liye us ne is bát par bahut zor diyá, ki jo merá hukm nahíṉ mántá wuh Khudá ko nahíṉ mántá hai, (1 Kur. iv. 18-21; iii. 13). Agar Kurinthí Masíhí us khatákár aur be-táib shakhs ko sazá na dete to is se yih sáf záhir hotá, ki wuh Paulús ko Masíh ká rasúl aur elchí nahíṉ samajhte the. Aur us ká natíjá yih hotá, ki Khudá un ke pás dúsrá rasúl yá elchí na bhejtá, aur tab unká hál kaisá abtar hotá; kaháṉ se unko 'Iláhí roshní phir miltí? Un ká hál aisá hotá jaise un logoṉ ká jo baṛí gahrí kán meṉ rahte haiṉ, jaháṉ ek hí chirág yá battí hotí hai. Agar wuh chirág bujh jáe, to we kaháṉ se roshní páweṉ? Isí tarah Paulús Rasúl Khudá ke intizám se Kurinthí Kalísiyá ke liye ek chirág ṭhahrá. Agar we usko chhoṛ dete, to goyá we Khudá ke diye hue chirágdán ko girá dete, aur yúṉ táríkí meṉ chhoṛ diye játe. Agar aisí kán meṉ do shakhs laṛ rahe hoṉ aur tísrá shakhs un meṉ mel karáne kí koshish kare, to beshakk uskí garaz yih hogí, ki kán meṉ jis chirágdán se kull logoṉ ko roshní miltí hai, wuh kahíṉ már píṭ ke hangáme meṉ girkar ṭúṭ na jáwe, aur sab ke sab andhere meṉ na rah jáweṉ. Isí tarah Paulús kí garaz beshakk yihí thí ki Kurinthus ke jhagaṛnewále Masíhioṉ meṉ mel ho, magar us kí kháss aur awwal garaz yih thí ki we us ká hukm mánke, Khudá ke huzúr aur kull Kalísiyá ke sámhne sachchái ke liye aur us kí ta'lím ke mánne ke liye sargarmí dikhláweṉ, kyuṉki isí par Khudá kí taraf se roshní aur barakat páná mauqúf thá. Ayat 13-16 tak meṉ Paulús batlátá hai ki mujhe kis tarah aur kis wajh se tasallí milí hai. (*a*) Uskí tasallí kí pahlí wajh yih thí ki jo fakhr Kurinthí Masíhioṉ ke haqq meṉ us ne Titus ke sámhne, us ke rawána hote waqt, kiyá thá, wuh bhí sach niklá, (áyat 14). (*b*) Us kí tasallí kí dúsrí wajh yih thí ki Titus kí rúh ko Kurinthí Masíhioṉ kí muláqát se baṛí khushí aur tázagí milí, (áyat 13). (*c*) Uskí tasallí kí tísrí wajh yih thí ki Kurinthí Masíhioṉ ne Titus ke sáth aisá sulúk kiyá, aur uskí aisí 'izzat aur farmánbardárí kí, ki jis waqt us ko unkí farmánbardárí yád átí thí, to uskí mahabbat un se âur bhí ziyáda, ho játí thí, (áyat 15). (*d*) Uskí tasallí kí chauthí wajh yih thí ki Titus ke áne se peshtar unke haqq meṉ hamesha use ghabráhaṭ aur andeshá rahtá thá ki kyá jáne, áyandá ko unká hál kyá hogá, par ab uske áne se aur unkí pur-mahabbat khabar sunkar usko purí-khátir jama'i huí, (áyat 16). Ab usko itmínán huá, ki Khudá ká Rúh unká hádí aur hámí hai, aur agar phir koí aur muqaddamá á paṛe, to us ká faisalá karná ásán hogá, is liye ki is dilgír aur gam-álúdá muqaddama se unhoṉ ne aisá tajrubá páyá aur aisí

nasíhat aur 'ibrat pakṛí hai ki phir shaitán ákar un men jagah aur mauqa' ná páwegá. Khudá ká shukr ho ki wuh burái se bhalái nikál saktá hai. Shukr Khudá ká jis ne Paulús kí rúh kí be-árámí se uskí hidáyat kí, balki yún hí asír kí tarah us ko gasht karái. Paulús ká Khudá jítá hai, aur ham ko bhí dil kí be-chainí se apní pák marzí ke mutábiq sídhí ráh par le chaltá hai.

Hásil-i-Kalám.

(1) Sidq-dilí aur munsif-mizájí, wafádárí aur dilí mahabbat, yihí dilon kí kholnewálí kunjiyán hain. Inhín kunjiyon se Paulús ne Kurinthí Masíhion ke dilon ke andar jagah pái, (áyát 2, 3). Agar Masíhí men yih báten na hon, to wuh kisí ke dil ke andar jagah nahín pá saktá; agar wuh sachchái se kisí se kah sake, ki, ai bhái, main ne terí beinsáfí nahín kí, na tujh ko bigáṛá, na tujh se dagá kí aur na tujhe mujrim ṭhahráná cháhtá hún, balki bar'aks is ke tú mere dil men aisá bas gayá hai, ki main tere dukh o sukh donon men sharík hún, to beshakk wuh us shakhs ke dil men jagah páwegá, (áyát 2, 3).

(2) Kisí mujrim ke sáth baṛí dilerí se báten karná tab hí súdmand hai, jab ki ham us mujrim ke jurm ko hí sirf na dekhen, balki uske sáth jo khúbiyán us men hon, un ko bhí yád karen, balki unkí ta'ríf bhí karen, tab us mujrim ko dilerí ke sáth samjháná aur malámat karná pur-tásír aur fáedamand hogá, (áyat 4). Jab yih zurúr huá ki Paulús unke jurmon ke sabab unkí malámat kare, to usí waqt us ne unkí khúbiyon ko bhí yád kiyá aur mán liyá, balki sabhon ke sámhne un khúbion kí ta'ríf kí, is liye unko us kí sakht malámat ná-munásib aur ná-gawár ma'lúm nahín huí.

Ai bháiyo, jis waqt ham kisí bhái ká jurm záhir karen yá usko malámat karen to uskí khúbion ko bhí yád karná cháhiye. Ai pásbán aur missionary sáhib, jis waqt áp kisí kalísiyá ke memberon ke haqq men yá unke rú-ba-rú sakht báten kahen, to aisí sakhtí ko Paulús kí sí Masíhí dilerí mat samajhiye, jab tak ki jo khúbiyán aur láiq báten us kalísiyá ke memberán men hon, áp unká zikr na karen, aur unkí ta'ríf na karen, tab hí áp kí sakht malámat Masíhí dilerí giní jáne ke láiq hogí, aur pur-tásír bhí hogí.

(3) Paulús hamárá ham-jins ádmí thá, (áyat 5). Jis qadr koí rahmdil aur kusháda-tabí'at ho, usí qadr wuh dukh páne ke qábil bhí hotá hai, (i. 8; ii. 4; vi. 4-6; 1 Kur. ii. 4).

(4) Hamdard doston kí rifáqat aur sangat se kyá hí baṛí tasallí miltí hai, (áyat 6). Paulús kí dilgírí aur rúh kí be-árámí kab játí rahí, aur usko kab tasallí milí? Titus ke áne se. Khudá ne uskí bedilí ko dekhke kisí firishte ko usko tasallí dene ko nahín bhejá, balki ek jawán shágird Titus ko bhejá ki us ke wasíle se Paulús kí be-árámí dúr kí jáwe. Ai jawán Masíhí, kyá

tere wasíle se Khudá kisí dilgír, bechain Masíhí bháí ko tasallí pahunchátá hai?

(5) Titus ke áne se Paulús ne Khudá ká háth pahcháná, ki Khudá hí ne us ko bhejá thá. Ham bhí apne doston se madad pákar yaqín karen ki Khudá ne unke dilon men hamárí madad karne ká khiyál aur khwáhish paidá kí, (ii. 14; i. 3-5).

(6) Paulús ne apne khatt se Kurinthí Masíhion ko gamgín kiyá thá, magar yih uskí garaz na thí ki uske khatt se sirf gam hí paidá ho, balki yih ki sachchí taubá ká gam paidá ho. Gam akelá kisí kám ká nahín, balki befáeda hai. Ansú bahá baháke roná befáeda hai, tá-waqte ki roná sachchí taubá ká phal na ho. Patras ká roná sachchí taubá ká nishán thá. Wuh zár zár royá, is liye ki wuh apne gunáhon ko yád karke sharmindá huá thá. Agar gam ká anjám taubá ho to gam mufíd hai. Lekin agar gam ke sáth taubá na ho, to gam karná 'abas hai. Jo gam sirf gunáh kí sazá se, yá mál ke nuqsán se, yá dar yá sharm se paidá ho, wuh dunyádár kí sharm huí. Jo sharm is khiyál se paidá ho ki main ne Khudá ke khiláf yih yá wuh kiyá hai, wuh Khudá-parastí ká gam kahlátá hai, aur uská anjám naját hai, (áyát 9, 10). Jo gam Khudá ke sámhne nahín hotá, wuh 'aql o dil donon ko sukhá detá hai. "Dunyá ká gam maut paidá kartá hai." Dekho Yahudá Iskeryútí ne gam kiyá aur jo rupayá namak-harámí se us ne paidá kiyá thá phenk diyá; hán us ne apná qusúr mán bhí liyá, magar phir bhí khud-kushí kí. Us ká gam Khudá-parastí ká na thá, jis ká anjám naját hai, balki dunyá ká gam thá jis ká anjám maut hai, (áyát 9, 10).

(7) Jis shakhs, yá jamá'at, yá guroh ko samjháná aur malámat karná hamárá farz ho, to jo khúbiyán us men hon ham khushí se mán len, aur waqt par sachcháí se, na ki mubáliga se, unkí ta'ríf karen, (áyat 14). Jis waqt Paulús ne Titus ko Kurinthus ko bhejá, sháyad us ne us se kahá, Titus! hálánki Kurinthus ke kitne Masíhion men yih yá wuh gaflat yá be-parwáhí hai, taubhí tum yaqín karo ki un men kitní khúbiyán bhí hain, aur tú un khúbiyon ko dekhke niháyát khush hogá, aur yih kahkar usko Kurinthus ko rawána kiyá. Jab Titus kí zubání unhon ne Paulús kí ta'ríf sun lí, to jo ranjish unke dilon men uskí taraf se thí, wuh játí rahí; aur ab we uskí sakht malámat sunne ko taiyár ho gae; aur chhote bháiyon kí tarah apne mihrbán bare bháí kí báten sunne lage. Paulús kí yih 'ádat kyá hí khúb aur dil-pasand thí. Jab bháiyon men jhagrá ho játá hai, to phir un men mel karáne ke waqt yih mushkil darpesh átí hai ki we jhagrá karte waqt ek dúsre ke khiláf sakht báten kahá karte hain, aur in báton ko yád kar karke talkhí dil men jar pakartí játí hai; aur phir is talkh-dilí ke sabab se mel karná bahut mushkil ho játá hai. Jis waqt kisí bháí se ranjish ho, to usko akele men samjháo; kisí dúsre ke sámhne us kí badnámí mat karo, balki bar'aks is ke

jo us men ta'ríf kí bát ho dúsron se uská bayán karo. Kyá sachmuch Paulús ká mizáj Masíh ká sá mizáj na thá? Kyá Masíh ne kabhí Patras, yá Yahudá Iskeryútí, yá Thúmá, yá apne kisí shágird kí píth ke píchhe uske khiláf kabhí kuchh kahá? Hargiz nahín.

(8) Titus ne Paulús ke pás ákar us ko Kurinthí Masíhion kí sachchí taubá aur khush-hálí ká bayán sunáyá, ki merí rúh un ke sáth báten karne se táza ho gaí; aur mere dil men jis waqt unkí yád átí hai, to merí mahabbat âur bhí ziyáda hotí játí hai, (áyat 15). Paulús ne Titus se Kurinthí Masíhion ke báre men yih ta'ríf kí báten sunín, aur fauran qalam háth men lekar unko yih tasallí-bakhsh aur ta'ríf kí báten likhín. Us ne likhne men derí nahín kí; agar derí kartá to dil thandá ho játá. Phir jis waqt Paulús ká yih khatt unhon ne parhá, to unke dilon men Titus kí taraf kyá hí barí mahabbat paidá huí, ki dekho Titus ne hamárí barí ta'ríf kí.

Ai Paulús, terá mizáj kyá hí 'ajíb thá! ki tú hamesha apne Masíhí bháiyon men mel o mahabbat barháne kí ráh nikálá kartá thá. Jaise Paulús ne Titus kí ta'ríf kí aur yún hí us kí taraf Kurinthí Masíhion kí mahabbat barhái, usí tarah wuh harwaqt apne Masíhí doston aur ham-khidmaton kí ta'ríf kiyá kartá thá; is garaz se ki unkí 'izzat aur nek-námí ziyáda par ziyáda hotí jáwe, (Rúm. xvi. 1-16).

Sawálát jo parhnewálá apne dil se kare.

(1) Kyá main kisí ko malámat karne se pahle dil se yih báten puchhá kartá hún? (*a*) Kyá main ne kabhí kisí tarah se is shakhs kí be-insáfí kí? Kyá main ne kisí súrat se is ko bigárá? Kyá main ne kabhí us se dagá kí? (áyat 2). (*b*) Kyá main ne is shakhs ko apne dil men aisá basáyá ki wuh aur main goyá ek hí badan ke aur ek hí khándán ke hain, (áyát 3-6). (*c*) Kyá main is shakhs kí khúbiyon ko dil se mántá hún, aur apne doston ke sámhne un khúbion ká khiyál karke uskí ta'ríf kartá hún? (áyat 14).

(2) Kyá main apní khatáon ko mánke unke sabab se sachchí taubá ká phal dikhlátá hún? Kyá merá gam sachchí taubá ká gam hai? Kyá main Khudá ke sámhne gam kartá hún? Kyá mere gam men aur dunyadár ke gam men kuchh farq hai? Wuh bhí apne gunáhon ke bad natíjon ke sabab se gam kartá hai, par Khudá ke sámhne nahín.

(3) Kyá Khudá ne, jaise Titus ko Paulús ke pás madad dene ko aur tasallí bakhshne ko bhejá, kyá wuh mujhe apne kisí bande yá khádim kí tasallí ke liye bhejná cháhtá hai? Kyá main jáne ko taiyár hún?

(4) Jab main kisí mujrim men taubá ká phal dekhtá hún, to kyá main khush hotá hún, yá tund-mizájí se us kí taraf dekhtá hún? yá main Paulús kí mánind kah saktá hún ki "main khush hún, ki har bát men tumhárí taraf se merí khátir-jama'í hai," (áyat 16).

BÁB VIII.

Áyát 1-15—(1) Ab ai bháiyo, ham tum ko Ḳhudá ke us fazl kí khabar dete hain̲, jo Makadúniyá kí kalisiyáon̲ par huá hai; (2) ki musíbat kí barí ázmáish men̲ un kí barí khushí aur sakht garíbí ne un kí sakháwat ko hadd se ziyáda kar diyá. (3) Aur main̲ gawáhí detá hún̲, ki unhon̲ ne maqdúr ke muwáfiq, balki maqdúr se bhí ziyáda, apní khushí se diyá, aur is khairát aur muqaddason̲ kí khidmat kí shirákat kí bábat, ham se barí minnat ke sáth darḳhwást kí. (5) aur hamárí ummed ke muwáfiq hí nahín̲ diyá, balki apne áp ko pahle Ḳhudáwand ke, aur phir Ḳhudá kí marzí se hamáre sipurd kiyá. (6) Is wáste ham ne Titus ko nasíhat kí, ki jaise us ne pahle shurú' kiyá thá, waise hí tum men̲ is ḳhairát ke kám ko púrá bhí kare. (7) Pas jaise tum har bát men̲ ímán, aur kalám, aur 'ilm, aur púrí sargarmí, aur us mahabbat men̲ jo ham se rakhte ho sabaqat le gaye ho, waise hí is khairát ke kám men̲ bhí sabaqat le jáo. (8) Main̲ hukm ke taur par nahín̲ kahtá, balki is liye ki âuron̲ kí sargarmí se tumhárí mahabbat kí sachchái ko ázmáún̲; (9) kyún̲ki tum hamáre Ḳhudáwand Yisú' Masíh ke fazl ko jánte ho ki wuh agarchi daulatmand thá, magar tumhárí khátir garíb ban gayá, táki tum us kí garíbí ke sabab se daulatmand ho jáo. (10) Aur main̲ is 'amr men̲ apní ráe detá hún̲, kyun̲ki yih tumháre liye mufíd hai, is liye ki tum pichhle sál se na sirf is kám men̲, balki is ke iráde men̲ bhí awwal the. (11) Pas ab is kám ko púrá bhí karo, táki jaise tum iráda karne men̲ musta'idd the, waise hí maqdúr ke muwáfiq takmíl bhí karo. (12) Kyún̲ki agar niyat ho, to ḳhairát us ke muwáfiq maqbúl hogí jo ádmí ke pás hai, na us ke muwáfiq jo us ke pás nahín̲. (13) Yih nahín̲ ki âuron̲ ko árám mile, aur tum ko taklíf ho: (14) balki barábarí ke taur par, is waqt tumhárí daulat se un kí kamí púrí ho, táki un kí daulat se bhí tumhárí kamí púrí ho; aur is tarah barábarí ho jáe; (15) chunán̲chi likhá hai, ki jis ne bahut jama' kiyá us ká kuchh ziyáda na niklá, aur jis ne thorá jama' kiyá us ká kuchh kam na niklá.

Sakháwat se dene ká fazl aur farz.

Áyát 1-5 tak men Makadúniyá kí kalísiyáon kí sakháwat kí ta'ríf pái játí hai. Paulús is sakháwat kí chand khásiyaten batátá hai.

(1) Sakháwat Khudá ká fazl kahlátá hai, is liye ki uská mambá aur sarchashmá Khudá ke fazl hí se hai. Khudá ham par fazl karke hamen barakat par barakat detá hai, pas zurúr hai ki uske fazl ko yád karte hue âuron par rahm kiyá karen; wuh hamárá piyálá barkaton se is tarah bhar detá hai ki wuh labrez hoke chhalaktá hai. Aur sach púchho to hamáre pás kyá hai, jo us ne ham ko nahín diyá? Aur jis hál ki yih sab kuchh jo hamáre pás hai, fazl o rahm se hí hamen miltá hai, to kyá ham par farz nahín ki ham âuron par rahm karke sakháwat se unko den?

(2) Makadúní Masíhion kí sakháwat kí dúsrí khásiyat o khúbí yih thí, ki unhon ne us waqt apní mutthí kholí jab we musíbat kí barí ázmáish aur sakht garíbí kí hálat men the. Paulús Makadúniyá ke Masíhion kí usí tarah ta'ríf kartá hai, jis tarah Masíh ne us kangál bewá kí ta'ríf kí jis ne apní kangálí kí hálat men apní sárí púnjí de dálí, (Marqus xii. 41-44; 1 Thas. i. 6 aur ii. 14).

(3) Unkí sakháwat kí tísrí khásiyat yih thí, ki unhon ne maqdúr ke muwáfiq nahín, balki maqdúr se bhí ziyáda diyá thá, (áyat 3.)

(4) Unhon ne majbúran nahín diyá, balki apní khushí se; kisí rasúl yá khádim-i-dín ke dabáo se, yá kisí apní garaz se nahín, balki dilí khushí se, (áyát 3-11).

(5) Unhon ne muqaddason kí hájat rafái ke wáste diyá thá, (áyat 4). Unhon ne Yarúsalam ke Masíhí bháiyon kí garíb hálat kí khabar sunke unkí madad ke liye Paulús ke háth se madad bhejí thí, (áyat 4, 5). Muqábalá karo ix. 1-5; 'Am. xxiv. 17; Rúm. xv. 25, 26, 31.

(6) Unkí sakháwat kí sab se 'umdá khúbí yih thí, ki pahle pahal unhon ne apne áp ko Khudá ke sámhne nazar ke taur par de diyá thá, is liye unkí sakháwat Khudá ke sámhne qurbání kí khushbú kí mánind maqbúl o pasandídá thahrí, (áyat 5; Rúm. xii. 1; 1 Kur. vi. 20; Rúm. xi. 13, 16, 19; 1 Pat. ii. 5; 'Ibr. x. 20; Zabúr l. 13, 14). In áyát se ma'lúm hotá hai ki Paulús kí dilí khwáhish thí ki Yarusalam ke garíb Masíhí muqaddason kí hájat rafai ke liye bahutáyat se chandá faráham kare aur use khud unke pás le jáe. Aur is ká ek sabab yih thá, kí jab Paulús aur Barnabás Yarúsalam ke buzurgon kí majlis men baithe the, to Ya'qúb aur Patras aur Yuhanná ne zor dekar kahá thá ki kalísiyáen garíbon ko yád rakkhen, aur Paulús ne bhí un se sáf kahá thá, ki "Main khud hí isí kám kí koshish men hún," (Gal. ii. 10; 1 Kur. xvi. 1-3). Paulús garíbon ko yád rakhkar

aur unke liye chandá jam'a karne kí koshish karke, goyá jo da'wa aur wa'da us ne Yarúsalam ke buzurgon se kiyá thá ab us ko púrá kar rahá thá. Is wa'da-wafáí ke 'aláwa uská ek âur khiyál thá, ki yih kalísiyáen daryá-dilí aur bahutáyat se Yarúsalam ke logon ke liye madad bhejenge to Masíh kí álamgír kalísiyá ke kull sharík, cháhe Yahúdí hon aur cháhe gair-qaumon men se nikle hon, sab ke sab yih pahchánenge ki ham sab ek hí khándán, ek hí badan aur ek hí birádarí ke hain. Is haqíqat ká is se bará subút kyá ho saktá thá ki Kurinthí Masíhí Yarúsalam ke Yahúdí Masíhion kí zarúrat ke waqt madad karen? Ham yád rakkhen kí Masíhí kalísiyá jo ek birádarí hai, uskí sab se barí khásiyat mahabbat hai, aur yihí Masíh kí Rúh ke maujúdagí ká subút hai: liháza har mulk ke rahnewále Masíhí, cháhe we kisí qaum aur kisí rangat ke kyun na hon, we sab ek hí birádarí ke hain. Paulús aur Titus ne chandá faráham karne men, jo ján-fisháni aur sargarmí dikhláí, us ká sabab yihí haqíqat thí, (1 Yuh. iii. 17: Ya'q. ii. 15, 16).

Paulús ne bahut cháhá ki main Yarúsalam ke buzurgon ke sámhne yih bát sáf záhir karún, ki jo Masíhí gair-qaumon men se nikle hain, we sachche hain, aur unkí sachcháí ká sab se bihtar subút yih hai ki unhon ne, báwajúd apní sakht garíb hálat ke, maqdúr bhar, balki is se bhí ziyáda, Yarúsalam ke bháiyon kí hájat-rafáí ke liye chandá jam'a karke mere háth se bhejá.

Paulús is chande ko mukhtalif nám detá hai, ya'ne, (1) Khudá ká fazl, (áyat 1); (2) Sakháwat, (áyat 2); (3) Muqaddason kí khidmat kí shirákat, (áyat 4); (4) Khairát kí khidmat, (áyat 6).

Paulús ne Yarúsalam ke garíb Masíhion ke liye chandá jam'a karná 'umdá khidmat samjhí, na ki ek chhotá aur kam-qadr kám: usne khud uske jam'a karne men dil lagákar koshish kí, ki wuh ba-qasrat faráham kiyá jáwe. Ai Masíhí bháí, kalísiyá ke ikhráját yá garíb Masíhion ke liye chandá jam'a karne men bedil mat ho, is ko chhotá kám mat samjho, is men hár mat jáo, balki Paulús kí mánind himmat bándho, aur koshish karo ki garíb log bhí is fazl ke kám se mahrúm na rahen; balki we bhí Makadúniyá ke Masíhion ke namúna par, báwajúd apní garíbí ke, khushí se aur maqdúr se ziyáda bhí dene ko taiyár hon, kyúnki aisí sakháwat se barakat par barakat miltí hai.

In áyát men Paulús kaí ek nazíron aur dalílon se Kurinthí Masíhion ko sakháwat se dene kí targíb detá hai:—

(1) Makadúniyá kí kalísiyáon kí sakháwat ke namúna se, (áyát 1-7).

(2) Masíh ke namúna se (áyat 9).

(3) Unhon ne dene ká wa'da bhí kiyá thá, ab wa'da púrá karná cháhiye, (áyat 11).

(4) Khudá is 'amar men munsif aur rást hai; agar dene kí niyat ho, to jo khairát us niyat ke muwáfiq dí jáe, Khudá usko

qubúl karegá, (áyat 11). Khudá is mua'milá men ek sí hálat dekhná cháhtá hai. Wuh yih nahín cháhtá ki kalísiyá ke ba'z memberán to maqdúr se ziyáda den, aur ba'z kuchh bhí na den, yá agar den to bahut kam. Khudá yih nahín cháhtá ki "âuron ko árám mile aur tum ko taklíf ho," (áyat 13).

(5) Khudá razzák hai. Músá ke zamána men Khudá ne, jis waqt Baní Isráel bayábán men guzarte the, unkí 'ajíb taur se parwarish kí. "Yih wuh bát hai jo Khudáwand ne tumhen farmáí thí ki har ek us men se, baqadr apne kháne ke ádmí píchhe ek omar jam'a kare; har ek apne logon ká shumár karke unke liye jo us khaime men hain lewe. Chunánchi Baní Isráel ne yún hí kiyá, aur un men se ba'z ne ziyáda aur ba'z ne kam jam'a kiyá. Aur jab unhon ne omar se nápá, to jis ne bahut jam'a kiyá thá, kuchh ziyáda na páyá; aur uská jis ne kam jam'a kiyá thá, kam na huá; har ek ne un men se baqadr apne kháne ke, jam'a kiyá thá," (Khurúj xvi. 16-18).

Is májare kí taraf Paulús ishárá karke Masíhí bháiyon ko yih qáida batlátá hai, ki un men barábarí ho. Jab kisí kalísiyá ke Masíhí, kál yá wabá yá jang ke sabab, tang hál hon, to cháhiye ki khushhál kalísiyá ke Masíhí apne mál se unkí kamí púrí karen (áyat 15).

Sakháwat se garíbon kí hájat-rafáí ke liye dene ká sab se awwal aur afzal namúná Masíh hai, jaisá ki áyat 9 men darj hai. Paulús ne Kurinthí Masíhion ko batláyá thá ki Makadúniyá kí kalísiyáon ke Masíhion ne apne garíb bháiyon kí madad ke liye hadd se ziyáda diyá, (áyat 2). Ab wuh kahtá hai ki aise namúne kí kuchh zarúrat nahín hai, kyúnki tum hamáre Khudáwand Yisú' Masíh ke fazl ko jánte ho ki wuh, agarchi daulatmand thá, magar tumhárí khátir garíb ban gayá, táki tum uskí garíbí ke báis daulatmand ho jáo, (áyat 9).

Masíh kí garíbí ke haqq men yih likhá hai: (1) "Wuh daulatmand thá," wuh hamesha garíb na thá, us kí daulat bebayán aur behadd thí; dunyá kí paidáish se bhí pahle jo uskí daulat thí uská kaun hisáb lagá saktá hai? (Yuh. i. 3, 14, 18). Dunyá men áne se pahle pák firishtagán uskí bandagí aur khidmat karte the, (Yas. vi. 1-8 Kul. i. 15, 16, Ibr. i. 1-3). 'Ibránion ke khatt ke pahle báb men Masíh kí 'azalí aur aslí aur lásání daulat aur jalál ká kuchh bayán páyá játá hai. (2) "Wuh garíb ban gayá," na to láchárí se aur na majbúran, balki apní khushí se us ne apní daulat ko chhor diyá; kisí ne uskí daulat ko zabardastí se zabt nahín kar liyá, (Fil. ii. 6-8). (3) Wuh hamáre gunáhon ke sabab se garíb ban gayá. Us ne hamáre gunáhon ká qarz ká bhárí bojh apne úpar uthá liyá aur is qarz ko 'adá karne men apne áp ko garíb baná diyá. Hán, usne hamáre liye apní sárí daulat kharch kar dí.

(4) Wuh is garaz se garíb baná, ki ham uskí garíbí ke sabab se daulatmand ho jáen; wuh ham se kahtá hai ki "jo kuchh merá hai wuh terá hai," (Luká xv. 31).

Masíh ke is namúna se Paulús Kurinthí Masíhion ko dene kí targíb detá hai. Masíh ne tumhárí khátir kis qadr apne ko garíb banáyá. Tum bhí uske garíb bháiyon kí hájat-rafáí ke liye kusháda-dilí aur khule dil se do; jo daulat tumháre pás hai, kis ne dí? Kyá wuh wasíle jin se tum ne yih daulat hásil kí hai, maslan, áṉkhen aur háth aur páṉw aur tumhárí tandurustí aur tumháre mauqa' 'ilm o daulat hásil karne ko wagairá, kyá yih sab uskí taraf se nahín hain? Pas shukrguzárí kí ráh se Masíh kí garíbí ko yád rakhte hue, jo tumhárí khátir us ne ikhtiyár kí, khushí aur sakháwat se maqdúr bhar do. Kyá tumháre pás, andhe, langre, bahre, gúnge, láchár aur garíb log nahín hain? Aur kyá Masíh nahín kahtá, "Main bhúkhá thá, tum ne mujhe kháná na khiláyá; piyásá thá, tum ne mujhe pání na piláyá; pardesí thá, tum ne mujhe ghar men na utárá; nangá thá, tum ne mujhe kaprá na pahnáyá; bímár aur qaid men thá, tum ne merí khabar na lí. Chúnki tum ne in sab se chhoṭon men se kisí ek ke sáth yih na kiyá, is liye mere sáth na kiyá," (Matí xxv. 42-45). Ai kásh ki ham in sanjídá kalimát ko paṛhkar aur sunkar Masíh kí Rúh kí dabí huí áwáz sun len, "Agar áj tum merí áwáz suno to tum apne dilon ko sakht na karo," balki kisí garíb bháí, yá bahin, yá kisí garíb khándán kí madad karne ká wa'da mujh se abhí karo, aur du'á karte raho ki 'ain waqt par unkí hájat-rafáí kar sako.

Áyát 10-15 tak men dene ke haqq men Paulús chand nasíhaten kartá hai:—

(1) "Jaise tum ne pichhle sál se dene ká wa'da kiyá, so purá karne men sustí yá derí na karo," (áyát 10, 11). Paulús goyá yih kahtá hai, ki pársál tum ne is chanda ke jam'a karne men baṛá shauq dikhláyá thá, tum is kám men niháyat sargarm the, balki awwal the, magar kisí sabab se ab tak wuh chandá jam'a nahín huá; uske wasúl karne men tumháre liye itní der karná ṭhík nahín hai. Beshakk aisá karne se Yarúsalam ke garíb bháiyon ká harj o nuqsán hogá; 'aláwa is ke tumhárá bhí nuqsán hogá; kyá wa'da-khiláfí par Khudá kí barakat ho saktí hai? Kyá dene ká irádá karná aur uská púrá karná bihtar nahín hai? Kabhí kabhí aisá hotá hai ki kisí Masíhí mele men, yá kisí jalse men josh men ákar log sakháwat karne ká irádá yá wa'da karte hain, magar já-i-afsos hai, ki apne ghar pahunchkar dil ṭhanḍá ho játá hai, aur jab tak ki phir melá na ho, dene ká wa'da bhúl játe hain. Yihí Kurinthí Masíhion kí bhí bhúl thí.

Ai Masíhí bháí, jis chanda ke dene ká wa'da tum ne kiyá hai, cháhe wuh girje yá pásbán ke ghar ke banáne yá marammat karne ke liye ho, yá kisí Masíhí bháí yá jamá'at kí hájat-rafáí

karne ke báre men ho, yá kisí âur madad men dene ká ho, us ke púrá karne men sustí yá derí mat karo, balki áj hí karo.

(2) Ḳhairát kí qadr niyat par munhassar hai, (áyat 12). Agar koí kisí aisí garaz se de, maslan, Farísion kí mánind logon ke dikhláne ke liye, yá magrúrí yá dabáo se, yá kisí aur aisí garaz se, to uská dená Ḳhudá ko ná-maqbúl aur ná-pasandídá hai.

(3) Ḳhairát har ek kí ámadaní aur maqdúr ke muáfiq ho; ḳhairát usí qadr ho, jitná ádmí ke pás ho, aur maqdúr se barhkar na ho, (áyat 12 ; 1 Kur. xvi. 2).

(4) Ḳhairát men yaksán hálat honí chahiye, ya'ne sabhon ko dená cháhiye; aisá nahín ki jamá'at ke ba'z log to is qadr ziyádá den ki unko taklíf uṭhání paṛe, aur ba'z itná kam den ki unko dená bilkul garán na guzre. Ḳhairát yaksán taur par dí jáe. Jis ke pás ziyáda hai wuh ziyáda de, aur jis ke pás kam ho wuh kam de, (áyát 13, 14).

(5) Jis qadr jis kí zarúrat ho, usí qadr usko ḳhairát dí jáwe, na us se ziyáda aur na kam. Jaisá Ḳhudá ne Músá ke zamáne men bayábán men Baní Isráel ko diyá, wuhí tarz hamáre liye namúná ho. Ḳhudá ne har gharáne ke shumár aur hájat ke muwáfiq "mann" diyá, aur is intizám se ki na to fuzúl-ḳharchí ho, aur na kisí ko kuchh kamí ho, (áyát 14, 15 ; Ḳhurúj xvi. 18).

Hásil-i-Kalám.

(1) Kalísiyá ke garíb Masíhion ke liye chandá wasúl karná niháyat názuk aur mushkil ḳhidmat hai. Kurinthí Masíhion ne dene ká irádá kiyá thá, magar kisí sabab se ruk gae the, aur apne iráda ko púrá nahín kiyá thá; unko unke iráda ke púrá karne kí targíb yún dená, ki we náráz na hon, balki ḳhushí se den, mushkil bát thí. Jis taríqe se Paulús ne apne Kurinthí Masíhí bháiyon ko jagáyá, wuh gaur-talab aur pur-matlab hai. Us ne âur kalísiyáon kí saḳháwat aur Masíh ke namúna aur Músá ke zamáne kí shari'at ke wasíle se unko jagáyá. Yih is zamáne ke chandá jam'a karne ke liye achchhá namúná hai.

(2) Ḳhairát dená aur chandá jam'a karná usí hálat men ásán hogá, jab koí apne áp ko Ḳhudáwand ke supúrd karegá, jaisá ki Makadúniyá ke Masíhion ne kiyá thá, (áyat 5). Saḳháwat se na dene kí wajh yih hai, ki denewálá dil se yih nahín mántá ki main Masíh ká hún, liháza jo kuchh merá hai wuh uske iḳhtiyár men hai; main apná mál amánat ke taur par rakhtá hún. Mál darhaqíqat merá nahín hai balki Masíh ká hai, aur main uská kárindá hún. Mujhe uskí marzí ke mutábiq ḳharch karná cháhiye.

(3) Saḳháwat se dene kí targíb Masíh ke namúna se sádir hotí hai. Ham kyún kusháda-dilí se den? Is liye ki Masíh

hamárí khátir garíb ban gayá, aur us ne apne áp ko dene se dareg na kiyá. Kyá ham âuron kí hájat-rafáí ke liye na den?

(4) Agar koí Masíhí fasáhat se bolnewálá ho, du'á karne men bhí sargarm ho, aur Baibal se bhí khúb wáqif ho, magar sakháwat se denewálá na ho, to uskí fasáhat aur 'ilm aur du'á be-tásír hotí hai, (áyat 7). Bar'aks iske agar wuh sekhí aur rahm-dil ho, to uskí fasáhat aur du'á kí tásír aur 'ilm ká asar bahut ziyáda hogá. Fasíhat in sab fazílaton se khushbú pátí hai.

Sawálát jo parhnewálá apne dil se kare.

(1) Kyá main khushí ke sáth kalísiyá ke ikhraját aur garíbon kí parwarish ke liye, majbúran yá dabáo se detá hún, yá khushí se?

(2) Kyá main chandá jam'a karnewále kí targíb ko qubúl karke detá hún, yá uská aisá khiyál kartá hún, jaisá sarkárí mahsúl lenewále ká taqázá?

(3) Kyá main khud-inkárí karke diyá kartá hún? Kyá dene ke sabab se mujhe apní koí khushí chhorní partí hai?

(4) Kyá main us chande ko waqt par 'adá kartá hún, jis ke dene ká wa'da main ne kiyá hai? Yá wa'da ko bahut dinon ke ba'd púrá kartá hún? Kyá chandá jam'a karnewále ko merí derí aur gaflat aur wa'da-khiláfí ke sabab se diqqat to nahín hotí hai?

(5) Kyá main yád kartá hún ki Masíh merí khátir se kis qadr garíb huá? Aur kyá uskí garíbí merí sakht-dilí ko narm kar detí hai? Ai mere dil, Masíh tere liye garíb baná, kyá tú kisí garíb bhái, yá bahin, yá unke larkon larkion kí parwarish aur ta'lím diláne ke liye kuchh detá hai? Aur kahán tak tú detá hai?

(6) Kyá mere na dene ke sabab se âuron ko maqdúr se barhkar to dená nahín partá? Kyá jis qadr mujhe Khudá ne barakat bakhshí, usí ke mutábiq main detá hún?

(6) Kyá main apne dil se yih sawál na kiyá karún, ki jo kuchh tere pás hai, kyá yih mujhe Khudá ne diyá hai? Mujh men aur garíb men jo farq hai, wuh kis ne kiyá? Khudá kí sárí barakaton ká khiyál karke main unkí 'iwaz men kyá dún?

Áyát 16-24.—(16) Ḳhudá ká shukr hai, jo Titus ke dil men tumháre wáste waisí hí sargarmí paidá kartá hai. (17) Kyúnki us ne hamárí nasíhat ko mán liyá, balki bará sargarm hokar apní ḳhushí se tumhárí taraf rawána huá. (18) Aur ham ne us ke sáth us bháí ko bhejá, jis kí ta'ríf ḳhush-ḳhabarí ke sabab se tamám kalísiyáon men hotí hai; (19) aur sirf yihí nahín, balki wuh kalísiyáon kí taraf se is ḳhairát ke báre men hamárá hamsafar huá: aur ham yih ḳhidmat is liye karte hain, ki Ḳhudáwand ká jalál aur hamárá shauq záhir ho: (20) aur ham bachte rahte hain, ki jis barí ḳhairát ke báre men ḳhidmat karte hain, us kí bábat koí ham par harf na láe: (21) kyúnki ham aisí chízon kí tadbír karte hain, jo na sirf Ḳhudáwand ke nazdík bhalí hain, balki ádmion ke nazdík bhí. (22) Aur ham ne un ke sáth apne us bháí ko bhejá hai, jis ko ham ne bahut sí báton men bárhá ázmákar sargarm páyá hai, magar chúnki us ko tum par bará bharosá hai, is liye ab bahut ziyáda sargarm hai. Agar koí Titus kí bábat púchhe, to wuh merá sharík, aur tumháre wáste merá ham-ḳhidmat hai: agar hamáre bháiyon kí bábat púchhá jáe, to wuh kalísiyáon ke qásid aur Masíh ke jalál hain. (24) Pas apní mahabbat aur hamárá wuh faḳhr jo tum par hai, kalísiyáon ke rúbarú un par sábit karo.

Chandá jam'a karnewálon kí ḳhásiyaten aur ta'ríf.

In áyát men Paulús apne tín piyáre ham-ḳhidmat chandá jam'a karnewálon kí ḳhúbián bayán karke ta'ríf kartá hai. Siwáe ek ya'ne Titus ke, ma'lúm nahín kí Paulús ke yih do âur ham-ḳhidmat kaun the. Wuh isháratan unká bayán kartá hai. Kurinthí Masíhion ke liye yih ishára káfí the. We unko fauran pahchán sakte the, is liye unká nám sáf sáf likhne kí koí zurúrat na samjhí gaí. Ek riwáyat hai ki un men se ek Lúqá thá jo Injíl aur 'Amál kí kitábon ká musannif hai, jo aksar safaron aur ḳhidmat men Paulús ká sáthí aur madadgár thá. Beshakk Lúqá ká nám kull kalísiyáon men mashhúr hogá, aur jo ta'ríf, kí in áyát men chandá jam'a karnewále kí hai, Lúqá us ke láiq thá. Jis tísre ham-khidmat kí ta'ríf hai, uskí koí ḳhabar nahín; sháyad wuh Titus ho, yá Silás, yá Appulus, yá koí aur dúsrá ho. Ham tahqíq se nahín kah sakte; ḳhair wuh koí bhí kyún na ho, yih

tínon Khudá kí taraf se makhsús kiye gae the. Khudá ne un ke dilon men is khidmat karne kí khwáhish paidá kí thí, is liye Paulús pahle pahal Khudá ká shukr kartá hai, kí usne Titus aur báqí donon jaise chandá jam'a karnewálon ke dilon men sargarmí paidá kí, (áyát 16, 17, 22).

In chandá jam'a karnewálon kí khásiyaten yih thín:—

(1) Wuh 'Iláhí taqarrurí se kám karte the, (áyat 16).

(2) Dil lagáke aur sargarmí ke sáth we kám karte the, yih sargarmí Khudá kí Rúh se paidá huí. Yih Khudá kí Rúh ká phal hai. Paulús ne Titus ke dil men yih Rúh se paidá-shudá josh aur sargarmí pahchánkar Khudá ká shukr kiyá.

(3) Khushí, (áyat 17). Titus aur uske ham-khidmat majbúran aur láchárí se yih chandá jam'a nahín karte the, balki khushí se. Paulús Rasúl ke yá kalísiyá ke buzurgon ke dabáo se, kisí garaz se, yá dunyá-dárí se, yá námwarí kí khátir, yih log is kám ko nahín karte the, balki dil kí khushí se; is liye Paulús unkí ta'ríf kartá hai. Beshakk Paulús ne Titus ko is khidmat ke liye kuchh targíb aur nasíhat dí thí, magar Titus ne Paulús ko koí rasúl yá afsar jánkar uskí targíb aur nasíhat ko na máná, balki dilí razá-mandí se. Titus apne ko Paulús ká naukar nahín samajhtá thá, na mazdúr aur naukar ke mizáj se yih khidmat us ne qubúl kí.

(4) *Nek-námí* aur *mu'atbarí* aur *tajrubakárí*. Yih báten chandá jam'a karnewálon men pái jání cháhiyen, áyát (18, 22). In tín shakhson ko Paulús ne is khidmat ke liye chun liyá thá, we tamám kalísiyáon men neknám the, unke Masíhí bháí unkí ta'ríf karte the. We nau-muríd aur ná-tajrubakár shakhs nahín the. We bárhá ázmáe gae the aur be-'aib nikle the; is liye Khudá ne unko apní is khidmat ke liye makhsús kiyá thá. Aur Paulús ne yih pahchánkar un ko is mushkil khidmat men apná ham-khidmat banáyá thá.

(5) Kalísiyá kí razá-mandí se we kám karte the, (áyat 19). Go ki Paulús ek rasúl thá aur Khudá kí taraf se Kalísiyá kí taraqqí aur bihtarí ke liye chun liyá gayá thá, táham bagair kalísiyá kí ráe aur razámandí ke wuh in tínon shakhson ko is khidmat ke liye apná ham-safar nahín banátá thá; aur uskí ek wajh yih thí ki kalísiyáen hí to thín jin ke memberán ne yih khairát aur chandá diyá thá. Khairát unkí thí na ki Rasúl kí, lihváza zurúr thá kí uske bántnewále bhí unkí taraf se muqarrar hon.

(6) Dúr-andeshí aur pesh-bíní se chandá jam'a karnewále aur bántnewále kám karen, aisá na ho ki bahut dinon ke ba'd un par koí harf láwe, (áyat 20, 21). Go ki Paulús rasúl Masíh ká rasúl thá aur kalísiyá kí khátir, aur Masíh kí aur kalísiyá kí khidmat men, us ne sab kuchh chhor diyá thá, tauhhí us par dagá aur makr ká 'ilzám lagáyá gayá thá, yahán tak ki bár bár us ko apní

safái ká subút dená paṛá, (áyát 12, 16-18). Is liye Paulús rupayá paisá yá chandá jam'a karne yá karwáne meṉ baṛí hoshyárí aur dúr-andeshí kartá thá; aur is andeshe se ki píchhe koí us par harf láne ká mauqa na páwe, us ne khairát jam'a karne aur báṉṭne meṉ pesh-bíní karke aisí tadbír kí, ki jis waqt koí us par harf láwe, to wuh us 'ilzám lagánewále ko lá-jawáb kar sake. Is liye us ne tín nek-nám aur tajrubakár ázmáe hue, kalísiyá ke elchioṉ ko apná ham-khidmat banáyá, ki we píchhe harf-gíroṉ ke múṉh ko band kareṉ; is liye wuh áyat 21 meṉ kahtá hai, "kyúṉki ham aisí chízoṉ kí tadbír karte haiṉ jo na sirf Khudáwand ke nazdík bhalí haiṉ, balki ádmioṉ ke nazdík bhí, (xii. 17).

(7) Chandá jam'a karnewáloṉ aur khairát báṉṭnewáloṉ ko rasúl kaí ek zí-'izzat nám detá hai, ki we mere sharík aur ham-khidmat aur bháí haiṉ, we kalísiyáoṉ ke qásid aur Masíh ke jalál haiṉ, (áyát 23, 24).

Us zamáne ke Yahúdí, Yúnání aur Rúmí hákimoṉ aur máldároṉ aur zí-'izzat logoṉ kí nazroṉ meṉ yih tín chandá jam'a karnewále aur báṉṭnewále haqír aur gum-nám the. Baṛe baṛe ádmioṉ meṉ koí unko nahíṉ púchhtá thá, táham Masíh aur pák firishtoṉ aur mubárak marhúmoṉ, aur us waqt se ab tak kí kull kalísiyáoṉ meṉ unkí baṛí ta'ríf ho rahí hai, aur hotí rahegí jab tak ki Masíh phir na áwegá. Baṛe baṛe ádmioṉ kí nigáh meṉ yih tín ádmí 'awám meṉ se gum-nám the, magar Paulús ne un meṉ Masíh ke jalál ká 'aks un se nikalte aur chamakte hue dekhá. Us ne un meṉ Masíh ke jalál kí raunaq pahchánkar khushí manáí aur Khudá ká shukr kiyá.

Hásil-i-Kalám.

(1) Jo ashkhás kalísiyá ke memberán ke darmiyán kalísiyá ke ikhráját yá kháss chandá jam'a karne aur báṉṭne ke liye muqarrar kiyá jáwe, we diyánatdár, sargarm, azmáe hue aur neknám ashkhás hoṉ, (áyát 16-18, 22, 23).

Is khidmat meṉ baṛí azmáish hai; dekho Yahúdá Iskeryútí lálach kí ázmáish meṉ paṛke gir gayá. Bárah Rasúloṉ meṉ se wuhí akelá thá, jo kull bháiyoṉ ke rupaye paise ká khazánchí thá, aur wuhí chor niklá.

(2) Ek hí shakhs ke háth meṉ kalísiyá ká chandá jam'a karne aur báṉṭne ká ikhtiyár na diyá jáwe. Koí Masíhí kaisá hí díndár kyúṉ na ho, is kám ko akelá háth meṉ na le. Paulús ne khud tín mu'atibar bháiyoṉ ko apne sáth is khidmat meṉ sharík kiyá; we nek-nám aur tajrubakár bhí the. Natíjá yih huá, ki we tín mu'atibar gawáhoṉ se apne harf-gíroṉ ko lá-jawáb kar saká, (áyát 19, 20).

(3) Chandá jam'a karne aur báṉṭnewále aisí tadbír nikáleṉ jo ádmioṉ ke nazdík bhalí ho, (áyat 21). Maslan, Bank ke

rupaye ká jo hísáb ho wuh sál ke ákhir men kull memberán ko sunáyá jáwe, táki sab málí hálat se wáqif ho jáwen; aur khzánchí bhí is bát se wáqif ho jáwe kí jo rupayá uske háth yá 'amánat men áyá hai, wuh uská zimmewár hai; aur usko lázim hai ki apná hisáb aisá sáf rakkhe ki koí us par harf láne ká mauqa' na páwe. Paulús ne yih munásib jáná, is liye us ne dúr-andeshí karke aisí tadbír nikálí kí Makadúniyá kí kalísiyáon ke rupaye bántne ke liye tín Masíhion ko apne sáth sharík kiyá ki un cháron ke háth se rupayá bánt diyá jáwe. Aur we sab yúnhí harf-gírí se bach jáwen. Bihtar hogá ki in dinon men bhí kalísiyá ke ikhráját jam'a karnewále aur bántnewále Paulús ke namúna par chalen. Yúnhí we áp hí bhúl chúk aur ázmáish se bach jáwenge; aur 'aláwa is ke we sábit kar sakenge ki ham ne sáf-dilí aur ímándárí se ek ek kaurí ko kharch kiyá. Yih munásib aur sabhon ke nazdík bhalí tadbír hai ki waqt-ba-waqt kalísiyá ká khazánchí kharch ká aisá hisáb chandá denewálon ke sámhne pesh kiyá kare ki jab we uskí jánch karen to wuh thík nikle, (áyat 21).

(4) Koí Masíhí garíbon kí parwarish ke liye, yá kalísiyá ke ikhráját ke liye rupayá jam'a karne kí tadbír ko chhotí sí bát na samjhe. Paulús Yarúsalam ke garíb bháiyon kí madad ke liye kis qadr fikrmand aur sargarm huá, yahán tak ki uske jam'a karne ke liye us ne apne ham-khidmaton men se tín tajrubakár bháiyon ko targíb dí ki we is khidmat men uske ham-khidmat banen; aur uske sáth Yarúsalam ko jáne ke liye taiyár hon. Is kám ko anjám dene ke liye, us ne koí tadbír kaisí hí chhotí kyún na ho, nahín chhorí. Kabhí kabhí sunne men átá hai, ki fulán wáiz yá pásbán yá missionary fasíh-go aur 'álim fázil to hai, lekin wuh aise intizámát men jin se kalísiyá kí bahbúdí ho, qásir hai. Jo namuná Paulús ká in áyát men darj hai, aisá shakhs us par gaur kare aur hidáyat hásil kare.

(5) Munásib taur se chandá lene aur bántne kí ni'amaten kalísiyá ke liye niháyat zurúrí hain, aur we sab Khudá kí taraf se hain; is liye unko Khudá se mángá karen, aur shukrguzárí ke sáth unko Khudá ke háth se len, jaise Paulús ne un ni'amaton ke liye jo Titus ko is khidmat ke anjám dene ke liye milín, Khudá ká shukr kiyá, (áyat 16). Jo barí barí ni'amaten milí hain ham unko Khudá kí bakhshish pahchánkar shukr karte hain; magar chandá jam'a karne aur bántne ke kám ke liye jo ni'amaten zurúr hain unká khiyál bhí nahín karte. 'Amál 6 báb men likhá hai ki ek martaba Yarúsalam kí kalísiyá ke 'Ibrání aur Yúnání Masíhion men phút par gaí thí; is liye ki garíb Yúnání bewá 'auraton kí rozáná khabar-gírí men kuchh gaflat hotí thi. Rasúlon ne shágirdon kí jamá'at ko jam'a karke kahá, "Pas ai bháiyo, apne men se 7 (sát) nek-nám shakhson ko chun lo, jo rúh aur dánáí se bhare hue hon ki ham unko is kám par muqarrar karen,"

('Amál vi. 3). Is se záhir hai ki ḳhairát bánṭne ke liye chand ni'amaten zurúr hain. Bánṭnewále rúh aur dánáí se bhare hue ádmí hon; aur aise ádmí kalísiyá ke liye Ḳhudá kí taraf se in'ám hain, (Ifsion iv. 11, 12; 1 Kur. xii. 4-11, 28).

(6) Ham apne ham-ḳhidmaton kí ḳhúbion aur ni'amaton aur unkí sargarmí ko pahchánkar unkí ta'ríf karen, (16-18, 22, 23). Yih hamáre liye nek-namúná hai. Ḳhushámad karná yá mubáligá karke ta'ríf karná ek bát hai, aur sachchái se kisí ḳhidmat kí ta'ríf karní dúsrí bát hai. Paulús ke ham-ḳhidmat ta'ríf ke laiq the, is liye us ne is ḳhatt men unkí baṛí ta'ríf kí. Jab hamárá koí ham-ḳhidmat guzar jáe to uske dafan karne ke waqt, yá akhbáron men uskí ta'ríf karne se usko kuchh tasallí yá madad nahín miltí. Agar jíte jí uskí sargarmí aur ímándárí kí kuchh ta'ríf ho, to uskí dil-jamaí hotí hai. Bahutere log aise hain jin par yih masal ṭhík átí hai,

Jíwat pitá ko dangam-dangá,
Mare pitá pahuncháe gangá,
Jíwat pitá kí púchhí na bát,
Mare pitá ko dál aur bhát.

(7) Shaḳhsí targíbon se kusháda-dilí aur saḳháwat paidá hotí hai, (áyat 24). Paulús ne Kurinthí Masíhion se yih ḳháss 'arz kí, ki we uske un ham-ḳhidmaton ko, jo chandá jam'a karne ke liye bheje jáen dil se qubúl karen. Wuh kahtá hai ki main ne apne in tín ham-ḳhidmaton ke sámhne tumhárí baṛí ta'ríf kí hai; tum un par sábit karo, ki jo faḳhr main ne tumháre haqq men sábit kiyá hai wuh sach aur bar-haqq hai; nahín to mere ham-ḳhidmat mujhe jhúṭhá samajhkar sharmindá karenge. 'Aláwa is ke tum áp unko dil se qubúl karke apní mahabbat merí taraf dikhá do. Shaḳhsí 'arzí aur darḳhwást pur-tásír hotí hai. Paulús go ki rasúl thá aur go ki us ne Kurinthí kalísiyá kí bunyád ḍálí thí, taubhí hákimáná taur se un se báten nahín kín. Jo mizáj Masíh ká thá, wuhí Paulús ká thá. Wuh hákimáná mizáj-wálá na thá, balki halím aur farotan.

(8) Kurinthí kalísiyá ke Masíhí, Yarúsalam ke garíb Masíhion ke liye chande ko apne neknám qásidon ke zarie bhejkar, yih dikhláte the, ki in do kalísiyáon men haqíqí, rúhání, Masíhí yagánagat thí, halánki unke darmiyán saikaṛon míl ká fásalá thá, aur unke shuraká muḳhtalif qaumon men se the. Jis waqt kisí mulk men kál paṛtá hai, to us jagah ke garíbon kí hájat-rafáí ke liye dúsre mulkon kí kalísiyáon kí taraf se madad bhejí játí hai; aur yún hí sab mulkon kí kalísyáon men haqíqí yagánagat ká izhár hotá hai. Jo kalísiyáen kál yá dukh ke waqt dúsre mulkon ke Masíhion kí madad ke liye chandá jam'a karke bhejtí hain, we is tarah Ḳhudáwand Yisú' Masíh ká mizáj aur ápas kí yagánagat dikhlátí hain, ('Amál xi. 27-30).

Sawálát jo paṛhnewálá apne dil se kare.

(1) Jo jo ḳhúbiáṉ mere bháí meṉ aur ham-ḳhidmatoṉ meṉ haiṉ, kyá maiṉ shukrguzárí se unko pahchántá aur unkí ta'ríf kartá húṉ? (áyat 16).

(2) Jo rupayá paisá merí supurdagí aur 'amánat meṉ hai, kyá maiṉ usko is taur se ḳharch kartá húṉ, ki denewále ḳhush hoṉ? Aur jis tariqe se maiṉ ne ḳharch kiyá, kyá wuh sab ádmioṉ meṉ bhalá aur bihtar ma'lúm hotá hai? (áyat 21).

(3) Kyá maiṉ hákimáná mizáj se apne bháiyoṉ yá ham-ḳhidmatoṉ ke sáth pesh átá húṉ, yá ki birádaráná mahabbat ke sáth? (áyat 23).

(4) Jo Masíhí bháí bahin tang-hál hoṉ, kyá maiṉ áp hí unkí madad ke liye ḳhushí se detá húṉ, aur 'aláwa is ke Paulús kí mánind âuroṉ ko targíb detá húṉ, ki we bhí kusháda-dilí aur khule háth se deweṉ? (áyat 24).

BÁB IX.

Áyát 1-15.—(1) Jo ḳhidmat muqaddason̲ ke wáste kí játí hai, us kí bábat mujhe tum ko likhná fuzúl hai: (2) kyún̲ki main̲ tumhárá shauq jántá hún̲, jis ke sabab se Makadúniyá ke logon̲ ke áge tum par faḳhr kartá hún̲, ki Aḳhaya ke log pichhle sál se taiyár hain̲, aur tumhárí sargarmí ne aksar logon̲ ko ubhárá. (3) Lekin main̲ ne bháiyon̲ ko is liye bhejá, ki ham jo faḳhr is báre men̲ tum par karte hain̲, wuh be-‘asl na ṭhahre: balki tum mere kahne ke muwáfiq taiyár raho: (4) aisá na ho, ki agar Makadúniyá ke log mere sáth áen̲, aur tum ko taiyár na páen̲, to ham (yih nahín̲ kahte, ki tum) us bharose ke sabab sharminda hon̲. (5) Is liye main̲ ne bháiyon̲ se yih darḳhwást karní zurúr samjhí, ki wuh pahle se tumháre pás jákar tumhárí mau‘úda baḳhshish ko peshtar se taiyár kar rakkhen̲, táki wuh baḳhshish kí tarah taiyár rahe, na zabardastí ke taur par. (6) Lekin bát yih hai, ki jo thoṛá botá hai, wuh thoṛá káṭegá; aur jo bahut botá hai, wuh bahut káṭegá. (7) Jis qadr har ek ne apne dil men̲ ṭhahráyá hai, usí qadr de; na dareg karke, aur na láchárí se, kyún̲ki Ḳhudá ḳhushí se denewále ko ‘azíz rakhtá hai. (8) Aur Ḳhudá tum par har tarah ká fazl kasrat se kar saktá hai, táki tum ko hamesha har chíz káfí taur par milá kare, aur har nek kám ke liye tumháre pás bahut kuchh maujúd rahá kare: (9) chunán̲chi likhá hai, ki Us ne bakher kí hai, us ne kan̲gálon̲ ko diyá hai; Us kí rástbází abad tak báqí rahegí. (10) Pas jo bonewále ke liye bíj, aur kháne ke liye roṭí baham pahun̲chátá hai, wuhí tumháre liye bíj baham pahun̲cháegá, aur us men̲ taraqqí kar degá, aur tumhárí rástbází ke phalon̲ ko baṛháegá: (11) aur tum har chíz ko ifrát se pákar, sab tarah kí saḳháwat karoge, jo hamáre wasíle se Ḳhudá kí shukrguzárí ká bá‘is hotí hai. (12) Kyún̲ki is ḳhidmat ke anjám dene se na sirf muqaddason̲ kí ihtiyájen̲ rafa‘ hotí hain̲, balki bahut logon̲ kí taraf se Ḳhudá kí baṛí shukrguzárí hotí hai; (13) is liye ki jo niyat is khidmat se sábit huí, us ke sabab se wuh Ḳhudá kí baṛái karte hain̲, ki tum Masíh kí ḳhush-ḳhabarí ká iqrár karke us par tabi‘dárí

se 'amal karte ho, aur un kí aur sab logon kí madad karne men sakháwat karte ho; (14) wuh tumháre liye du'á mángte hain, aur tumháre mushtáq hain, is liye ki tum par Khudá ká bará hí fazl hai. (15) Shukr Khudá ká us kí us bakhshish par jo bayán se báhar hai.

Khushí aur kushádagí se dene ke wajúhát.

Paulús ne Kurinthí Masíhion ko kusháda-dilí se sakháwat karne kí targíb bare zor se dí: aur jis waqt wuh yún targíb de raha thá, us ko yih khiyál áyá ki sháyad mere Kurinthí bháion ko yih bát nágawár guzre: sháyad un men se baz náráz hoke yih kahen ki kyá ham bachche yá kanjús hain, ki Paulús ham se aise zor se sakháwat ke báre men báten kartá hai, aur apne itne ham-khidmaton ko ham se chandá lene ke liye yahán bhejtá hai? Is shikáyat yá ranjish ko unke dilon se nikálne ke liye Paulús goyá yih kahtá hai, ki muqaddason kí khidmat tum ne is tarah dil kholkar kí hai ki is ke báre men, tumhárí shikáyat to darkinár, main ne kalísiyáon men tumhárí daryá-dilí bataur namúna ke pesh kí aur tumhárí barí ta'ríf kí (áyat 2), aur jo kuchh main ne likhá wuh main ne apne hí dil kí ghabráhat ke sabab se likhá, pas, aisá na ho ki main ne, jo fakhr tumáre haqq men kiyá hai, wuh be-asar thahre, aur ákhir ko main sharmindá kiyá jáún (áyat 4), main ne tumhárí sakháwat ke namúna ko Makadúniá kí kalísiyá ke sámhne pesh kiyá, aur wuh is qadr ta'sír-bakhsh huá ki unhon ne barí garíbí men maqdúr ke muwáfiq, balki us ne bhí ziyáda, diyá, (viii. 1-5). Ab Paulús kahtá hai ki jaise main ne tumhárí sakháwat ko unke sámhne namúna ke taur par pesh kiyá, waise hí ab main unká hadd se ziyáda dene ká namúná tumháre sámhne pesh kartá hún, aur merí ummed hai ki tum bhí yun hí doge, balki main ne apne ham-khidmaton ke sámhne tumhárí is qadr ta'ríf kí, aur tum par fakhr bhí kiyá, so agar tum phir khule háth se na do to main sharmindá kiyá jáúngá.

Agar koí suwál kare, ki yih kaun se garíb Masíhí the, jin kí madad ke liye Paulús Kurinthí Masíhion ko bare zor se targíb detá hai, to is ká jawáb 1 Kurinthion xvi. 1-3 men páyá játá hai, ki Paulús Yarúsalam ke garíb Masíhion ke liye rupae, paise jam'a karne ke liye bahut koshish kartá thá, (Rúm. xv. 25; 25, 31, 'Amál xix. 21; xx. 22; xxi. 15 aur xxiv. 17).

Ayát 6-15 tak men Paulús Kurinthí Masíhion ko chand wajúhát se ziyáda kusháda-dilí ke sáth dene kí targíb detá hai.

(1) "Lekin bát yih hai kí jo thorá botá hai wuh thorá kátegá, aur jo bahut botá hai wuh bahut kátegá," (áyat 6). Jis lafz ká tarjumá yahán "thorá" kiyá gayá hai, us ká thík tarjumá

"Bacháke" hai, ya'ne bonewále ko na cháhiye ki apne háth men kuchh bíj rakh chhoṛe, balki sab zamín men ḍál de táki bahut sá káṭe; aur jis lafz ká tarjumá "bahut" kiyá gayá hai, us ke ṭhík ma'ne hain "Barkat se káṭegá," ya'ne bíj misl barakat ke hai, aur jo shakhs khule háth se Masíh aur us kí kalísiyá aur garíbon ke liye detá hai, wuh goyá ek barakat hotá hai, aur wuh fasal ke waqt barakat se káṭegá, (Zabúr cxxvi. 6; 'Amsál xi. 24, 25 aur xxii. 9; Maláki iii. 10; Lúqá vi. 33; Galátion vi. 7-9).

(2) Kushádagí ke sáth dene kí dúsrí wajh yih hai, ki Ḳhudá khushí se denewále ko 'azíz rakhtá hai, (áyat 7). Ḳhudá áp yún hí detá hai, dekho wuh kis kushádagí se páni, hawá, roshní aur dígar baṛí baṛí barakaten muft baḳhshtá hai. (Ḳhurúj xxv. 2; Istisná xv. 10).

(3) Khushí se dene kí wajh áyat 8 men darj hai, Ḳhudá aise denewále ko ḳhálí háth rahne ne degá. Wuh is shaḳhs ke háth ko barakat se is tarah bharegá, ki us ko kuchh kamí na hogí. Aise shaḳhs ko Ḳhudá apná kárindá baná letá hai, táki uske wasíle se wuh apne mángnewálon ko diyá kare.

(4) Kusháda-dilí se dene kí chauthí wajh 9 aur 10 áyát men darj hai. Dekho ki Ḳhudá kaisí kushádagí aur khule háth se barakat rahmdilon aur tars-ḳhánewálon ko baḳhshtá rahtá hai. Zabúr cxii. ká musannif is bát par yih gawáhí detá hai ki nek ádmí miharbání kartá hai aur qarz detá hai, wuh apní kár-rawáí rástí se kartá hai, yaqínan us ko kabhí jumbish na hogí; sádiq kí yádgárí abadí hogí; Usne bikhráyá hai; Us ne kangálon ko diyá hai. Us kí sadáqat abad tak qáim hai. Muqábalá karo Filipion iv. 18, 19 se.

(5) Saḳháwat se dene kí pánchwín wajh yih hai ki pánewálon ke dil men Ḳhudá kí shukrguzárí paidá hotí hai, (áyát 11, 12). Paulús ká matlab yih hai ki jab main aur tumháre qásid Yarúsalam ke garíb Masíhion ke pás tumhárí ḳhairát pahuncháenge, to unke dil Ḳhudá kí shukrguzárí se bhar jáenge; aur jab ham unko yih ḳhabar denge ki Maqadúniá kí kalísiyáon ne aur shahr Kurinthus ke Masíhion ne, apne maqdúr ke muwáfiq, balki un men se ba'zon ne apne maqdúr se bhí ziyáda diyá, to unke dil Ḳhudá kí shukrguzárí se bharkar chashme kí mánind phúṭ niklenge. Pas wuh kahtá hai ki tum yún dene se na sirf Yarúsalam ke muqaddason kí 'ihtiáj ko rafá karoge, balki yih sab log, aur jitne yih ḳhabar páen sab milkar, Ḳhudá kí shukrguzárí 'adá karenge; hán, ásmán par bhí ḳhushí hogí. Jab ek gunahgár kí taubá ke sabab se ásmán par ḳhushí hotí hai to kyá Kurinthí Masíhion ke hadd se ziyáda dene kí wajh se ásmán par ḳhushí na hogí?

(6) Saḳháwat se dene ká ek âur sabab yih hai ki pánewále ká dil denewále kí taraf rujú kiyá játá hai, (áyat 13). Yarúsalam kí kalísiyá ke memberán Yahúdí hone ke sabab gair-qaumwálí

kalísiyáon ke memberán kí nisbat kuchh shakk o shubha rahte the. Yahúdí Masíhion ká yih khiyál thá ki Masíh ke shágird jo âur qaumon se nikalte hain, na sirf we Masíh ko mánen balki Músá kí sharí'at ke mutábiq bhí chalen, ya'ne unká khatná kiyá jáwe; we fulán fulán kháne se parhez karen, aur in in 'Idon ko mánen. Jab Paulús Yahúdí Masíhion ke sámhne gair qaumwále Masíhion kí ta'ríf kiyá kartá thá, aur kahtá thá ki hálánki we Músá kí sharí'at ke kitne hí rít o rasúmát ko 'amal men nahín láte taubhí we sachche Masíhí hain, to go ki we Paulús kí is gawáhí ko mán to lete the, par apne dil ká shakk o shubhá nahín chhorte the. Ab Paulús Kurinthí Masíhion ko Yarúsalam ke garíb bháion kí ihtiyáj ke rafá karne ko liye sakháwat se dene kí yih wajh batátá hai, ki jis waqt ki Yarúsalam ke tang-hál Masíhí tumháre mua'tibar qásidon ke wasíle se yih chandá páenge, to unká sárá shakk o shubhá tumháre ímán kí nisbat játá rahegá; we fauran mánenge ki beshakk Kurinthí Masíhí sachche hain, cháhe Músá ko mánte hain yá nahín; aur we is sabab se Khudá kí baráí karenge. Jo khairát tum unkí ihtiyájon ko rafá karne ke liye bhejte ho, usí ke wasíle se tum unke dilon ka kusháda baná doge, yahán ták ki unke dilon men tum jagah páoge, aur mahabbat ke is hathiyár se tum unko jítoge. Tum unke khiyálon ko gair-qaumwálon ke ímán kí sachcháí kí nisbat badal dáloge. Merí gawáhí tumháre ímán kí nisbat unhon ne nahín mání; magar tumhárí mahabbatt ká izhár unke shakk ke barkhiláf aisá jawáb hogá ki is ke ba'd we jis waqt tum ko yád karenge to Khudá ká shukriyá 'adá karenge.

(7) Sakháwat ke zarie garíb bháion kí ihtiyájon ko rafá, karne ká ek âur phal paidá hotá hai, aur wuh yih ki pánewále denewálon ke wáste du'á karte hain aur barakat cháhte hain, (áyat 14); aur sach púchho to is se barí barakat âur kyá ho saktí hai ki shukrguzár Masíhí ke dil se hamáre liye du'á aur munáját kí áwáz nikle; aur jin logon kí madad ham ne tang-hálí men kí we hamen fazl ke takht ke sámhne yád karen, aur Masíh bhí jo unká aur hamárá Sardár Káhín hai, unkí du'áon ko apne nám se pesh kare, (Mukáshifát v. 8; viii. 3; Yuh. xv. 13; 'Ibránion vii. 25).

(8) Jab Paulús ne Makadúniyá kí kalísiyáon kí 'ajíb sakháwat ká khiyál karke, ki unhon ne kis tarah, báwajúde apní sakht garíbí ke, kushádgí se diyá, yih ummed kí, ki Kurinthí Masíhí bhí yún hí denge, to us ko Khudá kí bakhshish jo bayán se báhar hai yád ái, aur fauran us ke bhare hue dil se yih shukr ká kalimá niklá ki "Shukr Khudá ká aur Uskí us Bakhshish ká jo bayán se báhar hai," (áyat 15). Wuh bakhshish jo kisí Masíhí bhái kí ihtiyáj ko rafá karne ke liye dí jáwe, Khudá kí us barí Bakhshish, ya'ne Masíh ke muqábala men, jo hamáre liye qurbán huá, kuchh bhí haqíqat nahín rakhtí hai. Khudá kí yih Bakhshish lásání, be-bayán aur daryáft se báhar hai, (Yuh. iii. 16 aur iv. 10;

Rúm. v. 7-9). Isí Bakhshish ke sote se Makadúniyá ke Masíhioṉ kí mahabbat kí chhoṭí chhoṭí nadiáṉ niklíṉ. Isí Bakhshish ke sarsabz bagíche meṉ har tarah kí phulwárí jaṛ pakaṛtí aur khushnumá aur khushbúdár bankar phal látí hai. Jab ek qaum ke Masíhí dúsrí aur dúr kí qaumoṉ ke gariboṉ kí ihtiyáj ko rafá karne ke liye dete haiṉ to aisí mahabbat Khudá kí taraf se paidá hotí hai, is liye Paulús ke dil se yih hamd ká kalimá niklá, "Shukr Khudá ká."

Hásil-i-Kalám.

(1) Paulús ne tarah tarah se kalísiyáoṉ ke memberán ko garíb bháioṉ kí ihtiyáj rafá karne kí targíb dí, maslan âuroṉ kí sakháwat aur sargarmí ká namúná pesh karne se; mua'tibar bháioṉ ko chandá jama' karne ko bhejne se; chandá jama' karnewáloṉ ke sámhne kalísiyá ke memberán kí ta'ríf karne se, (áyat 3). Bonewále kí tamsíl se (áyat 6); barakat ke wa'da se (áyat 8); sakháwat se dene ke phaloṉ se, maslan shukrguzárí ká phal, (áyát 1-12); ímán kí sachchái ke subút ká phal (áyat 13); pánewále kí taraf se du'áoṉ ká phal (áyat 14); Khudá kí lásání aur be-bayán Bakhshish ká namúná, (áyat 15).

(2) Rupayá paisá azkhud kuchh haqíqat nahíṉ rakhtá, taubhí jis maqsad se wuh sarf kiyá játá hai, us se kharch karnewále kí hálat kuchh na kuchh záhir kí játí hai; jo âuroṉ kí ihtiyáj ke rafá karne ko taiyár aur sargarm haiṉ, Masíh unko mubárak kahtá hai, aur jo âuroṉ kí tang-hálí kí kuchh parwá nahíṉ karte, Masíh unko badkirdároṉ meṉ shámil karke mala'ún kahtá hai, (Matí xxv. 34 41; 1 Yuhanna iii. 14, 17, 18; Ya'qúb ii. 15, 16; Istisná xv. 17).

(3) Jo shakhs yá kalísiyá, mission yá society, hamárí madad kare, unke liye ham du'á kiyá kareṉ aur barakat cháheṉ, aur yúṉ ham apní shukrguzárí ko záhir kareṉ. Afsos aur sharm kí bát hai, ki kabhí kabhí bajáe shukrguzárí ke, bejá shikáyat aur nuktáchíní hotí hai. Agar kahíṉ denewále ke mizáj yá taríqe meṉ kuchh kasar yá khatá nazar áe, to us par jhaṭ harf-gírí hone lagtí hai; agar kahíṉ us ne, jis qadr us se mángá gayá ho, na diyá ho, to us ke haqq meṉ baṛí ná-sháistagí aur ná-shukrí kí báteṉ kahí játí haiṉ. Kyá aise ná-shukrguzár Masíhí ke dil se denewáloṉ ke liye koi sachchí du'á paidá ho saktí hai? Hargiz nahíṉ! aisá shakhs na to Khudá ká aur na ádmí ká shukrguzár hogá, kyúṉki us ko to shikáyat aur harf-gírí kí 'ádat paṛ gaí hai, aur jab tak wuh shakhs Pák Rúh se nayá dil hásil na kare us kí ná-shukrí aur harf-gírí kí 'ádat játí na rahegí.

(4) 'Ilzám ká sab se má'qúl jawáb nek 'amál hai. Yarúsalam ke Yahúdí Masíhioṉ ne gair-qaum Masíhioṉ par yih 'ilzám lagáyá thá ki we Masíh ke sachche shágird nahíṉ haiṉ, kyúṉki we

hamárí tarah Músawí rít o rasm ko nahíṉ mánte haiṉ. Paulús ne is 'ilzám ká bahut achchhá jawáb diyá thá, magar uská sab se ma'qúl jawáb yih thá—Dekho ai Yahúdí Masíhio, yih Kurinthí Masíhí Masíh ká sá mizáj dikhláte haiṉ; we gair-mulk aur gair-qaum ke Masíhioṉ ko yád karke, unkí ihtiyájoṉ ko rafá karne ke liye, maqdúr se ziyáda madad bhejte haiṉ. Pas yih mizáj un meṉ kaháṉ se paidá huá? Kyá Masíh se nahíṉ? Aur kyá is se záhir nahíṉ ki yih Masíh ke sachche shágird haiṉ? (áyat 13, Matí v. 16; 1 Patras ii. 12; iii. 16 aur Philippioṉ ii. 15).

(5) Jo sakháwat yá ḳhairát ḳhud-inkárí ká phal hai, us ká mambá yá sotá Ḳhudá ḳhud hai; jo baḳhshish koí shaḳhs kisí ko de, wuh kaisí hí baṛí baḳhshish kyúṉ na ho, hargiz is láiq nahíṉ ki Masíh kí Baḳhshish ke muqábil ho sake, (áyat 15). Ḳhudá kí yih Baḳhshish ek ek ke liye hai.

Sawálát jo paṛhnewálá apne dil se kare.

(1) Kyá maiṉ misl Paulús ke apne Masíhí dostoṉ ko targíb detá húṉ ki we kalísiyá ke garíboṉ kí ihtiyáj ko rafá karne meṉ maqdúr ke muwáfiq deṉ, (áyát 1-3).

(2) Kyá maiṉ ḳhud ḳhushí se aur ḳhud-inkárí se aur kusháda-dilí se âuroṉ kí madad ke liye detá húṉ?

(3) Kyá jo shaḳhs yá jo kalísiyá ḳhud-inkárí se ḳhairát kartí hai, maiṉ 'alaniyá us kí ta'ríf kartá húṉ, yá kisí bejá sabab se us kí ḳhairát kí be-qadrí kartá húṉ? (áyat 3).

(4) Jis jis taur aur taríqa se maiṉ kisí shaḳhs yá kalísiyá ko ubhártá húṉ ki wuh shauq aur shukrguzárí, sargarmí aur ḳhud-inkárí se deṉ, kyá maiṉ un taríqoṉ par gaur kartá húṉ aur samajh ke sáth unko isti'amál kartá húṉ, táki chandá bahut ziyáda diyá jáe?

(5) Ai mere dil, Masíh ko Ḳhudá kí Baḳhshish jánkar is 'ajíb Baḳhshish par gaur kiyá kar, tab tere dil se yih shukr ká kalimá nikaltá rahegá ki "Shukr Ḳhudá ká, us kí us Baḳhshish ke liye, jo bayán se báhar hai."

BÁB X.

Áyát 1-18.—(1) Main Paulús jo tumháre rúbarú 'ájiz, aur píṭh píchhe tum par diler hún, Masíh ká hilm aur narmí yád dilákar ḳhud tum se iltimás kartá hún: (2) balki minnat kartá hún, ki mujhe házir hokar us bebákí ke sáth diler na honá paṛe jis se main ba'z logon par diler hone ká qasd rakhtá hún, jo hamen yún samajhte hain, ki ham jism ke mutábiq zindagí guzárte hain. (3) Kyúnki ham agarchi jism men zindagí guzárte hain, magar jism ke taur par laṛte nahín (4) is liye ki hamárí laṛáí ke hathyár jismání nahín, balki Ḳhudá ke nazdík qal'aon ke ḍhá dene ke qábil hain; (5) chunánchi ham tasawwurát, aur har ek únchí chíz ko jo Ḳhudá kí pahchán ke barḳhiláf sir uṭháe húe hai, ḍhá dete hain, aur har ek ḳhayál ko qaid karke Masíh ká farmánbardár baná dete hain; (6) aur ham taiyár hain, ki jab tumhárí farmánbardárí púrí ho, to har tarah kí náfarmání ká badlá len. (7) Tum to un chízon par nazar karte ho, jo ánkhon ke sámne hain. Agar kisí ko apne úpar yih bharosá hai, ki wuh Masíh ká hai, to apne dil men yih bhí soch le, ki jaise wuh Masíh ká hai, waise hí ham bhí hain. (8) Kyúnki agar main is iḳhtiyár par kuchh ziyáda faḳhr bhí karún, jo Ḳhudáwand ne tumháre banáne ke liye diyá hai, na bigáṛne ke liye, to main sharmindá na húngá. (9) Yih main is liye kahtá hún, ki ḳhatton ke zarí'e se tum ko ḍaránewálá na ṭhahrún. (10) Kyúnki kahte hain, ki Us ke ḳhatt to albatta mu'assir aur zabardast hain; lekin jab ḳhud maujúd hotá hai, to kamzor sá ma'lúm hotá hai, aur us kí taqrír láchár hai. (11) Pas aisá kahnewálá samajh rakkhe, ki jaisá píṭh píchhe ḳhatton men hamárá kalám hai, waisá hí maujúdagí ke waqt hamárá kám bhí hogá. (12) Kyúnki hamárí yih jur'at nahín, ki apne áp ko un chand shaḳhson men shumár karen, yá un se kuchh nisbat den, jo apní neknámí jatáte hain; lekin wuh ḳhud apne áp ko ápas men wazan karke, aur apne áp ko ek dúsre se nisbat dekar, nádán ṭhaharte hain. (13) Lekin ham andáze se ziyáda faḳhr na karenge, balki usí 'iláqe ke andáze ke muwáfiq jo Ḳhudá ne hamáre liye muqarrar kiyá hai, jis

men tum bhí á gaye ho. (14) Kyúnki ham apne áp ko hadd se ziyáda nahín baṛháte, jaise ki tum tak na pahunchne kí súrat men hotá; balki ham Masíh kí ḳhush-ḳhabarí dete húe tum tak pahunch gaye the: (15) aur ham andáze se ziyáda, ya'ní auron kí mihnaton par, faḳhr nahín karte; lekin ummedwár hain, ki jab tumháre ímán men taraqqí ho, to ham tumháre sabab se apne 'iláqe ke muwáfiq âur bhí baṛhen; (16) táki tumhárí sarhadd se pare ḳhush-ḳhabarí pahunchá den, na kí gair ke 'iláqe men baní banái chízon par faḳhr karen. (17) Garaz jo faḳhr kare wuh Ḳhudáwand par faḳhr kare. (18) Kyúnki jo apní neknámí jatátá hai, wuh maqbúl nahín, balki jis ko Ḳhudáwand neknám ṭhahrátá hai, wuhí maqbúl hai.

Paulús aur uske muḳhálifon ká muqábalá.

Kurinthus men Paulús ke muḳhálifon ne us par kaí ek 'ilzám lagáe the. Pahlá yih ki jab wuh hamáre darmiyán hotá hai, to bahut 'ájiz sá ma'lúm detá hai, magar píṭh pherne par kaisá diler ho játá hai, (áyat 1). Paulús is 'ilzám ke jawáb men apne aur unke sámhne Masíh ká hilm aur narmí pesh kartá hai, aur minnat karke kahtá hai, ki main ba'z logon par diler hone ká qasd to kartá hún, par tumháre darmiyán main ne aisí dilerí nahín dikhái, is ummed se ki mujhe tum par saḳhtí na karní paṛe. "Ba'z aisí shekhí márte hain ki goyá main tumháre pás áne hí ká nahín. Lekin Ḳhudáwand ne cháhá to main tumháre pás jald áúngá, aur shekhíbázon kí báton ko nahín, balki unkí qudrat ko ma'lúm karúngá, kyúnki Ḳhudá kí bádsháhat báton par nahín balki qudrat par mauquf hai. Tum kyá cháhte ho? Kyá main lakrí lekar tumháre pás áún, yá mahabbat aur narm-mizájí se?" (1 Kurinthion iv. 18-21). Is liye main gair-házrí men yih báten likhtá hún, táki házir hokar mujhe us iḳhtiyár ke muwáfiq saḳhtí na karní paṛe, jo Ḳhudáwand ne mujhe banáne ke liye diyá hai, na bigárne ke liye, (2 Kurinthion xiii. 10).

Paulús Kurinthí Masíhion kí ta'na-zaní ká jawáb deke goyá un se yún kahtá hai, ki ai Masíhí bháio, main ne Masíh ke hilm ko yád karke tumáre bích men hote hue narmí dikhlái, kásh ki jis waqt main phir tumháre darmiyán áún, to mujhe saḳhtí yá dilerí dikhláne kí zurúrat na paṛe.

(2) Ek âur 'ilzám us par lagáyá gayá, aur wuh yih ki Paulús jism ke mutábiq zindagí guzrántá hai, (áyat 2). We yih kahte the ki jis tarah dunyádár shaḳhs kisí na kisí garaz se sab kuchh

boltá aur kartá hai, isí tarah Paulús bhí apní kisí garaz se sab kuchh kartá hai. Paulús is 'ilzám ká yih jawáb detá hai, ki háŋ, beshakk maiŋ ádmí húŋ, aur ádmí hokar jism meŋ húŋ, aur jism kí kamzoriáŋ mujh meŋ bhí haiŋ, magar maiŋ dunyádár nahíŋ húŋ. Maiŋ jism aur gunáh se larnewálá húŋ par is laŗáí meŋ jismání hathiyár be-fáedá haiŋ, is liye maiŋ unko isti'amál meŋ nahíŋ látá. Kyá maiŋ jismání hathiyároŋ se but-parastoŋ aur Khudá ke khiláf sir utháne-wáloŋ par fatah pá saktá húŋ? Kyá shahr-i-Kurinthus meŋ maiŋ ne Masíh-i-maslúb kí manádí karke isí hathiyár se Yúnánioŋ ko qáil ná kiya, yaháŋ tak ki bahutere Masíh ke shágird hue? Kyá maiŋ ne dunyádárí aur dagá-bází se yih sab kuchh kiyá? Tum áp hí gawáh ho.

(3) Tisrá i'atiráz yih thá ki Kurinthus meŋ kitne Yahúdí Masíhí the, jin meŋ se chand ustád yá khádim-ud-dín hoŋge, aur jinhoŋ ne ki Masíh ko Yarúsalam yá Gálíl meŋ dekhá hogá. Pas mukhálifoŋ ká kahná yih thá ki Paulús ne Masíh ko nahíŋ dekhá, jaisá ki in Yahúdí ustádoŋ ne dekhá aur suná. Is liye yih Masíh ke dekhnewále aur sunnewále Paulús se bare haiŋ aur ziyáda sunne ke láiq haiŋ, (áyat 7). Paúlús ne is i'atiráz ká jawáb yúŋ diyá, "Tum un chízoŋ par nazar karte ho, jo áŋkhoŋ ke sámhne haiŋ,' (áyat 7). Is ke ma'ne yih haiŋ, ki tum úpar kí bátoŋ par nazar karte ho, aur haqíqat par gaur nahíŋ karte. Máno ki in Yahúdí ustádoŋ ne Masíh ke múŋh se ta'lím pái ho, kyá Farísioŋ aur Sadúqioŋ ne bhí us ke múŋh se ta'lím nahíŋ pái? Kyá Yahúdá Iskeryútí ne bhí tín baras tak us kí báteŋ nahíŋ suníŋ? Yih sab záhirí báteŋ haiŋ, un par nazar mat karo Haqíqat kyá hai? Yih ki maiŋ ne barí jánkaní aur ján-nisárí ke sáth tumháre darmiyán derh baras tak Masíh-i-maslúb kí manádí kí. Tum ko yád hai ki Yahúdioŋ ne kis qadr mukhálifat kí, aur mujhe khauf diláná cháhá. Is liye Khudáwand Yisú' ne rát ko royá meŋ mujh se kahá, ki "Ai Saulús khauf mat kar, is liye ki maiŋ tere sáth húŋ, aur koí shakhs tujh par hamlá karke tujhe zarar na pahuŋchá sakegá, kyúŋki is shahr meŋ mere bahut se log haiŋ, ('Amál xviii. 10). Merí in athárah mahínoŋ kí mihnat ká yih natíjá huá ki Krispas aur Gais aur Istafanus, gharánoŋ samet aur kaí âur ímán láe aur baptismá liyá. Haqíqat to yih hai; magar tum in haqíqí bátoŋ ko bhúlkar ab sirf is bát par, ki inhoŋ ne Masíh kí báteŋ suníŋ thíŋ, nazar karte ho. Wáh! yih bhí koí barí bát thí. Lákhoŋ ne us ko dekhá aur us kí suní. Kyá is sabab se tum lákhoŋ ko mujh se ziyáda sunne ke láiq samjhoge? Paulús ká yih jawáb kyá hí ma'qúl thá, (1 Kurinthioŋ i. 10-17; ii. 1-5; xiv. 37; Yuh. vii. 24; 1 Yuh. iv. 6).

(4) Paulús ke mukhálifoŋ ne us ke khiláf ek jhúthá i'atiráz âur kiyá, wuh yih, ki wuh apne rasúlí khiyál par hadd se ziyáda fakhr kiyá kartá hai. Áyat 8 meŋ wuh is i'atiráz ká yúŋ jawáb detá hai, "kyúŋki agar maiŋ is ikhtiyár par kuchh ziyáda fakhr

bhí karúṉ, jo Khudáwand ne tumháre banáne ke liye diye haiṉ, na bigáṛne ke liye to main sharmindá na hoúṉgá," (áyat 8). Is ke ma'ne yih haiṉ ki agar maiṉ apne ikhtiyár par fakhr bhí karúṉ, to maiṉ sharmindá na kiyá jáúṉgá, is liye ki yih ikhtiyár tumháre fáeda ke liye maiṉ kam meṉ láyá, na tumháre nuqsán ke liye. Jo ikhtiyár maiṉ ne Masíh se páyá, usí ke wasíle se tum banáe gae ho, bigáṛe nahíṉ gae. Maiṉ rasúloṉ meṉ sab se chhoṭá húṉ, balki rasúl kahláne ke láiq nahíṉ, is liye ki maiṉ ne Khudá kí kalísiyá ko satáyá thá. Lekin jo kuchh húṉ Khudá ke fazl se húṉ, aur Uská fazl jo mujh par huá, wuh befáeda nahíṉ huá, balki maiṉ ne un sab se ziyáda mihnát kí, aur yih merí taraf se nahíṉ huí, balki Khudá ke fazl se jo mujh par thá. Pas kyá maiṉ húṉ yá we hoṉ, ham yihí manádí karte haiṉ, aur isí par tum ímán bhí láe, (1 Kurinthioṉ xv. 9-11). Agar Kurinthí Masíhioṉ ká yihí khiyál ho, ki Masíh ke âur khádimoṉ ke sáth us ká muqábalá kareṉ, to Paulús ko sharmindá hone kí zurúrat nahíṉ. Us ne apne fáeda yá 'izzat baṛháne ke liye, yá kisí ke bigáṛne ke liye yih ikhtiyár nahíṉ dikháyá, balki âuroṉ ke banáne ke liye; jis kalísiyá ke afsar is garaz se apná ikhtiyár kám meṉ láweṉ, we hargiz sharmindá kiye na jáeṉge.

(5) Paulús par unká páṉchwáṉ ilzám yih thá, ki wuh khattoṉ ke zarie se kalísiyáoṉ ká ḍaránewálá hai. We kahte the, ki us ke khatt to albattá mua'ssar aur zabardast haiṉ, lekin gaur karo, ki jab wuh hamáre darmiyán házir o maujúd hotá hai, to uskí taqrír kaisí láchárí ke sáth hotí hai, (áyat 10). Is ilzám ká matlab yih thá, ki Paulús ke khattoṉ kí tásír aur us kí maujúdagí kí tásír meṉ farq hai. Jab ham uske khattoṉ ko paṛhte haiṉ, to dil par baṛí tásír hotí hai, par uskí guftagú aur raftár-o-guftár kaisí be-asar ma'lúm detí hai. Is i'atiráz ká matlab yih nahíṉ hai, ki uská jism kamzor aur beḍaul aur badsúrat thá, lekin matlab yih hai, ki uske dekhne aur sunne se logoṉ par kuchh tásír nahíṉ hotí. Beshakk yih ek mashhúr riwáyat hai, ki Paulús ek beḍaul aur badsúrat aur kamzor sá ádmí nazar átá thá: magar is áyat ká matlab kuchh âur hai; is áyat meṉ us ke ḍíl ḍaul yá súrat shakl ká zikr nahíṉ hai, par sirf yih ki ádmioṉ ke bích meṉ us kí maujúdagí aur taqrír be-asar hotí thí. Paulús is i'atiráz yá shikáyat ká yih jawáb detá hai, ki agar tum haqíqat daryáft karo to mere khattoṉ kí bátoṉ aur merí maujúdagí ke kalám meṉ koí bhí farq nahíṉ hai. Pas aisá kahnewálá samajh rakkhe, ki jaisá píṭh píchhe khattoṉ meṉ hamárá kalám hai, waisá hí maujúdagí ke waqt hamárá kám bhí hogá, (áyat 11). Is ke sáth i'atiráz karnewále yih bhí yád rakkheṉ ki mujh meṉ aur mere mukhálifoṉ meṉ, jo tumháre darmiyán haiṉ kai ek bátoṉ meṉ farq hai.

(1) Pahlá farq to yih thá, ki Paulús ke mukhálif ápas meṉ ek dúsre se muqábalá karte the. Jo shakhs apní nek-námí jatátá

hai, yá apne áp ko kisí dúsre se muqábalá kartá hai, wuh nádán hai. Paulús yih nádání nahíṉ kartá hai. "Kyuṉki hamárí yih jura'at nahíṉ ki apne áp ko un chand shakhsoṉ meṉ shumár kareṉ, yá unse kuchh nisbat deṉ, jo apní nek-námí jatáte haiṉ, lekin wuh khud apne áp ko ápas meṉ wazan karke, aur apne áp ko ek dúsre se nisbat dekar, nádán ṭhaharte haiṉ, (áyat 12).

(2) Paulús aur us ke mukhálifoṉ meṉ dúsrá farq yih thá, ki jis dáire yá 'iláqa ke andar Khudá ne Paulús ko Injíl sunáne ke liye bhejá thá, wuh uske báhar nahíṉ játá thá. Khudá ke intizám se shahr-i-Kurinthus uske 'iláqa meṉ thá, is liye uske andar uská áná aur kám karná haqq aur wájib thá. Magar shahr-i-Kurinthus in Yahúdí Masíhí ustádoṉ ke 'iláqa meṉ na thá, taubhí we Paulús kí hadd-bandí meṉ ghuske uske kám ko bigárne cháhte the. Paulús ne shahr-i-Kurinthus meṉ pahle pahal Masíh-i-maslúb kí manádí karke kalísiyá kí bunyád ḍálí thí, liháza yih us hí ká haqq thá ki in nau-muríd baptisma-yáftáoṉ ko Masíh kí sikhláí huí bátoṉ kí ta'lím de, na ki Yarúsalam yá kisí âur kalísiyá ke mu'allimoṉ aur ustádoṉ ká.

(3) Paulús aur uske mukhálifoṉ meṉ tísrá farq yih thá, ki jis khet meṉ Paulús ne bíj boyá thá, aur barsoṉ se síṉchá thá, usí meṉ Yarúsalam ke kitne Masíhí mu'allimoṉ ne áke fasal káṭná cháhá. Kyá yih haqq aur wájib hai, ki khet ká jotnewálá aur síṉchnewálá haqír kiyá jáwe, aur uská koí dushman bagair mihnat uṭháe us khet kí fasl káṭe? Paulús Kurinthus ke khet ke andar jotne, bone aur síṉchnewálá ṭhahrá, aur Yarúsalam ke Yahúdí Masíhí mu'allimoṉ ne ákar in nau-murídoṉ ko phuslákar apní taraf khíṉchná cháhá. Paulús ne kab dúsre ustádoṉ yá mannádoṉ aur mu'allimoṉ kí hadd-bandí ke andar ghuskar unkí mihnat ká phal churáná cháhá? (áyát 15, 16). Is 'amr meṉ Paulús ke nek namúna se in dinoṉ meṉ bhí ma'qúl nasíhat nikaltí hai, "jis ke kán hoṉ wuh sune."

(4) Phir Paulús aur uske mukhálifoṉ meṉ yih farq hai ki Paulús ne Khudá kí taraf se nek-námí cháhí, na ki ádmioṉ kí taraf se. Yarúsalam ke Yahúdí mu'allim Kurinthus meṉ ákar wahâṉ ke nau-muríd baptisma-yáftáoṉ ko Yarúsalam ke buzurgoṉ kí taraf se apní nek-námí kí chiṭṭhiáṉ dikhlákar kahte the, ki dekho hamáre pás kitní nek-námí kí chiṭṭhiáṉ haiṉ. Koí kahtá thá ki fuláṉ buzurg ká yih khatt paṛho; dekho maiṉ fuláṉ rasúl ká shágird húṉ, aur us ne mujhe apne hí dast-i-mubárak se baptismá diyá hai; kyá Paulús ke pás koí aisí sanad hai? Kyá Paulús ne kisí buzurg rasúl ke háth se baptismá páyá? Paulús ká jawáb in bátoṉ ke haqq meṉ yih hai, ki jo fakhr kare wuh is bát par fakhr na kare, ki fuláṉ rasúl yá buzurg ke háth se maiṉ ne baptismá páyá hai, yá mere pás itní nek-námí kí chiṭṭhiáṉ haiṉ, balki wuh is bát par fakhr kare ki Masíh ne mujhe chun liyá aur apní khidmat ke wáste muqarrar kiyá. Kyúṉki jo apní nek-námí

jatátá hai wuh maqbúl nahíṉ, balki jis ko Ḳhudáwand nek-nám ṭhahrátá hai wuhí nek-nám hai, (áyat 18).

Hásil-i-Kalám.

(1) Jis waqt kisí ko nasíhat dene yá malámat karne kí zurúrat ho, to ham Masíh ke hilm aur narmí ko yád kareṉ, (áyat 1). Aise názuk aur mushkil muqaddamoṉ meṉ Masíh hamáre wáste namúná hai. Ǵussá to karo, magar gunáh na karo; súraj ke ḍúbne tak tumhárí ḳhafgí na rahe, aur iblís ko mauqa' na do," (Ifs. iv. 26, 27); agar tum ne gunáh karke mukke kháe aur sabr kiyá to kaun sá faḳhr hai? Háṉ agar nekí karke dukh páte aur sabr karte ho, to yih Ḳhudá ke nazdík pasandídá hai; aur tum isí ke liye buláe gae ho. Kyúṉki Masíh bhí tumháre wáste dukh uṭhákar túmheṉ ek namúná de gayá hai, táki uske naqsh-i-qadm par chalo: na us ne gunáh kiyá aur na us ke múṉh se koí makr kí bát niklí; na wuh gáliáṉ khákar gáliáṉ detá thá aur na dukh pákar kisí ko dhamkátá thá, balki apne áp ko sachchá insáf karnewále ke supurd kartá thá," (1 Patras ii. 20-23; iii. 8-11).

(2) Jis rúhání jaṉg yá muhim meṉ ham larte haiṉ, uske liye rúhání hathiyár zurúr haiṉ. Maslan hamárí talwár Ḳhudá ká kalám hai; hamárá bakhtar Masíh kí rást-bází hai; hamárá khod hamárí naját kí ummed hai, aur jútí Ḳhudá ke wa'da haiṉ, (Ifsioṉ vi. 13-18; 1 Kurinthioṉ ix. 25; Lúqá xiii. 37; 1 Thas. v. 8; Rúm. x. 15; 1 Yuh. v. 4; 'Ibránioṉ iv. 12). Ham tamásha dikháke, yá chikní chupṛí bátoṉ se, yá sirf zubán kí fasáhat se shaitán ke us qila' ko jo baní-ádam ke dil meṉ hai, ḍhá nahíṉ sakte haiṉ; magar Masíh-i-maslúb kí manádí ke hathiyár se ham is laṛáí meṉ fath pá sakte haiṉ, (áyát 3-5).

(3) Ḳhudá kí pahchán Injíl aur Masíh-i-maslúb kí manádí ke wasíle se hásil hotí hai, na ki ádmí ke 'aql ke ḳhiyálát aur tasawwarát se; (1 Kurinthioṉ i. 18-25). Masíh kí 'ajíb paidáish,, uske hairat-aṉgez mua'jizát, uskí salíbí maut, aur murdoṉ meṉ se jí uṭhná, aur ásmán par chaṛh jáná, aur uskí dúsrí jalálí ámad, in ke liye dunyá ke tasawwarát meṉ bilkul jagah nahíṉ hai. 'Ahl-i-mantiq in tasawwarát ko bewaqúfí samajhte haiṉ. Masíhí mannád yih na soche ki maiṉ 'Ilm-i-mantiq ke wasíle se dunyá ke tasawwarát ko ádmí ke dil se nikál saktá húṉ; wuh yih bhí na soche ki maiṉ sone, rúpe yá fasáhat aur saḳhun-goí se gunahgár ádmí ko gunáh aur rástí aur ánewálí 'adálat ke báre meṉ taqsírwár ṭhahrá saktá húṉ. Shaitán aise wasíloṉ aur tadbíroṉ ko dekhkar haṉstá hai aur hargiz nahíṉ ghabrátá. Par jab mannád jism ke hathiyároṉ ko chhoṛkar rúhání hathiyároṉ ko kám meṉ látá hai, to shaitán ká qila' hilne lagtá hai, aur wuh 'ain waqt par giregá.

(4) Sirf kisí Masíní shakhs yá mannád par berúní nazar dálkar ham yih ma'lúm nahíṉ kar sakte ki yih Masíh ká hai yá nahíṉ; zurúr hai ki us meṉ Masíhí zindagí ke phal hoṉ, (áyat 7). Isí kasautí par ham apne ko aur âuroṉ ko jáṉcheṉ. Paulús ne yih káfí nahíṉ samjhá ki fuláṉ shakhs ke pás Yarúsalam ke buzurgoṉ kí taraf se nek-námí ká khatt hai, yá yih ki fuláne ne Masíh ko jis waqt wuh Násrat meṉ rahtá thá dekhá, yá kisí ne us ko Galíl ke kisí ibádat-kháne meṉ ta'lím dete suná. Yih sab is bát ke káfí subút nahíṉ haiṉ ki dekhnewále yá sunnewále Masíh ke sachche shágird aur muqarrar kiye hue khádim aur ustád haiṉ; isí tarah se in dinoṉ meṉ bhí Masíh ke shágird aur mannád ke da'woṉ ko jáṉchná cháhiye.

(5) Jo ikhtiyár yá 'uhdá hamárá ho, ham use âuroṉ ke fáeda aur bihtarí ke liye isti'amál meṉ láweṉ, na unko bigárne ke liye, (áyat 8). Kalísiyá ke afsarán ko Khudá kí taraf se yih ikhtiyár diyá gayá hai ki khatákár ko tambíh deṉ, magar unko apne se aur dúsroṉ se yih sawál karná cháhiye, ki áyá fuláṉ tambíh se khatákár 'ibrat pakregá yá nahíṉ. Yih bhí daryáft karná cháhiye ki áyá kull kalísiyá ko isí tarah kí tambíh se fáedá hogá, yá yih natíjá niklegá ki phút paregí. Karwe dáne ko ukhárne meṉ yih khatrá hai ki gehúṉ kí fasl bhí kharáb ho jáegí. Kalísiyá ke afsar barí samajh aur du'á ke sáth tambíh deṉ, aisá na ho ki bajáe fáeda ke bahutoṉ ká nuqsán ho. Masíh kí hidáyat tambíh dene ke taríqe kí nisbat gaur-talab hai, (Matí xviii. 15-20; Lúqá xvii. 1-4; Galatíoṉ vi. 1, 2; 1 Kurinthioṉ v. 3-5).

(6) Kyá hí sharm kí bát hai ki ba'z Kurinthí Masíhí Paulús Rasúl par aise be-bunyád aur fuzúl 'ilzám lagáte haiṉ; maslan yih ki wuh píth píchhe diler hai; aur ki wuh jismání hathiyároṉ ko kám meṉ látá hai, (áyat 3); aur ki wuh Masíh ke dúsre rasúloṉ aur buzurgoṉ ke barábar nahíṉ hai, (áyat 7); aur ki wuh apne ikhtiyár par fakhr kiyá kartá hai; aur ki wuh kamzor sá ádmí hai; aur ki uskí taqrír be-tásír hai. Khabardár ai parhnewálo, aisá na ho ki tum bhí apne pásbán, yá kisí Masíhí ustád, yá mannád, yá missionary ke khiláf aisí aisí be-bunyád báteṉ kaho.

(7) Ham Masíh ke khádimoṉ ko apne náp yá paimáne se na nápeṉ. Yarúsalam ke kaí ek Masíhí khádim Kurinthus kí kalísiyá meṉ ghus gae aur un se yih kahá ki Yarúsalam kí kalísiyá ke náp ke muwáfiq Paulús meṉ yih aur wuh kasar hai; us ne Masíh kí zindagí ke waqt us ko nahíṉ dekhá thá na suná thá; us ke pás rasúloṉ kí neknámí ke khatt nahíṉ haiṉ; wuh Músá kí rít o rasm ke mutábiq is bát aur us bát par nahíṉ chaltá. Paulús ke kitne puráne shágird aisí báteṉ sun sunkar usko chhorkar kahte the, ki ham Kaifás yá Paulús yá Yuhanná yá Masíh ke shágird baneṉge, ham Paulús ke nahíṉ haiṉ. We Patras aur Apallús aur Yuhanná ke náp se Paulús ko nápte the; yih unkí galat-fahmí thí, (áyat 12). Isí tarah se in dinoṉ meṉ bhí ba'z Masíhí aise hí galat khiyál

rakhte hain; we apne Masíhí bháion ko Inglistan yá America yá Scotland, yá Calvin yá Luther yá Wesley kí ta'lím ke náp ke muwáfiq nápte hain, aur agar kuchh kamí-beshí ho to unkí be-'izzatí karte hain. Paulús apne nápnewálon ko nádán ádmí kahtá hai.

(8) Fakhr karne men bará khatrá hai. Yahúdí Masíhí mu'allimon ne Kurinthus kí kalísiyá men ghuske Paulús ke kitne nau-murídon ko apní taraf khínchke un se ek Masíhí firqá banáyá thá, aur us par yih fakhr karte the ki dekho hamáre kitne shágird hain; hamáre firqa men kitne nau-muríd hain aur hamáre mihnat par Khudá kí kyá hí barí barakat hai. Un Yahúdí Masíhí mu'allimon ke fakhr men Paulús tín galatián dikhlátá hai. (i) Yih ki we âuron kí mihnaton par fakhr karte the, (áyat 15). Paulús ne mihnat karke Kurinthus men kalísiyá kí bunyád dálí thí. Phir barson ba'd in Yahúdí Masíhí mu'allimon ne ákar kitnon ko phuslákar wargalayá thá. Aison kí mihnat aur khud-inkárí kahán thí? Paulús na jotá, boyá aur sínchá, aur yih log tálí bajáke fakhr karte hain, ki dekho Kurinthus men hamáre kitne nau-muríd shágird hain! (ii) Un Yahúdí Masíhí mu'allimon kí fakhr kí dúsrí galatí yih thí, ki jis 'iláqa ke andar Injíl ke sunáne ke liye Khudá ne Paulús ko bhejá thá, yih Yahúdí mu'allim uská kuchh khiyál na karke gair ke 'iláqa men baní banái chízon par fakhr karne lage the, (áyat 16). Matlab yih hai ki har Masíhí mu'allim aur pásbán apne apne muqarrar kiye hue 'iláqa men kám kare, dúsre ke 'iláqa men dast-andází na kare. Har ek charwáhá apne apne bher-sálá kí khabardárí kare aur dúsre charwáhe kí bher-sálá se chorí na kare, nahín to wuh chor samjhá jáegá, aur chor ká fakhr bhalá kaun sunegá? (iii) Un Yahúdí Masíhí mu'allimon kí tísrí galatí yih thí ki we kalísiyá ke ek kháss firqa kí taraf se nek-námí cháhte the, aur is bát ká khiyál nahín karte the ki áyá jo kuchh ham is kalísiyá men karte hain, wuh Khudá ko pasand hai? Kyá jo taríqa ham Kurinthí Masíhion men barpá karte hain, wuh Masíh kí ta'lím ke muwáfiq hai? Kyá Masíh ke sámhne main is kám ke sabab se fakhr karne ke qábil hún? Yá yih báis-i-sharmindagí hai? (áyát 17, 18).

Sawálát jo parhnewálá apne dil se kare.

(1) Kyá main jism ke hathiyáron se sunnewálon ko Masíh kí taraf rujú' karne kí koshish kartá hún, yá Khudá ke kalám aur Pák Rúh ke hathiyáron se? (áyát 1-4).

(2) Jo ikhtiyár aur 'uhdá Khudá ne mujhe diyá, kyá main ne usko dúsron ke banáne ke liye isti'amál kiyá, yá bigárne ke liye? (áyat 8).

(3) Jis 'iláqa men Khudá ne mujhe kám karne ke liye muqarrar kiyá hai, cháhe baṛá ho yá chhoṭá, kyá main uske andar khushí se kám kartá hún? yá nádání karke dúsre khádimon ke 'iláqa men dakhl karke dast-andází kartá hún, (áyat 13).

(4) Jin báton par main fakhr kartá hún, kyá main unko Khudá ke sámhne lákar Uske huzúr men shukrguzárí 'adá kar saktá hún? (áyát 15-18).

BA'B XI.

A'yát 1-29.—(1) Kásh ki tum merí thoṛí sí bewuqúfí kí bardásht kar sakte: hán, tum merí bardásht karte to ho. (2) Mujhe tumhárí bábat Ḳhudá kí sí gairat hai: kyúnki main ne ek hí shauhar ke sáth tumhárí nisbat kí hai, táki tum ko pákdáman kunwárí kí mánind Masíh ke pás házir karún. (3) Lekin main ḍartá hún, kahín aisá na ho ki jis tarah sánp ne apní makkárí se Hawwá ko bahkáyá, isí tarah tumháre ḳhayálát bhí us ḳhulús aur pákdámaní se haṭ jáen, jo Masíh ke sáth honí cháhiye. (4) Kyúnki jo átá hai, agar wuh kisí dúsre Yisú' kí manádí kartá hai, jis kí ham ne manádí nahín kí, yá koí âur rúh tum ko miltí hai, jo na milí thí, yá dúsrí khush-ḳhabarí milí, jis ko tum ne qabúl na kiyá thá, to tumhárá bardásht karná bajá hai. (5) Main to apne áp ko un afzal rasúlon se kuchh kam nahín samajhtá. (6) Aur agar taqrír men beshu'úr hún to, 'ilm ke i'atibar se to nahín; balki ham ne is ko har bát men tamám ádmion par tumhárí ḳhátir záhir kar diyá. (7) Kyá yih mujh se ḳhatá huí, ki main ne tumhen Ḳhudá kí ḳhush-ḳhabarí muft pahunchákar apne áp ko past kiyá, táki tum baland ho jáo? (8) Main ne âur kalísiyáon ko lúṭá, ya'ne un se ujrat lí, táki tumhárí khidmat karún; (9) aur jab main tumháre pás thá, aur hájatmand ho gayá thá, taubhí main ne kisí par bojh nahín ḍálá; kyúnki bháiyon ne Makadúniyá se ákar merí hájat ko rafa' kar diyá thá: aur main har ek bát men tum par bojh ḍálne se ba'z rahá, aur rahúngá. (10) Masíh kí sadáqat kí qasam, jo mujh men hai; Aḳhaya ke 'iláqa men koí shaḳhs mujhe yih faḳhr karne se na rokegá. (11) Kis wáste? kyá is wáste ki main tum se mahabbat nahín rakhtá? Is ko Ḳhudá jántá hai. (12) Lekin jo kartá hún, wuhí kartá rahúngá, táki mauqa' ḍhúnḍhnewálon ko mauqa' na dún; balki jis bát par wuh faḳhr karte hain, us men ham hí jaise niklen. (13) Kyúnki aise log jhúṭhe rasúl, aur dagábází se kám karnewále hain, aur apne áp ko Masíh ke rasúlon ke hamshakl baná lete hain. (14) Aur kuchh 'ajab nahín, kyúnki shaitán bhí apne áp ko núrání firishte ká ham-

shakl baná letá hai. (15) Pas agar un ke khádim bhí rástbází ke khádimon ke hamshakl ban jáen, to kuchh baṛí bát nahín: lekin un ká anjám un ke kámon ke muwáfiq hogá. (16) Main phir kahtá hún, ki mujhe koí bewuqúf na samjhe: warna bewuqúf hí samajhkar mujhe qabúl karo, ki main bhí thoṛá sá fakhr karún. (17) Jo kuchh main kahtá hún, wuh Khudáwand ke taur par nahín, balki goyá bewuqúfí se, aur us jura'at se kahtá hún jo fakhr karne men hotí hai. (18) Jahán âur bahutere jismání taur par fakhr karte hain, main bhí karúngá. (19) Kyúnki tum to 'aqlmand hokar khushí se bewuqúfon kí bardásht karte ho. (20) Jab koí tumhen gulám banátá hai, yá khá játá hai, yá phansá letá hai, yá apne áp ko baṛá banátá hai, yá tumháre munh par tamáncha mártá hai, to tum bardásht kar lete ho. (21) Merá yih kahná zillat hí ke taur par sahí, ki ham kamzor se the. Magar jis kisí bát men koí diler hai, (agarchi yih kahná bewuqúfí hai), main bhí diler hún. (22) Kyá wuhí 'Ibrání hain? Main bhí hún. Kyá wuhí Isráílí hain? Main bhí hún. Kyá wuhí Ibráhím kí nasl se hain? Main bhí hún. (23) Kyá wuhí Masíh ke khádim hain? (merá yih kahná díwánagí hai); main ziyádatar hún; mihnaton men ziyáda, qaid men ziyáda, koṛe kháne men hadd se ziyáda, bárhá maut ke khatron men rahá hún. (24) Main ne Yahúdíon se pánch bár ek kam chálís chálís koṛe kháe. (25) Tín bár beten kháín, ek bár sangsár kiyá gayá, tín martaba jaház ṭúṭne kí balá men paṛá, ek rát din samundar mne káṭá; (26) main bárhá safaron men, daryáon ke khatron men, ḍákúon ke khatron men, apní qaum se khatron men, gair-qaumon se khatron men, shahr ke khatron men, bayábán ke khatron men, samundar ke khatron men, jhúṭhe bháiyon ke khatron men; (27) mihnat aur mashaqqat men, bárhá bedárí kí hálat men, bhúk aur piyás kí musíbat men, bárhá fáqakashí men, sardí aur nangepan kí hálat men rahá hún. (28) Aur báton ke 'aláwa, jin ká main zikr nahín kartá, sárí kalísiyáon ká fikr mujhe har roz á dabátá hai. (29) Kis kí kamzorí se main kamzor nahín hotá? Kis ke ṭhokar kháne se merá dil nahín dukhtá?

Paulús ká majbúran fakhr karná.

In áyát meṉ Paulús apne fakhr kí wajh batlátá hai, aur aise fakhr karne ká 'uzr pesh kartá hai. Wuh apní námwarí ke liye yih nahíṉ kartá thá, balki jhúṭhe Kurinthí mu'allimoṉ ke fakhr ko bátil sábit karne kí garaz se aisá kartá thá. Paulús ne apní mihnat aur khud-inkárí par fakhr karná nahíṉ cháhá. Wuh mántá hai ki fakhr karná ek qism kí bewaqúfí hai, (áyat 1). Magar is 'amr meṉ wuh majbúr thá, is liye kí ba'z jhúṭhe Yahúdí Masíhí mu'allím Kurinthí kalísiyá meṉ ghuske us kí hiqárat karte the, aur uske khiláf aisí aisí bateṉ karte the jin ke sabab se ba'z Kurinthí Masíhí usko dúsre rasúloṉ ke barábar nahíṉ mánte the. Liházá Paulús ko majbúran apne ko un ustádoṉ se muqábalá karke qadre fakhr karná pará. Us ke mukhálif fakhr karte the, pas Paulús bhí, go ki wuh mántá hai ki fakhr karná ek qism kí bewaqúfí hai, taubhí majbúran fakhr kartá hai, aur is tarah un ke fakhr ko náqis ṭhahrátá hai. Wuh goyá apne mukhálifoṉ ke náqis hathiyár un ke háth se lekar, unhíṉ se un ko maglúb kartá hai. "Bewaqúf ko uskí himáqat ke mutábiq jawáb de, tá na ho ki wuh apní áṉkhoṉ meṉ dánishwar ṭhahre," (Amsál xxvi. 5; Matí xvi. 1-4). Go ki wuh fakhr karne par majbúr huá, taubhí uskí garaz nek aur láiq thí. Wuh Kurinthí Masíhioṉ ko jhúṭhe mu'allimoṉ ke fareb aur makr se bacháná cháhtá hai, is liye Kurinthí Masíhí us ke fakhr karne ko burá na samjheṉ.

Paulús kaí ek wajúhát se Kurinthí Masíhioṉ ke liye fikrmand thá:—

(1) Yih, ki jhúṭhe mu'allim un ko bigáṛne cháhte the. Is liye Paulús aisá náráz huá, jaise koí báp jiskí beṭí ko koí bigáṛne cháhe. Jis tarah báp apní beṭí kí pák-dámaní ke liye fikrmand hotá hai, usí tarah Paulús kalísiyá ko Masíh kí maṉgetar jánkar uskí pákízagí ke liye fikrmand huá, (áyat 2).

(2) Paulús ki fikrmandí aur andeshe ká ek âur sabab yih thá, ki wuh jántá thá ki shaitán chálák hai; wuh sáṉp kí sí makkárí se Kurinthí Masíhioṉ ko wargaláná cháhtá hai, aur jaise ki us ne pahle mard aur aurat ko dhokhá diyá, waise hí wuh ab karná cháhtá hai. Wuh ab tak jhúṭh ká báni hai aur Masíh ke shágirdoṉ ko halák kiyá cháhtá hai, (áyát 3, 13, 15; Lúqá xxii. 31, 32; Yuh. viii. 44; 1 Tim. ii. 14; Paidáish iii. 1-7; Yas. xiv. 12-14).

(3) Paulús kí fikrmandí kí ek âur wajh yih thí, ki yih jhúṭhe mu'allim dúsre Masíh kí manádí karte the, aur jo naját kí ráh Paulús ne batláí thí, us ke khiláf dúsrí batláte the (áyat 4). "Ba'z aise haiṉ jo tumheṉ ghabrá dete haiṉ aur Masíh kí khush-khabarí ko bigáṛná cháhte haiṉ, lekin agar ham, yá ásmán ká koí firishtá bhí us khush-khabarí ke siwáe, jo ham ne tumheṉ sunáí koí

âur khush-khabarí tumhen sunáe, to malá'ún ho," (Gal. i. 7, 8; 1 Kur. iii. 11).

(4) Phir yih jhúṭhe mu'allim Paulús ke Rasúl hone par shakk ḍálte the. We apne ko, yá Yarúsalam ke rasúloṇ ko, Paulús se afzal rasúl batláte the, lihází Paulús un ko tanz kí ráh se "Afzal Rasúl," kahtá hai, (áyat 5). Lekin dar-haqíqat we kisí bát men Paulús Rasúl se afzal nahíṇ the.

(5) Phir Paulús ke mukhálif yih bhí kahá karte the, ki âur rasúl to Kalísiyá ke memberoṇ se apní parwarish páte haiṇ, aur yih unká haqq hai, aur aisá karná unke ikhtiyár ká ek subút hai, magar Paulús kuchh nahíṇ pátá, is liye wuh âur rasúloṇ ke barábar gine jáne ká haqq nahiṇ rakhtá hai, (áyat 7). 'Ain wuhí bát jo Paulús kí ta'ríf ká báis honí cháhiye thí ya'ne yih, ki wuh muft meṇ Injíl kí khush-khabarí detá hai, aur apne háth se apní aur apne ham-khidmatoṇ kí parwarish kartá hai, us ke mukhálif uske kam darje aur kam ikhtiyár ká subút batláte the, (áyat 8; xii. 13; 1 Kur. ix. 2, 3, 4, 6, 7, 15, 18).

Paulús ne in sab bátoṇ ká liház karke apne dushmanoṇ ká náqis hathiyár majbúran apne háth meṇ liyá, aur áyát 16-29 tak wuh apní bátoṇ se is ná-zebá, nikamme aur náqis hathiyár se apne dushmanoṇ ko sharm dilátá hai. Wuh áp hí aise náláiq hathiyár ko háth máṇ lene se kuchh sharm khátá hai, magar kisí aur hathiyár se aise logoṇ ko wuh bhagá nahíṇ saktá thá. Is liye is 'uzr ke sáth wuh thoṛá sá fakhr kartá hai, (áyat 16). Fakhr karne se pahle Paulús goyá kahtá hai, ki is 'amr meṇ maiṇ Khudáwand ke namúne par nahíṇ chaltá. Us ne kabhí fakhr nahíṇ kiyá, "na wuh gáliáṇ khákar gáliáṇ detá thá, aur na dukh pákar kisí ko dhamkátá thá, balki apne áp ko sachche insáf karnewále ke supurd kartá thá," (1 Pat. ii. 20-23; Lúqá xxiii. 9, 10; xxii. 63-72).

Paulús ke kahne kí garaz yih hai, ki maiṇ mántá húṇ ki fakhr karke maiṇ Khudáwand ke namúne par nahíṇ chaltá, par agar koí is fakhr ke sabab se mujhe taqsírwár ṭhahráwe, to wuh mere Khudáwand ko is 'amr meṇ taqsírwár na samjhe, aur na usko mere fakhr ká jawáb-dih yá zimmewár samjhe. Paulús kahtá hai, ki ab maiṇ Masíh ká namúná chhoṛkar fakhr karke thoṛí sí bewaqúfí karne par húṇ. Áyat 18 ke ma'ne yih haiṇ ki yih jhúṭhe mu'allim maidán-i-fakhr meṇ jaṇg karná cháhte the; pas jis maidán ko unhoṇ ne laṛne ke liye chun liyá thá, maiṇ usí par laṛke unko kyúṇ na jít lúṇ.

Áyat 20 meṇ in jhúṭhe mu'allimoṇ ke mizáj ká bayán hai. Paulús kahtá hai ki, khair, mere khiláf yih 'ilzám lagáyá játá hai ki maiṇ kamzor sá ádmi húṇ. Ba-muqábala in mukhálifoṇ ke beshakk maiṇ kamzor sá ádmí húṇ; beshakk maiṇ in zoráwaroṇ kí tarah tum ko apná gulám nahíṇ banátá; beshakk maiṇ tumháre múṇh par tamáche nahíṇ mártá. Háṇ, maiṇ mántá húṇ ki in

logon ke náp se main bahut hí kamzor húṉ; beshakk jismání zoráwarí aur zabardastí meṉ main unke barábar nahíṉ húṉ. Lekin agar sachchí dilerí meṉ we mere muqábil hoṉ to maiṉ unke sáth muqábalá karne ko taiyár húṉ. So áyát 22-29 tak meṉ Paulús apne ko un jhúṭhe mu'allimoṉ ke sáth muqábalá kartá hai. We már-píṭ meṉ aur kamzoroṉ ko gulám banáne meṉ Paulús se zoráwar aur afzal the, magar haqíqí dilerí meṉ Paulús un se afzal niklá.

Yih jhúṭhe mu'allim apní qaumiyat par fakhr karte the, ki ham 'Ibrání aur Isráelí aur Ibráhím kí nasl se haiṉ, (áyat 22). Paulús is fakhr ká yih jawáb detá hai, ki agar jism aur qaum ká muqábalá ho, to maiṉ unke barábar húṉ, (Rúm. ix. 4). Paulús majbúran apní qaumiyat par fakhr kartá hai, is liye ki yih Yahúdí mukhálif apní qaumiyat par hadd se ziyáda fakhr karte the, (Rúm. xi. 1; Fillipioṉ iii. 5).

Paulús kí mihnatoṉ ká liház karke ham kah sakte haiṉ, ki wuh Masíh ke sab khádimoṉ se ziyáda mihnatí khádim thá. (áyat 23). Wuh Masíhí hone ke sabab qaid meṉ ḍálá gayá aur barsoṉ tak qaid meṉ rahá, ('Amál xvi. 23; xxi. 33; xxiv. 27; xxvi. 29).

"Koṛe kháne se." "Aur bahut se bed lagwákar unheṉ qaid-kháne meṉ ḍálá aur dárogá ko tákíd kí, ki baṛí hoshyárí se unkí nigahbání kare," ('Amál xvi. 23).

"Bárhá maut ke khatroṉ meṉ," (i. 9, 10; iv. 11; vi. 9; Rúm. viii. 36; 1 Kur. xv. 30-32).

Áyat 24 ká mufassal bayán 'Amál xvi. 22 meṉ páyá játá hai.

"Ek bár saṉgsár kiyá gayá," (áyat 25; 'Amál xiv. 19).

"Jaház ṭúṭne kí balá meṉ paṛá," (áyat 25; 'Amál xxvii. 41).

"Apní qaum se khatroṉ meṉ," (áyat 26; 'Amál ix. 23; xiii. 5; xiv. 5; xvii. 5; xviii. 12; xx. 3, 19; xxi. 27; xxiii. 10-11; xxv. 3).

"Gair-qaumoṉ se khatroṉ meṉ," (áyat 26; 'Amál xiv. 5; xix. 23; xxvii. 42).

"Shahroṉ meṉ khatrá," (áyat 26; 'Amál xxi. 31-36).

"Bayábán ke khatroṉ meṉ," (áyat 26; 'Amál xx. 13).

"Samundar ke khatroṉ meṉ," (áyat 26; 'Amál xxvii. 14-20, 41-44).

"Jhúṭhe bháiyoṉ ke khatre meṉ," (áyat 26; Gal. ii. 4, 5; Yahúdá 4 áyat).

"Mihnat aur mashaqqat meṉ," (áyat 27; 'Amál xvii. 16; xviii. 11-23; xix. 8-10; xx. 19, 31, 34, 35; 2 Tim. ii. 3).

"Ham is waqt tak bhúkhe, piyáse, naṉge haiṉ, aur mukke kháte aur awárá phirte haiṉ," (1 Kur. iv. 11; Rúm. viii. 35; Fil. iv. 12; 'Amál xvi. 34; xxvii. 33-36).

"Bárhá fáqa-kashí meṉ," (áyat 27). Ya'ne wuh aksar rozá rakhtá thá. 'Aláwa bhúk aur piyás ke, wuh du'á ke sáth rozá

rakhá kartá thá, ki yúṉ hí wuh Khudá kí marzí ko daryáft kare aur rúhání quwwat hásil kare, ('Am. ix. 9-19; xiii. 2, 3; xiv. 23; Matí vi. 16-18; ix. 14, 15).

"Sardí aur nange-pan kí hálat meṉ," (áyat 27; 'Am. xxiii. 23-31; xxvii. 14, 20, 42, 44; xxviii. 3; 2 Tim. iv. 13-21).

"Sárí kalísiyáoṉ ká fikr mujhe har roz á dabátí hai," (áyat 28). Paulús is liye kalísiyáoṉ kí fikr kartá rahá, ki,

(1) Us ne unkí bunyád ḍalí thí, is liye wuh unká yúṉ khiyál kartá thá jaisá ki báp apne bachchoṉ ká, (Gal. ii. 19; I Kur. iv. 15).

(2) Jhúṭhe mu'allim in kalísiyáoṉ meṉ ghuske nau-murídoṉ ko wargaláte the, is liye Paulús fikrmand rahtá thá.

(3) Wuh Yarúsalam ke garíb Masíhioṉ kí musíbatoṉ kí khabar pá pákar unkí madad kí tadbíreṉ nikálne meṉ fikrmand rahá. Jab us ko khabar milí ki kál ke sabab se Yarúsalam ke bahut se Masíhí taṉghál haiṉ, to us ne dúsrí kalísiyáoṉ kí taraf se unkí hájat-rafái ke liye chandá jama' karne kí bahut koshish ki, (1 Kur. xvi. 1-4). Wuh apne Masíhí bháiyoṉ se is qadr yagánagat rakhtá thá, ki unká dukh uská dukh huá; wuh ronewáloṉ ke sáth rotá thá.

(4) Hamáre pás Paulús ke terah khatt haiṉ, jin ke paṛhne se kalísiyáoṉ kí bihtarí aur bahbúdí ke liye Paulús kí fikrmandí záhir hai. Yih khatt na sirf siyáhí se likhe gae the, balki Paulús ke dil ke áṉsúoṉ se, (ii. 4; vii. 8).

"Kis kí kamzorí se maiṉ kamzor nahíṉ hotá," (áyat 29). Ya'ne Paulús har ek kamzor Masíhí ko is qadr piyár kartá thá ki uskí kamzorí meṉ sharík hoke kamzor hotá thá: maslan, Kurinthus meṉ ba'z Masíhí the, jo us gosht ko jo but ke sámhne chaṛháyá huá hotá thá nahíṉ kháte the; go ki Paulús ne sáf sikhláyá thá, ki but koí chíz nahíṉ hai, táham wuh un kamzor bháiyoṉ kí tamíz ká liház karke kahtá hai ki "agar khána mere bhái ko ṭhokar khiláe, to maiṉ kabhí hargiz gosht na kháúṉgá, táki apne bhái kí ṭhokar ká sabab na hoúṉ, (1 Kur. viii. 13; xii. 22; Rúm. xv. 1-3; 1 Tim. v. 14).

"Kis ke ṭhokar kháne se merá dil nahíṉ dukhtá," (áyat 29). Ya'ne agar kisí Masíhí ke sámhne koí shakhs kisí qism kí ṭhokar khilánewálí chíz rakkhe, to Paulús us ṭhokar khilánewále se náráz hotá, kyúṉki ṭhokar khilánewále ke sáth uská dil dukhtá thá. Maslan, jab ek Kurinthí Masíhí ne apne báp kí jorú se harámkárí kí, to Paulús ká dil bhí mazlúm musíbat-zadá báp ke sáth dukhtá thá; aur wuh us besharm jawán se aur us beparwáh kalísiyá ke logoṉ se niháyat náráz huá; is liye us ne un ko sáf likhá ki "jis ne yih kám kiyá, wuh tum meṉ se nikálá jáwe," (1 Kur. v. 13).

Masíh ne apne ṭhokar khilánewáloṉ par l'ánat ká fatwá sunáyá. "Jo koí in chhoṭoṉ meṉ se, jo mujh par ímán láe haiṉ, kisí ko ṭhokar khilátá hai, uske liye yih bihtar hai ki ek baṛí

chakkí ká páṭ us ke gale meṉ laṭkáyá jáwe, aur wuh gahre samundar meṉ ḍubo diyá jáe. Ṭhokaroṉ ke sabab dunyá par afsos hai kyúṉki ṭhokaroṉ ká lagná zurúr hai, lekin us ádmí par afsos hai, jis ke ba'is se ṭhokar lage," (Matí. xviii. 6, 7; Marqus ix. 42; Lúqá xvii. 1, 2).

Hásil-i-Kalám.

(1) Paulús ke fakhr meṉ aur Kurinthí kalísiyá ke jhúṭhe mu'allimoṉ ke fakhr meṉ yih farq thá, ki Paulús majbúran aur dúsroṉ ke fáeda aur bihtarí ke liye fakhr kartá thá, magar yih mu'allim khud-garazí aur apní námwarí ke liye fakhr karte the. Phir, Paulús ján bújhke kabhí kabhí fakhr kartá thá, lekin yih mu'allim be-soche samjhe hamesha fakhr karte the, aur yih un kí 'ádat paṛ gaí thí. Paulús mántá hai, ki fakhr karná ek qism kí bewaqúfí hai. Pas us ká 'uzr yih hai ki maiṉ majbúran yih kartá húṉ; is liye ki kisí âur hathiyár se in jhúṭhe mu'allimoṉ ko maiṉ lá-jawáb nahíṉ kar saktá húṉ. Báp kabhí kabhí bachche se ṭúṭí phúṭí zubán se boltá hai, is liye ki bachchá sáf bát nahín samajhtá. 'Alim shakhs kabhí kabhí dihátioṉ kí bolí boltá hai, haláṉki wuh jántá hai ki yih bolí galat hai, magar un logoṉ kí bolí kí galatí ke sabab se majbúran us ko yúṉ hí bolná paṛtá hai.

(2) Masíh kí kalísiyá us kí maṉgetar ṭhahrí, (áyat 2; Matí xxv. 1-10). Kabhí kabhí yih sunne meṉ átá hai, ki har ek Masíhí kí rúh Masíh kí maṉgetar hai. Yih khiyál galat hai. Masíh kí maṉgetar se kull kalísiyá murád hai, na ki har ek ímándár. Kalísiyá ke pásbán kí koshish yih ho, ki jaisá samajhdár aur dánishmand báp apní kuṉwárí beṭí kí khabardárí kartá hai, ki biyáh ke din pák-dáman ho, usí tarah pásbán us kalísiyá ko, jo use 'amánat meṉ dí gaí hai, ákhir ko Masíh ke sámhne be-'aib pesh karne kí koshish kare, ('Ifs. v. 25-31).

(3) Kalísiyá meṉ jo jhúṭhe mu'allim haiṉ, we shaitán ke bande haiṉ, (áyát 3, 13, 15). Jo jhúṭhí ta'lím deṉ, cháhe kaise hí 'álim fázil kyúṉ na hoṉ, aur rasúloṉ ke ham-shakl bhí baneṉ, háṉ cháhe we núrání firishte ke ham-shakl bhí baneṉ, taubhí we shaitán ke bande haiṉ; pas unká sámhná karná cháhiye, jaise ki Paulús in áyát meṉ un ká muqábalá kartá hai.

(4) In dinoṉ meṉ jhúṭhe mu'allim ek dúsre Yisú' kí manádí waise hí karte haiṉ, jaise ki Paulús ke dinoṉ meṉ, (áyat 4; Gal. i. 6-9; v. 6-12). We kahte haiṉ, ki háṉ, Yisú' Masíh Khudá kí taraf se áyá, wuh Khudá ká beṭá to hai, wuh be-gunáh bhí thá, aur mihrbán aur nek thá. We bahuterí aisí ta'ríf kí báteṉ kahte haiṉ, magar jis Yisú' Masíh kí manádí we karte haiṉ, wuh unke kahne ke mutábiq mu'ajizáná taur se paidá nahíṉ huá. Wuh 'azal se Khudá ke sáth na thá; wuh kull jahán ke gunáhoṉ ko Khudá ke sámhne se le jáne ke liye qurbán nahíṉ huá; wuh

marke tísre roz qabr se zíndá nahín niklá; wuh shágirdon ke sámhne ásmán par chalá nahín gayá: wuh Paulús ko núrání súrat men dikhláí nahín diyá. Yih sab báten khiyálí hain, na ki haqíqí. Beshakk in mu'allimon ká Yisú', Paulús ká Yisú' nahín hai. Ham Masíhí in logon ke Masíh kí aisí ta'ríf se khush na hon. Masíh kí azliyat, Masíh kí ulúhiyat aur uskí mu'ajizána paidáish, uskí insániyat kí kámiliyat, gunahgáron ke badle men uskí maut aur jí uthná aur uská ásmán par charh jáná, yih báten Masíhion ke ímán kí bunyád-wálí báten hain. Unke khiláf kahná yihí dúsre Yisú' kí manádí hai, aur jaise Paulús ne us zamáne men un jhúthe mu'allimon ká muqábalá kiyá, so ham bhí in dinon men un ke pairawí karnewálon ká sámhná karen, (1 Yuh. ii. 22; v. 1; iv. 3; 2 Yuh. 7-10).

(5) Agar âur mazahabon ke mu'allim apne mazhab ko Masíh aur uskí Injíl se muqábalá kiyá cháhen, to unke liye hamárá jawáb yih hai, ki jo bát yá ta'lím tumháre dín men sach aur haqq ho, wuh bát sáf sáf Masíh kí Injíl men páí játí hai; aur 'aláwa in báton ke bahut sí âur báten Injíl men hain, jo kisí âur dín kí kitáb men páí nahín játí hain. Agar koí ham ko puráná chirág yá lálten dikhláke kahe, ki dekho yih kaisá 'umdá aur khúbsúrat baná hai, aur us se kis qadr roshní nikaltí hai; to ham is ká yih jawáb denge, ki hán, bháí, ham mánte hain, ki yih chirág yá lálten 'umdá aur khúbsúrat to hai, aur us se kuchh roshní bhí nikaltí hai, magar jis hál ki súraj kí roshní ham par chamak rahí hai, to áp ke chirág aur lálten kí kuchh zurúrat nahín hai; áp ká chirág rát ke waqt ke liye hai, magar rát ká zamáná to ab guzar gayá, aur ab din ká waqt á gayá hai. Ab Masíh is dunyá ká núr hai, usko qubúl karo, aur usko apná núr banáo, tab tum ko roshní milegí, (Yuh. viii. 12; i. 4-9; Zabúr xxxvi. 9; Yas. xlii. 6; xlix. 6; Malákí iv. 2).

(6) Jo log Masíh kí khidmat men, yá kalísiyá kí khidmat men, apná sárá waqt sarf karen, we kalísiyá se apní parwarish ke haqdár hain, (áyát 7-12). Paulús ne Kurinthí kalísiyá se apní parwarish ke liye kuchh nahín liyá thá, is liye ba'z mukhálifon ne yih 'ilzám lagáyá thá, ki wuh dúsre rasúlon ke barábar nahín hai. We kalísiyá se apní parwarish páte hain; agar Paulús unke barábar hotá, to kyá wuh bhí na letá? Hán, wuh zurúr letá. Paulús ká jawáb yih hai, ki go yih merá haqq thá, lekin main ne apní khushí se yih chhor diyá, is liye ki main ne tum par apní parwarish ká bojh dálná nahín cháhá, (áyat 9). Paulús kisí se madad lene ko rází nahín hotá thá, is liye nahín, ki wuh un se mahabbat nahín rakhtá, balki is liye ki wuh un par bojh dálná nahín cháhtá thá. Aur is wajh se bhí, ki jo jhúthe mu'allim us ko dunyádár aur lálchí kahte the, us par is 'amr men 'ilzám lagáne ká mauqa' na páwen. Is se in dinon men hamáre liye yih nasíhat nikaltí hai, ki kabhí apní parwarish ke liye kisí kalísiyá

ke memberán se madad páná wájib aur haqq hai, aur kabhí kabhí madad na lená bihtar hai. Har ek Masíhí ḳhádim, jaisá Masíh us par apní marzí is 'amr men̲ záhir kare, us ke mutábiq chale.

(7) Kabhí yih sawál kiyá játá hai ki Rúh-ul-Quds ke ḳhiláf kaun sá gunáh hai? Jab Farísion̲ ne Masíh par yih 'ilzám lagáyá, ki wuh Bálzabúl, ya'ne shaitán kí madad se nápák rúhon̲ ko nikáltá hai, to unhon̲ ne yih gunáh kiyá, ya'ne "Rúh-ul-Quds ke, khiláf gunáh." Jo nek kám Rúh-ul-Quds kí madad se kiyá jáe us ko burá kám batláná, yihí Rúh-ul-Quds ke ḳhiláf gunáh hai. Kurinthí Masíhí Yahúdí mu'allimon̲ ne Paulús par yih 'ilzám lagáyá, ki wuh ḳhudgarazí aur makkárí se apní parwarish ká haqq chhoṛtá hai. Unhon̲ ne yih kahkar Rúh-ul-Quds ke ḳhiláf gunáh kiyá. Kyún̲ki Rúh-ul-Quds kí hidáyat se Paulús ne apná yih haqq chhoṛ diyá thá. Ai 'ilzám lagánewale, kisí Masíhí mannád kí garaz par 'ilzám na lagá. Ḳhabardár, aisá na ho, ki tú bhí Rúh-ul-Quds ke ḳhiláf gunahgár aur 'ilzám lagánewálá ṭhahre.

(8) Masíhí pásbán aur mannád par farz hai ki wuh jhúṭhe mu'allimon̲ kí galatí aur fareb ko 'alániyá dikhláwe, (áyát 13-15). Yih mushkil hai, aur kabhí kabhí aisá ḳhatarnák hai, jaisá kisí kamzor ko pháṛnewále jánwar se bacháná mushkil aur ḳhatarnák hai.

(9) Wájib taur se faḳhr karná niháyat hí mushkil hai. Paulús is bát ko ek qism kí be-waqúfí ṭhahrátá hai, (áyát 1, 16, 17, 18). Wuh faḳhr karná ek náqis, ná-zebá aur nikammá hathiyár mántá hai, aur us ko kám men̲ láne ke liye yih 'uzr pesh kartá hai, ki main̲ kisí âur hathiyár se in jhúṭhe sheḳhíbáz, baland-parwáz, harfgír Yahúdí mu'allimon̲ ká mún̲h band nahín̲ kar saktá hún̲. Paulús goyá yih 'uzr kartá hai ki main̲ ne tarah tarah kí dalílon̲ se in logon̲ ko qáil karne cháhá, magar merí sab dalílen̲ unke sámhne náqis ṭhahrín̲. Ab mere pás ek âur 'iláj hai, jis ko main̲ majbúran 'isti'amál men̲ láún̲gá. Faḳhr ká 'iláj ziyáda faḳhr karná hai. Pas wuh majbúran yihí 'iláj kám men̲ láyá. Ai Masíh ke ḳhádim, ḳhabardárí se aur majbúran apní zát pát, yá ḳhidmat, yá rozá, yá mihnat o mashaqqat par faḳhr kar, "Aisá hone de ki dúsrá insán terí sitáish kare, na ki terá hí mún̲h, begáná kare na ki terá hí lab," (Amsál xxvii. 2).

(10) Agar koí sawál kare ki Paulús ne kahán̲ se is qadr musíbaton̲ kí bardásht karne kí quwwat pái, to is ká jawáb wuh áp hí áyát-i-zail men̲ detá hai, in par gaur karo: (2 Kur. v. 10; Fil. iii. 8; iv. 13; Gal. ii. 20; Ifs. i. 9; iii. 15).

Sawálát jo paṛhnewálá apne dil se kare.

(1) Kyá jis kalísiyá ká main̲ member hún̲, main̲ us kí bihtarí aur pákízagí aur taraqqí ká ḳhwáhán̲ hún̲? (áyát 2, 28.)

(2) Kyá main shaitán kí un tadbíron se wáqif hún jin ke zarie se wuh us kalísiyá ko bigárná cháhtá hai, jis ká ki main member hún? (áyat 3).

(3) Kyá main jhúṭhe mu'allimon ko pahchánkar un se muqábalá kartá hún, yá un se dhokhá khátá hún? (áyat 4).

(4) Kyá main apní ḳhidmat yá mihnat aur mashaqqat par sirf majbúran faḳhr kartá hún? yá faḳhr karná merí ek 'ádat paṛ gaí hai? (áyat 1).

(5) Jo takálíf yá musíbaten main ne Masíh aur us kí kalísiyá yá apne Masíhí bháiyon ke liye uṭháí hain, wuh kyá Paulús kí mihnat aur musíbat ke muqábala men kuchh haqíqat rakhtí hain? Kyá merí musíbaton kí fihrist men yih báten darj hain:—Qaid-ḳháná, már kháná, bárhá maut ke ḳhatron men, jaház ṭúṭne kí balá men, bárhá safaron men, daryá, yá ḍákúon, yá jangal, yá jhúṭhe bháiyon, yá bhúk o piyás, yá fáqa-kashí, yá rozá, yá sardí, yá garmí, yá nangepan kí hálat men; in musíbat-i-mazkúrá men kaun sí mujh par Masíh kí ḳhátir á paṛí?

Áyát 30-33.—(30) Agar fakhr hí karná zurúr hai, to un báton par fakhr karúngá, jo merí kamzorí se muta'alliq hain. (31) Khudáwand Yisú' ká Khudá aur Báp, jis kí abad tak hamd ho, jántá hai ki main jhúth nahín kahtá. (32) Damishq men us hákim ne jo bádsháh Aritás kí taraf se thá, mere pakarne ke liye Damishqíon ke shahr par pahrá bithá rakkhá thá; (33) phir main tokre men khirkí kí ráh díwár par se latká diyá gayá, aur main us ke háthon se bach gayá.

BAB XII.

Áyát 1-10.—(1) Mujhe fakhr karná zurúr huá, agarchi mufíd nahín. Pas jo royá aur mukáshafe Khudáwand kí taraf se 'ináyat hue, un ká main zikr kartá hún. (2) Main Masíh men ek shakhs ko jántá hún; chaudah baras hue, ki wuh yakáyak tísre ásmán tak uthá liyá gayá; na mujhe yih ma'lúm ki badan samet; na yih ma'lúm ki bagair badan ke; yih Khudá ko ma'lúm hai. (3) Aur main yih bhí jántá hún, ki us shakhs ne, (badan samet yá bagair badan ke, yih mujhe ma'lúm nahín; Khudá ko ma'lúm hai), (4) yakáyak firdaus men pahunchkar aisí báten sunín, jo kahne kí nahín, aur jin ká kahná ádmí ko rawá nahín. (5) Main aise shakhs ke úpar to fakhr karúngá, lekin apne úpar, siwá apní kamzorion ke, fakhr na karúngá. (6) Aur agar fakhr karná cháhún bhí, to bewuqúf na thahrúngá; is liye ki sach bolúngá: magar táham ba'z rahtá hún, táki koí mujhe us se ziyáda na samjhe, jaisá mujhe dekhtá hai, yá mujh se suntá hai. (7) Aur mukáshafon kí ziyádatí ke bá'is, mere phúl jáne ke andeshe se, mere jism men kántá chubhoyá gayá, ya'ne Shaitán ká qásid, táki mere mukke máre, aur main phúl na jáún. (8) Is ke báre men main ne tín bár Khudáwand se iltimás kiyá, ki yih mujh se dúr ho jáe. (9) Magar us ne mujh se kahá, ki Merá fazl tere liye káfí hai, kyúnki merí qudrat kamzorí men púrí hotí hai. Pas main barí khushí se apní kamzorion par fakhr karúngá, táki Masíh kí qudrat mujh par chhái rahe. (10) Is liye main Masíh kí khátir kamzorion men, be'izzation men, 'ihti-

yájon men, satáe jáne men, tangion men khush hún; kyúnki jab main kamzor hotá hún, usí waqt zoráwar hotá hún.

Paulús kí kamzorí aur zoráwarí ká bayán.

Paulús ne úpar kí áyát men apní zát aur bahádurí aur jánfisháni par fakhr kiyá thá, ki main 'Ibrání aur Isráelion aur Ibráhím kí nasl se hún, (áyat 22). Main ne Masíh ke dúsre rasúlon se ziyáda khidmat kí hai, (áyat 23). Main ne sabhon se ziyáda dukh utháyá hai; main samundar aur daryáon aur jangal aur ḍákúon aur gair-qaumon aur jhúṭhe bháiyon ke khatron men mubtilá huá hún. Ab áge kí áyat men wuh apní bahádurí aur ján-nisárí par fakhr karná chhoṛke, apní kamzorí ká zikr karke us par fakhr kartá hai, (xi. 30).

Pahle wuh Khudá ká gawáh ṭhahartá hai (áyat 31); is liye ki jis tajruba ká bayán wuh karne par hai, wuh aisá 'ajíb aur dúsron ke tajruba se bahár thá, ki siwá Khudá ke us kí sachchái par koí aur gawáh na ho saká; xii. 1-5 aur Am. ix. 24, 25 men likhá hai ki Yahúdion ne ápas men Paulús ke már ḍálne kí saláh bándhí thí; we rát o din darwázon par lage rahte the. Kyá Paulús ne us waqt kuchh zoráwarí yá bahádurí dikhlákar un ko bhagáyá? Us ke doston ne us ko ek ṭokrí men, saude ke baháne se chhipáke, díwár par se laṭkáke utár diyá, aur yún wuh bhág niklá aur bach gayá. Paulús is tarah ṭokrí men nikal bhágne ko apní kamzorí ká subút jánkar yahán us ká bayán kartá hai. Wuh Damishq se yún bhágná ek kam-qadrí aur kamzorí kí bát samajhkar us ko chhipáná nahín cháhtá. Masíh kí khidmat men be-'izzatí uṭháni ek fakhr kí bát hai, is liye Paulús ṭokrí men chhipáe jáne, aur us ke wasíle se bach jáne ká májrá yád karke sharmindá nahín huá, balki us ne us par fakhr kiyá: xii. 1-5 tak men Paulús apne ek 'ajíb tajruba ká zikr kartá hai. Us ne chaudah baras tak is lásání tajruba ká mutlaq zikr nahín kiyá thá; us ne apne kisí dost se us ke báre men kuchh nahín kahá thá, aur us ne us ko apne hí dil men chhipáyá thá. Ba'z yih samajhte hain, ki yih tajrubá us waqt huá hogá jis waqt wuh Masíhí huá, ya'ne jis waqt wuh tín din tak na dekh saká aur na kháyá piyá, ('Am. ix. 9). Magar yih tajrubá Paulús ko hue bís baras guzar chuke the, aur is hí liye wuh sáf kahtá hai ki chaudáh baras guzre the.

Ba'z khiyál karte hain ki jis waqt kháss taur se kalísiyá ke kitne mu'allimon ke darmiyán, Rúh ke wasíle se, kháss du'á aur roze ke sáth ek zurúrí aur mushkil khidmat ke liye Paulús makhsús kiyá gayá thá, us waqt ke tajruba kí taraf yahán ishárá hai, ('Am. xiii. 1-4). Jis hál men Rasúl áp hí kahtá hai, "na mujhe yih ma'lúm ki badan samet, yá na yih ma'lúm kí bagair

badan ke, ki yih Ḳhudá ko ma'lúm hai," (áyát 2, 3), to ham ko kaise ma'lúm hogá ki yih royá yá mukáshifá kis tarah se huá? Is liye is mukáshife kí tafsír sáf sáf karní mushkil hai. Ham itná kah sakte haiṉ ki jis waqt yih royá yá mukáshifá huá, to Paulús akelá thá. Agar koí maujúd hotá to wuh batlá saktá thá ki us waqt kyá waqi'a guzrá, (áyat 2). Ham yih bhí kah sakte haiṉ ki yih tajrubá lásání thá, aur Paulús ká yih ámm tajrubá nahíṉ thá.

"Tísre ásmán tak" (áyat 2). Yahúdioṉ ke hisáb ke mutábiq sát ásmán the. Tísre ásmán se yaháṉ firdaus murád hai; yá to Paulús us tísre ásmán se hoke firdaus ko pahuṉchá, yá firdaus us tísre ásmán se ek 'álá darje ká jalál hai. Ba'z Yahúdioṉ ká ḳhiyál thá kí jis waqt nekokároṉ kí rúheṉ un ke badanoṉ se nikaltí haiṉ, to we firdaus meṉ dáḳhil hoke qayámat ke din tak waháṉ rahtí haiṉ, aur waháṉ pák aur kámil kí játí haiṉ, (Lúqá xxiii. 42, 43; Muk. ii. 7; Ifs. iv. 10) "Aisí báteṉ sunínjo kahne kí nahíṉ, aur jin ká kahná ádmí ko rawá nahíṉ," (áyat 4). Ab yih sawál lázim átá hai ki agar yih báteṉ kahne kí nahíṉ, balki jinká kahná ádmí ko rawá hí nahíṉ, to Paulús ne kyúṉ un ká zikr kiyá, jis hál ki aisá ma'lúm hotá hai ki yih báteṉ sirf us hí ke liye thiṉ, aur yih hamárí samajh meṉ nahíṉ á saktí haiṉ? Aur agar samajh meṉ áweṉ bhí, to un ká kahná ádmí ko rawá nahíṉ. Yih sawál ma'qúl hai, aur is ke kaí ek jawáb haiṉ:—

(1) Is royá aur mukashife ke sabab se Paulús ke phúl jáne ká andeshá thá. Masíh ne apne piyáre bande Paulús meṉ rúhání magrúrí kí jaṛ dekhí, aur us ko káṭne aur ukháṛne ke liye us ke jism meṉ ek káṉṭá chubháyá. Yih káṉṭá, ya'ne jismání kamzorí, us kí dilerí aur magrúrí ko dabáyá kartí thí. Paulús ko is káṉṭe, ya'ne apní bímárí aur kamzorí, kí wajh batlání thí. Wuh âuroṉ ko du'á karke chaṉgá kiyá kartá thá, is liye us se yih sawál kiyá játá thá, ki áp du'á karke kyúṉ apne hí jism kí kamzorí ká 'iláj nahíṉ karte? Is ká jawáb yih thá ki yih káṉṭá mere dil kí magrúrí kí dawá hai, aur merí magrúrí kí wajh yih hai, ki Ḳhudá ne mujhe ek 'ajíb royá aur mukáshifá baḳhshá, so us káṉṭe ya'ne dáimí kamzorí kí wajh batláne ke liye mukáshife ká zikr karná paṛá. Paulús ne apne is tajruba ká bayán is liye kiyá hai, ki wuh Ḳhudá ke nám ko beinsáfí ke 'ilzám se bacháwe, sháyad ba'zoṉ ne yih kahá ho, ki Ḳhudá du'á ká sunnewálá nahíṉ hai, warná us ne Paulús kí du'á sunke us ko kyúṉ chaṉgá nahíṉ kiyá? Wuh kyúṉ kamzor hai? Paulús is i'atiráz ká yih jawáb detá hai, ki yih kamzorí merí magrúrí ko dabáne kí dawá hai, aur yih Ḳhudá kí mahabbat ká subút hai.

(2) Is royá aur mukáshife ke tajruba ke bayán karne kí ek âur wajh yih thí, ki sab paṛhnewále is se nasíhat hásil kareṉ aur 'ibrat pakṛeṉ. Agar koí royá yá mukáshife ká mushtáq ho, wuh yaqín jáne ki is tajruba meṉ rúhání magrúrí ká ḳhatrá hai. Wuh

hoshyár rahe, aisá na ho, ki royá ke tajruba se magrúrí paidá ho aur us ká 'iláj karne meṉ koí bímárí yá dukh yá musíbat yá kamzorí us par á paṛe.

"Mere jism meṉ káṉṭá chubháyá gayá," (áyat 7). Is káṉṭe se koí bímárí ma'lúm hotí hai. Agar koí puchhe kí kaun sí bímárí? to is ká ṭhík jawáb koí nahíṉ de saktá. Ba'z ḳhiyál karte haiṉ ki káṉṭe se áṉkh kí koí saḳht bímárí murád hai. Is ká subút yih hai ki Paulús apne háth se kalísiyáoṉ ko ḳhatt nahíṉ likhtá thá. Wuh dúsroṉ ke háth se likhwátá thá. Wuh apne pahle ḳhatt ke áḳhir meṉ likhtá hai, "Maiṉ Paulús apne háth se salám likhtá húṉ," (1 Kur. xvi. 21). Aksar Masíhí 'álim yih kahte haiṉ ki Galatioṉ ke ḳhatt ke siwáe âur koí ḳhatt Paulús ne apne háth se nahíṉ likhá; aur wuh is kí wajh yih batlátá hai ki us kí áṉkheṉ bahut kamzor thíṉ. Wuh Galatí Masíhioṉ se kahtá hai ki agar ho saktá, to tum apní áṉkheṉ bhí nikálkar mujhe de dete, (Gal. iv. 15). Ba'z is se yih natíja nikálte haiṉ ki jab Galátí Masíhioṉ ne dekhá ki Paulús apní áṉkhoṉ kí bímárí ke sabab se kis qadr dukhí hai, to we us ke sáth har tarah kí ḳhátir-dárí se pesh áe, yaháṉ tak ki agar ho saktá to us kí áṉkhoṉ ke badle apní áṉkheṉ dete, (Gal. iv. 13-15; vi. 11; 'Am. ix. 8, 9, 18; xxiii. 5; Rúm. xvi. 22; 2 Thas. iii. 17).

Dúsre 'álimoṉ ká yih ḳhiyál hai ki jis bímárí se Paulús kamzor ho gayá thá, wuh mirgí kí bímárí thí. Is ḳhiyál ká subút we Galatioṉ iv. 14 se nikálte haiṉ: "Aur tum ne merí us jismání hálat ko jo tumhárí ázmáish ká ba'is thí, na haqír jáná na us se nafrat kí, aur Ḳhudá ke firishte, balki Masíh Yisú' kí mánind, mujhe mán liyá." Jo yih ḳhiyál karte haiṉ, ki Paulús kí bímárí mirgí kí sí bímárí thí, we in alfáz se—"haqír jánná aur nafrat karná,"—yih natíja nikálte haiṉ, ki yih alfáz aisí hí bímárí kí taraf ishára karte haiṉ, magar gumán gálib hai ki Paulús aisí bímárí meṉ chaudah baras giriftár nahíṉ rahá thá, nahíṉ to us kí 'aql aur samajh meṉ aisí tezí na rahtí, aur wuh is qadr mihnat na kar saktá.

"Shaitán ká qásid," (áyat 7). Yih káṉṭá, yá yih bímárí "shaitán ká qásid" kyúṉ kahlátí hai? Is liye ki shaitán ne is bímárí ke wasíle se Paulús ke ímán ko bigáṛná cháhá hogá. Us ne Paulús ke dil meṉ is bímárí ke sabab se Ḳhudá kí mahabbat par shakk ká bíj bone kí koshish kí hogí, aur us ne Paulús se yih kahalwáne kí koshish kí hogí, ki Ḳhudá kí mahabbat kaháṉ hai, ki mujh ko is saḳht lá-iláj bímárí meṉ chhoṛ diyá hai. Wuh du'á sunnewálá nahíṉ hai, nahíṉ to kyá wuh merí yih bár bár kí du'á na suntá? Sháyad shaitán ne ṭhaṭṭhá márke us se kahá, wáh! wáh, Paulús, terá Ḳhudá kaháṉ hai, wuh sotá hogá, yá safar kartá hogá, yá tú ne koí aisá gunáh kiyá hogá, ki terí du'á nahíṉ suní játí? Shaitán ne 'Aiyúb par isí tarah 'ilzám lagáyá, aur saḳht bímárí se us ká ímán bátil karne cháhá, ('Aiyúb ii. 1-8). Jis tarah

shaitán ne Patras ke ímán ko bigárná cháhá, usí tarah us ne Paulús ke ímán ko bhí bigárná cháhá. "Shamaún, Shamaún, dekh, shaitán ne tum ko máng liyá, táki gehún kí tarah phatke," (Lúqá xxii. 31). Shaitán ne Paulús ko bhí máng liyá hogá, táki gehún kí tarah phatke. Yih badan kí kamzorí jo shaitán ke háth men misl kánte ke thí, Paulús ke phatakne ke liye ek chháj baní, magar wuh misl gehún ke sáf niklá. Bawasíle is chháj ke us se magrúrí ká bhúsá uráyá gayá, (Ifs. iii. 8; 1 Tim. i. 13-16).

"Is ke báre men main ne tín bár Khudáwand se iltimás kiyá, ki yih mujh se dúr ho jáe," (2 Kur. xii. 8). Tín bár se tín kháss martaba murád hai. Beshakk Paulús ne saikaron dafa' yih du'á kí hogí. Jis jis waqt yih kántá us ke jism men dukh detá thá, wuh áhen khínch khínchke apne dil men majbúran du'á kartá hogá, "ai Khudáwand agar ho sake to yih kántá dúr ho jáe." Merí dánist men Paulús ne tín bár kháss iltimás kiyá thá. Sháyad tín martaba aisá karne men mahínon ká 'arsá lagá ho. Sháyad ek martaba ká zikr Galation iv. 14 men páyá játá hai, aur dúsrí martaba ká zikr 1 Kur. ii. 3 men, aur tísrí martaba ká zikr 2 Kur. i. 8-10 men páyá játá hai. Gumán gálib hai ki tín kháss martaba roze ke sáth Paulús ne yih kháss du'á kí thí. Masíh ne aisí hálat kí du'á kí peshíngoí kí, (Matí ix. 15; Yuh. xvi. 20; Matí v. 4).

Áyat 9 men Paulús ke bár bár iltimás karne ká jawáb hai, "magar us ne mujh se kahá, ki merá fazl tere liye káfí hai, kyúnki merí qudrat kamzorí men púrí hotí hai, pas main barí khushí se apní kamzorí par fakhr karúngá, táki Masíh kí qudrat mujh par chháí rahe." Bár bár ro roke Paulús ne yih du'á kí thí, ki yih kántá dúr ho jáe, záhirán is ká kuchh jawáb nahín milá, magar ek din jab Paulús kháss taur se áhen khínchte hue yún hí du'á kar rahá thá, to dekho yih kháss aur khátir-khwáh jawáb us ke dil men sunáí diyá, ki "ai Paulús, merá fazl tere liye káfí hai." Tú merí qudrat dekhne ká mushtáq hai, aur tú ne bár bár yih iltimás kiyá hai, ki ai Khudáwand is kánte ko mere jism se dúr karke apní qudrat dikhlá; pas ab main ne terí du'á sun lí, aur go ki tere jism se yih kántá to nahín nikáltá hún, par main tujh ko is qadr táqat aur qudrat bakhshtá hún, ki terí kamzorí men merí qudrat záhir hogí; dost aur dushman tere jism kí kamzorí dekhkar ta'ajjub karenge, ki yih kamzor ádmí kahán se is qadr zor pátá hai. Agarchi wuh is kánte se taklíf pátá hai, aur is sakht bímárí men giriftár hoke dukhí rahtá hai, taubhí wuh zoráwarí ká kám kartá hai. Wuh har taraf se musíbat uthátá hai, par láchár nahín hotá; satáyá to játá hai, magar akelá nahín chhorá játá; giráyá to játá hai, mugar náummed nahín hotá, aur apná ímán nahín chhortá; go ki us kí záhirí insániyat záil hotí játí hai, lekin us kí bátiní insániyat roz ba roz naí hotí játí hai. Is nawín áyat men "fazl" se sirf mihrbání yá shafaqat yá 'ihsánmandí murád

nahíṉ hai, balki qudrat denewálí barakat murád hai. Wuh sirf ek ḳhiyál, yá wa'dá, yá masalá nahíṉ hai, balki in ke 'aláwa yih wuh zor hai jo kamzorioṉ aur be-'izzatoṉ aur ihtiyájoṉ aur satáe jáne aur taṉgioṉ meṉ shámil hál hotá hai. Is qism ke zor ko Paulús Ḳhudá ká fazl kahtá hai, is liye hamáre sardár káhin Ḳhudáwand Yisú' Masíh ká taḳht "fazl ká taḳht kahlátá hai," jis ke sámhne du'á karke ham wuh fazl, ya'ne wuh rahm aur zor, hásil karte haiṉ, jo zurúrat ke waqt hamárí madad kare, ('Ibr. iv, 15, 16). Masíh ká fazl har tarah kí 'Iláhí qudrat ká chashmá hai, aur qudrat us kí nahr hai. Paulús par yih bát roshan huí ki chashmá-i-fazl se har tarah ká 'Iláhí zor nikaltá rahtá hai. Ab se, ai Paulús, jo kamzorí aur be-'izzatí, hájat aur taṉgí, aur angusht-numáí, is káṉṭe yá is past-karnewálí bímárí kí wajh se, tujh par á paṛeṉ, to yád rakh ki unkí bardásht karne ke liye Masíh kí qudrat tere liye káfí hai. Bajáe sharmindá aur past hone ke tú apná sir uṭháke is kamzorí par faḳhr kar; aur jis jis waqt tú us par faḳhr karke Ḳhudá ká shukr kare, to Masíh kí qudrat tujh par chhái rahegí. Phir dost aur dushman terí yih hálat dekhkar aur terá yih faḳhr sunke ta'ajjub kareṉge, aur máneṉge ki beshakk, yih insán kí táqat se báhar hai. Yih 'Iláhí qudrat ká izhár hai, aur yúṉ hí terí kamzorí ke wasíle se Ḳhudá kí ta'ríf hogí.

Áyat 10. "Is liye maiṉ Masíh kí ḳhátir kamzorioṉ meṉ, be-'izzatioṉ meṉ, ihtiyájoṉ meṉ, satáe jáne meṉ, taṉgioṉ meṉ ḳhush húṉ; kyúṉki jab maiṉ kamzor hotá húṉ, usí waqt zoráwar hotá húṉ." Jis din se Masíh ne Paulús par yih bát záhir kí, usí waqt se us ke dil se yih ḳhushí ká chashmá phúṭ niklá. Wuh naí áṉkhoṉ se us badsúrat káṉṭe ko dekhne lagá, aur us ke dúr karne ke liye du'á karne se ba'z áyá. Uskí be-dilí játí rahí; shikáyat o sharmindagí ke badle shukrguzárí ne us ke dil meṉ ghar banáyá. Wuh ab is bát par faḳhr nahíṉ kartá ki chaudah baras hue yakáyak maiṉ tísre ásmán tak uṭhá liyá gayá, yá firdaus ko pahuṉcháyá gayá. Aisí royá aur mukáshifa ká jalál, bá-muqábala is káṉṭe kí kamzorioṉ aur be-'izzation ke, kuchh haqíqat nahíṉ rakhtá thá. Wuh kahtá hai, ki maiṉ in royát ke sabab se phúl gayá thá, aur shaitán in royát ke sabab magrúrí kí ráh se mere dil meṉ ghuske mujhe bigáṛne cháhtá thá, lekin Masíh ne is káṉṭe ke wasíle se mujhe shaitán kí magrúrí ke phande se chhuṛáyá; is liye maiṉ ab in royát par faḳhr nahíṉ karúṉgá, balki apní kamzorioṉ aur be-'izzatioṉ par.

Hásil-i-Kalám.

(1) Faḳhr karne meṉ bahut ḳhatrá hai, kabhí kabhí us ká natíjá magrúrí hotá hai, aur kabhí wuh jhúṭh aur mubálga ká mújib hotá hai, aur du'á karne meṉ bigáṛ paidá kartá hai. "Do shaḳhs haikal meṉ du'á máṉgne gae, ek Farísí aur dúsrá mahsúl

lenewálá. Farísí khaṛe hoke apne jí men yún du'á mángne lagá, ki ai Khudáwand, main terá shukr kartá hún, ki báqí ádmion kí tarah zálim, be-insáf, zinákár yá is mahsúl lenewále kí tarah nahín hún. Main hafte men do bár rozá rakhtá, aur apní sárí ámdaní par daheki lagátá hún. Lekin mahsúl lenewále ne dúr khaṛe hoke itná bhí na cháhá, ki ásmán kí taraf ánkh uṭháe, balki chhátí píṭ píṭ kar kahá, ai Khudá mujh gunahgár par rahm kar. Main tum se kahtá hún, ki yih shakhs dúsre kí nisbat rástbáz ṭhaharkar apne ghar gayá; kyúnki jo koí apne áp ko baṛá banáegá, wuh chhoṭá kiyá jáegá, aur jo apne áp ko chhoṭá banáegá, baṛá kiyá jáegá?" (Lúqá xviii. 10-14). Patras ne fakhr karke Masíh se kahá, "Go sab terí bábat ṭhokar kháen, lekin main kabhí ṭhokar na kháúngá. Yisú' ne us se kahá, main tujh se sach kahtá hún, ki isí rát murg ke báng dene se pahle tú tín bár merá inkár karegá. Patras ne us se kahá, agar tere sáth mujhe marná bhí paṛe, taubhí terá inkár hargiz na karúngá, aur sab shágirdon ne bhí isí tarah kahá," (Matí xxvi. 33-35). Jis waqt Paulús apní royát aur mukáshifát kí ziyádatí ko bayán karne par thá, wuh Khudá ko apne kahne kí sachcháí par gawáh ṭhahrátá hai. Yád rakhná cháhiye, ki Khudá bhí hamáre fakhr ká sunnewálá hai. Pahle ham uskí huzúrí kí roshní men apne fakhr kí báten pesh karke gaur karen, ki áyá Khudá bhí is bát men hamáre sáth gawáhí detá hai, yá us se wuh khush hogá yá nahín?

(2) Agar koí aisí bát ho, jis se Khudá kí baṛáí hotí hai, par hamáre liye hiqárat ká sabab hai, tis par bhí ham usko áshkárá karne se ba'z na rahen, (áyát 32, 33). Paulús ke ṭokrí men chhipkar Damishq se nikal jáne ke sabab se us par logon ne ta'ná to mará hogá, aur use badnám bhí kiyá hogá, tis par bhí wuh áp hí is bát ká bayán karke mántá hai, ki beshakk yih merí kamzorí ká subút hai; main âur ádmion kí mánind kamzor hún. Main us waqt apní ján bacháne ke liye is be-'izzat aur haqír taríqa se bhág gayá, aur bach niklá. Kyá is se Paulús kí sidq-dilí aur be-riyáí záhir nahín hotí? Paulús ne nahín cháhá, ki log náhaqq us kí baṛáí aur ta'ríf karen, liháza wuh apní kamzorion ká zikr kartá hai. Jis Masíhí kí hadd se ziyáda ta'ríf kí jáe wuh khatre men hai, khásskar us waqt jab ki wuh apne dil men jántá hai ki main is ta'ríf ke láiq nahín hún.

(3) Jis ko Khudá baṛí ni'amaten bakhshtá hai, shaitán usí ke dil men aisí ni'amaton ke sabab magrúrí ke bíj bone ká mauqa' pátá hai, (áyat 1-7). Masíh ne Paulús ko baṛí ni'amaten bakhshí thín? aur us ká natíja yih huá, ki Paulús ke dil men Farísí kí tarah magrúrí ke paude phúṭ nikalne ká andeshá huá, aur shurú' shurú' men Paulús ne sháyad is ko na pahchána, aur sháyad us ke doston ne bhí is ko na pahchána hogá, magar Khudá ne us ke dil men magrúrí ká yih thoṛá sá chhipá huá khamír fauran

pahchánná, aur Paulús ke dushmanon ne bhí us ko pahchánná; is liye unhon ne us par yih 'ilzám lagáyá, ki wuh apní nek-námí jatátá hai, (2 Kur. iii. 1 aur v. 12). Hamárí du'á yih ho, "Ai Khudáwand, mujhe jánch, dekh kyá mujh men koí dard-angez 'ádat hai, aur mujh ko apní ráh men chalá, (Zabúr cxxxix. 24). Na doston kí nasíhat aur na dushmanon kí malámat aisí magrúrí kí jar ko ukhár phenkne ke liye káfí hai. Is magrúrí ne Paulús kí zát hí men jar pakrí thí, liháza Khudá ne majbúran us ke jism men aisá dukh bhejá, ki har waqt wuh us kí magrúrí ko már márke use ájiz aur garíb-dil banáwe. Bazárí tabíb aksar aisí dawáen batláyá karte hain, jis ke píne se koí taklíf na ho. Par hakím-i-háziq jántá hai, ki aisí waisí míthí dawá se, yá sirf muláim marham ke lagáne se, bímár ádmí nahín bachegá; liháza wuh násúr ko kát dáltá hai, go ki is se maríz ko sakht taklíf hotí hai. Isí tarah Khudá ko zurúr huá, ki Paulús kí magrúrí ke násúr ke sabab us ke jism aur rúh donon ko sakht dukh de, ('Ibr. xii. 5-11; Ya'q. iii. 17, 18; 1 Pat. v. 8, 9).

(4) Paulús ke dost aur dushman donon go ki us ko dekhte the aur us kí báten sunte the, magar we us ke is 'ajíb tajruba se wáqif na the. Jo royá aur mukáshifá us ne páyá thá, us ne chaudah baras se na kisí dost se, na kisí âur se us ká zikr kiyá thá. Us ne chaudah baras tak is 'ajíb ráz ko apne dil men chhipá rakkhá. Jab wuh kisí ghar men baithke báten kartá, to záhiran wuh ek kamzor sá, haqír, garíb, satáyá huá ádmí ma'lúm hotá thá; aur kisí ne us men us 'ajíb royá kí koí chamak yá raunaq nahín dekhí. "Ai bháiyo, jab main tumháre pás áyá, aur tum men Khudá ke bhed kí manádí karne lagá, to 'álá darje kí taqrír aur hikmat ke sáth nahín áyá, kyúnki main ne yih irádá kar liyá thá ki tumháre darmiyán Yisú' balki Masíh-i-maslúb ke siwá âur kuchh na jánúngá; aur main kamzor aur khauf aur bahut thartharáne kí hálat men tumháre pás rahá; merí taqrír aur merí manádí men hikmat kí lubhánewálí báten na thín, balki wuh Rúh aur qudrat se sábit hotí thín," (1 Kur. ii. 1-4). Is se yih khiyál paidá hotá hai, ki jin Masíhion se ham aksar báten karte hain sháyad unke tajrúba men koí 'ajíb wáqi'a yá haqíqat huí ho, jis ká ishárá bhí hamen nahín miltá. Kisí ne Paulús ke jism men kamzorí ká nishán dekhke yih khiyál nahín kiyá, ki yih kamzorí mukáshifon kí ziyádatí ká sabab hai. Ba'zon ne is ko Khudá ke gazab aur nárázagí ká nishán samjhá hogá. Ba'zon ne yih khiyál kiyá hogá, ki yih kamzorí yá bímárí má báp, yá hakím kí gaflat yá beparwáhí ke sabab se huí hai; yá Paulús kí gairatmandí yá ján nisárí ke sabab se us par yih balá yá hádisá áyá hai, magar yih sáre khiyál galat nikle. Paulús chaudah baras aisí báten sun sunke khámosh rahá. Akhirkár kaí ek Kurinthí Masíhion aur jhúthe mu'allimon ke bejá fakhr ke sabab us ko majbúran is chaudah baras ke ráz ko kholná pará. Wuh goyá

batlátá hai, ki yih mere jism kí kamzorí yá kánṭá, mere mukáshifon kí ziyádatí ká tagmá hai. Khudá ká intizám kaisá 'ajíb hai, ki jo hádisa chaudah baras guzre Paulús par wáqi'a huá, us ke wasíle se wuh apne jism kí kamzorí aur apní rúh kí zoráwarí ká ráz sáf sáf batlá saká, aur in donon par yún fakhr karne lagá ki us ká fakhr wájib ṭhahrá, aur Khudá kí ta'ríf ká báis huá, (Rúm. xi. 33-36).

(5) Khudá tarah tarah se apne bandon kí du'áen suntá hai, (áyat 8). Paulús ne bár bár du'á kí, ki yih kánṭá mere jism se dúr ho jáwe, magar wuh dúr nahín kiyá gayá. Go ki záhiran aur lafzan du'á suní nahín gaí, taubhí haqíqatan suní gaí; aur is ká pahlá jawáb Paulús áp hí thá. Wuh kuchh shikáyat nahín kartá ki merí bár bár kí du'á náqis niklí, balki bar'aks is ke wuh yih kahtá hai, ki merí du'á 'ajíb tarah se suní gaí. Mujhe is qadr zor bakhshá gayá, ki ab jism kí kamzorí ká kuchh khiyál tak main nahín kartá, balki is ke wasíle se Masíh kí qudrat mujh par chhá gaí hai, (Matí xxvi. 39). Agar koí sawál kare ki Paulús kí zoráwarí ká kyá ráz thá, to is ká jawáb yih hai, ki wuh bár bár du'á karke bátiní insániyat men 'Iláhí quwwat pátá rahá, (2 Kur. iv. 16; Ifs. iii. 14-16),

(6) Paulús ne apne jism ká kánṭá jis se badan kí kamzorí áur beqadrí huí, Khudá ke háth se le liyá. Go ki wuh pahle us ko shaitán ká qásid jánkar us ko dúr karne ke liye bár bár du'á kartá thá, par ákhir ko us ne yún du'á karna chhoṛ diyá, aur khushí ke sáth us ko manzúr kar liyá, balki us par fakhr bhí karne lagá. Yih hamáre liye kaisá nek namúná hai. Kabhí kabhí du'á karte waqt Khudáwand apne bandon se usí tarah kalám kiyá kartá hai, jaise ki us ne apne bande Musá se kiyá. Jis waqt us ne Mulk-i-Ma'úd men jáne ki du'á kí, to Khudá ne us se kahá, ki is muqaddama men mujh se âur kuchh mat kah, (Ist. iii. 25-27). Magar pandrah sau baras ba'd Músá kí yih du'á suní gaí, aur Mulk-i-Ma'úd men, jis waqt pahár par Masíh kí súrat badal gaí, Músá wahán Masíh ke pás maujúd thá.

(7) Bímárí yá baláen Khudá ke gazab aur qahr kí nishání nahín hain, balki bar'aks is ke kabhí kabhí wuh us kí khâss mahabbat aur parwardigárí ke nishán hain, jaise ki is kánṭe yá jismání kamzorí ke wasíle se Khudá ne Paulús ko phúl jáne aur rúhání magrúrí se mahfúz rakkhá. 'Aiyúb kí musíbaton se sirf us ká fáedá nahín huá, balki us dukh kí bardásht ke namúna se karoron ko fáedá pahúnchá hai, ('Aiyúb xlii. 12-17; Fil. iii. 7, 8; 2 Kur. i. 3, 4).

Sawálát jo paṛhnewálá apne dil se kare.

(1) Kyá main rúhání ni'amaton kí kasrat ke sabab se phúl játá hún, auṛ Farísí ke mánind ban játá hún? Ai mere dil, phúl

jáne aur fakhr karne se b'áz á, is meṉ khatrá hai ; khabardár aisá na ho, ki Khudá terí rúh ke phúl jáne par tere jism meṉ koí káṉṭá nikále, jo hamesha tere chubhá kare.

(2) "Kyá jism kí kamzorí ke sabab se maiṉ be-dil ho gayá húṉ ? "Mere jí tú kyúṉ girá játá hai, aur tú mujh meṉ kyúṉ be-árám hai. Khudá par tawakkul kar, kyúṉki maiṉ us kí sitáish áge ko bhí karúṉgá, jo mere chihre kí naját aur merá Khudá hai," (Zabúr xlii. 11).

(3) Kyá Masíh har waqt mujh se yih nahíṉ kahtá, ki ai mere bande, merá fazl tere liye káfí hai ?

(4) Kyá Masíh meṉ aur merí rúh meṉ koí aisá ráz hai, jaisá ki Masíh aur Paulús meṉ chaudah baras rahá ? Siwáe Masíh aur Paulús ke, koí dúsrá us ráz se chaudah baras tak wáqif na thá.

(5) Kyá bár bár merí du'á záhiran suní nahíṉ játí hai ? Paulús ke dostoṉ aur dushmanoṉ ne ta'ajjub kiyá hogá, ki Paulús du'á karke dúsroṉ ko bímárioṉ se chaṉgá kartá hai, lekin kyá wajh hai ki wuh khud aisá kamzor rahtá hai ? Kyá merá hál bhí aisá hotá hai ? Ai mere dil, himmat mat hár.

(6) Kyá Masíh merí du'á ke haqq meṉ yih kahtá hai, ki ai mere bande is du'á se ba'z á, merá fazl tere liye káfí hai. Yih kamzorí tere liye merí marzí hai, us ko sah le aur ghabrá mat já.

Áyát 11-21.—(11) Main bewuqúf to baná: magar tum hí ne mujhe majbúr kiyá; kyúnki tum ko merí ta'ríf karní cháhiye thí: is liye ki main un afzal rasúlon se kisí bát men kam nahín, agarchi kuchh nahín hún. (12) Rasúl hone kí 'alámaten kamál sabr ke sáth, nishánon, aur 'ajíb kámon, aur mu'jizon ke wasíle se tumháre darmiyán záhir húín. (13) Tum kaun sí bát men âur kalísiyáon se kam ṭhahre, bajuz is ke ki main ne tum par bojh na ḍálá? Merí yih beinsáfí mu'áf karo. (14) Dekho, yih tísrí bár main tumháre pás áne ke liye taiyár hún: aur tum par bojh na ḍálúngá; is liye ki main tumháre mál ká nahín, balki tumhárá hí khwáhán hún; kyúnki larkon ko mán báp ke liye jama' karná nahín cháhiye, balki mán báp ko larkon ke liye. (15) Aur main tumhárí rúhon ke wáste bahut khushí se kharch karúngá, balki khud bhí kharch ho jáúngá. Agar main tum se ziyáda mahabbat rakkhún, to kyá tum mujh se kam mahabbat rakkhoge? (16) Lekin mumkin hai, ki main ne khud tum par bojh na ḍálá ho; magar makkár jo huá, is liye tum ko fareb dekar phansá liyá ho. (17) Bhalá, jinhen main ne tumháre pás bhejá, kyá un men se kisí kí ma'rifat dagá ke taur par tum se kuchh le liyá? (18) Main ne Titus ko samjhákar us ke sáth us bhái ko bhejá. Pas kyá Titus ne tum se dagá ke taur kuchh liyá? Kyá ham donon ká chál chalan ek hí Rúh kí hidáyat ke mutábiq na thá? Kyá ham ek hí naqsh i qadam par na chale? (19) Tum abhí tak yihí samajhte hoge ki ham tumháre sámne 'uzr kar rahe hain? Ham to Khudá ko házir jánkar Masíh men bolte hain. Aur ai piyáro, yih sab kuchh tumhárí taraqqí ke liye hai. (20) Kyúnki main ḍartá hún, kahín aisá na ho, ki main ákar jaisá tumhen cháhtá hún, waisá na páún, aur mujhe bhí jaisá tum nahín cháhte, waisá hí páo; ki tum men jhagrá, hasad, gussá, tafriqe, badgoián, gíbaten, shekhián, aur fasád hon; (21) aur phir main jab áún, to merá Khudá mujhe tumháre sámne 'ajiz kare, aur mujhe bahuton ke liye afsos karná pare, jinhon ne peshtar gunáh kiye hain, aur us nápákí, aur harámkárí, aur shahwatparastí se jo un se sarzadd húí, tauba nahín kí.

Kurinthí Masíhion ke liye Paulús kí Khair-khwáhí ká bayán.

In áyát men Paulús apní be-garzí aur khair-khwáhí ká bayán kartá hai. Úpar kí áyát men Paulús ne sáf záhir kiyá thá, ki kisí ádmí ká, cháhe rasúl bhí ho, apní zát yá sifát yá mihnat yá ján-nisárí par fakhr karná bewaqúfí hai, aur us ne is 'amr men apní bewaqúfí ke chand 'uzr pesh kiye the. Phir 11 wín aur 12 wín áyat men wuh fakhr karne ká ek âur 'uzr pesh kartá hai, ki jis hál main ne tum Kurinthí Masíhion ke bích men rasúl hone kí 'alámaten záhir kín, to tum ko merí ta'ríf karní cháhiye thá. Magar tum ne yih nahín kiyá, liháza majbúran apní safáí ke liye aur dushmanon ke 'ilzám ko náqis ṭhahráne ke liye mujhe apní hí ta'ríf karní paṛí. Jab Yarúsalam ke jhúṭhe Masíhí mu'allimon ne mujhe badnám kiyá ki Paulús Yarúsalam ke rasúlon ke barábar nahín hai, kyúnki us ke pás Yarúsalam ke buzurgon kí taraf se nek-námí kí sanad nahín hai, liháza koí uskí na sune; to cháhiye thá, ki tum fauran yih jawáb dete, ki cháhe Paulús ke pás siyáhí se likhí huí sanad aur nek-námí kí chiṭṭhián hon yá na hon, taubhí wuh khud un afzal rasúlon se kisí bát men kam nahín hai. Us ne yahán hamáre bích men rasúl hone kí 'alámaten záhir kín. Us ne kamál sabr aur 'Iláhí qudrat ke sáth deṛh baras tak Masíh-i-maslúb kí manádí yún kí, ki hamáre dil chhid gae, aur ham Masíh ke bande aur Paulús ke shágird hue. Tum, Yarúsalam ke pardesí, Paulús ko nahín jánte. Jab hamáre shahr men Masíh ke mukhálifon ne Paulús kí sakht mukhálifat kí, yahán tak ki us kí ján ke khwáhán hue, to Paulús apní ján bacháne kí fikr karke bhág nahín gayá, balki ham logon kí bihtarí ká khiyál karke yahán deṛh baras tak ham ko ta'lím aur tasallí detá rahá. So uske khiláf tumhárí koí bát ham nahín sunenge. Agar koí firishtá bhí ákar us ke khiláf kuchh kahe, to ham na mánenge. Is liye ki ham ne apní ánkhon se us ká kamál sabr aur 'ajíb himmat aur Masíh ke se kám dekhe hain. Kyá Paulús ko dagábáz kahná wuhí gunáh nahín hai jo Pák Rúh ke khiláf kiyá játá hai, aur jis kí bábat hamáre Khudáwand ne kahá, ki wuh mua'f na hogá. Pas un ko kahná cháhiye thá ki, ai Paulús ke mukhálifo, hamáre 'ibádat-khánon se nikal jáo, aur jab tak tum us jhúṭhe 'ilzám se taubá na karo, phir ham ko apná múnh na dikháo. 'Aláwa is ke un ko cháhiye thá, ki Paulús ke pás kuchh aisá tasallí-bakhsh khatt likhte; ki ai piyáre Paulús, jo tuhmat áp ke mukhálifon ne áp par lagáí, ham us ko bilkul jhúṭhá samjhe, aur aise tuhmat lagánewálon ko ham ne apní kalísiyá se khárij kar diyá hai; jo zakhm un ke sabáb áp ne apne dil men kháe hon, unko ham apní mahabbat ke ánsúon se ponchhná cháhte hain. Áp hamárí nazar men ziyáda piyáre hain, aur áp un mukhálifon kí jhúṭhí báton ká kuchh khiyál na karen; ham ne un ko shaitán ke hawále kar diyá ki

un ko aisí sazá de, ki we be-hayáí aur jhúṭhí báton se sharminda hokar taubá karen aur ákar áp se mua'fí mángen. Kásh ki Kurinthí Masíhí Paulús ke zakhmí dil ko yún tasallí dete; aisá likhná yá kahná un ko wájib thá; tab Paulús ko apní safáí ke liye mujbúran apní ta'ríf yá fakhr karná na parṭá.

"Rasúl hone kí 'alámaten," (áyat 12).

"Nishánon ke wasíle se," ('Amál ix. 3-18). Paulús kí kámyábí us ke rasúl hone ká ek 'umdá nishán hai. Us ne Kurinthí kalísiyá kí bunyád ḍálí thí, aur Kurinthí Masíhion ke liye us ke rasúl hone ká káfí subút thá.

"'Ajíb kámon ke wasíle se," (áyat 12; 'Amál ix. 22; xvi. 16, 32-34; xx. 18-38; xxvii. 9-44; xxviii. 1-6). Kyá yih 'ajíb kám nahín hai, ki Farísion ká ek sardár Masíhí huá, aur gair-qaumon ká rasúl bankar kitne mulkon aur shahron men Masíhí kalísiyáon kí bunyád ḍálnewálá baná.

"Mu'ajizon ke wasíle se," ('Amál xiii. 9-12; xiv. 3, 10; xvi. 26; xix. 6-11, 12). Áyat 13 wín men Paulús is i'atiráz ká jawáb detá hai, ki us ne Kurinthí kalísiyá se apní parwarish ke liye kuchh nahín liyá thá, aur dúsre rasúl apní parwarish ke liye kalísiyáon se le lekar guzárá karte the. Is kí wajh kyá thí? Mukhálifon ne to kahá, ki us kí wajh yih hai, ki wuh dúsre rasúlon ke barábar nahín hai, nahín to wuh zurúr apná haqq jánkar le letá. Paulús 13 wín áyat men is i'atiráz ká yih jawáb detá hai, ki tum se mere na lene kí wajh yih hai, ki main ne tum par bojh ḍálná na cháhá, yih merá haqq to hai, magar tumhárí kamzorí ká khiyál karke main ne apná haqq chhoṛ diyá. 'Aláwa is ke mere liye tumháre na dene se yih natíjá nikaltá hai, ki Kurinthí kalísiyá dúsrí kalísiyáon se past-hál aur bakhíl kalísiyá hai, na ki yih ki main dúsre logon se kam-qadr hún. Tumhárí kam-qadrí záhir hotí hai, na ki merí. Main ne tum se na lene kí wajh se tumhárí badnámí karwáí hai, is liye ki dúsrí kalísiyáon ke Masíhí yih sunkar kyá kahenge, siwáe is ke, ki wáh! Kurinthí Masíhí kaise kanjús hain, ki jis rasúl kí mihnat o mashaqqat aur ján-nisárí ke wasíle se we naját-yáftá hue, us ke guzáre ke liye we kuchh dete tak nahín.

"Merí yih be-insáfí mu'áf karo," (áyat 13). Yih tanz kí bát hai, ki main ne tum se na lene se na sirf apní parwarish ká haqq chhoṛ diyá, balki be-soche samjhe tumhárí kanjúsí kí khabar khwáh-ma-khwáh cháron taraf phailáí. So tum "merí yih be-insáfí mu'áf karo." Agar tum kisí âur rasúl ke wasíle se Masíh kí khush-khabarí sunkar Masíhí ho játe, to wuh tum se apná haqq zurúr letá, aur tum dúsrí kalísiyáon ke muqábala men lálchí yá bakhíl na ṭhaharte.

"Main tumháre mál ká nahín, balki tumhárá hí khwáhán hún," (áyat 14). Yihí rasúl hone ká nishán hai; yihí Masíh kí rúh aur kalám aur namúna se sikháyá gayá hai. Masíh ne yih

kahá, ki "main is liye nahín áyá, ki khidmat lún, balki is liye ki khidmat karún, aur apní ján bahuton ke liye fidiye men dún," (Matí xx. 28). Masíh kí zindagí Paulús men jári thí. Masíh ká mizáj us men thá, jis ne apne áp ko khálí kar diyá, aur khádim kí súrat ikhtiyár kí, aur apne áp ko past kar diyá, ki ham gunáh se bach jáen, aur sarfaráz kiye jáwen. Paulús ne Masíh kí zindagí ke chashme se pí liyá thá, is liye ki wuh Kurinthí Masíhion ko unke gunáh se bacháne aur unke sarfaráz kiye jáne ke liye tísri bár unke pás áne ko taiyár thá, aur uskí garaz yih nahín thí, ki unke mál men se kuchh lewe. Yih to dunyáwí mizáj ká qaul hai, ki apná haqq mat chhoro; apní 'izzat ke khwáhán ho; apne martaba ke liye khúb laro; garaz ki ek kaurí mat chhoro; balki súd samet kaurí kaurí le lo. Lekin Masíhí mizáj yih kahtá hai, "kyúnki tum áp hí jánte ho, ki hamárí mánind kis tarah banná cháhiye; is liye ki ham tum men be-qáida na chalte the; is liye nahín ki ham ko ikhtiyár na thá, balki is liye ki apne áp ko tumháre wáste namúná thahráen, táki tum hamárí mánind bano," (2 Thas. iii. 7, 9; Rúm. xii. 10, 14, 15, 21).

"Mán báp ko larkon ke liye jam'a karná cháhiye," (áyat 14). Ya'ne báp apne larke bálon kí bihtarí aur bahbúdí ke liye fikrmand hokar durandeshí karte, aur unko ta'lím dilwáne ke liye kuchh jam'a kar sakte hain, aisá na ho, ki unko apne larkon kí parwarish aur ta'lím ke liye âuron se mángná pare, (1 Tim. v. 4). "Agar koí apnon aur khásskar apne gharáne kí khabargírí na kare, to ímán ká munkir, aur beímán se badtar hai," (1 Tim. v. 8).

"Main tumhárí rúhon ke wáste bahut khushí se kharch karúngá, balki khud bhí kharch ho jáúngá," (áyat 15). Paulús Kurinthí Masíhion kí bihtarí ke liye apne mál aur 'izzat aur 'ilm aur ján tak ko bhí kharch kartá rahtá thá, aur yih láchárí se nahín balki khushí se kiyá thá, (i. 6; iv. 10; Fil. ii. 17; Kul. i. 24; 1 Thas. ii. 8; 2 Tim. ii. 10). Paulús par bahutere Kurinthí Masíhion ne yih 'ilzám lagáyá, ki dekho, wuh apní parwarish yá guzáre ke liye kalísiyáon ke chande se apne áp to kuchh nahín letá, magar apne shágirdon ko bhejkar chandá jam'a karwátá hai, aur us men se jitná cháhe le letá hai; pas, cháhe wuh apne háth se le, yá apne shágirdon ke zarie se, bát to ek hí hai. Wuh aur uske shágird ek hí hain, sirf nám ká farq hai. Cháhe ham log uske háth men den yá shágirdon ke, pátá to wuhí hai. Is liye, Paulús ká yih fakhr, ki main kalísiyáon se apná guzárá nahín pátá, darhaqíqat jhúth aur makr kí bát hai. Wuh bará chálák ádmí hai, magar ham us kí chálákí se dhokhá nahín khá sakte.

Paulús is tuhmat ká jawáb (áyát 16 aur 18) men hasb-i-zail detá hai:—

(1) Main ne jis shágird kí ma'rifat daga ke taur par apne guzáre ke liye tum se le liyá ho, us ká nám batláo. Kisí par is tarah gol-mol tuhmat lagáná náqis aur kamína-pan hai. Agar

tum us shágird ká nám na batá sako, to tumhárí tuhmat bilkul jhúṭh aur be-bunyád ṭhahartí hai.

Phir Paulús apne ek shágird banám Titus ko, gawáh ke taur par, pesh karke kahtá hai, ki main ne Titus ko tumháre pás bhejá, us ne na to apne liye tum se kuchh liyá aur na mere liye. Main ne us ko tumháre pás rawáná karte waqt samjháyá thá, ki wuh tum se kuchh na le; us ne merí nasíhat aur namúna par chalkar kuchh bhí nahín liyá. Pas ham donon, is 'amr men Ḳhudá kí Rúh se hidáyat pákar, apne guzáre ke liye tum se kuchh lene se ba'z rahe. Jab us ne ḳhud apne guzáre ke liye tum se kuchh nahín liyá, to kyá mere liye wuh kuchh legá? Hargiz nahín. Jo bháí main ne Titus ke sáth bhejá, tum usko ḳhúb jánte ho, us ká nám mashhúr hai; kyá us ne mere guzáre ke liye tum se kuchh liyá? us se púchho, (1 Kur. xvi. 10; 'Amál xix. 22). Kyá yih donon gawáh aur main bhí sab jhúṭhe hain? Achchhá, tum hí insáf karo, ki áyá yih tuhmat sach hai yá jhúṭh.

Unníswín áyat men Paulús apní safáí ke liye Ḳhudá ko bhí gawáh ṭhahrátá hai; wuh goyá kahtá hai, ki na sirf mere shágird on se púchho, ki áyá main ne un kí ma'rifat daga se tum se kuchh liyá, balki Ḳhudá se du'á karke us se daryáft karo, ki áyá yih bát sach hai yá jhúṭh? Wuh sab kuchh jántá hai; wuh merá gawáh hai; kyá, agar main aisá dagábáz hotá, to Ḳhudá merí madad kartá, yá mere wasíle se tum ko barakat baḳhshtá? Hargiz nahín, (2 Kur. ii. 17).

"Ai piyáro, yih sab kuchh tumhárí taraqqí ke liye hai," (áyat 19). Ya'ne ai piyáre Kurinthí Masíhio, jo kuchh main ne kiyá, so is garaz aur murád se kiyá, ki tumhárí taraqqí ho. Isí kasauṭí par, ki áyá jo kuchh main karne yá likhne yá bolne par hún, wuh âuron ke fáeda yá nuqsán ká báis hogá, har ek kám aur kalám ko jánchná cháhiye. Agar ham is tarah apne kám aur kalám ko jánchen, to bahut se befáeda kámon aur bejá báton se bach jáenge, (1 Kur. xii. 7, 11, 26, 27).

Áyát 20 aur 21 se Kurinthí kalísiyá kí haqíqí hálat aur ḳharábí záhir hai. Jin gunáhon ká zikr bíswín áyat men darj hai, ya'ne jhagrá, hasad, gussá, tafriqa, badgoiyán, gíbaten, sheḳhián aur fasád, un kí jar aksar mazhabí muqaddamát men pái játí hai. Záhir hai ki Kurinthí kalísiyá men phúṭ paṛ gaí thí, aur is se tafriqa paidá huá thá. Ba'z kahtá thá ki main Paulús ká hún, aur ba'z kahtá thá ki main Apullús ká; ba'z yih ki main Kaifás ká hún, aur ba'z yih ki main Masíh ká, (1 Kur. i. 12). Jab jhagrá, bad-goián, gíbaten, sheḳhián wag. Masíhion men hon, to un men aur âur dunyádáron aur jismánion kí bad-goián, gíbaton, sheḳhion wag. men kyá farq hai? Koí farq nahín; yih sab jism ke phal hain, jin men yih phal hain, we jismání hain, cháhe we Masíhí, yá Mohammadí, yá Hindú kahláte hon. Afsos kí bát hai ki ba'z Masíhí yih galat ḳhiyál karte hain, ki agar yih báten

hamárí Masíhí pancháyat, yá seshan, yá conference, yá kameṭí meṉ hoṉ, to yih ḳhafíf sí buráí hai. Par agar yihí báteṉ Hinduoṉ meṉ hoṉ, to we unheṉ saḳht gunáh samajhte haiṉ. Yih bát bilkul ulṭí hai. Ba'z Masíhí yih 'uzr karte haiṉ, ki jo jhagṛá yá gussá yá tafriqa kalísiyá kí safáí aur taraqqí kí garaz se ho, wuh wájib hai; aur ba'z sochte haiṉ, ki agar niyat nek ho, to buráí aisí baṛí tasawwar na karní cháhiye. Paulús in 'ádatoṉ par afsos kartá hai, cháhe wuh apne firqewáloṉ meṉ hoṉ, yá kisí âur meṉ. Liháza jhagṛálú, sheḳhíbáz aur fasádí ádmí, cháhe Masíhí jamá'at meṉ ho, yá gáṉw kí pancháyat meṉ, yá kachehrí ke muqaddamát meṉ, us ká jhagṛá aur sheḳhí karná sab jagáh ek hí sí buráí samjhí játí hai. Pas koí Masíhí, kalísiyáí yá díní mu'amilat meṉ gussá dikhlákar, yá sheḳhí márke, yá badgoiáṉ karke apne dil ko yih tasallí na de, ki ḳhair, maiṉ Ḳhudá ke liye aur kalísiyá kí bihtarí ke liye yih kartá húṉ, aur Ḳhudá mujh se bahut ziyáda ná-ḳhush na hogá. Háṉ, mumkin hai ki koí bádsháh apne sipáhioṉ par, hathiyároṉ ko ṭhík se isti'amál na karne par, náráz na ho, basharte ki we unke wasíle se dushmanoṉ ko láchár kar deṉ, magar aisá 'uzr Ḳhudáwand ko ná-maqbúl hai, (1 Pat. iv. 14). Agar Masíh ke nám ke sabab tumheṉ malámat kí játí hai, to tum mubárak ho, kyúṉki jalál ká Rúh ya'ne Ḳhudá ká Rúh tum par sáyá kartá hai, (1 Pat. iii. 17; ii. 21-23).

"Phir jab maiṉ áúṉ, to merá Ḳhudá mujhe tumháre sámhne 'ájiz kare," (áyat 21). Is ke ma'ne yih haiṉ, ki Paulús ne Kurinthioṉ ke bích meṉ ḍeṛh baras tak baṛí musíbat aur dukh uṭhákar kalísiyá kí bunyád ḍálí thí. Us ne bár bár Ḳhudá ká shukr kiyá, ki Us ne us Yúnání but-parast, gunáh-álúdá shahr meṉ bahutoṉ ke diloṉ ko khol diyá thá, jinhoṉ ne Masíh ko qubúl kiyá, aur Us ke shágird ban gae. Us ne dúsrí kalísiyáoṉ ke sámhne un kí baṛí ta'ríf kí, aur un ko apní rasálat kí muhr aur sanad ke taur par pesh kiyá. Jab us ko yih ḳhabar milí, ki ab we log nápákí meṉ phaṉs gae haiṉ, to us ke wuh shukriyá, ta'ríf aur rasálat kí muhr kaháṉ gae? Kyá us waqt log us ko sharmindá na karte hoṉge? Kyá Ḳhudá hí ne kull kalísiyá ke sámhne us ko sharmindá aur 'ájiz nahíṉ kiyá? Us ko yád áyá ki Kurinthí Masíhioṉ ne us ko pahle bahut cháhá thá, aur tarah tarah se us par apní mahabbat záhir karte the; aur ab usko yih afsos-nák ḳhabar milí, ki na sirf un meṉ is qadr jhagṛá aur phúṭ hai, balki un meṉ kitne faríq ban gae haiṉ, aur un meṉ se bahutere Masíhí apní zindagí nápákí meṉ guzárte haiṉ. Jab Paulús ne waháṉ áne par irádá kiyá, to us ko yih andeshá aur ḳhauf huá, ki Kurinthí Masíhí apne áp gunáhoṉ se taubá na kareṉge aur mujhe bahutoṉ par aisá afsos karná paṛegá jaisá ki ek mihrbán báp ko apne beṭoṉ ke gunáhoṉ ke sabab karná paṛtá hai. Paulús ke is pidráná mizáj se yih bát sáf záhir hotí

hai, ki wuh Masíh kí taraf se bhejá huá rasúl thá; aisá mizáj us kí rasálat ká subút hai. Masíh ká mizáj dikhláná, yihí Masíh ke rasúl hone kí sáf chháp hai. Jis men yih mizáj na ho, to ma'lúm karo, ki wuh Masíh kí Rúh se makhsús kiyá huá rasúl aur khádim nahín hai.

Hásil-i-Kalám.

(1) Masíh ke mannádon, pásbánon aur khádimán-i-dín ko jhúthe 'ilzám ká jawáb dená wájib hai, jaisá ki Paulús ne apne mukhálifon ke 'ilzám ká jawáb diyá, (áyát 11, 12, 16-18). Masíh ne is 'amr men hamáre liye namúná chhor diyá hai. Jab us ke dushmanon ne yih kahá, ki dekho wuh Bálzabúl kí madad se shaitán ko nikáltá hai, to wuh khámosh nahín rahá, balki yih jawáb diyá, bhalá, agar shaitán, shaitán ko nikále to kyá natíjá hogá, kyá shaitán apne áp ko halák na karegá? Jab logon ne us ke gál par tamáchá márá, wuh chup na rahá, aur un ko dúsrá gál nahín dikháyá balki yih kahá, "Agar main ne burá kahá, to us burái par gawáhí de, aur agar achchhá kahá to mujhe mártá kyún hai," (Yuh. xviii. 22, 23). Jab unhon ne Masíh par yih 'ilzám lagáyá, ki dekho wuh kháú aur sharábí ádmí, mahsúl-lenewálon aur gunahgáron ká yár hai, to wuh chup nahín rahá, balki yih kahá, ki "Yuhanná Baptismá denewálá na to rotí khátá huá áyá, na mai pítá huá, aur tum kahte ho ki us men bad-rúh hai; jab main khátá pítá huá áyá, to tum kahte ho ki dekho kháú aur sharábí ádmí: tum un larkon kí mánind ho jo bázár men baithe hue ek dúsre ko pukárke kahte hain, ki ham ne tumháre liye bánsurí bajái, aur tum na náche, ham ne mátam kiyá, aur tum na roe. tum na náchnewále se aur na ronewále se rází hote ho. Lekin dánishmand, dánishmand ko pahchántá hai, cháhe wuh Yuhanná kí mánind Jangal men jangal kí khurák kháe, yá dúsron kí mánind logon ke bích men kháne píne men sharík ho; ya'ne dánishmand kháne, píne aur kapre par nazar nahín kartá." Yunhí Masíh ne is sakht 'ilzám ká jawáb diyá. (Matí xi. 16-19).

(2) Rasúl hone ke nishánát yih hain:—(*a*) Sabr, áyat 1; (*b*) âuron par bojh na dálná, áyat 13; (*c*) mál ká khwáhán na honá, áyat 14; (*d*) Auron kí rúhon kí naját ke liye apne áp ko aur apne mál ko kharch karná, áyát 15-18.

(3) Mannád yá pásbán ká chál o chalan aur raftár o guftár aisá pák aur be-'aib ho, ki har waqt apne áp ko jánchne ke liye taiyár ho, aur Khudáwand us se khush ho, (áyát 16-18). Wuh kuchh durandeshí karke jánchnewálon kí jánch ke liye taiyár ho, aur agar jánch is 'álam men na bhí ho, to us 'alam men to zurúr hí hogí, (2 Kur. v. 10).

(4) Kalísiyá ke memberán par un kí táqat aur qábliyat ke muwáfiq bojh dálná wájib hai, aur aisá karne se un kí taraqqí

hotí hai, (áyat 13). Paulús mántá hai ki main ne apní parwarish ká bojh na dálne ke sabab se tumhárí is qadr beinsáfí kí, ki tum ne mere hál par gaur karke mujh se bojh uṭháná nahín sikhá, aur yahí narmí jo main ne tumhen dikhláí, tumhárí kamzorí kí ek wajh ban gaí. Agar ḳhádimán-i-din yá pásbán kisí kalísiyá kí garíbí aur kamzorí ká ḳhiyál karke us ke memberán ko Ḳhudá kí ḳhidmat ke liye dene se mu'áf karen, yá un logon ká na dená kamzorí aur kam-i'atiqádí ká nishán na samjhen, to aise pásbán kalísiyá kí taraqqí ke taríqon ko pahchánnewále nahín hain. Raftá raftá us kalísiyá kí tanazzulí zurúr hogí, yahán tak ki wuh na apne pásbán kí parwarish aur na dúsrí kamzor kalísiyá kí madad kar sakegí.

(5) Paulús hamáre liye kyá hí umdá namúná hai, (áyát 14, 15). Us men Masíh ká sá mízáj thá. Ádmí ká dil yih kahtá hai, ki jo merá haqq hai main zurúr lúngá. Magar Paulús yih kahtá thá, ki jaise mán báp apne laṛkon ke liye fikrmand hote hain, usí tarah main Kurinthí Masíhion kí bhaláí aur bihtarí ke liye fikrmand hún; cháhe merá haqq márá jáe yá na márá jáe, cháhe merá nuqsán ho yá na ho, cháhe merí 'izzat ho yá na ho, yih mizáj Masíhí, Ásmání aur 'Iláhí hai, aur Masíh kí pák suhbat aur rifáqat se paidá hotá hai, aur baṛhtá játá hai.

(6) Jismání mizáj cháhe díní mu'amilát o muqaddamát men záhir ho yá dunyáwí men, phir bhí jismání hí hai. Ba'z Masíhí yih galat ḳhiyál rakhte hain, ki díní mua'milát men gussa aur tez-mizájí âur bát hai, aur dunyáwí mu'amilát men âur. Yih bilkul galat hai. Donon ek hí hain; ḳhwáh ibádat-ḳháne, yá báwarchí ḳháne, yá kachehrí, yá díní jalse, yá pádrion yá wakílon men ho, bát wuhí hai. Koi yih 'uzr na kare, ki main Masíh ká ḳhádim-ud-din hún; jo gussá yá tez-mizájí main dikhlátá hún, wuh kalísiyá kí taraqqí ká bá'is hai. Masíh aise 'uzr manzúr nahín kartá hai, (1 Pat. iv. 14).

(7) Jab Paulús ne Kurinthí Masíhion ke gunáhon ká zikr kiyá, to us ne un kí taraf kuchh bad-mizájí yá gussá nahín dikhláyá, go ki unhon ne us ke ḳhiláf bahuterí jhúṭhí báten kahí thín. Us ne bajáe gussa ke gam dikhláyá, (áyát 19-21). Beshakk aisá mizáj apní hálat men dikhláná bahut hí mushkil hai. Magar yih mizáj Ḳhudá ko pasandídá hai, aur ḳhatákár ke gussa ko ṭhanḍhá kar detá hai. Yún hí saḳht-dil narm kiyá játá hai. Jis tarah patthar kí mánind saḳht barf, súraj kí roshní aur garmí se, pighal játá hai, na ki kulháṛí se, usí tarah se mahabbat kí ánkhon aur du'áon se ḳhatákár ká saḳht dil toṛá játá hai. Jab Patras ne qasm kháke Masíh ká inkár kiyá, to Masíh ne mahabbat kí nazar se us kí taraf dekhá, aur natíjá yih huá, ki Patras báhar jáke zár zár royá.

Sawálát jo paṛhnewálá apne dil se kare.

(1) Kyá mujh meṉ Ḳhudáwand Yisú' ke sachche ḳhádim ke nishánát haiṉ? Ya'ne sabr, âuroṉ kí ḳhair-ḳhwáhí, muḳhálifoṉ kí hálat par gam, halímí, aur mahabbat, (áyat 12).

(2) Kyá maiṉ Masíh kí ḳhidmat se apná naf'a aur árám ḍhúṉḍhtá húṉ? Yá âuroṉ kí bihtarí aur bahbúdí? (áyat 14).

(3) Kyá maiṉ aisí chál chaltá húṉ, ki maiṉ dil se Ḳhudá ko apná gawáh ṭhahrá sakúṉ, ki jo maiṉ boltá húṉ wuh jántá hai, aur merí báteṉ us ke huzúr rást haiṉ, (áyat 19).

(4) Kyá maiṉ narmí aur saḳhtí milákar ḳhatákár aur gumráh Masíhí bháiyoṉ ko samjhátá aur targíb detá húṉ, ki we apne gunáhoṉ se sachchí taubá kareṉ? Kyá maiṉ aise mizáj se koshish kiyá kartá húṉ, jaise máṉ báp apne gumráh aur khoe hue beṭoṉ ke bacháne aur bahál karne kí koshish karte haiṉ?

BAB XIII.

A'YÁT 1-14.—(1) Yih tisrí bár main tumháre pás átá hún. Do yá tín gawáhon kí zabán se har ek bát sábit ho jáegí. (2) Jaise main ne, jab dúsrí daf'a házir thá, to pahle se kah diyá thá, waise hí ab gairháziri men bhí un logon se jinhon ne peshtar gunáh kiye hain, aur âur sab logon se, pahle se kahe detá hún, ki agar phir áúngá, to darguzar na karúngá; (3) kyúnki tum is kí dalíl cháhte ho, ki Masíh mujh men boltá hai; aur wuh tumháre wáste kamzor nahín, balki tum men zoráwar hai: (4) Hán, wuh kamzorí ke sabab se salíb diyá gayá, lekin Ḳhudá kí qudrat ke sabab se zindá hai. Aur ham bhí us men kamzor to hain, magar us ke sáth Ḳhudá kí us qudrat ke sabab se zindá honge, jo tumháre wáste hai. (5) Tum apne áp ko ázmáo, ki ímán par ho yá nahín; apne áp ko jáncho. Kyá tum apní bábat yih nahín jánte, ki Yisú' Masíh tum men hai? warná tum námaqbúl ho. (6) Lekin main ummed kartá hún ki tum ma'lúm kar loge, ki ham to námaqbúl nahín. (7) Aur ham Ḳhudá se du'á mángte hain, ki tum kuchh badí na karo; na is wáste ki ham maqbúl ma'lúm hon, balki is wáste ki tum nekí karo, cháhe ham námaqbúl hí ṭhahren. (8) Kyúnki ham haqq ke barḳhiláf kuchh nahín kar sakte hain. (9) Jab ham kamzor hain, aur tum zoráwar ho, to ham ḳhush hain: aur yih du'á bhí mángte hain, ki tum kámil bano. (10) Is liye main gairháziri men yih báten likhtá hún, táki házir hokar mujhe us iḳhtiyár ke muwáfiq saḳhtí na karní paṛe, jo Ḳhudáwand ne mujhe banáne ke liye diyá hai, na bigáṛne ke liye. (11) Ġaraz, ai bháiyo, ḳhush raho; kámil bano; ḳhátir-jama' rakkho; yakdil raho; mel miláp rakkho; to Ḳhudá, mahabbat aur mel miláp ká chashma, tumháre sáth hogá. (12) A'pas men pák bosá lekar salám karo. (13) Sáre muqaddas log tum ko salám kahte hain. (14) Ḳhudáwand Yisú' Masíh ká fazl, aur Ḳhudá kí mahabbat, aur Rúhu'l Quds kí shirákat tum sab ke sáth hotí rahe.

Paulús ke Kurinthus men áne ke báre men Kurinthí Masíhion ko chand hidáyat aur nasíhat kí báten.

Paulús ne ab tísrí bár Kurinthí Masíhion ke pás áne ká irádá kiyá thá, pas wuh in áyát men apne áne kí garaz bayán karná chahtá hai.

(1) Yih, ki wuh har ek bát kí tahqíqát aur faisalá Músá kí sharí'at ke mutábiq karná cháhtá thá. "Dekho kisí shakhs kí kisí tarah kí badkárí aur kisí tarah ke gunáh par, koí gunáh kyún na ho, ek gawáh bas nahín; balki do gawáhon kí gawáhí se, yá tín gawáhon se, har ek bát sábit kí jáe," (Istisná xix. 15). Masíh ne bhí is tarah ke muqaddama kí tahqíqát ká hukm diyá, "Agar terá bháí terá gunáh kare, to já, aur akele men bát chít karke use samjhá; agar wuh terí na sune, to âur ek do ádmion ko apne sáth le já, táki har ek bát do tín gawáhon kí zabán se sábit ho jáe. Agar wuh unkí bhí sunne se inkár kare, to Kalísiyá se kah; aur agar Kalísiyá kí bhí sunne se inkár kare, to tú use gair-qaumwále aur mahsúl lenewále ke barábar ján," (Mat. xviii. 15-17). Paulús ne Timtáus ko bhí muqaddama ke faisalá karne ká yún hí hukm diyá. "Jo da'wa kisí buzurg ke barkhiláf kiyá jáe, bagair do yá tín gawáhon ke usko na sun," (1 Tim. v. 19).

Paulús ne apne dil men yih tháná thá, ki faisalá aise insáf aur be-tarafdárí ke sáth kiyá jáe, ki píchhe koí yih na kah sake, ki faisalá be-qáida aur ta'asub ke sáth huá.

Áyat 2. Is se záhir hotá hai, ki Paulús ne bár bár Kurinthí Masíhion ko ágáh kiyá thá, ki main phir ákar tumháre gunáhon ko tarah na dúngá, balki ek ek gunáh ká hisáb karúngá. Ba'zon ká yih khiyál hai, ki jaisá Paulús ne Ilimás jádúgar kí mukhálifat aur makkárí ke sabab us ke sáth sulúk kiyá, so wuh Kurinthus ke Masíhí mukhálifon aur makkáron ke sáth bhí waisá hí sulúk karná cháhtá thá. Ilimás jádúgar ne Paulús kí mukhálifat kí, aur súbedár ko ímán láne se rokná cháhá; is liye Paulús ne Rúh-ul-Quds se bharkar us par gaur se nazar kí, aur kahá, ki ai iblís ke farzand, tú jo tamám makkárí aur sharárat se bhará huá, aur har tarah kí nekí ká dushman hai, kyá Khudáwand kí sidhí ráhon ko bigárne se ba'z na áegá? Ab dekh, tujh par Khudáwand ká gazab hai, aur tú andhá hokar kuchh muddat tak suraj ko na dekhegá. Usí dam kohar aur andherá us par chhá gayá, aur wuh dhúndhtá phirá, ki koí uská háth pakarke le chale, ('Amál xiii. 8-11).

Ba'zon ká yih khiyál hai ki jaise Paulús ne ek harámkár Masíhí ko shaitán ke hawála kiyá thá, usí tarah tísrí bár Kurinthus men áke yún hí mukhálif makkár Masíhion ko wuh sazá dene ká irádá karta thá, (1 Kur. v. 5-13; 1 Tim. i. 29).

Paulús 3 aur 4 áyát men goyá yih kahtá hai, ki dekho tum yih shakk láte ho, ki áyá main rasúl hún yá nahín. Tum ápas

men yih sawál karte ho, ki áyá Masíh Paulús ke wasíle se boltá aur kám kartá hai, yá nahín? Tum kahte ho, ki Paulús bará bolnewálá to hai, magar is bát kí kyá dalíl hai, ki uská paigám Khudá kí taraf se hai, yá nahín? Wuh ek kamzor sá ádmí hai, aur uská yihí hál hai, ki chhotá múnh aur barí bát. Paulús aisí tanz kí báton ká yih jawáb detá hai:—

(1) Ki tum yún kahkar mujhe nahín ázmáte ho, balki, Masíh ko. Tum sirf mere hí ikhtiyár par shakk nahín láte ho, balki Masíh ke ikhtiyár par bhí, kyunki merá kull ikhtiyár uskí hí taraf se hai. Jo main boltá hún aur jo ikhtiyár záhir kartá hún, so sab Masíh kí taraf se hai. Masíh bhí záhiran kamzor thá, is liye uske dushmanon ne usko haqír jáná aur zalíl kiyá, aur ákhir ko salíbí maut dilwáí. Beshakk uskí súrat kamzorí kí súrat thí, magar Khudá ne us ke kamzor, maslúb badan ko zinda karke usko jilá diyá, yahán tak ki ásmán aur zamín ká sárá ikhtiyár usko diyá gayá hai. Sárí makhlúqát aur maujúdát uske pánwon tale kar dí gaí hai. Jis waqt Paulús Kurinthus men dúsrí martaba áyá thá to wahán ke Masíhion ne usko haqír jáná, aur usko kamzor jánke l'ánat malámat kí, jaisá ki Farísion ne Masíh ke sáth kiyá thá. Aur yún Paulús Masíh ke dukhon aur kamzorion men goyá sharík huá. Magar go ki Masíh kamzor huá, taubhí Khudá ne usko zinda karke qiyámatwálí zindagí ká zor bakhshá. Aur usí ne Paulús ko bhí aisí naí qiyámatwálí zindagí ká zor bakhshá thá. Pas ab, jab wuh tísrí bár Kurinthion ke pás áwegá to kamzorí ke sáth na áwegá, balki Masíh kí qiyámatwálí zindagí ke zor ke sáth. Is liye cháhiye thá ki we log bhúl na jáwen, aur yih khiyál na karen, ki Paulús ke zarie se sirf Masíh kí kamzorí záhir hotí hai. Jab wuh tísrí bár áegá, to wuh Masíh ká zor dikhláegá. Ba'z yih galat khiyál karte hain, ki jaisá Masíh ne apne dushmanon ká sámhná nahín kiyá, balki unke háthon se har tarah kí musíbaten utháín; waise hí in dinon men khádimán-i-dín ko buráí kí bardásht karní cháhiye. Kurinthí Masíhion men se kitnon ká yih khiyál thá, ki Paulús Masíh kí sí narm-mizájí dikhláegá, pas ham us se kyún daren? Is ke khiláf Paulús kahtá hai; hán, main ne bár bár Masíh kí sí narm-mizájí tumháre bích men dikhláí, lekin agar tum taubá na karoge aur apní buráí ko na chhoroge, to main tumháre pás áke Masíh kí qudrat dikhláúngá. Masíh ab salíb par nahín hai, uskí past-hálí ke din guzar gae. Jo riyákár, lá-táib Masíhí yih soche, ki khair Masíh to mihrbán hai aur wuh merí buráí se bahut gussa na hogá aur mujhe hamesha mua'f kartá rahegá, to Paulús in áyát men aise logon ko ágáh kartá hai ki unká yih khiyál galat hai. Masíh kí mahabbat aur narm-mizájí ke sabab se buráí men lagá rahná hí bará gunáh hai, (Rúm. vi. 1, 12-14).

Ayat 5 men Paulús kahtá hai, ki yih ma'lúm karne kí koshish na karo, ki áyá main rasúl hún, yá nahín: áyá main Yarúsalam

ke buzurgon ke barábar hún, yá nahín: áyá main sazá dene ká ikhtiyár rakhtá hún, yá nahín, balki apne dilon aur chál chalan kí hálat par gaur karo, ki áyá tumháre dil men kuchh burái hai yá nahín? Áyá tumhárá chál chalan Masíh ke láiq hai yá nahín? Agar koí púchhe ki Kurinthí Masíhí kyún Paulús ke ikhtiyár par i'atiráz karte the: to us ká ek jawáb yih hai, ki unke dil unko malámat karte the, aur unká chál chalan malámat ke láiq thá. Is liye we nahín cháhte the ki Paulús Musá kí shari'at ke mutábiq muqaddamá dáir karke haqq ke mutábiq faisalá kare. Is hí liye we uske ikhtiyár par i'atiráz karte the, jis tarah ki mujrim agar ho sake, to munsif sáhib ke ikhtiyár ke khiláf bahut sí dalílen pesh kartá hai, is garaz se ki púrí tahqíqát na ho sake. Chúnki wuh tahqíqát se dartá hai, isí liye munsif sáhib ke ikhtiyár ke khiláf wuh bahut se i'atirázát pesh kartá hai. In dinon men bhí Kurinthí Masíhion ke kitne qáim-muqám hain; we khádimán-i-dín, yá kalísiyá, yá panch ke ikhtiyár ke khiláf bahut kuchh kahte hain; magar dar-asl unká matlab yih hai, ki we khúb jánte hain, ki unkí burái panch, yá kalísiyá ke buzurgon kí tahqíqát se záhir kí jáegí, aur we tambíh ke láiq thahráe jáenge. Un kí mukhálifat kí jar unkí bad-tamízí aur chálákí hai.

Áyát 6-9 tak men Paulús goyá yih kahtá hai, ki tahqíqát ká natíjá jo ho so ho, magar merí ummed hai, ki us se na main ná-maqbúl thahrún aur na tum, balki bihtar yih hai ki ham donon maqbúl thahren. Agar tum badí se ba'z áo aur nekí karo, to mujhe rasúlí ikhtiyár dikháne kí zurúrat na paregí; aur agar is ke na dikháne ke sabab se main kamzor aur kam-qadr rasúl giná jáún, to khair main khush húngá, merí khushí tumhárí nekí aur sachchái par mauqúf hai, na ki apní nek-námí aur rasúlí ikhtiyár dikháne par. Cháhe merí 'izzat ho yá be-'izzatí, cháhe merí nek-námí ho yá bad-námí, main khush húngá, basharte ki tum, ai mere piyáre Kurinthí Masíhí bháiyo, Khudá ke sámhne maqbúl thahro. Main apne har ek khiyál, khwáhish aur mansúbe ko, is kasautí par, ki áyá yih yá wuh bát haqq hai, aur áyá yih Injíl ke khiláf hai yá nahín, jánchtá hún. Liháza agar is mua'male ká natíjá yih ho, ki tum nek niklo aur rást thahro aur zoráwar ma'lúm ho, aur ki main kamzor aur kam-qadr thahrún, to main khush húngá, is liye ki is mua'mila men merí sárí khwáhish aur koshish yih hotí rahí hai, ki tum kámil bano, (áyat 9).

Paulús ki yih ummed thí ki Kurinthí Masíhí is khatt kí sakht nasíhat ke wasíle se apní khatáon ko pahchánkar, áp hí apní khushí se taubá ke phal dikhláenge. Jo ikhtiyár Khudá ne us ko diyá thá, so kalísiyá ke banáne ke liye diyá gayá thá. Is liye us ne bahut cháhá ki uskí gair-házírí men Kurinthí Masíhí áp hí sab báton ko yún durust kar len, ki us ko ákar apne ikhtiyár ke muwáfiq sakhtí na karní pare, (áyat 10).

Áyát 11-14 tak men khatt ká khátima hai. In ákhirí báton

meṉ wuh kull khatt kí nasíhatoṉ ko jama' kartá hai. "Ġaraz, Ai bháiyo, khush raho, ek dil raho, mel miláp rakho," (áyat 11). Phir natíjá kyá hogá? Yih ki Khudá jo mel miláp ká chashmá hai, wuh tumháre sáth rahegá; háṉ yihí báteṉ uskí huzúrí kí nishániyáṉ haiṉ; jin meṉ yih báteṉ záhir hoṉ, beshakk Khudá unke sáth hai, aur rahegá. Mubárak tum ho, Ai Kurinthí Masíhiyo: "Liháza tum khush raho." Go ki tumháre parosí aur tumháre ham-qaum tum ko l'án-t'án kareṉ, aur har tarah kí burí báteṉ tumhárí nisbat náhaqq kaheṉ, to tum khush aur shádmán ho, (Matí v. 12). "Tum kámil bano," (áyat 11). Aur yád rakkho ki kamáliyat ká nishán yih hai ki tum apne satánewáloṉ ke liye du'á máṉgte raho, ki Ai Báp unheṉ mua'f kar; aur tum apne dushman se mahabbat rakkhó, agar wuh bhukhá ho, to usko kháná khiláo.

"Khátirjama' rakkho," (áyat 11). Yád rakkho ki Masíh ne tum ko nahíṉ chhorá hai; wuh tum ko ḍhúṉḍhtá hai, na is liye ki tum ko halák kure, balki bahál karne ko. Bedil aur ná-ummed na ho, balki Masíh ko yih kahte hue qubúl karo, "Jo koí mere pás áegá, maiṉ hargiz use nikál na dúṉgá," (Yuh. vii. 37).

"Yak-dil raho," (áyat 11). Ápas meṉ phúṭ se yúṉ ḍaro jaise kále sáṉp se. Háṉ, phúṭ Masíhioṉ meṉ kále sáṉp kí mánind hai: us se bhágo; us se laṛo; us ko mat pálo. Koí bhí na kahe, ki maiṉ Paulús ká húṉ, yá Appalús ká, yá Kaifás ká, balki yih khiyál karo, ki yih tínoṉ Paulús, Appalús aur Kaifás merí mirás meṉ haiṉ. Maiṉ ek se, yá dúsre se nahíṉ, balki tínoṉ se fáedá uṭhátá húṉ. Maiṉ un ká húṉ, aur we sab mere haiṉ. "Yak-dil raho, mel miláp rakkho," (áyat 11). Yak-dilí aur mel miláp ke chashme ke pás raho, to us chashme se yak-dilí aur birádaráná ulfat kí nadiáṉ tumháre dil se hoke nikleṉgí; aur Khudá jo is chashme ká bání hai, tum ko hamesha bharpúr kartá rahegá.

"Ápas meṉ pák bosá leke salám karo," (áyat 12). Us zamána ke Masíhioṉ meṉ bosá Masíhí birádarí ká ek nishán thá. Bosá lene aur dene se ek dúsre ko khándán ke memberán qubúl karte the. Jis tarah áj kal Aṉgrezoṉ meṉ háth miláne se, aur Hindúoṉ meṉ bagalgír hone se, salám hotá hai, isí tarah Paulús ke zamána meṉ pák bosá lene se salám hotá thá, (Matí xxvi. 39-48; Lúqá vii. 45; Rúm. xvi. 16; 1 Thas. v. 25; 1 Patras v. 4). Terahwíṉ sadí tak salám karne ká yihí taríqa kalísiyá meṉ qáim rahá, lekin ba'd is ke yih dastúr band kiyá gayá, is liye ki us se kaí ek kharábiáṉ paidá huíṉ.

"Sáre muqaddas log tum ko salám kahte haiṉ," (áyat 13). Yih khatt shahr Filippí meṉ likhá gayá aur waháṉ se bhejá gayá thá. Pas Paulús Filippí ke bháiyoṉ ká salám aur unkí khair-khwáhí ká zikr is khatt meṉ kartá hai, jis se ki in donoṉ shahroṉ ke Masíhioṉ kí bháí-bandí aur birádarí záhir hotí hai. Jab Paulús ne is khatt ko Filippí ke kitne bháiyoṉ ko paṛhke sunáyá,

tab unhoṉ ne yih kahá hogá, ki Kurinthí bháiyoṉ ko hamárá salám kahiye. Sháyad we sab Paulús ke sáth ek hí chhoṭe se kamre meṉ baiṭhe hoṉge, aur us waqt unke ḳhwáb o ḳhiyál meṉ bhí yih bát na guzrí hogí, ki yih ḳhatt jo ki abhí is chhoṭe ghar meṉ chand Masíhioṉ ke sámhne dhuṉdhle chirág kí roshní meṉ paṛhá já rahá hai, áyanda ko baṛí baṛí imáratoṉ meṉ, baṛe baṛe 'álimoṉ aur bádsháhoṉ ke darmiyán paṛhá jáegá. Is meṉ Masíh kí yih peshíngoí ek taur se púrí huí ki "tum dunyá ke núr ho, jo shahr pahár par basá huá hai, wuh chhip nahíṉ saktá," (Matí v. 14).

Ḳhatt ká áḳhirí kalimá rasúlí barakat aur du'á hai. "Ḳhudáwand Yisú' Masíh ká fazl aur Ḳhudá kí mahabbat aur Rúh-ul-Quds kí sharákat tum sab ke sáth hotí rahe," (áyat 14). Paulús Ḳhudáwand Yisú' Masíh ke fazl ke izhár se Ḳhudá kí mahabbat kí pahchán tak pahuṉchá thá. Is liye wuh pahle pahal is du'á-i-ḳhair meṉ Masíh ke fazl kí barakat apne bháiyoṉ ke liye cháhtá hai. Bagair us fazl ke ham Ḳhudá ke pás pahuṉch nahíṉ sakte. Masíh ne ḳhud is fazl kí taraf ishára karke kahá "Koí mere wasíle ke bagair Báp ke pás nahíṉ átá," (Yuh. xiv. 6). Masíh ke fazl se us kí wuh mahabbat murád hai, jo ki us ne ham láchár gunahgároṉ ke gunáhoṉ kí sazá uṭháne se dikhláí. Masíh kí salíbí maut gunahgároṉ ke badle meṉ, Ḳhudá kí mahabbat ká izhár aur us ká subút hai, (Rúm. v. 6-11). Masíh ká yih 'ajíb fazl aur Ḳhudá kí yih be-bayán aur lásání mahabbat, donoṉ Rúh-ul-Quds kí shirákat se hásil hote haiṉ, aur usí ke wasíle se we milte haiṉ. Jaise nadí ke wasíle se chashme ká pání nikalne kí ráh pátá hai, usí tarah Rúh-ul-Quds ke wasíle se Masíh ke fazl aur Ḳhudá kí mahabbat ká chashmá láchár gunahgároṉ ke diloṉ tak pahuṉchne kí ráh pátá hai. Paulús kí áḳhirí mukhtasar du'á kyá hí pur-matlab aur tasallí-bakhsh hai, ki jo fazl Ḳhudáwand Yisú' Masíh kí ma'rifat Baní-ádam ko pahuṉchá, aur jo mahabbat Ḳhudá ne apne iklaute piyáre Beṭe kí bakhshish se záhir kí, aur jo shirákat Masíh par ímán lánewáloṉ ko miltí hai, yih tínoṉ 'umdá se 'umdá barakateṉ haiṉ, aur us kí du'á hai ki yih tínoṉ barakateṉ Kurinthí Masíhioṉ ke shámil-i-hál raheṉ. Is meṉ shakk nahíṉ ki Paulús ne yih tínoṉ barakateṉ áp hí páí thíṉ; aur uská dil Masíh ke fazl aur Ḳhudá kí mahabbat aur Rúh-ul-Quds kí Pák rifáqat se labrez hokar chhalaktá thá; is liye us ke dil se, misl chashme ke, yih jíte pání kí nadiáṉ nikaltí thíṉ. Us ne apne tajruba se jáná ki bagair Ḳhudáwand Yisú' Masíh ke fazl ke maiṉ Ḳhudá ke pás salámat pahuṉch nahíṉ saktá. Us ne dekhá ki Ḳhudá kí mahabbat yúṉ záhir huí, ki us ne mere liye apne iklaute Beṭe ko dene se dareg na kiyá. Us ne apne tajruba se yih bhí jáná, ki bagair Rúh-ul-Quds kí hidáyat aur himáyat ke maiṉ pák nahíṉ ban saktá, aur Quddús Ḳhudá se rifáqat nahíṉ rakh saktá húṉ. Yih áḳhirí du'á uske tajruba se paidá huí. Wuh is du'á se Masíh kí ulúhiyat yá Rúh-ul-Quds kí

shakhsiyat ká bayán pesh karne ká iráda nahín rakhtá hai, taubhí us kí is du'á se Khudáwand Yisú' Masíh aur Khudá aur Rúh-ul-Quds tínon kí yagánagat aur sangat khwáh-ma-khwáh záhir hotí hai. Taslís ká maslá Paulús kí 'aql se, yá 'ilm-i-mantiq se, paidá nahín huá, par us ke bhare hue dil se, aur "jo dil men bhará huá hai, so zabán par átá hai," (Rúm. xi. 33-36).

Hásil-i-Kalám.

(1) Paulús ne bár bár Kurinthí Masíhí mujrimon ko ágáh kiyá thá, ki khabardár agar tum merí gairháziri men, mere khiláf yih jhúṭhí báten kahte rahoge, to ákhir ko main áke tum ko tambíh dilwáúngá, (áyát 1-3). Ustádon aur pásbánon ke liye yih 'umdá namúná hai, ki tambíh dene se pahle bár bár samjháná cháhiye. Sháyád mujrim hosh men áke bagair tambíh ke apní sharárat ko chhoṛ de. "Ai bháiyo, agar koí ádmí kisí qusúr men pakṛá bhí jáe, to tum jo rúhání ho hilm-mizájí se use bahál karo, aur apná bhí khiyál rakh, kahín tú bhí ázmáish men na paṛ jáe." (Gal. vi. 1; Ya'q. v. 19, 20).

(2) Masíhí bháiyon ko malámat karná mushkil kám hai. Yih aisá mushkil hai jaise pair ke mail yá dág ko sáf karná. Agar pání bahut garm ho, to pair jal jáegá; agar pání bahut ṭhanḍá ho, to pair ko sardí lagegí. Agar pairon tak jhuká na jáe to kaise un ko dhoegá? Agar háth mailá ho, to kyá maile háth se dúsre ke pair dhoe já sakte hain? Paulús ká dil Kurinthion kí taraf sáf aur mahabbat se bhará huá thá, is liye unke maile pairon tak jhuk jhukke mahabbat ke ánsuon se wuh unko dhotá thá.

(3) Waqtan fawaqtan apne áp ko ázmáná mufíd hai, (áyat 5). Ham du'á ke sáth Khudá ke huzúr men apne áp ko ázmáen, aur hamárí du'á yih ho, "Ai Khudá, mujhe jánch. Dekh kyá mujh men koí dard-angez 'ádat hai, ki nahín; aur mujh ko abadí ráh men chalá," (Zabúr cxxxix. 23, 24). Ham Khudá kí huzúrí kí roshní men apne dilon se aise sawál karen, ki hamárí haqíqí hálat apne áp par záhir ho. Maslan, kyá koí gunáh mujh par gálib áyá kartá hai? Aur agar aisá ho to wuh kaun sá gunáh hai? Kyá main us se laṛá kartá hún? Kyá mujh men koí uljhánewálá gunáh hai? Kyá magrúrí, yá ranjish, yá jalan, yá ná-ittifáqí, yá berahmí, yá sakht-dilí, yá du'á men gaflat, yá pák kalám ke paṛhne men sustí, yá Ruh-i-Pák kí dabí huí áwáz ká kuchh khiyál na karná, yá us ke sunne kí intizárí na karná, nekí karne ká mauqá na pahchánná, yá us se múnh moṛná, agar ham yúnhí apní dilí hálat ko ázmáyá karen, to beshakk kabhí kabhí áhen bharná hogá, jaise ki Paulús ne kiyá, (Rúm. vii. 18, 19, 24).

(4) Jo tadbír kalísíyá kí bihtarí aur taraqqí ke liye ho, ham us ko manzúr karen, cháhe hamárá nafa' ho yá nuqsán. Isí

kasauṭí par ham har ek tadbír ko jáṉcheṉ aur us ko, yá to pasand kareṉ, yá radd kareṉ, (áyát 9, 10). Pásbán yá mannád kí kámyábí is bát par mauqúf hai, ki wuh kalísiyá kí bihtarí ko apní ḳhushí aur 'izzat se baṛhkar samjhe. Paulús kí zindagí ká ḳháss maqsad yih thá ki Masíh kí kalísiyá ban jáe. Ham rát o din bahut hí du'á máṉgte rahte haiṉ, ki tumhárí súrat dekheṉ, aur tumháre ímán kí kamí púrí kareṉ," (1 Thas. iii. 10; ii. 7-11).

(5) Ḳhudá jo mel mahabbat aur mel miláp ká chashmá hai, us kalísiyá kí jamá'at meṉ apní huzúrí záhir karegá, jis meṉ ek dil aur mel miláp hotá hai, (áyat 11; Zabúr cxxxiii. 1-3; Gal. v. 13-15). "Badí kí 'iwaz badí na karo, aur gálí ke badle gálí na do, balki is ke bar'aks barakat cháho, kyúṉki tum barakat ke wáris hone ke liye buláe gae ho," (1 Pat. iii. 8, 9).

(6) Taslís ká masalá 'aqlí aur mantaqí dalíloṉ se sábit nahíṉ ho saktá. Wuh dil aur tajruba kí gawáhí se sábit hotá hai. Masíhí apne tajruba se Ḳhudáwand Yisú' Masíh ke fazl aur Ḳhudá kí mahabbat aur Rúh-ul-Quds kí shirákat o rifáqat se wáqif hotá hai. Wuh in tínoṉ ká muhtáj hai, aur we milkar uske dil kí duháí ko rafá karte haiṉ. 'Aláwa dil ke tajruba kí gawáhí ke, ki Ḳhudáwand Yisú' Masíh aur Ḳhudá aur Rúh-ul-Quds ká kám alag alag hai, aur yih tínoṉ shaḳhsiyat rakhte haiṉ, Pák Kalám bhí isí masala kí haqíqat par gawáhí detá hai, aur Masíhí tajruba ke sáth ham-gawáh hotá hai. Jis waqt Masíh ká baptismá huá, to Rúh-ul-Quds us par utrá, aur ásmán se yih áwáz áí ki "yih merá piyárá Beṭá hai, jis se maiṉ ḳhush húṉ," (Matí iii. 17). Jis waqt Masíh ne apne shágirdoṉ ko kull qaumoṉ ke shágird banáne ká hukm diyá, to us ne yih bhí kahá ki "Unheṉ Báp, Beṭe aur Rúh-ul-Quds ke nám par baptismá do," (Matí xxviii. 19; Yuh. xiv. 16, 17, 24; Yuh. xv. 26; Yuh. xvi. 7-14; Rúm. xvi. 27; Ifs. ii. 18; 'Ibr. xiii. 20, 21).

Injíl kí in sab bátoṉ par gaur karke Masíhí ustád aur mannád taslís ke masala kí ta'lím dene se ba'z na áwe, yih jánkar ki Masíhioṉ ká tajrubá aur Pák Kalám aur Rúh-ul-Quds, yih tín gawáh uske sáth gawáhí denewále haiṉ.

Sawálát jo paṛhnewálá apne dil se kare.

(1) Kyá maiṉ Paulús kí mánind kalísiyá kí bihtarí aur taraqqí ke liye dukh uṭháne ko taiyár húṉ, go ki wuh dukh ba'z logoṉ kí samajh meṉ fuzúl ma'lúm ho? (áyat 6).

(2) Kyá is waqt mere dil ke andar mahabbat aur mel miláp ká chashmá jári hai, yaháṉ tak ki maiṉ apne nuqsán pahuṉchánewáloṉ ke liye du'á kartá huṉ, aur barakat cháhtá húṉ? Ai mere dil, is chashma-i-mahabbat se piyá kar, ki tujh se piyár kí nadiáṉ jári raheṉ, (áyat 11).

(3) Kyá main sirf doston hí ko piyár kartá hún, aur unhín ko salám kartá hún? (áyát 12, 13). Ai mere dil, Masíh ká kalám sun, "agar tum faqat apne bháiyon hí ko salám karo, to kyá ziyáda karte ho? Kyá gair-qaumon ke log bhí aisá nahín karte?"

(4) Kyá jo ikhtiyár main rakhtá hún, main usko kalísiyá ke banáne ke liye kám men látá hún, yá bigárne ke? (áyat 10).

(5) Kyá main apne dil ke tajruba se Khudáwand Yisú' Masíh ke fazl aur Khudá kí mahabbat aur Rúh-ul-Quds kí shirákat se wáqif hún? Yá yih mere liye sirf be-ma'ne nám aur alfáz hain? (áyat 14).

Ai mere dil, tú ne aksar tamjíd-i-Taslís ko gáyá hai; pas sawál yih hai ki kyá tú ne use sirf zubán se gáyá yá dil se?

"Sab ni'amaton ke Báni ko,
Zamín par hamd o saná ho,
Kaho, Ásmáni fauj saíd,
Báp, Beṭe, Rúh kí ho tamjíd."

KURINTHION KO DÚSRE ḲHATT KI TAFSIR KE SAWALAT.

PAHLÁ BAB.

Safhá.

DÚSRÁ BÁB.

TÍSRÁ BÁB.

CHAUTHÁ BÁB.

Safhá.

PÁN̲CHWÁN̲ BÁB.

CHHAṬṬÁ BÁB.

SÁTWÁṈ BÁB.

Safá.

13. Baṛí gahrí, tárík kán men ek hí chirágdán ke girá dene kí nazír se Kurinthí kalísiyá ke andhiyáre men chhoṛe jáne ká ḳhatrá dikhláo. 123
14. Jo Paulús kí tasallí ke chár wajúhát 13—16 áyaton men mundarj hain, unká bayán karo. 123, 124
15. Pásbán, yá missionary sáhib ko kisí Masíhí bháí ká jurm záhir karte, yá usko malámat karte waqt, kin báton kí yád rakhná cháhiye? 124
16. Jo gam sirf gunáh kí sazá se, yá mál ke nuqsán se, yá ḍar yá sharm se paidá howe, wuh kaunsá gam tasawwar kiyá jáwe? Is gam yá sharm kí ek nazír pesh karo. 125
17. Jab Masíhí bháiyon men jhagṛá ho játá hai, to phir un men mel karáne ke waqt ek ḳháss mushkil darpesh átí hai, is mushkil ká bayán karo. 125
18. Agar Paulús Kurinthí Masíhion kí ta'ríf Titas se sunkar fauran qalam háth men lekar unko yih ḳhatt na likhtá, is ke likhne kí derí ká kyá bad-natíjá hotá? ... 126
19. Kis garaz se Paulús Titas kí aur apne âur ham-ḳhidmaton kí ta'ríf kiyá kartá thá? 126

AṬHAWAN BAB.

1. Ayát 1—5 men, Maqadúniyá kí kalísiyáon ká saḳháwat kí ta'ríf páí játí hai, aur Paulús unkí saḳháwat kí pánch (5) ḳhássiyaten batlátá hai, inká bayán karo. ... 127-129
2. Paulús ne Yarúsalam ke buzurgon ke sámhne kyá bát sáf záhir karní cháhí? 129
3. Jo chandá Yarúsalam ke garíb bháiyon ke liye jama' kiyá gayá thá, is ko Paulús chár (4) muḳhtalif nám detá hai; in námon ká bayán karo. 129
4. Kalísiyá ke iḳhráját, yá garíb bháiyon ke liye chandá jama' karná kyún chhoṭá kám tasawwar na kiyá jáwe? 129

NAWAṈ BAB.

DASWAN BAB.

5. Paulús ke mukhálifon ne us ke khiláf ek âur chauthá i'ataráz kiyá, ki wuh apne Rasúlí ikhtiyár par hadd se ziyáda fakhr kiyá kartá hai, Paulús ne is i'ataráz ká kyá jawáb diyá? ... ... Safhá. 148, 149

6. Paulús ne kis ke fáeda yá 'izzat barháne ke liye apná ikhtiyár dikháyá? 149

7. Jo pánchwán ilzám Paulús par lagáyá gayá thá, ki wuh khatton ke zarie se kalísiyáon ká daránewálá hai, wuh iská kyá jawáb detá hai? 149

8. Ek mashhúr rawáyat hai, ki Paulús ek be-daul aur bad-súrat aur kamzor sá ádmí nazar átá thá, kyá daswín áyat men uske díl daul yá surat shakl ká zikr hai? ... 149

9. Paulús aur uske mukhálifon men chár báton ká farq hai, in chár báton ká bayán karo. ... 149, 150

10. Paulús Kurinthus ke khet ke andar jotne, bone aur sínchnewálá thahrá, aur Yarúsalam ke Yahúdí-Masíhí mu'allimon ne aksar Paulús ke nau-murídon ko phusláke apní taraf khinchná cháhá, kyá in dinon men bhí aise phuslánewále nazar áte hain, aur unke liye Masíh kí kyá ma'qúl nasíhat nikaltí hai?... 150

11. Shaitán Masíhí mannád ke kaun se wasilon aur tadbíron ko dekhkar hanstá hai? ... 151

12. Kyá kisí Masíhí mannád par be-rúní nazar dálkar ham yih ma'lúm kar sakte hain ki yih Masíh ká hai yá nahín? 151

13. Apne Masíhí bháion ko Inglistán yá America, yá Scotland, yá Calvin, yá Luther, yá Wesley kí ta'lím aur taríqon ke náp ke muáfiq nápná kyá samjhá jáwe? 153

14. Yahúdí-Masíhí mu'allimon ke fakhr men, Paulús kaun sí tín galatiyán dikhlátá hai? 153

GYÁRAHWÁN BÁB.

1. Is báb men Paulús apne fakhr karne ká kyá 'uzr pesh kartá hai? 153

2. Jin pánch wajúhát se Kurínthí Masíhion ke liye Paulús fikrmand thá, in ká bayán karo. 157, 158

BÁRAHWÁN BÁB.

TERAHWÁN BÁB.

Ajmer:
Scottish Mission Industries Co., Ltd.
1919.

